HAMMONII HERMEAE IN PRAEDICAMENTA

ARISTOTELIS COM-
MENTARII,

PER BARTHOLOMAEVM SYLVANIVM
SALONENSEM NVPER LATINE CONVERSI AD
REVEREN. OPTIMVMQVE PRINCIPEM
CHRISTOPHORVM MADRVTIVM
TRIDENTI EPISCOPVM.

Ne quis hunc uſquam alius ſuæ ditionis locorum impune librum imprimat, alibiue impreſſum uendat, & Pontificis Maximi, & Veneti Senatus Illuſtriſſimi decreto cautum eſt.

Venetijs apud Hieronymum *Scotum.*

1544.

CHRISTOPHORO MADRVTIO TRIDENTI EPISCOPO PRINCIPI ORNATISSIMO

Bartholomæus Syluanius S. P. D.

HAMMONIVM Hermeam in Prædicamenta Ariſtotelis,locis à me nuper emen-
datum compluribus,ac latinitate donatum,cum is à ſapientiæ ſtudioſis idétidem ef-
flagitaretur,munus de mea ſuppellectile ad te defero,ac nomini tuo dicatum uolo
optime Princeps Chriſtophore Madruti:ut ſecus in me accidiſſe intelligas quàm in
multorum amicitiis uenire uſu ſoleat:quæ,niſi aſſiduis colantur officiis,ſenſim eua-
neſcunt.Nam etſi ita caſus tulit,ut à quo tempore à te diſceſſi,nullus conſuetudinis uſus interceſſe-
rit,tamé mea in te uetus obſeruantia eo magis eſt aucta,quo maior in dies ea cauſa qua te obſeruare
cœperam facta eſt.Non puto tibi memoria excidiſſe tempus illud cũ tu mea opera in literis uſus es.
tum me ſingularis quæ in te elucebat præſtantiſſimæ uirtutis indoles commouit,ut te non ſolũ di-
ligerem,ſed uehementer etiam colerem. Ab ea indole cognoui quæ eſſent expectanda.eaq; expecta-
ui magna ſcilicet,atq; præclara.ſed meam tamé expectationem ualde à te ſentio eſſe ſuperatam. Itaq;
meam in te uoluntatem tua uirtus quæ pepererat,eadem aluit,atq; auxit. Quo factum eſt, ut in te
colendo obſeruandoq; nemini forte concedam:ac,quãuis nec fœcũdiora tibi deſint ingenia quæ lau
des tuas celebrare copioſe ac ſplendide poſſint,mea tamen intereſſe magnopere exiſtimem, ut teſtis
iis ſim qui noſtra hæc legent,ſummæ probitatis,ſapientiæ,benignitatis tuæ,ac deniq; earum uirtu-
tum,quarum ope in ſublimem hunc uirorum principum ordinem relatus es. Nunc genus nõ pro
fero familiæ tuæ nobiliſſimum.uel Gaudentii Patris tui integritatem,cuius hodie fidei ac pruden-
tiæ credit Ferdinandus Romanorum Rex inclytus quæ domi chariora habet. uel fratrum tuorũ
tum ſingularem eruditionem,tum militaris diſciplinæ peritiam.quando graue mihi his recẽſendis
negocium faceſſerem,ac demum uererer ne,quãquam ueriſſimus eſſem prædicator,aliquam tamen
adulationis notam ſubirem.Non hanc tibi amplitudinem his ſortunis præſertim comparatam eſſe
aio:tametſi eæ quoq; non minimum ad hanc dignitatem contulere,non,quod aliis uideo cõtigiſſe
quãplurimis,aut hæreditatis iure,aut pecuniæ adiumento:ſed tua ſapientia, quam plurimo litera-
rum ſtudio conſecutus es.tua clementi ac miti natura,qua nulla in quẽquam maleuolẽtia ſuffuſus,
neq; amicis,neq; alienioribus opera & conſilio unquã dees.tua commemorãda quadam liberalitate,
qua allicis beneficiis homines,eosq; percupidos tui,ac ſtudioſos reddis adeo,ut ſe tibi nõ ſolum de-
uinctos fateantur,ſed etiam mirifice gaudeant:tuæ te inquam uirtutis ſplendore illuſtratum: neq;
hanc tibi laudem eſſe cum alio cõmunicandam.tuis ipſe tibi pclaris operis & auctor & perfector ex-
titiſti.Demũ ea uirtus eſt tua,ut tibi ne etiam principatus quem obtines,an tu illi plus dignitatis af
feras,mecũ ſæpius dubitem.Quãobrem quæ ad hanc tibi gloriam uiam oſtenderunt,eadé te nec ibi
ſtu eſſe patientur:ſed iis innixus altius euolabis,honoribus qbusq; ampliſſimis perfuncturus:ut fa-
miliæ tuę ornaméti(quãquã ſit nobiliſſima)plus multo quã acceperis redditurus quotidie ſis.Hæc
t hoĩum opinio de te:quæ magis in dies magisq; cõfirmatur.Verũ longius me digreſſum ſentio,
q; cõmemorare quæ ſilentio pterire decreuerã.At certe uerũ neceſſe eſt fateri aliquãdo,neq;,id qđ
ciunt inuidi,egregias laudes boni Principis intactas relinquere,ut hunc cæteri obſeruent.hoĩes,
ulosq; in eum intendant,uelut præcipuum probitatis exemplar,ad id uero unde oratio deflexit
leo.Hammonium meum tibi omnium maxime nũcupatum uolo Princeps optime,exiguum id
inus quidem,ſi tuæ cõferre uelim amplitudini:permagnum uero,ſi uel noſtrũ in eo excolẽdo la-
rem æſtimes,uel rerum quas cõtinet dignitaté(eæ enim ſunt decé ampliſſima rerum genera,quę
totam Philoſophiam,ob idq; ab bonas artes omnes aditum patefaciunt)ſimul ut,ſiquando à gra
ribus negociis te diſiungis,refersq; ad Philoſophiæ ſtudia,quæ te ſemper à prima uſq; ætate de
arunt,grauiſſimũ iſtic Philoſophum habeas,cuius excellenti ac ſingulari doctrina uti commode
ſis:ſimul ut teſtis apud omnes ſempiternus is ſit meæ in te uoluntatis.Et uero tametſi nec tu in
is eſſes qui es,neq; ego te unq̃ præſens nouiſſem,ea tamen ad nos tui nominis fama peruenit,ut
n hoc faciendum mihi fuerit.Quare à te peto ut Hãmonium meę in te pietatis moniméntum ita
pias ut complectare,in tuisq; intimis habeas.quem ubi per teipſum cognoueris,profecto nõ in-
niſſimum tuo patrocinio,tuoq; hoſpitio iudicabis. Vale.

IOANNES MARIA CATANEVS SALONENSIS

Medicus Bartholomæo Syluanio Salonenſi Medico. S. D.

PRIDIE Non.Sept.cum apud Syluanum filium Mineruæ eſſem, à te mihi Tabellarius noſter literas reddidit, quibus me conſulis an Hammonium Hermeam in Ariſtotelis Prædicamenta, quem dudum latinitate donaueras, mihique legẽdum exhibueras, & eum quidem ſub ſacro nomine Reuerendiſs. Tridentini Epiſcopi Madrutii edere conueniat. Quid pro Deorum immortalium fidem, tam celebrem Commentatorem, tam expectatum, & antiquum, tam docte, tam fideliter per te, quo modo & Galenum nuper, & cætera plurima, quibus ætatem hanc ornas, ac commodas, interpretatum, in publicum dialecticorum commodum non prodere? Quid & eum ipſum tam claro Principi, cui iam dicatæ ſunt Gratiæ, & Virtutes omnes, bonæ literæ, bonæ artes omnes, non dicare conueniat? Authorem igitur grauiſſimum edito, Tanto numini fidenter uoueto, Atque in Deuotionis noſtræ, meæ ſcilicet & Syluani erga ipſum præcipuę teſtimonium, hanc epiſtolam unà cum Hermea publice cudendam curato. Vale. Mineruæ. Idib. Sep.

LECTORI.

QVONIAM Interpres in uertendo Hammonio ea tantum Ariſtotelis uerba, quæ in impreſſo Hammonii Græco exemplari nactus eſt, latina fecit, nos ſtudioſorum utilitati conſulentes, integram abſolutamque Prędicamentorum dictionem ubiq; ſuis locis ex Boethii trãſlatione adiiciendam curauimus, ne quid tibi præterea requirendum eſſet. Vale.

ARISTOTELIS GENVS ET VITA.

ARISOTELES Fuit genere Macedo. ciuitate Stagiris oriundus. filius Nicomachi, Amyntæ Macedonum regis Medici. Vnde & filium quem ſuſcepit, patris memoriæ gratia commendandi, appellauit Nicomachum. ad quem & libros de moribus, quibus titulus eſt Nicomachea conſcripſit. matre autem natus eſt Phæſtide. Horum porrò uterque & Nicomachus & Phæſtis ab Aeſculapio genus ducebãt. id quod dictum, in Ariſtotelem epigramma teſtatur hunc in modũ habens.

Nicomacho genitore ſatuſque, & Phæſtide matre
Eſt Aſclepiadis dius Ariſtoteles.

Poſt obitum uero Nicomachi & Phæſtidis Ariſtoteles apud hoſpitem quendam Atarnenſem educatur. cuius etiam nequaquam immemor officii, non eius filium modo uiciſſim aluit Nicanorem, omnique imbuit literarum genere, uerum ipſum ſibi quoque filium adoptauit. uitaque decedens legauit ut nuptui Pythais eius filia Nicanori collocaretur. Ariſtoteles igitur per teneram adhuc ætatem liberalibus diſciplinis erudiebatur: ut quę ab eo de rebus poeticis, & aduerſus poetas ſcripta ſunt, necnon Homeri problemata, & Rhetoricæ artes declarant. Annuum uero natus decimumſeptimum, Pythia quoq; ei Philoſophari iubente, Athenas concedit. ubi Socrate utens præceptore, cum eo triennium agit. Cæterum extincto Socrate ad Platonem uentitat: qui cum per uiginti annos uerſatur. adeoque ſtrenuam nauauit operam, ut Plato Ariſtotelis domũ Anagnoſtæ, ideſt Lectoris domum uocaret. Non enim Ariſtoteles Lyceum uiuente adhuc Platone, ut quidam ſuſpicantur, ad eius æmulationem aperuit. quomodo enim efficere id potuit, cum tunc potentes admodum eſſent Chabrias & Timotheus Athenis Imperatores, & Platoni genere coniuncti? Nonnulli ſanè Ariſtotelem uiuo etiamnum Platone Lyceum aduerſus hunc aperuiſſe dicere ex eo conantur, quòd in pluribus Platoni refregetur. quibus reſpondendum, non contra Platonem ſimpliciter pronunciare, ſed aduerſus eos qui minus Platonica intellexere. Quod ſi uel Platoni ipſi reclamet, nihil eſſe abſurdum: cum & in his Platoni conſentiat. ſunt enim ipſius Platonis uerba, ueritatẽ magis curare quàm aliud quidquam oportere. Nimirum hæc quoque ad uerbum inquit, amicus quidem eſt Socrates, ſed ueritas amiciſſima. & alibi, paulum quidem Socratis habenda ratio eſt, ueritatis uero quamplurimum. Fecit hoc ergo & Ariſtoteles, tametſi nec quæ ſunt à Platone dicta ſubuerterit. quippe & hic conſentanea illi peregit, cum deſpicere ueritatem nollet. Denique quod Platonem uidelicet magna beneuolentia proſecutus Ariſtoteles ſuerit, ex eo compertum eſt, quod aram Platoni dicauerit, in qua ſic inſcriptum reliquit.

Ipſe Platonis Ariſtoteles hanc condidit aram,
Laude malis quem fas nec celebrare, uiri.

Vſus eſt Ariſtoteles Platonis familiaritate annos uiginti. uita autem defuncto Platone, ſcholæ ſuccedit nepos ipſius ex ſorore Speuſippus (fuit enim is filius ſororis eius Potones.) Ariſtoteles uero in urbem ſeſe Macedonum contulit: ubi Alexandrum conditorem inſtituit bonis artibus. magnaque huius pars imperii fuit. nam plurimum apud regem ualuit, potentiaque opportune eſt uſus, tum ſingulis priuatim, tum omnibus publice promerendis. Et quidem ꝙ beneficia priuatim in multos contulerit, declarabunt quæ eius commendatitię feruntur de quibuſdam ad regem epiſtolę. Quòd uero & publice iuuerit multos, perſpicuum ex eo fit, ꝙ Stagirorum oppidum ſolo æquatum Alexãdro ut deintegro conderet ſuaſit. unde & feſtum diem Stagiritæ celebrant Ariſtoteli, quem Ariſtoteleum uocant. menſem uero in quo ſolemne id agunt, nominant Stagiritem. Quin Ereſſum quoque Theophraſti ciuitatem cum ab rege Alexandro male tractanda eſſet, ab iniuria uindicauit. Cęterum poſt hæc cum diem ſuum obiiſſet Speuſippus, accerſunt Athenienſes Ariſtotelem. duoque h‡

ſcholam Platonis excepere Ariſtoteles atque Xenocrates. docebatque in Academia Xenocrates, Ariſtoteles in Lyceo. Poſtmodum uero Ariſtoteles ſeditione inter Athenienſes contra, in Chalcidem ſeceſſit. utique cum hoc Athenienſibus dixiſſet, Non patiar uos bis in philoſophiam peccare. etenim morte iam Socratem Athenienſes dānarant. Significauit quoque Antipatro regi difficile eſſe Athenis agere. Porrò & uerſum illum dicebat Homericum.

Inque piro pira, ficо ficus inque ſeneſcunt.

Quaſi Athenienſium ex his calūnias arguens. Rurſus uero in Macedoniam reuertitur Ariſtoteles: multumque apud eius tempeſtatis Reges Alexandrum, & Olympiadem eius matrem, & Antipatrum, ac Philippum ualuit. Scripſit uero unico Libro & ad Alexandrum de regno: quo ipſum quonam pacto regnum adminiſtrari conueniat docet. Denique cum eo uel uſque intra Brachmanas penetrauit: ubi reſpublicas quinquagintaquinque ſupra ducentas conſcripſit. Hunc comitatus eſt & in Perſidem: unde bello confecto, atque Alexandro uita perfuncto, in patriam ſuam rediit. Fuit hic uir moribus pluſquam ſatis moderatus. exceſſit in philoſophia humanos limites, de ea nihil omittendo commentatus. Atqui ex eius ipſius ingenio ac ſolertia compluribus additis, totam philoſophiam numeris omnibus abſoluit. Nam logicæ quidem adiecit, cum regulas diſcreuerit à rebus, & demonſtratiuam rationem ac uiam confecerit. Norant enim ueteres demonſtrare: at demonſtrationes facere haudquaquam ſciebant. quibus idem eum iis accidit qui corii ſecandi artem exercere non poſſunt, uti uero calceis poſſunt. Phyſicæ quintam eſſentiam adiunxit. Theologiæ uero etſi nihil accreuit, nihil de ea tamen tractauit, in quo quidquam deſideres. Non enim ut arbitrantur nonnulli, ſola ea quæ mundi ambitu continentur, ſed & quæ ſupra mundum ſunt norat: ut octauo quoque palàm facit uolumine naturalis auſcultationis: primam inquiens cauſam neque per ſe mobilem, neque per accidens eſſe. ex hoc ſanè indicans, diuinitatem ſupremam ac moderatricem neque corpus eſſe, neque obnoxiam affectibus. Vixit Ariſtoteles uniuerſo tempore annos tres & ſexaginta. Nãq; annum agens decimumſeptimum Socratem audit, eiq́, per triennium adhæret. fuit & cum Platone annos uiginti. uixit uero à Platonis interitu tres & uiginti. Hæc de uita Ariſtotelis habuimus dicenda.

QVAESTIO VTRVM PARS AN INSTRVMENTVM PHILOSOPHIAE SIT LOGICE.

QVANDOQVIDEM Autem propoſitus Liber logicæ principiũ eſt commentationis, ut in orationis ſerie explicabitur, neceſſe eſt utrũ pars an inſtrumentum Logice philoſophię ſit diſquiramus. Haud enim ignorandum eſt, philoſophatos iam pridem uiros, quoſdam philoſophiæ partem eſſe, qualis Stoicus chorus fuit uniuerſus, alios inſtrumentum, ut Peripatetici omnes, Logicen pronunciaſſe. Plato autem Logicen partem ſimul atq; inſtrumentum dixit: partem quidem in Phædro, inſtrumentum uero in Parmenide: ubi iuuenes inquit, quoad iuuenili ętate fruuntur, in garulitate præexerceri oportere, ut poſtmodum à falſo diſcernere uerum poſſint. Ex quo igitur Logicen garulitatem uocauit, ex hoc inſtrumentum ab eo dictam conücimus. non enim garulitatem appellare eam auſus fuiſſet, ſi partem putaſſet philoſophiæ: ne philoſophiam garulitatem nominaret. Fieri uero poteſt ut idem pars inſtrumentumque ſit, uerbi gratia manus. eſt enim hæc tum dandi tum accipiendi inſtrumentum. pars autem corporis uniuerſi. Suam igitur opinionem Stoici duabus aſſerunt argumentationibus, quarum prima hunc in modum progreditur. Si omne id inquiunt quo utẽs utitur neque pars alterius cuiuſquam neque particula eſt, ipſius neceſſario utentis aut pars eſt aut particula. Sicuti & medicina præfinitrice uictus ratione utitur (græci hanc διαιτητικὴν uocant, quaſi uictuariam latine appellaueris) quæ quoniam neque pars alterius neque particula eſt, ob id medicinæ pars eſt aut particula. uerum pars quidem curatricis, particula uero practices ſiue actiuæ exiſtit. Porrò additum orationi eſt ſi illud neque pars neque particula alterius eſt, ob aſtronomiam. hanc enim uſurpat gubernatoria. ac quoniam prius philoſophiæ pars & particula eſt aſtronomia, pars nimirum mathematicæ, contemplatricis uero particula, eam ob rem gubernatoriæ neque pars eſt neque particula. Quare ſi logicen uſurpat philoſophia, hæc autem ſcientiæ alterius pars aut particula non eſt, philoſophiæ igitur eſt. Prima itaque ipſorum eſt huiuſmodi quidem argumentatio, ſed quam facile redarguas. nam ego quoque retorto dicam ſermone, quoniam grammatica & rhetorica & medicina ratiocinandi utuntur facultate, alia ut ſuas ipſius regulas recte ſeſe habere demonſtret, alia ut placita ſua conſtituat, ac neque pars neque particula alterius eſt artis, plane dictarum artium pars erit aut particula. Præterea ſermonem quoque imperfecte protulerunt. ſiquidem dicere eos oportebat, Si id omne quo utens utitur, artis alterius uel ſcientiæ neque pars eſt neque particula neque inſtrumentum, ipſius uel pars uel particula uel inſtrumentum erit utentis. quoniam igitur philoſophiæ neque pars eſt neque particula ratiocinandi facultas, eius neceſſario erit inſtrumentum. Nam quòd uerbum hoc neque inſtrumentum addi ſermoni opus ſit, hinc datur intelligi. utitur enim medicina phlebotomo, quod alterius neque pars neque particula eſt artis, ergo medicinæ. At ſi uera ſunt hæc, quandoquidem phlebotomum corpus eſt, erit & medicina corpus, quaſi ex corpore quoque conſiſtens: id quòd abſurdum eſt, cum habitus animæ ſit ac ſcientia. Secunda uero ipſorum argumentatio id genus eſt. Nulla inquiunt ars proprium inſtrumentum molitur. ſi ergo Logicen facit philoſophia, non eius inſtrumentum, uerum pars erit. Cæterum hanc quoque euertimus aggreſſionem ex euidentibus, dicimuſque & artes alias ſuorum inuentrices inſtrumentorum eſſe complures, ut incudis excuſoriam, quod ipſius inſtrumentum eſt. eodem modo & materiariam mallei. Quid ergo uel hic incommodum ſit Logicen philoſophiæ inſtrumentum eſſe dicere, tametſi eius opus effectuſque eſt? At uero Peripatetici inſtrumentum ut ſupra dixi philoſophiæ logicen eſſe uolunt. pluribuſque utentes argumentis, partes non ſe mutuo complecti aiunt, uerbi cauſa non contineri in naribus manum. Quod ſi logicen quoque in con-

templatiua & actiua comprehendi uideamus, non pars tamen erit ipſius, ſed inſtrumentum. Item ſi quæ parti inſunt ea non Logicæ inſunt: quæ uero competunt inſtrumento, ea logicę quoque ipſi competunt, conſtat non ut partem eſſe, ſed uti inſtrumentum. Eſt enim partis ob ſeipſam non ob aliud factam eſſe: ut contemplatiua, cum pars philoſophiæ ſit, ſui, non alterius gratia facta eſt, perinde uero & actiua. At inſtrumento datum eſt, ut ad aliud, non ad ſe uſu referendo fabricatum ſit. Logice ergo non ſuiipſius, ſed alterius cauſa conflata eſt, nempe ut in contemplatione uerum à falſo, bonum autem à malo in rebus agendis diſcernat. Hæc porrò ſi ſic habent, inſtrumentum ergo philoſophiæ logice eſt. Præterea ſi partem eſſe philoſophiæ logicen ſuppoſuerimus, quoniam pars omnis eandem toti materiam finemque obtinet, logice autem neque materiam eandem cum philoſophia neque finem habet: eius igitur nequaquam pars erit. Nam res quidem, philoſophiæ materia ſunt: finis autem, ſimilem ſeſe Deo pręſtare. At logices materia, uoces & propoſitiones: finis, demonſtrationes concluſioneſque. Item pars aliis coniuncta partibus totum complet: adempta diminuit. at logice horum efficit neutrum. nõn pars igitur, ſed inſtrumentum. Atque hæc quidem Peripatetici: quibus minime eſt refragandum. Plato autem, ut ante diximus, & partem eius & inſtrumentum pronunciauit. Quemadmodum enim duplex inquit ſextarius eſt, alter quo metiris, alter quem metiris, ac metiens quidem, inſtrumentum metiendi eſt, quem autem metiris, totius is pars eſt humoris: eodem pacto & logicę ſemota q̃dem à rebus, philoſophiæ inſtrumentum: rebus uero accommodata, pars eſt philoſophiæ.

HAMMONII HERMEAE COMMENTARIORVM IN PRAEDICAMENTA ARISTOTELIS PRAEFATIO.

QVEMADMODVM cum itroductiones auſpicaremur, ea dicebamus quæ ad omnem philoſophiam ſpectarent, dein propoſiti nobis intentionem Libri definiebamus, ita nunc quoq; exordientes, priuſquàm Ariſtotelis tractatum aggrediamur, dicamus ea quæ ad Ariſtotelicam omnem philoſophiam pertinẽt, tum ſic quem prę manibus habemus prædicamentorum libri intentionem decernemus. Decem autẽ ſunt quę premitti debent capita. Primum, quot modis Philoſophorum ſectæ nominentur: ut qualis etiam fuerit ſectæ Philoſophus dignoſcamus. Secundum, de Ariſtotelicorum operum diuiſione. Tertium, unde Ariſtotelicorum operum ſumendum initium ſit. Quartum, quis finis Ariſtotelis philoſophiæ. Quintum, quæ perducat ad finem uia. Sextum. quodnam genus ſit Ariſtotelicæ elocutionis. Septimum, cur obſcuritati ſtuduerit. Octauũ, qualis ſit oporteat auditor. Nonũ, qualem interpretem eſſe conueniat. Decimum, quot ſint capita ſingulis Ariſtotelis cõmentationibus præfanda. Hæ itaq; ſummæ ſunt quæ quęri debent. Cauſa uero etiam exploranda eſt, ob quam ſolas has, atq; nec plures nec pauciores indagamus. Enimuero eam planè didicerimus ſi ſermonem ex diuiſione complectamur. Itaq; Philoſophorum ſectas ſeptem modis dici ſciendum eſt: aut à ſectę principe, ut Platonici, & Pythagorei. aut à principis patria, ut Cyrenaici ab Ariſtippo, & ab Euclide Megarici. aut à loco in quo cõmorabantur, ut Academici à Xenocrate, & Stoici à Citieo Zenone. aut à iudicio in philoſophando, ut qui Ephectici id eſt Inhibitores, uel hæſitatores nominantur. aut à uitæ genere, ut Cynici, quibus præfuit Antiſthenes. aut à fine philoſophiæ, ut Hedonici hoc eſt Voluptuarii. qui Epicurei ſunt. aut ab accidẽte, ut ab ambulatione Peripatetici, nimirum ab Ariſtotele deducti. Inhibitores ergo huiuſmodi de cauſa dicebantur. Pyrrho ſectæ Princeps indeprehẽſionẽ hoc eſt certitudinem nullam eſſe in rebus aſſerebat: taliq́, exemplo utebatur. Quemadmodum inquit fieri nequit ut in fluuim bis eundem introeas (ante enim elapſus eſt quam ſecũdo irruperis,) ita nec de rebus plane enunciare quidpiam licet, quippe cum earum quoq; ſit fluxilis natura, atq; in eo qđ fiat ac defiat, ipſum eſſe obtineat. quamobrem interrogati annuebant ſolum aut abnuebant, mutatas antea res eſſe quàm reſponderent putantes. At uero diſcipulus eius Heraclitus abſurditatem intendens, ne ſemel quidem licere in idem flumẽ ingredi affirmabat. prius enim quam totum ſit demerſum corpus, aqua præterfluxit iam plurima: ita ſeſe habere & rerum naturam. habent enim eſſe in motu ac fluxu omnia. quare & Inhibitores nominabantur, q; reſponſiones de rebus inhiberent atq; ſupprimerent. Plato autem cum hanc ſententiá pluribus confutaret rationibus, poſt multa hoc quoq; infert ipſis argumentum. Heus homines qui eſſe indeprehenſionem dicitis, num indeprehẽſionem eſſe an non, deprehendiſtis? Nam ſi deprehendiſtis, eſt deprehenſio. ſin minus, habenda uobis fides non eſt, ut qui indeprehenſionem eſſe non deprehendiſtis. Cæterum Cynici ſic uocabãtur ob loquendi fiduciam, ac reprehendendi. Nam cani philoſophum quiddá ineſſe, ac diſcernendi uim quandam aiunt, quippe externos latrat, blanditur domeſticis. ſic ii quoq;, uirtutes, quiq; uirtuti addicti uiuerent agnoſcebant amplexabanturq́; uitia uero, atq; eos qui obnoxiam uitiis agerent uitá, uel ſi reges fuiſſent, inſectabantur atq; allatrabant. Voluptuarii ex eo nominabantur quod uoluptatem finem ſtatuerent, uoluptatem autem non corporalem, ſed tranquillum ſtatum animi, & perturbationibus uacantem, ac ſtudioſæ uitę comitem. Porro ii male ſentiebant cum accidens uirtutis ſiue umbram finem conſtituerent. Peripatetici autem eiuſmodi de cauſa ſic dicebantur. Plato enim exercitationis gratia deambulans, ſodalibus ſeſe ad docendum dabat. cui cũ succeſſiſſet Ariſtoteles, actionis ſiue accidentis cognomen adeptus eſt. Age ergo diuiſionem quoq; Ariſtotelicorum operum faciamus, quorum aliqua particularia ſunt, ut Epiſtolę. quędam uniuerſalia, ut Phyſica, Liber de Ani-

ma,& alia.nonnulla in medio ſunt,ut Reſpublicę,& Hiſtoria de Animalibus.Particularia igitur, & quæ in medio ſunt,ualeant.Vniuerſalium uero alia ſunt ordine accurateq; conſcripta(ſyntagmatica Græci uocant)alia commentaria,in quibus ſola capita deſcribuntur.cōmẽtariorum alia ſunt uniformia,nimirum quæcūq; ei de uno ſcripta ſunt ſpeculamine.nōnulla uaria,quę ſcilicet de pluribus cōfecit.At ordinariorum ſeu ſyntagmaticorum quædam ex ipſius auctoris perſona(autoproſopa Græci appellant) & auſcultatoria ſunt.aliqua collocutoria (Gręce dialogica) atq; extraria. Scripta autem ea quæ ex auctoris perſona atq; auſcultatoria dicuntur,partim contemplatiua habētur,partim actiua,partim inſtrumentaria.Contemplatiuorum nonnulla phyſiologica,nempe in quibus de natura tractatur.aliqua mathematica.alia theologica.Actiuorum quædam ad mores colendos, quædā ad domus,nonnulla ad reipublicę adminiſtrationem pertinent.Priora illa Græce Ethica,altera Politica. Poſtrema Oeconomica nominantur.Inſtrumentaria tum in ea diſcernuntur quæ methodum antecedunt,tum quæ de ipſa agunt methodo,tum quæ aliter ad methodum conducunt.Sunt ergo particularia quæ ad aliquem ſcripta priuatim ſunt,ut Epiſtolæ.& quæcūq; rogatus ab Alexandro Macedone de Regis officio,ac quo pacto colonias deducere oporteat,perſcripſit.Vniuerſalia uero,ut naturales tractatus,& de Anima,uel qui de Generatione atq; interitu docēt.de uniuerſalibus enim rebus in id genus diſſerit libris.Media uero,ut Reſpublicæ,& de Generatione animalium commentationes.quatenus enim de animalibus agitur,uniuerſale habent.quoad uero nō de omni ſimpliciter generatione,particulare ſibi uendicant.Porro Cōmentaria nominant illa,quæ ad res memorię ſuggerendas ſibi annotabant.Conſueuerunt enim ueteres cum antiquiorum libros perlegerent,ipſorum de quauis re ſententias exſcribere,& argumenta quibus ea aſſererentur communirenturq;. neq; id ſolum;ſed quæ ipſis quoq; legentibus placerent,ſcriptis ſæpenumero memoriæ gratia mandabant,ut ſi quando de re aliqua ſcribendum eſſet, uetuſtiorum de ea opiniones in deprompt u haberent,ueluti propriorum materiam. Ex Commentariis ea uniformia nuncupabant,in quibus de ſola re unà obſeruabatur,ut de Anima,de Cælo,uel quopiam alio. Varia autem in quibus de pluribus collectum eſt rebus.Cæterum Syntagmatica ea dicunt,quæ elocutionem habent erudito operi conſentaneam,& capitum diuiſionem ordine decenti diſpoſitam. At Syntagmatica tum collocutoria ſunt,tum auctoris ipſius perſonam referunt.Sunt ipſius perſonæ ea,in quibus ex perſona ſua docebat,quæ & auſcultatoria nominant,quòd ad ſuos legitimosq; auditores uerba feceret. Collocutoria autem,quæ non ex propria perſona conſcripſit,uerum quemadmodum Plato aliorum perſonas introducens,quæ & extraria nuncupabant,quod ad uulgi utilitatem ſcripta eſſent.Plurimū uero differunt ab Auctoris perſonam referentibus collocutoria.in illis enim tāquàm ad iuſtos uerosq; auditores ſermonem faciens,& quæ ipſe ſentiat dicit,& exquiſitiſſimis fulcit argumentis,quæ aſſequi uulgus non poteſt.In Collocutoriis autē,uelut ad communem ac multorum utilitatem ſcriptis,ea quibus ipſe aſſentitur pronunciat:idq; non per demonſtratiua,ſed ſimpliciora argumenta,quæq; percipi à pluribus ualeant.Diuiduntur quæ ex Auctoris perſona ſunt,in Cōtemplatiua,& Actiua, & Inſtrumentaria,quoniam in hęc duo diſtincta eſt philoſophia,Contemplatiuū,atq; Actiuum. Cōtemplatiua ſunt,in quibus de ueritate mendacioq; conſiderat.Actiua in quibus de bono & malo ſcrutatur.At uerò quoniam de bono & malo,& uero & falſo non leuis eſt hominibus cōtrouerſia,aliiq; aliud bonum,& malum,& uerum,& falſum eſſe arbitrantur,inſtrumentum quo hæc diſcernerent nobis oportuit traderet,id quod eſt demonſtratio.Porrò aliud nihil demonſtratio eſt quā demonſtratiuus ſyllogiſmus.Vt enim tignarius faber amuſſi utitur inſtrumento curuis ac rectis lignis diſcernendis,necnon ædificator perpendiculo quo rectos atq; obliquos dignoſcat parietes,ſic Philoſophi demonſtrationem habent regulam rectam certamq; rerum diiudicandarum.Diuidunt Cōtemplatiua in naturalia,& mathematica,& theologica.Sunt theologica quæ ipſi poſt naturalem tractationem ſcripta ſunt.eaq; ſic τὰ μετὰ τὰ φυσικά,ideſt Poſtnaturalia nuncupauit.Omnia enim quæ ſupra naturam ſunt,Theologiæ docere proprium eſt.Naturalia uero,ut eæ ipſæ quæ phyſicæ uocantur.& quæ de Generatione & Corruptione infraſcripta ſunt,ac ſimilia. Mathematica horum media habentur, partimq; à materia ſeparabilia ſunt, partim ſeparari non poſſunt. ſcripſit enim & lineas quaſdam. Actiua quoq; in moralia (habet enim moralem tractatum) & in Oeconomica; ac ciuilia diducuntur. Inſtrumentariorum autem quædam de ipſis methodi principiis ſunt, ut prædicamenta, & Liber de Interpretatione, & duo Priorum Reſolutoriorum uolumina.alia de ipſa pertractant methodo, ut Poſteriora Reſolutoria, in quibus de Demonſtratione præcipit. Loci uero,& ſophiſtici Elenchi, & artes Rhetoricæ ,& , ut placet nonnullis,quæ de poëtica prodidit,ex ſe quidem ad methodum nequaquam conferunt,faciunt tamen & ipſa aliter ad demonſtrationem,cum per ea methodos,ſecūdum quas paralogiſmi hoc eſt mentitæ ratiocinationes fiunt,doceamur.

ceamur. Tertium deinceps erat caput, unde Ariſtotelica opera auſpicari conueniat. Itaq; Boëtus atq; A Sidonius à naturali tractatu inchoandum putant, utpote familiariore ac noto. ſemper autem à manifeſtioribus incipiendum ac cognitis. Huius uero præceptor Andronicus Rhodius diligentius exquirens, initium à Logica ſumi oportere affirmabat, quæ circa demonſtrationem uerſatur. Quando igitur Philoſophus in libris ſuis omnibus demonſtratiua docendi ratione ac uia utitur, egregie nobis hæc prius elaboranda eſt, ut ſcripta eius reliqua facile aſſequamur. Sunt qui à morali incipiendũ arbitrentur. prius enim mores excolere, itaq; adire alios tractatus oportere, ne turbata ab affectibus ratione non exactas de rebus ſententias feramus. Quòd ſiqui à Logica malint, ut quæ nos ad principia ducant, ac qualis uirtus id genus exiſtat cum demonſtratione intelligamus, dicimus primũ recte opinando id ſcire nos, deinpoſt etiam demonſtratiue debere. Quare tametſi demõſtrationes non intellectu percipimus, ipſa tamen prius opera moralis ſcientiæ edocti, uiuere ſecundum ea recta opinione conuenit, tum demõſtratiuas dehinc aggredi methodos. Quis uero finis eſt Ariſtotelicæ philoſophiæ? omniũ ſinquam principium noſſe, omnium opificem cauſam, ſempiternam, atq; eodem ſe modo habentem. omnium enim principium idemq; incorporeum demonſtrat, deduci autem ex illo uniuerſa. Sed quænam hunc nos ad finem perducunt? nempe doctrina eorum quæ in tempore ac mutatione conſiſtunt. eiuſmodi ſunt generabilia corruptibiliaq;. ab his enim nos ipſi ad ſempiterna perindeq; ſe habentia mathematicarum interuentu ſubducimus. id genus cæleſtia ſunt. itaq; poſt in corporeas ſubſtantias ad primam omnium cauſam tranſcendimus. Nam cum motus omnis aut ad ſubſtantiam, aut ad quantitatem, aut ad qualitatem, aut ad locum pertineat generationi internitioniq; addicta motus genere omni, cæleſtia uero locali duntaxat cientur. B Quamobrem decenti ordine pergendum eſt ab iis quæ multiplici genere ad ea quæ uno ac ſolo agitantur, atq; ita ad immobile, quodq; eodem pacto ſeſe perpetuo habet principium, neq; in oraculo pes eſt trãſgreſſor mittendus. Si enim à corporibus ad primum omnium principium ſemel accedere uelimus, illud quoq; corpus eſſe arbitraremur, ac figura deſcriptum. Qua de re tradenda inquit Plotinus iuuenibus mathemata ſunt ut incorporeę aſſueſcant naturę. Ariſtotelis autem ſcribendi genus ubiq; eſt elocutione exactũ. fugit enim ſemper Phus rhetoricas exornationes, ſolum explicandæ ac ueluti oculis ſubiiciendæ rerum naturę intentus. ſępe etiam compreſſum, atque obſcure diſſertum, non ex ſcribentis natura, ſed ipſe data opera id egit. nam loca, meteora, aliaq; dilucide ſtilo eſt perſecutus. Ergo obſcuritatem affectauit, ut legentes ingenioſiores magiſq; idoneos redderet iis quæ dicerentur compoſite audiendis. utq; ignauos auditores ex primordiis auerteret. ſiquidem legitimi iuſtiq; auditores quo ſunt obſcuriora dicta, eo magis certando euincere atq; intima ſubire contendunt. Itaq; obſcuritate propter profanos rerum inuolués dignitatem obſcuritate perinde ac uelamine eſt uſus. Auditor eſſe iuſtus debet, ingenio perſpicaci, literarum ſtudioſus, moderatione animi præditus, ac undequaq; ornatus. Horum autem librorum enarrator neq; beneuolentia doctus conari debet quę perperam dicuntur conſentanea facere, ea ueluti à tripode excipere, neq; recte prodita paruo ſenſu per odium capere, ſed eorum eẽ incorruptus iudex. atq; auctoris ſenſum aperire in primis, illiuſq; placita interpretari, tum quid ipſe ſentiat afferre. C Capita autem quæ libris Ariſtotelis omnibus antefari oportet hæc ſunt, intentio ſcopuſue. utilitas. inſcriptionis ratio. an legitimus Philoſophi liber ſit. ordo lectionis. diuiſio in partes. Intentio tractatus naturã detergit atq; dilucidat, & legenti quomodo intelligendũ quidq; ſit ueluti habitum præbet. nam quidquid dicitur, ad operis intentionem id parat dirigere. quá qui ignorat, ſimilis cæco eſt, haud, quonam feratur, ſcienti. ac quæcunq; ad intentionem pertinent, ab auctore temere dici putabit. Vtilitas ſtudium alacritatemq; inuehit auditori. Qui enim incepturus quidquam eſt, quem fructum ex ipſa illius utilitate accepturus ſit prius oportet condiſcat. Quoniam uero in libris quibuſdam titulo minus diluceſcente à ſcopo aberramus, cauſam cur inſcriptum ita ſit quærere conuenit, ut in prædicamentis, ac libro de Interpretatione, atq; aliis. nam in commentatione de Cælo, uel de Anima, non eſt inſcriptionis ratio ſcrutanda. quippe cum ex ſeipſa perſpicuitatem habeat. Quærimus etiam an ſuus legitimuſq; ſit Philoſophi liber. tres enim cauſę Ariſtotelis libris dignoſcẽdis errorem fecere: unà æquiuocatio auctorum. fuere nãq; & Ariſtoteles alii, quorum ſcripta ob æquiuocationem nonnulli huiuſce Ariſtotelis eſſe exiſtimarunt. altera, librorum æquiuocatio. Eudemus enim & Phanias ac Theophraſtus eius diſcipuli præceptoris exemplo prædicamenta, & de interpretatione, & reſolutoriam ſcripſere. tertia huiuſmodi eſt, Ptolemæum Philadelphum Ariſtotelis conquirendorum operum perinde ac reliquorum perſtudioſum fuiſſe tradunt, pecuniaſq; iis perſoluiſſe qui Philoſophi ad ipſum libros afferrent. quo factum eſt, ut quidam lucri ſpe libros Philoſophi nomine inſcribentes comportarent. ſanè libros in magna bibliotheca Reſolutoriorum quadraginta, Prædicamentorum duos inuentos affirmant. ſuntq; hic Prædicamentorum, Re

D ſolutoriorum autem quatuor ueri legitimiq; Ariſtotelis iudicati ab interpretibus,tum ex ſententiis
uerbisq;,tum quòd huiuſce libri Philoſophus alibi identidem meminerit. Lectionis ordinem exqui
rimus,ne maiora primum attingamus,atq; ea quibus cognoſcendis alia præcedere anticipariq; opor
tet,ignari quæ nobis cognoſci in primis debeant.Diuiſionem uero in partes,quoniam totius diſcere
exacte naturam uolenti,huius partes diligentius inſpectandæ ſunt.ut ſi hominem noſſe exquiſitius
uelis,huius caput,& pedes,& manus,parteſq; cæteras incognoſcere perinde debes.ſic ergo & operis
partes cuiuſq; prius in quot ac qualia diuidantur,operæprecium eſt intelligas.Cæterum id ſciendũ,
non ubiq; omnibus iis explorandis opus eſſe, uerum in quibus occulta eſt perſpicuitas. ſæpe enim
cum intentione iuxta utilitas dilucesc it.uerbi gratia in cõmentatione de Cælo uel de Anima manife
ſta intentio eſt, & utilitas,atq; inſcriptio. in topis locis úe ne unum quidem ex iis conſpicuum eſt.
ſed neq; illico ſimul quoq; utilitas cognita patet intentione.nam eius in Topicis intentio eſt dialecti/
cam nobis tradere methodum.Eſt porrò Dialectica,uti ipſe definit,methodus quę de propoſito om
ni problemate ex opinabilibus ratiocinatur. quòd ſi de omni propoſito, non ſolum autem uera,ſed
falſa etiam in quęſtionem uocantur,qualis hoc loco utilitas? methodum noſſe qua falſa etiam colli/
gemus.Itaq; pergens ipſe utilitatem nobis detegit,commentationem ad tria utilem eſſe inquiens,ad
exercitationem,ad uulgares diſputationes colloquiaúe, ad philoſophiæ methodos.at in prędicamẽ/
tis ac libro de interpræratione emicat ſimul cum intẽtione utilitas,ut deinceps oſtendemus.atq; hæc
quidem de Ariſtotelica omni philoſophia prodita ſint.Sed dicamus & de propoſito Prædicamento
E rum libro quæ intentio,quæ utilitas,quæ inſcriptionis ratio ſit,quis ordo lectionis, utrum ſuus iu/
ſtusq; Philoſophi liber exiſtat,quæ diuiſio ĩ capita.Hæc,uti diximus, Ariſtotelis tractatibus ſingulis
præmitti oportet dicenda. Quidam de Prædicamentorum intentione in diuerſas abiere ſententias,
atq; alii de uocibus ſolis intentionem eſſe prodiderunt,qualis fuit Alexander, nimirum ex Ariſtote
lis dictiunculis decepti ſic habentibus.Eorum quæ dicuntur alia per complexum dicuntur,alia ſine
complexu.quòd ſi uoces ſunt quæ dicuntur,patet eſſe ei de uocibus intentionem.Qui uero de ſolis
rebus eſſe intentionem putarunt,qualis Euſtathius fuit,de rebus à Philoſopho diuiſionẽ fieri aiunt
dicente,Entium alia de ſubiecto dicuntur.quòd ſi entia res ſunt inquiunt,ergo de rebus ipſi inten/
tio eſt.At de ſolis conceptibus differere Philoſophum rati,qualis fuit Porphyrius,de decem generi/
bus ſermonem eſſe affirmant.hæc autem conſiderari in multis,poſteriusq; eẽ genita,quæ ſcilicet ani
mo noſtro inhærent.proinde hoc libro uerba de conceptibus ab Ariſtotele fieri.Cæterũ falſus quo/
que is eſt ex Ariſtotelis uerbis ad finem poſitis dicentis, De propoſitis ergo generibus hæc dicta ſuf/
ficiant.genera autem ubiq; Ariſtoteles uocat quæ ſunt in pluribus,ac mente cõcepta,Verũ qui exa/
ctius loquuntur,inter quos uel Iãblichum cenſeas,neq; de ſolis ei conceptibus eſſe,neq; de uocibus
ſolis,neq; de rebus dũtaxat ſermonem ferunt,ſed de uocibus res conceptuum interuentu ſignifican/
tibus prædicamentorum intentionem eſſe.Verũenimuero non recte priores definiuiſſe,ſic licet pdi/
ſcamus.Dicant ii qui de rebus ipſum differere aiunt,quoniam rerum nõnullę in ſola cogitatione poſi/
tę ſunt,ut Centaurus,& Hircoceruus,quædam à natura producũtur,de quibus ei ſermo eſt? de iis
dicturi proculdubio ſunt,quæ in natura exiſtunt. Vtrum ergo capta harum notione nos ita per uo/
ces de iis edocet?omnino ſanè confitebuntur.fieri enim haud poteſt,quin à uocibus res per medios
ſignificentur conceptus.ergo & de omnibus diſputabit.Dicant & qui tractare eum de uocibus ſo/
lis,aut ſolis conceptibus perhibent.quoniam uoces conceptusq; partim aliquid ſignificant, partim
ipſum eſſe uoce tenus obtinent ac cogitatione,de quibus agere ipſum cenſebitis?nimirum de iis di/
cent quæ res ſignificant.nullus enim Philoſophis,uel de uocibus,uel de conceptibus ſermò eſt ſigni
ficatu carentibus . ergo cum de uocibus res ſignificantibus uerba faciat,res quoq; ipſas per medios
conceptus attingit . cumq; de conceptibus agat res indicantibus,de ipſis per uoces co[illegible]us in/
terpretantes diſputabit:nudi enim ſi animi eſſent,nec corporibus impedirentur,nu[illegible]e age/
rent conceptibus congrederenturq;.nunc coërciti corporibus nõ aliter quàm per uoc[illegible] ſuos mutuo
ſignificare conceptus ualent.Quoniam uero res quædam ſimplices ſunt,quædam compoſitæ (ſim/
plex res Socrates eſt,compoſita Socrates ambulans) eodem modo mentis quoq; conceptiones & uo
ces partim ſimplices,partim compoſitæ ſunt.ſimplex enim uox eſt Socrates ſimpliciter.& conceptio
ſimplex,de Socrate.compoſita autem uox, quæ dicit Socrates currit.& conceptio compoſita,de So/
crate currente.utrum de ſimplicibus hoc loco differit rebus uocibusq;, an de cõpoſitis? atq; de ſim/
plicibus inquam.Iccirco prædicamentorum intentionem exquiſite definientes hic diſputari de ſim
plicibus uocibus affirmamus,quæ ſimplices res per medios ſimplices conceptus ſignificant.Verum
ut luculentior ſermo noſter euadat,quædam nobis utilia ad eorum quæ dicturi ſumus,dilucidam
repræſentationem aſſumamus.Quoniam enim Philoſophię ſicuti prodidimus pars altera contem/
platiua

platiua eſt, altera actiua, contemplatiuæ finis eſt ueritatis cognitio, actiuæ boni adeptio. utriq; autem A
obſtant contraria, ueritati falſitas, & bono malum, noſter uero animus, ut qui imperfectus eſt, ſæpe
pro ueritate mendacium eligit, uerum id eſſe exiſtimans, & pro bono malum, quòd bonum eſſe id
putet. Philoſophis igitur aliquo inſtrumento opus fuit, quo ueritatem à falſitate, & bonum à malo
diſcernerent. Sed quodnam eſt hoc? demõſtratio. quidquid enim bonum eſſe demonſtatum fuerit,
id ex neceſſitate eſt bonum: & quidquid malum probatum euidenter fuerit, id malum eſt. Similiter
& uerum ac falſum. Quo enim pacto materiarius faber regula, ædificator perpendiculo rectis ac nõ
rectis utitur diſcernendis, ita Philoſophus demonſtratione, ut ueritatem falſitatemq;, & bonum &
malum diſcernat. Porrò demonſtratio ſyllogiſmus eſt ſcientiam pariens. amplius enim ſcientiario ſyl
logiſmo patet is qui ſimpliciter eſt ſyllogiſmus. nam ſimpliciter ſyllogiſmo accedens certa aptaq; ma
teria eodem modo perpetuoq; ſe perinde habens demonſtratiuum ſyllogiſmum conſtituit. Verum
quoniam docere de demonſtratiõne non poterat, niſi prius quid eſſet ſimpliciter ſyllogiſmus docu
iſſet: quemadmodum nec rectam aut curuam figuram deſcribere quiſquam ualet, niſi ſcribere ſim
pliciter prius didicerit: rurſus uero ſimpliciter ſyllogiſmus ſine propoſitionibus tradi nõ poterat, ex
iis enim collectio quædam conſtat orationum multarum, ut uel nomine ipſo indicatur: propoſitio
nes autem ſine nominibus ac uerbis, nam ex iis compoſitæ ſunt: at nomina & uerba citra ſimplices
uoces, etenim ſignificatiua uox eſt nomen & uerbũ: de uocibus prius ſimplicibus iure diſſerit. Vni
uerſaliter enim contemplationis finis fit actionis principium. contraq; actionis finis principium
contemplationis. uerbi gratia ædificator domo propoſita ſecum ait, domum inſtitui fabricandam, B
quod operimentum eſt imbribus æſtibusq;, arcendis. uerum hoc niſi tectum fiat ędificari nõ poteſt.
hinc igitur contemplationem inchoat. procedens uero inquit, ſed hoc fieri nequit non extructis pa
rietibus. neq; extrui poſſunt ii non iactis fundamentis. neq; hæc rurſus iaci non effoſſa terra. Hic con
templatio deſiit. inde ergo initium capit actio. nam primum terram defodit, tunc ſic iacit fundamen
ta, dehinc parietes erigit, poſtremo faſtigium imponit, quod finis eſt actionis. at actionis principium,
finis eſt contemplationis. Perinde igitur & Philoſphus facit. Nam demonſtrationem conficere cogi
tans ſecum inquit, libet de Demonſtratione dicere. uerum quoniam demonſtratio ſyllogiſmus eſt
ſcientiæ opifex, non poteſt is de eo uerba facere, qui antea, quid ſyllogiſmus ſit, non prodiderit. neq;
ſimpliciter ſyllogiſmum edocebimur, niſi quid propoſitio ſit, didicerimus. propoſitiones enim ora
tiones quædam ſunt, quarum collectio eſt ſyllogiſmus. Quare non cognitis propoſitionibus ſyllo
giſmum perdiſcas nequaquam licebit. ſiquidem ex iis conſtat. ſed neq; propoſitionem ſine nomini
bus ac uerbis, ex quibus omnis conſtituta eſt oratio. nomina autem & uerba ſine uocibus ſimplici
bus. ſiquidem horum quodlibet ſignificatiua uox eſt. proinde ante de ſimplicibus eſt uocibus dicẽ
dum. Hic ergo ceſſauit contemplatio, fitq; hoc actionis initium. nam in Prædicamentis de ſimplici
bus primum agit uocibus, tum ita in libello de Interpretatione, de Nominibus, Verbis, Propoſitioni
busq;. Poſtea de ſyllogiſmo ſimpliciter in reſolutoriis Prioribus. demum in Poſterioribus Reſoluto
riis de Demonſtratione. Hic ergo finis eſt actionis, quod erat contemplationis principium. Iure igi
tur primum hoc loco de ſimplicibus uocibus diſputat. Homines enim uulgo cõgreſſi ſuum cuiq; C
rei nomen ex compoſito indiderunt, id ſolum nimirum curantes, ut res inter ſe per uoces ſignifica
rent, non tamen dicerent quid nomen ſit aut uerbum. De iis igitur in Prædicamentis ediſſerit. Sed
quoniam non de uocibus agit ſignificatu carentibus (neq; enim harum rationem habent Philoſo
phi ullam) conſtat de uocibus conceptus ſignificantibus haberi ſermonem. neceſſe eſt enim ut ſi ſit
res, eius quoq; nomen exiſtat, & ante hoc quam rei habemus notionem. ut Socratis nomen, eſt uox
Socrates. res autem, Socrates ipſe. notio quæ in animo hæret, cognitio de Socrate. Eſt igitur intentio
Ariſtoteli de ſimplicibus uocibus res ſimplices per medios ſimplices conceptus ſignificantibus dice
re. atq; hæc quidem de intentione. Quod autem utilis Liber ad partem philoſophiæ contemplati
uam actiuamq; ſit, ex prædictis dilucet, ſi demonſtratio quoq; ut oſtendimus citra ſimplices uoces
nequit cognoſci. ac quoniam de communitatibus in quas entia omnia diuiduntur ediſſerit: Cauſa
uero inſcriptionis id genus eſt: Prædicamenta, ſiue, ut græci dicunt, Categoriæ inſcriptus eſt Liber.
non quòd de Categoriis hoc eſt accuſationibus quæ in foro agitantur diſputet. non enim Rhetho
rem agere inſtituit. ſed, uelut in introductionibus quoq; didicimus, duplex eſt generum differentia.
nam quædam generaliſſima ſunt, & genera duntaxat. nonnulla ſubalterna, quæ ſpecies generaq; di
cuntur, ſuperiorum quidem ſpecies, genera autem inferiorum. ac prædicantur ſolum quidem gene
raliſſima, ſubalterna uero Prioribus ſubiacent, de Poſterioribus prędicantur. hic autem de decem ge
neraliſſimis agit generibus, quæ prædicantur tantum, ſubiacent nunquam. ob id igitur Categoriæ
ideſt Prędicamenta Librum inſcripſit, quaſi dixerit de generibus iis quę duntaxat prędicantur. Or

D do lectionis ex intentione clareſcit. quoniam enim contemplatio huc uti diximus terminauit, inde inchoanda eſt actio, ac quoniam ſimpliciora oportet compoſitis anteire, ſimplicior autem eſt decem Prædicamentorum præceptio, ſi ut proditum eſt de decem uocibus tractat quæ ſimplices res conceptuum ſimplicium interuentu ſignificant. Librum omnes Ariſtotelis legitimum eſſe teſtantur, id quod & locutio declarat, quòdq́, in aliis commentationibus Philoſophus libri meminerit. Enim uero duobus inuentis ut dictum eſt Prædicamentorum uoluminibus, tum in cæteris, tum in exordio prope conſimilibus (eſt enim alterius initium, Entium quædam æquiuoca ſunt, quædam Vniuoca: quod idem fermè eſt cum huiuſce libri principio) hic uerus iuſtusq́; eſſe Philoſophi iudicatus eſt Liber ab interpretibus omnibus. Diuiſio libri in capita tripartito diſtincta eſt, in Anteprædicamenta, Prædicamenta, Poſtprædicamenta. In prima Sectione docet utilia ad Prædicamentorum doctrinam. Vt enim conſueuerunt Geometrę utilia ſpeculaminibus tradendis quid punctum, quid linea, quid circulus ſit prius docere, ne inter docēdum aut peregrinis uti nominibus, aut de iis quidquam præcipientes digredi, ac propoſiti ſeriem abrumpere cogerentur, perinde quoq; hic Philoſophus, quoniam futurum erat ut in Prædicamentorum doctrina dictiones quaſdam aut uoces nobis ignotas commemoraret, eam ob rem de iis primum edocet, ne ſermonem turbare ac confundere uideatur. In ſecundo ſegmento de ipſis docet Prædicamentis. In tertio rurſus de quibuſdam agit uocibus quarum in Prædicamentorum præceptione commeminit, ut de uerbo ſimul, prius, atq; habere. Ac quam ob cauſam ante Prædicamenta non unà de omnibus docuit? quoniam inquam uo-

E ces hæ partim incognitæ omnibus ſunt, ut æquiuocum, uniuocum. (horum enim notionem nullam habet bona pars hominum) partim nota quidem ex uſu, ſed quæ aliqua tamen articulata declaratione egeant. ut ſimul, priusq́;. Quæ ergo ignota plane ſunt, ea doctrinæ prædicamentorum neceſſario præmiſit. quando ſi ignorarentur illa, utiq; eramus ea quæ de Prædicamentis traduntur haudquaquam intellecturi. utitur enim iis ad Prædicamentorum præceptionem. reliqua uero, inarticulate inquam nobis cognita, poſt prædicamenta edocemur, ne longum faciat exordium, atq; inſtituto operę acceſſorium prolixius reddat. Porrò adinuenta eſt in partes diuiſio ad operis perſpicuitatem. ubi enim quot libri capita ſint, ac de quibus uerba fiant didicerimus, dicta aſſequemur facillime, nec ea confuſe atq; indiſtincte capiemus.

DE AEQVIVOCIS.

AEQVIVOCA *dicuntur quorum nomen ſolum cõmune eſt, ſecundum nomen vero, ſubſtantiæ ratio diuerſa. Vt animal, & homo, & quod pictum eſt. Horũ enim ſolum nomen commune eſt, ſecundum nomen vero, ſubſtantiæ ratio diuerſa. Si enim quis aſsignet quid ſit eorum vtrunq; quo animal eſt, propriam aſsignabit vtriuſq; rationem.*

F

Tex.pri^m. AEQVIVOCA dicuntur quorum nomen ſolum commume. }

SI nudi noſtri eſſent ſolutiq́, corporibus animi, res inter ſe ſignificare p ipſos cõceptus ualerent. uerum quoniã deuincti corporibus nebulę inſtar intellectricem uim ſuam obtegunt, indiguere nominibus, quibus mutuo res indicarent. Sciendum itaq; eſt, nobis inuicem res uel per nomina uel per finitiones innoteſcere, uerbi gratià & per uocem homo, & per finitionem dicentem animal rationale mortale hominem declaramus. Sed cum per uocem homo deſignamus hominē, totam ſimul ipſius intelligi damus naturam. cum notamus finitione, quæ particulatim homini adſunt contemplamur. Res igit̃ intra ſe aut cõicant nomine, definitione uero differunt, uacanturq́; ęquiuoca. aut communicant definitione, differunt nomine, quę multiuoca nuncupantur, aut & nomine, & finitione conueniunt, hæc appellant uniuoca. aut demũ finitione ac nomine diſſident, quæ diuerſiuoca nominantur. Cæterum aliud diuerſum eſſe, aliud diuerſiuocum oportet intelligas. Sunt quidem diuerſiuoca, res quę circa unum idemq́; ſubiectum cõſiderantur, nomine autem impartiuntur diuerſo, ut aſcēſus in ſcalis deſcenſusq́;. atq; aliter quidem aſcenſus definitur, aliter deſcenſus. nomina quoq; diuerſa ſunt. aſcenſus enim atq; deſcenſus. hæc igitur proprie diuerſiuoca nominant. diuerſa autem quæ in omnibus alia ſunt tum ſubiecto tum nomine, ut homo & equus. Porrò de ſolis æquiuocis ac uniuocis præceptionem facit, quod ſolis iis in prædicamentorum explicatione egeat. nimirum in hoc quoq; æmulans geometricum genus docendi. nam & illi ſola ea à quibus in propoſito libro iuuantur, uel theoremate anticipare conſueuerũt.

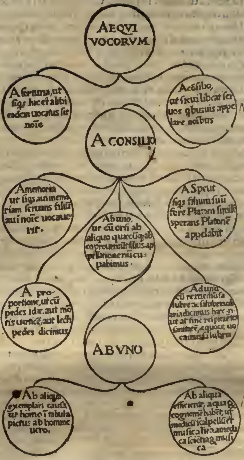
Vel etiam aliter dixeris,nempe cũ amator ſit perpetuus breuitatis,per hæc de cæteris quoq; nos po‑teſtate edocere.ſiquidem cognitis iis,manifeſta & reliqua erunt,utpote oppoſita.eſt enim oppoſito‑rum ſcientia eadem.Nam qui æquiuocum quid ſit nouit,huic quoq; oppoſitum nouerit, multiuo‑cum inquam.ſi enim æquiuocum id eſt quod communicat nomine,re autem eſt differens,ut mus, & marinus,& terreſtris,ergo multiuocum eſt id quod huic exaduerſo eſt poſitũ,quod re ſcilicet idẽ eſt,nomine diſcrepat,ut enſis,gladius,ſpatha. Similiter qui etiam quid uniuocum ſit intelligit,nem‑pe quod finitione conſentit ac nomine,ut homo Socrates,& Plato, is etiam quid ſit diuerſiuocũ cal‑lebit,nimirum quod finitione nomineq; diſcordat,ut aſcenſus ac deſcenſus.etenim & nomine, & re diſtat,tametſi idem utriq; ſubiectum rei ſit.ut enim eſſe aliud frumẽto eſt,aliud ſemini,aut fructui, ita eſſe aliud ſcalæ eſt,aliud aſcenſui deſcenſuiq;:certum enim reſpectum circa ſcalas actionis hęc in‑dicant nomina. Præpoſuit autem in docendo Ariſtoteles æquiuoca,quoniam ſimpliciora ſunt,com‑municantq; uno dũtaxat nomine.quodq; priora natura ſint æquiuoca uniuocis.ens enim æquiuo‑ce de prędicamentis dicitur,nec uniuoce. Cæterum niſi hæc conuenerint omnia nequit æquiuocũ fieri,idẽtitas nominis,toni,generis,caſus,ſpiritus,terminationis.nam ſi aliud atq; aliud nomen ſit,cõ‑ſtat non eſſe æquiuocum,quod ſi idem ſit nomen,tonus autem diuerſus,neq; id æquiuocum eſt,ut ἄργος & ἀργός. primum enim penultimam acuit,& Vlyſſis canẽ ſignificat.alterum acuta ultima ſocor‑dem deſignat.& ſi maſculinum ſit,ſignificat uel canẽ Vlyſſis uti diximus,uel Herois nomen.ſin neu‑trum,nomen ciuitatis.ſimiliter βίος & βιός.βίος enim habẽte tonum penultima,uita eſt. βιός aũt eſt ar‑cus ſi ultimam acuas. Et rurſus ſi ſint hæc,idem uero caſus non ſit,nõ facit æquiuocum,ut ὁ ἐλάτης & τῆς ἐλάτης. illud enim recti eſt,& aurigam ſignificat,aut alium quẽpiam agentem.hoc uero & fœ‑minini generis eſt,cum illud maſculini,& genitiui ſit caſus.nam ἡ ἐλάτη τῆς ἐλάτης.eſtq; arboris nomẽ. Spiritum quoq; eũdem habeat oportet.ſi enim diuerſus ſit ſpiritus,non erit æquiuocum, ut in uer‑bo οἷος. id enim qualis ſignificat.ſed & ſolus ſignificat,ac cum qualem indicat,aſpirationem habet,cũ ſolum,tenuatur. Eadem quoq; opus eſt terminatione,id quod perſpicuum arbitror. ἐλάτηρ enim & ἐλάτη terminatione differentia,non ſunt æquiuoca. Quęrunt uero nõnulli cur non æquiuocum,ſed æquiuoca dixerit.quoniam æquiuocum inquam non eſt unum.nõ enim ipſum ſibiipſi quidquam eſſe æquiuocum dicitur,uerum plura.nam aliud alii æquiuocum eſt.quoniam ergo unum eſt no‑men,res autem multas declarat,iccirco pluraliter dictum eſt.Sed rurſus addubitant cur Græce ſcri‑ptum ſit ὁμώνυμα λέγεται,idest æquiuoca dicitur,non λέγονται,hoc eſt dicuntur, quoniam æquiuoca inquam & ſi multa ſunt,quatenus tamen æquiuoca,ſunt unum,unum enim eſt quod de multis p‑dicatur nomen.propterea dicitur ſingulariter protulit,plurale eſt enim dicuntur.Alia ratio.Græcis mos eſt in neutris nominibus ſi tertiæ perſonę uerbis iungantur,ſingularem numerum pro plurali uſurpare,ut τρέχει τὰ παιδία, i. currit pueri. ἐφθάρται τὰ βιβλία hoc eſt libri deprauatus eſt.& οὐκ ἐβλάστησε τὰ δένδρα,non germinauit arbores.cauſam produnt grammatici,ſic plurali quoq; hic recto qui eſt æquiuoca,ſingulare illatum eſt uerbum quod eſt,dicitur.Neq; uero nos prætereat tria hæc eſſe inter ſe differentia,æquiuoca,æquiuocatio,æquiuoce. Sunt æquiuoca,res ipſę.æquocatio, reſpectus is ſecundum quem nomine communicarunt.æquoce,ipſa quæ de rebus eſt prædicatio.Illud quoq; intelligendum,ſtatim declaratam ex procemiis libri intentionem.ait enim æquiuoca dicuntur.nam per uerbum æquiuoca,res.per dicuntur,uoces ſignificat.res autem à nobis per medios conſiderant conceptus. æquiuocorum autem præceptionem per æquiuocas uoces cõfecit.nam id ipſum quoq; æquiuocum,æquiuocum eſt:cum pluribus modis dicatur.Sũt enim ęquiuoca quædam à fortuna, nonnulla à conſilio.A fortuna,ut cum in locis quidam diuerſis idem nomen habẽtes fuerint,ut Ale‑xander Paris,& Alexander Macedo.A conſilio,ut ſicui libeat ſeruos quouis nomine appellare. Ho‑rum quæ à prælectione conſilioq; proficiſcuntur,Aliqua à memoria fiunt,uti cum quis filiũ ſuum maiorum nomine uocauerit.Alia à ſpe,ueluti ubi filium ſuum Philoſophum fore quiſquam expe‑ctans Platonem nominauerit.Ac ſæpenumero uſu uenit ut quod factum à memoria eſt, [illegible] à ſpe nomini concurrat:utiq; cum compertus Auus fuerit tale ſtudii genus tractaſſe.Alia ab [illegible]gia,ſeu proportione,cum ab alicuius rei proportione quidquam nuncupabimus,ut pedem lecti, [illegible] mõtis uerticem.quam enim pes ad hominem,eam quoq; pes lecti ad lectum rationem obtinet.Sunt etiam quæ ab uno dicantur,uerbi cauſa cum orſi ab aliquo,illius appellatione quæcunq; ab eo deducun‑tur uocabimus.ut medicum uolumen,medicum pharmacum.Sunt & quæ ad unum,ſicuti quãdo ad finem quẽpiam futurum reſpicientes,ad illum ea nominabimus,ut ſalubris exercitatio, ac potio ſalubris.Cæterum differunt hæc ab iis quæ ab uno denominantur,quod ab aliquo principio dicã‑tur illa,hæc ad finem aliquem ſpectent.Quæ autem ab uno proueniunt,partim ut ab exẽplari cau‑ſa appellantur,ut homo in tabula depictus ab aliquo uero homine: partim ab efficiente, ut medi‑

A

B

D cum ſcapellũ. Porrò q̃rendũ hoc loco eſt quoniã æquocorum ſignificatu de æquocis doceat Ariſtoteles. Itaq; eo dicimus qui ab uno eſt noĩatus enim pictus à uero eſt homine. Quidam autem cur æquiuoco à proportiõe uſus nõ ſit, indagarunt, id quod eſſe melius uidetur. & inquã, quoniam quod in proportione eſt, id in q̃tuor minimum ſpe-
E ctatur. Dicimus enĩ ſi forte ↄtingat, duo ad octo proportionem habere, ut decẽ ad quadraginta. q̃druplã enim rationẽ utraq; obtinent. æquiuoca autẽ uel in duobus. iure igitur de æquiuocis ſecundum proportionem non diſputat. Sunt uero qui dicãt multiuocorũ mentionem non ideo factam, quod eadẽ nomine æquiuoca inueniantur, definitione differant: con-
F tra multiuoca. proinde Philoſophum quaſi de rebus diſſerentem nomina neglexiſſe, quippe cũ ea ſcrutari grammaticos deceat. Aliter quoq; de ſolis agit his in præſentia; id quod iam dixi, quæ ipſi ad prædicamẽtorũ doctrinã ſunt utilia. {dicuntur} Subaudiendum eſt res; ut ita ſit, æquiuocæ res dicũt quarum nomen ſolum commune. At cum dici ea inquit, apud ueteres quoq; circũferri nomẽ indicat, neq; ſuã eiuſmodi eſſe nominis impoſitionẽ. etenim Plato quoq; eorũ meminit. & Poeta de Aiacibus dicens, æquali nomine dicti. Vbi autem nomen ipſe impoſuerit, ait uoco, uel ſit ut in re ſolutoriis, Terminũ autem uoco. & in libro de ĩterpretatione, ſitq; hoc contradictio. {quorũ ſolũ nomen cõe.} Nunquid igitur non eſt in uerbis æquiuocatio? atq eſt. dicimus enim fero, ſignificatq; hoc & porto, & dico. Quonã pacto ergo æquiuoca eſſe ea inquit, quæ ſolum nomẽ cõmune obtinent? Reſpõdebimus ad hoc, dici dupliciter nomen: alterum ad uerbi diſtinctionem: alterum cõmuniter de omni dictione appellatum, quo intellectu uox omnis ſignificatiua nomen uocatur: ut in libro de interpretatione. Ipſa igitur, inquit, quæ per ſe dicuntur uerba, nomina ſunt, atq; aliquid ſignificant. Hic ergo n[illegible] dicit, non quod aduerſus uerbum diſtinguitur, ſed quod de uoce omnis ſignificatiua prædi[illegible] communiter. Quamobrem fero, quod tum porto, tum dico ſignificat, æquiuocum eſt. habet enim fero nomen commune, finitionem diuerſam. Ergo & in uerbis æquiuocatio eſt. {ſolum commune.} Bifariam dicitur ſolum: uel unicum, ut cum ſolum dicimus ſolem, aut ſolam lunam: uel q̃d ediuerſo à ↄiugato diſtinguiť, uti cũ dicimus relictũ in prælio haſtam ſolum habentem: tametſi nihil prohibet quo minus & calceos habeat, & ueſtẽ: ſed ad ſcuti, uel armorum aliorum differẽtiam. & in prandio panem habebant ſolum: quãquam nil uetat & ueſtem habere: ſed ad obſoniorũ diſtinctionem. hic ergo ut ad cõiugatum, uerbum ſolum, reddidit, finitionem inquam. ¶ Dictio autem Commune quatuor dicitur modis: uel ut id quod citra diuiſionem impartitur, uti cum ſeruũ dicimus cõmunem. eſt enim hic ſubſtãtia indiuiſus, uſu uero diuiduus: uel quod ſectum in partes

à pluribus

Quod factum eſt á memoria, ſæpe nomini á ſpe in dito concurrit, ut ubi quis filium ſperans auo ſimilem fore, aui nomen ipſi impoſuerit, tum memoriæ cauſa, tum quod talem ipſum ſperet futurum.

à pluribus habetur, ut cõmune prandium dicimus, & agrum communem. non enim ſumus omnes totius participes, ſed quilibet partis. uel quod eſt in anticipatione, ut in theatro locus cõmunis. præ- A occupantis enim fit. uel quod ſimul a participibus ex æquo capitur, ut præconis uox cõmunis uocatur. hanc enim omnes pariter audiunt: neq; unus hãc ſyllabam, alius illam. humana etiam natura cõmunis participantium omnium eſt, eam ſiquidem promiſcue particulares obtinemus homines. hic ergo cõmune accepit eo ſignificatu quo uox æqualiter exauditur. {ſecundum nomen autem ratio ſubſtantiæ diuerſa.} Cum ea expoſuerit quæ inſunt æquiuocis, nũc quæ eis non competunt apponit: ut non ea ſolũ ex cõmunitate ualeamus, ſed ex differentia quoq; cognoſcere. Cæterum quærendum eſt, cur non quorum nomen ſolum cõmune dixerit, ratio uero ſubſtantię diuerſa, ſed ſecũdum nomen autem ratio ſubſtantiæ diuerſa? Dicimus poſſe æquoca, alio etiam alicq; reſpectu eſſe uniuoca, quippe Aiaces in quo ſunt homines, uniuoci ſunt: ſiquidem hominis nomen finitionemq; ambo ſibi uendicant. nam ipſorum uterq; animal eſt rationale mortale: qua uero Aiaces, æquiuoci. ne ergo finitionem quãlibet, ſed nomini in quo conueniunt conſentaneam capiamus, recte ſecundũ nomen autem ratio dixit. Aiaces enim ipſum hoc nomen cõmune habent, rationem uero ſecundum idipſum, non etiam eandem, uerum alter ex Salamine, Telamonis filius, cum Hectore ſingulari certamine congreſſus: alter Oilei, ex Locride, pedes celer, Sagittarius {ſecundum nomen autem ratio.} Cur non, ſecundum nomen autem finitio, ſed ratio dixit? Quoniam non in rebus (aiunt) omnibus ſuppetit nobis finitionum facultas: ſed interdum deſcriptione utimur, ubi per finitionem res exprimere non licet. Ergo generaliſſimorum generum aſſignari finitio minime poteſt, ſiquidem conſtat B finitio omnis ex genere & conſtitutiuis differentiis, genus autem quod hæc ſuperet nequaquam reperiatur, ut ex eo ac differentiis, ipſorum finitionem reddamus. quapropter neceſſe eſt ea, tametſi dè ſcriptione, explicare. propterea igitur non dixit ſecundum nomen autem finitio, quoniam quę per deſcriptionẽ deſignantur omiſiſſet. hanc enim uſurpare in omnibus licet, quam ex iis quæ rebus per accidens inſunt accipimus. illud tamen affirmauerim, ſuperuacuum eſſe in quibus exponi res finitionibus ualent, eas deſcriptione declarare. Ac quamobrem igitur non dixit, ſecundum nomen autẽ definitio uel deſcriptio? quoniam inquam breuitatis amator id quod de iis cõmuniter prædicatur, qđ eſt ratio, protulit. ratio enim tum finitio tum deſcriptio ſubſtantiæ dicitur. Vtrum ergo nõ eſt. & in accidentibus æquiuocatio? atqui hoc uidemus. Prædicatur nãq; acutum de ſapore & uoce. dicimus enim acutũ ſaporem, & uocẽ acutam, & acutã molem. non ſecus graue quoq; & de uoce pdicatur, & mole, & animi more, ut cũ grauis homo dicimus. qũo ergo ſubſtãtiæ dixit? qm duplex inquã Ariſtoteles ſignificatũ nouit ſubſtantię. unũ quod ab accidẽtibus ex oppoſito diſtinguit, ac per ſe ſubſiſtit, illis eſſe in alio hñtibus, in ſubſtãtia inquã. alterũ penes qđ oẽm ſimplr ẽentiam ſubam uocat: in quo ſignificatu uſus eſt ſubſtãtiæ noĩe, accidentibus quoq; aſſumptis. Quid igiť tidem oĩno adiecit ſubſtantiæ, nec dixit, ſm nomen autẽ ratio diuerſa? Reſpõdemus ne quis finitione uocis de prompta dicat æquoca eſſe uniuoca. (licet.n. huius uocis Aiax finitionem uel deſcriptionẽ aſſignare, ſi dicamus, Aiax eſt uox diſſyllaba, tenuis, maſculini generis. atq; hactenus uniuoci erunt Aiaces.) ob id ſubtilr addidit, ſm nomen aũt ſubſtantiæ, hoc eſt eius quæ à noĩe indicatur. Quidã etiam ſciſcitanť nũ quã- C doq; & ęquiuoca ſint uniuoca. cõmunicant enim inter ſe tum noĩe æquoci tum finitione. nam pdicatur de Aiacibus & æquocum ipm, neq; id ſolũ, ſed finitio quoq; æquoci. quippe uterq; eorũ habere cũ altero nomen cõmune perhibeť, rõnem uerò ſubſtantię cõpetentẽ nomini diuerſam. ſic igitur oſtenſum eſt & ęquoca eſſe uniuoca. Quid ergo dicemus? primũ, haud quaquã ab re eſſe ſi ſm aliud atq; aliud eadẽ æquoca ſint & uniuoca: & uero magis neceſſe. Aiaces.n. qua hoies, uniuoci ſunt. qua Aiaces, ęquiuoci. ſic & hoc loco quatenus Aiaces, ęquoci. cũ.n. ſolam hãc uocẽ quę eſt Aiax cõem habeant, finitione ei congrua differũt. quatenus aũt ęquiuoci, uniuoci ſunt: cũ non ęquiuoci appellatione dũtaxat, ſed finitione quoq; ei addicta cõueniãt. Alia ſolutio. Nõ poſſunt hęc uniuoca nũcupari: quãdoqdem uniuocorum tum cõmuniter nomẽ ac finitio, tum peculiariter de quouis per ſe atq; in nullo reſpectu pdicať: ut animal, & cõiter de ſubiectis ei dicit oibus, & de quolibet priuatim. fertur enim Socrates eſſe animal, equus animal. ſed & definitio, ſubſtãtia animata ſenſu pdita, quæ finitio eſt animalis, prędicatur & de omnibus cõiter particularibus aiantibus, & ſeorſum de ſingulis. eteni Socrates, ſubſtantia animata ſenſus cõpos. & equus ſimilr. in ęquiuocis aũt non ita: non enim poteſt de quoq; ſingillatim citraq; reſpectum, nec nomen, nec finitio prędicari: nam ęquiuocus per ſe Aiax nõ dicitur. ſed neq; ſolum nomen habet cõmune, ſecũdum nomen autem diuerſam ſubſtantiæ rationẽ, uerum ęquiuocus alii dicitur, minimumq; de rebus duabus ęquiuoci prędicabitur appellatio, quoniam & ex eorum numero eſt quę in reſpectu habetur. Secari uero æquiuocũ poteſt non ſecũdum diuiſionem dũtaxat ſuperius traditam, ſed & magis uariæ, nimirum quo ſubiectum eſt modo.

D

A fortuna, ut ſi qui Athenis, & hic eodem uocati ſint nomine. — AEQVIVOCA — *A conſilio, cum ad quempiam reſpiciens cogitatio nomina imponit.*

A quo denominatiua, inter ſe autem æquiuoca, ut à medicina medica inſtrumenta. denominatiue enim ab ea dicuntur.

Et à quo, et inter ſe æquiuoca, ueluti cum quis patris nomine filios uel nepotes uocarit.

A cauſa quadam efficiente. hæc ab uno dicuntur, ut à medicina medica inſtrumenta. ab illa. n. denominatiue dicuntur.

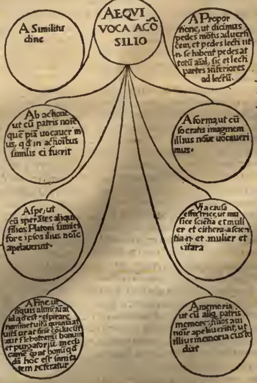
A fine, & dicuntur ad unum, ut ſalubris cauſa, & exercitatio, et uictus. ad unum enī finem ſpectant ſanitatem.

Aequæua inter ſe, & cum eo à quo.

Aequæua inter ſe, no cum eo à quo.

E

Qualem igitur hoc loco Ariſtoteles æquiuoci ſignificationem aſſumit? nempe forma ſimilem. quidam eam putant quæ eſt ab uno. eſt enim ab homine, ut à cauſa imago. utrunq; autem uerum eſt.

{Vt animal, & homo& id qđ eſt pictum.} Horū enim communis nominatio eſt. nam utrūq; animal dices, nō eſt autem finitio eadē. quandoquidem ſi alterum definias, dices ſubſtātiam animatam ſentientem. alterum, ſimulacrū ſubſtantiæ animatę ſentientis. {Si quis enim aſſignet quid eorum ſit utriq; eē animali, ꝓpriā utriuſq; rationē aſſignabit.}

F Cum hæc tria ſint, materia & forma & cōpoſitum, finitiones rerū quandoq; à materia cōſitimus, nonnunquā à forma, iterdum à cōpoſito. atq; ex materia quidē, iram eē dicimus, ſanguinis cor ambiētis feruorem hic enim materia eſt iræ. à forma autem appetitū dicimus ulciſcendi. à compoſito, ſanguinis feruorē cor ambientis ob ulciſcendi appetitum. Cęterum quæ ꝓprie habetur finitio, à forma deſumitur, nam ſocietatis auctor eſt rebus materia, forma autem, differentię. nos uero finitionibus res à ſe diſcernere mutuo uolumus. Quāobrē cū hic etiam à forma ipſarum finitiōem ꝓmere Ariſtoteles uelit, nō quid ſit eorū utrūq; eē animal dixit. hoc enim cōpoſitum ſignificat, nimirum materiā ac formam. ſed quid eorum ſit utriq; eē animali, hoc eſt qđ in utroq; eorum ſit ī quo ſunt animalia, ut finitionē ex forma declararet. huius enim rōne ſunt animalia. qui autem quatenus horum utrunq; animal dicatur expoſuerit, propriam utriuſq; aſſignabit rationem, ut ſupra diximus.

DE VNIVOCIS.

VNIVOCA *vero dicuntur, quorum & nomen commune eſt, & ſecundum* 2 *nomen eadem ſubſtantiæ ratio, vt animal, & homo atq; bos. communi enim nomine horum vtrunq; animal nuncupatur, & eſt ratio ſubſtantię eadem. Siquis enim aſsignet vtriuſq; rationem, quid vtrunq; eſt quo animal eſt, eandem aſsignabit rationem.*

{ Vniuoca autem ea dicuntur, quorum & nomen commune eſt, & ratio ſubſtantiæ nomini conueniens eadem, ut animal, & homo & bos. etc. }

Abſoluto de æquiuocis ſermone deinceps de uniuocis diſputat. Patet autem & uniuocorum pręceptio ex ęquiuocis. eadem enim dicenda quę & in æquiuocis recenſuimus. nempe quòd non in nominibus tantum uniuocatio, ſed in uerbis quoq; conſiſtat. quòd item ſit uel in accidentibus uniuocatio. nam uerbum alterare uniuocum eſt. alterare enim dicitur & qui dealbat, & qui denigrat. eandem uero & finitionem admittunt. nam ipſum alterans definientes, id eſſe dicimus quod in aliud mutandi, qua aliud eſt, in ſeipſo principium obtinet. Hoc & in dealbante dicere, in denigrante conueniet. ſiquidem quoduis alterans, eorum in ſeipſo principium habet quæ alterantur mutandorum, eſtq; aliud ab iis quæ alterantur. nam niſi aliud eſſet, ne alteraret quidem. iccirco, qua aliud, additum eſt. Porrò exemplo eodem animalis data opera utitur, ut idem poſſe alia atq; alia ratione & æquiuocum & uniuocum eſſe uideatur. in homine enim uero & picto æquiuocum animal eſt, in homine B autem & boue, uniuocum.

DE DENOMINATIVIS.

DENOMINATIVA *vero dicuntur quæcunq; ab aliquo, dif-* 3 *ferentia caſu, ſecundum nomen habent appellationem. vt à grammatica grammaticus, & à fortitudine fortis.*

{ Denominatiua uero dicuntur quæcunq; ab aliquo, differentia caſu, ſecundum nomen appellationem habent. }

Poſtquam de æquiuocis præcepit atq; Vniuocis, de Denominatiuis merito differit. ſiquidem hęc difficiliorem minusq; extricabilem habent complexum. cum enim ſolo nomine ſocientur ęquiuoca, finitione uero diſſideant: rurſus uniuoca, & nomine, & finitione communicent, hæc nec ſemel conueniunt nomine nec plane diſſentiunt. ſimiliter & finitione partim communicant, partim differunt. Enimuero hæc ſub quatuor coniugationum quas enumerauimus complexum haudquaquam redigũtur: æquiuocorum inquam, & multiuocorum, & uniuocorum, & diuerſiuocorum. nam illa cũ uel in nominis ac finitionis ſocietate, uel utriuſq; differentia, uel unius communitate, alterius differentia propriá notam ſortiant, & nec utroq; oĩno conſpirant, nec penitus diſcrepãt. ſed nec in altero exacte ↄueniunt, in altero diſſident. uerũ in utroq; aliq̃tenus congruũt, quadãtenus diuariãt. Qui C dam ſtatuenda ea cenſent inter æquiuoca & uniuoca. ſiquidem cum nomine ſolo concordẽt æquiuoca, finitione diſcordent, uniuoca autem utroq; conſocientur, hæc nec nomine ſimpliciter nec finitione conſentiunt. uerum iis commodius inter uniuoca & diuerſiuoca locum dabimus, cum enim in utroq; concurrant uniuoca, diuerſiuoca in utroq; uarient, hęc modo quodam in medio ſunt, atq; in utroq; partim communicant, partim diuerſa ſunt. Porrò in Denominatiuis quatuor hæc adſint neceſſe eſt, communitas rei, differentia rei, communitas nominis, circa finalem ſyllabam differentia. ſi enim horum unum aliquod deſit, denominatiuum non erit amplius. Sit communitas circa nomen ac differentia, ſit circa rem quoq; communitas, differentia ne ſit, denominatiuum non eſſe aio. ut in πλάτανος & πλατάνιστος, ideſt platanus & παρθένος & παρθενική hoc eſt uirgo. res enĩ ab ambobus ĩdicatur eadem. eſtq; παρθενική & πλατάνιστος poëticum, πλάτανος autem & παρθένος proſæ orationis. Rurſus cætera omnia ordine ſint, ne ſit circa rem communitas. pariter quoq; Denominatiua non erunt, ut in Helena & Heleno. Sint iterum deinceps omnia, abſit finalis differentia ſyllabæ, ut in muſica & muſica muliere. nam hæc ſunt æquiuoca, non denominatiua. Rurſus alia ſint, ne ſit aliqua in nomine cõmunitas, nec erunt Denominatiua, ut in uirtute & ſtudioſo. neq; enim à uirtute dicitur uirtuoſus, ſiue ut græci dicunt enaretos. propterea q; huius ueteres ne in ueſtigio quidẽ ſomnii meminerunt. ſed contra, nomen inauſpicatum norunt poëtæ. Quiſnam alius te, ſit iunior quanquam ille, iuuabit Inarete. hoc eſt compos in malam partem uirtutis. Sed neq; à ſtudio deducitur ſtudioſus, quod ſimiliter de uitio ac uirtute dicitur. ſtudioſus autem ſolus eſt uirtute præditus. quamobrem ſtudioſus,

quod ad uocem attinet, à ſtudio deriuatum eſt. quod uero ad ſignificatum, non item. ſed à uirtute D eſt detortum. ¶ Per id autem quod dixit { Secundum nomen appellationem habent } communitatem declarauit nominis. uel hoc modo. Cum quandam ea cum illo: quod dixit ab aliquo ſocietatem habere prouinciauerit, penes rem communicationem ac diuerſitatem aperuit. nam ſi ab aliquo, conſtat quandam ea cum illo, quatenus ab eo prodeunt, ſocietatem obtinere. quod ſi omnino ab aliquo, ea quoq; differre compertum eſt. nam niſi differrent, minime ab aliquo dicerentur. Cum dixit differentia caſu, finalis ſyllabæ transfigurationem indicauit. Docet autem de Denominatiuis Ariſtoteles, quòd ea quoq; ad doctrinam de Prædicamentis uſum afferant.

DE IIS QVAE DICVNTVR.

*E*O R V M *quę dicuntur alia quidem ſecundum complexionem dicuntur, alia vero ſine complexione. Ea igitur quę ſecundum complexionem dicuntur, ſunt/ vt homo currit, homo vincit. Ea vero quæ ſine complexione dicuntur, ſunt/ vt homo, bos, currit, vincit.*

{ Eorum quæ dicuntur alia per complexionem dicuntur, alia ſine complexione. }

Hinc ad doctrinam de Prædicamentis ingreditur. Verum quoniam Prædicamenti nomen, & de E rebus, & de Conceptibus, & de Vocibus intelligitur (nam Prędicamentum, & res ipſa, & Conceptus de re, & ipſa uox dicitur) uocis prius diuiſionem tradit. Quod ſi de Vocibus hoc loco diſputat, & Vocibus non ſignificatione carentibus, paulopost autem de rebus, cum ait, Entium alia de ſubiecto dicuntur, de conceptibus quoq; qui in medio ſunt, ſermonem haberi perſpectum eſt. quare uel ex ipſis auctoris dictis perſpicua eſt libri intentio. Diuidit autem uoces in ſimplices atq; compoſitas. ſimplices eas dicit, quæ rem ſimplicem declarant, uel ſubſtantiam, uel actionem, uel paſſionem. compoſitas, quæ cõpoſitũ quidquã ſubſtãtiæ, uel actioni, uel paſſioni ſignificant, ut Socrates currit. hoc enim compoſitum eſt. & Socrates, uel bos. hæc enim ſimplicia. Porrò non ſimplex uox omnis rem ſimplicem notat, nec compoſita duplicem. Compoſita uox eſt Areuſpagus, ideſt Martiuſuicus. & Coruipetra, & Neapolis, hoc eſt Nouaciuitas, ſed quod ab iis ſignificatur eſt ſimplex. Vox autem ſimplex, ut curro curris, omniaq; primæ ac ſecundæ perſonæ uerba, ac quæ tertiæ de certa perſona feruntur, ut tonat, fulgurat, pluit, Iuppiter enim uidelicet. nam hæc omnia pronuntiatione ſimplicia, ſignificato compoſita ſunt. ſignificant enim ſubſtantiam quandam actioni complexam. Enimuerò aiunt in tertiis perſonis non admodum apparere ſubſtantiam, ob uerbi infinitudinem. proinde ea ſola accepimus quæ præfinitam certamq; perſonam indicarent. uerum tametſi non definitam ſubſtantiam tertiæ perſonæ uerborum deſignent, ſignificant tamen prorſus aliquam agentem uel patientem ſubſtantiam. Quapropter indicatiuorum tertiæ uerborum perſonæ uoce omnino ſimplices ſunt, ſignificatu compoſitæ. nam ſiquis dicat currit uel uincit, nimirum de aliquo prædicat id quod eſt uincere aut currere. Prorſus ergo & in tertiis perſonis, quanuis indefinite, ſubſtantia dilucet. at F Ariſtoteles tamen eiuſmodi perſonas aſſumpſit ueluti ſimplices, quoniam non diſtincte in iis apparet ſubſtantia. Proprie autem ſimplicia fuerint uerba quæ uel actionem ſolam uel paſſionem declarant circa id quod agit aut patitur, ut uerberare, uerberari. Ergo nec uocum compoſitione aut ſimplicitatẽ res ſimplices aut compoſitas oportet, ſed ex ipſis ſignificatis æſtimemus. Quin & uoces ipſę tametſi compoſitæ ſunt, ſi rem ſimplicem oſtendant, ſimplices appellandæ. non ſecus & ſimplices cõpoſitæ ſi compoſitam declarent. ſi enim de ſolis ageremus uocibus, ac ſyllabarum quantitate, compoſitionem iuxta quantitatem iure definiremus, quomõ & Grãmatici faciunt. at ſi ceu de ſignificantibus diſſerimus, opus eſt uoces ad ſignificatum iudicare. Eques enim non ſimplex quidquam deſignat. equum enim ſignificat, inſidentemq; hominem, atq; equitandi artem. non ſimplex ergo uox appellanda, ſed compoſita, uti Neapolis quoq;. quoniam unum quid non compoſitum, uerum ſimplex declarat. ¶ Porrò uerbum { dicuntur, } in rebus, & conceptibus, & uocibus quadrat. nam & res dici perhibẽtur, ſed quaſi ſignificentur. & conceptus dici, ſed quaſi enũcientur. uoces quoq; dici aiũt, ſed quaſi proferantur. Quam ob cauſam igitur per complexionem dicta præponit complexione carentibus? Dicimusq; humanæ naturæ ex uoto eſſe ab imperfectioribus atq; compoſitis ad ſimpliciora perfectioraq; progredi. nam compoſita familiaria nobis notioraq; ſunt. ſic ergo & puer orationem nectere, ac dicere Socrates ambulàt nouit: cæterum reſoluere eam in nomen & uerbũ, atq; hæc in ſyllabas, tum illas in elementa, non etiam nouit. ſic ergo nos quoq; ambulantem intuentes hominem, prius totum hoc, hoĩem ambulantẽ cognouimus, ipſumq; ita in ſubam atq; actionem reſoluimus.

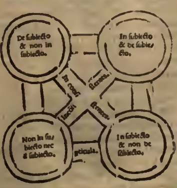
mus. Ac quomodo ergo incipere à ſimplicioribus oportere ſuperius pronunciabamus, quaſi futurū non ſit, ut ſimplicibus non præcognitis cognoſcantur compoſita: proinde opus eſſe ut ſimplicium uocum præceptio doctrinam antecedat ſyllogiſmorum? Dicimus igitur in quibus æq; ſimplicia cō poſitaq; ignorantur, in iis incipere à ſimplicioribus oportere. illic enim ſyllogiſmus ſimiliter ac ſimplices ignorabantur uoces. hic ea notiora quæ compoſitiora ſunt. iccirco ſumendū à ſimplicioribus docendi initium. Quamobrem illic propter docendi modum, à ſimplicioribus, hic à cōpoſitioribus, ob modum cognitionis exordiendum eſſe dicebamus. Eſt & alia cauſa cur hic antepoſita ſimplicibus compoſita ſint. Quoniam enim futurū eſt, ut complexione carētia diuidat, hæc ob id poſterius cōmemorauit, ut de ipſis protinus doceat. eſt autem tum hæc diuiſurus cum dicet. Eorum quę citra complexionem dicuntur. Porrò ſtatuit in his de induſtria duo nomina duoq; deinceps uerba, ne quis poſt error ſequatur. A

DE IIS QVAE SVNT.

EORVM *quę ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur, in ſubiecto vero nullo ſunt, vt homo de ſubiecto quidem dicitur quodam homine, in ſubiecto vero nullo eſt. Alia autem in ſubiecto quidem ſunt, de ſubiecto autem nullo dicuntur. In ſubiecto vero eſſe dico, quod cum in aliquo ſit non ſicut quædam pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt. vt quædam grammatica in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto vero nullo dicitur. & hoc album in ſubiecto quidem eſt corpore. omnis enim color in corpore eſt. de ſubiecto autem nullo dicitur. Alia vero de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt. vt ſcientia in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto vero dicitur, vt de grammatica. Alia vero neq; in ſubiecto ſunt, neq; de ſubiecto aliquo dicuntur. vt quidam homo, & quidam equus. Nihil enim talium, neq; in ſubiecto eſt, neq; de ſubiecto aliquo dicitur. Simpliciter autem quæ ſunt indiuidua, & vnum numero, de ſubiecto nullo dicuntur. in ſubiecto autem nihil aliqua probibet eſſe, quædam enim grammatica in ſubiecto eſt, at de ſubiecto nullo dicitur.* 4 B

{Eorum quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur, In ſubiecto autem nullo ſunt, ut homo de ſubiecto quidem dicitur aliquo homine, in ſubiecto autem eſt nullo.}

Diuiſionem rerum in decem nobis traditurus, harum prius conſumptionē in quatuor exponit. tradita enim in duo prius uocum partitione, iure ad quaternariam hanc ſectionem pergit. nam numerus duo in ſeipſum multiplicatus quatuor facit. poſt hanc uero, eam quæ in decem fit, diſtributionem docebit. ab unitate enim incipiens numerus, ſi ad quatuor uſq; componatur, decem conficit, unum, duo, tria, quatuor, & decem fiunt. Aliter quoq;. Complexam hic rerum diuiſionem facit. copular enim uniuerſale ſubſtantiæ atq; accidēti; ſimiliter iiſdem & particulare. illic articulatim ac ſimpliciſſimā hāc facit ſectionem, nullum ulli coniungens, uerū quodlibet uti naturam obtinet docens, peculiariter de ſubſtantia, peculiariter nec cōmuniter de iis quæ unicuiq; accidunt. Cum i[illegible]ur pro intentionibus diuerſis fiat entium diuiſio, merito & diuiſionis ſegmēta diuerſa extitere. Eſto ergo id genus ꝑpoſita diuiſio entiū. Entium inquit nonnulla ſubſtantia ſunt, nonnulla accidentia. Rurſus ſunt quædam entium uniueſalia quædam particularia. C

Cum q̄tuor hæc itaq; ſint entium ſegmenta, binaq; cō prehendātur, ſex cōiugationes ex horū fiunt cōplexu: duę incōſiſtentes, quę iungunt cōtraria, conſiſtentes quatuor reliquę. nam entia partim uniuerſales ſubſtantiæ, partim uniuerſalia ſunt accidentia. & quædam particulares ſubſtantię, particularia q̄dam accidentia ſunt, prout habet ſubiectæ tabellæ deſcriptio.

Verum ſi uocibus iis quibus nos, uſus fuiſſet Ariſtoteles, atq; uniuerſalem ſubſtantiā, uniuerſale accidens,

particularem ſubſtantiam,particulare accidens nominaſſet utiq; nobis non faceſſeretur negociũ:q̃ſi
D perſpicuum id eſſet quod traditur.at is ob quã diximus cauſam obſcuritati ſtudens, alia uſurpauit nomina,eorum quæ ſignificantur naturæ accõmodatiora quidem,cæterum à multitudinis uſu remota,ac proinde obſcuriora. Accidens igitur,in ſubiecto uocat:ſubſtantiam,nõ in ſubiecto:uniuerſale,de ſubiecto:particulare,non de ſubiecto.cõſtatq; quãobrem accidens in ſubiecto nominet.id enĩ per ſe ſubſiſtere non ualet:ſed aliud,hoc eſt ſubſtantiam,ut exiſtat requirit.ſubſtantiam autem,non in ſubiecto appellat.neq; enim alio eget ut eẽ incipiat:uniuerſale,de ſubiecto:quoniam particularia non ad ſubſiſtentiam poſtulat,uerum ad p̃dicationem:nam niſi ſint particularia,uniuerſale de quo prædicetur non habet.particulare,non de ſubiecto:quandoquidem particularia de nullo alio prędicantur. Quãobrem uero non ſubiectum,ſed non in ſubiecto uocauit ſubſtantiam,ſi ad ſubſiſtẽtiam ſubiacet accidentibus? Ad hoc itaq; dicemus primum,ſubſtantiam nõ omnem ſubiectum eſſe.nam diuina ſubſtantia ſubiectum nequaquã eſt,cum in ipſa nihil accidat.ergo ſubiectum nõ uocabitur. quapropter ſi ſubſtantiam cõmuniter uocaſſet ſubiectum,diuinam ſubſtantiam non ſimul comprehendiſſet. Secũdum,quæ per quam potiſſima rõ eſt,quoniam cũ in oppoſita diuiſiões fiãt,q̃dam uitabiles ſunt,q̃dam ineuitabiles.ſunt uitabiles quæ in cõtraria,ineuitabiles quæ per õtradictionẽ fiũt. Cum enim alia medio prędita contraria ſint,alia careant,diuiſionem quę in cõtraria obitur ineuitabilem nõ eſſe in medio p̃ditis neceſſe eſt:ſunt porro cõtraria medio prædita,ut album & nigrũ,ſanitas & morbus:ſunt enim inter albũ ac nigrũ colores,fuſcus,ruber,at cæteri omnes.inter ſanitatem &
E morbum,q̃d medici neutrum appellant. cõualeſcentias enim ex morbo neq; ſanitates eſſe aiũt: cum ſanorũ actionibus nõ perfunganẽ qui conualeſcunt,neq; morbos ſiqdẽ à cauſa ęgrifica abſoluti ſunt ii qui ſanitati reſtituuntur:ergo inter ſanitatem & morbũ medium quoddam eſt conualeſcẽtia. Medio carent par & impar,ſi hęc ut contraria ſunt plane oppoſita:nam nos alibi oſtendimus non eẽ cõtraria. Rurſus rationale & brutum oppoſita ſunt ſine medio,cum contraria nec ipſa ſint.quare ſunt proprie contraria quæcũq; obtinent medium. Siquis igitur entia in contraria diuidat,atq; entiũ aliã alba eſſe dicat,alia nigra,colores eum medii omnes fugiant neceſſe eſt,neq; uero ſolum ii,ſed etiã ſubſtantiæ quæ colores non admittũt,ut aer,angelus,anima. Verum nec cęteræ in ſpecies oppoſitorum diuiſiones ineuitabile habent,iis dũtaxat exceptis quæ per cõtradictionem fiunt:uerbi cauſa ſi quis dicat entia tum dextra eẽ,tum ſiniſtra:uel partim dominos,partim ſeruos.alia patres,alia filios. ſunt enim quæ ex iis nullum exiſtant. Verũenimuero nec ſi per priuationem & habitum fiat diuiſio: ut ſi quiſquã entium dicat alia cæca eſſe,alia cernentia:& quædam docta,quædam indocta:habitus.n. & priuatio in ſolis capacibus dicitur,quod autem habitum indipiſci natura aptum nõ eſt,neq; priuatum eo eſſe perhibetur,quocirca non omnia quæ ſunt,habitus & priuatio diuidit:niſi in qbuſdam cum contradictione tãtumdem ualeat,ut habet corpus & incorporeũ:nihil enim inter hæc medium eſt,ſiquidem incorporeum idem cum negatione poteſt quæ eſt non corpus. Ergo diuiſio ea dũtaxat quæ per contradictionem fit,ut ſiquis inquiat eorum quæ ſunt alia eſſe alba,alia non alba, entia omnia comp̃hendit.nam & fuſcum non album,flauum quoq; & rubrũ ſimiliter:ſed & anima non alba,& angelus nõ albus:neq; enim colori ſuſcipiendo aptitudinẽ naturę obtinent. Porrò & Pla
F to uiam rationemq́, diuidendi quæ per cõtradictionem efficitur effert laudibus,eam enim effugere nihil inquit q̃d ſit gloriabitur. Proinde igitur cum & Ariſtoteles accidens in ſubiecto appellauerit,p huius negationem indicauit ſubſtãtiam,quam nõ in ſubiecto nominauit,ut omnem ſubam aſſumeret. Ad hęc duplex eſſe ſubiectũ dicemus,alterũ ad ſubſiſtẽtiã,alterum ad prædicationẽ,ad ſubſiſtentiam q̃dem ſubſtantia:nã hæc accidentibus ut exiſtant ſubiecta eſt,particularia uero ad prædicationem,uniuerſalibus enim ſubiacent hæc,non quo exiſtant ſubiecta eſt,particularia uero ad p̃dicationem,uniuerſalibus enim ſubiacent hæc,non quo exiſtãt illa.(neq; enim uniuerſalia ut ſubſiſtãt egẽt particularibus)ſed ut habeant de quibus prædicentur,contra uero uniuerſalibus particularia nõ ad prædicationem,ſed ad exiſtendi inchoationẽ,nõ eſſet enim Socrates & Plato niſi eſſet homo ſimpliciter:eorum autem quæ ad prædicationem ſubiacent,alterum ſubſtãtia,alterum accidens eſt.ſubdita enim eſt particularis ſubſtantia uniuerſali ad p̃dicationem,ut dictum eſt:exempli gratia, Socrates ei qui ſimpliciter homo eſt,& ſimpliciter animal,particulare accidens uniuerſali,ut inhætens huic lapidi album,ſimpliciter albo,ac colori:dicimus enim lapidem hunc eſſe albũ,& ſimpliciter albũ,colorem eſſe. Quoniã igitur utrũq; eodem modo ſubiectũ nũcupatur,ſi entiũ alia in ſubiecto,alia ſubiecta eſſe dixiſſet,utiq; eſſet & particularia accidentia cõplexus,quæ & ipſa ſubiecta ſunt,tãetſi non ad ſubſiſtentiam ſed ad p̃dicationem. Vult autem per hæc uerba,non in ſubiecto,ſubiectam ſubam dicere,quæ ipſius eſſe initium ſuppeditat,eamq́; ab accidentibus è diuerſo diſtinguere. Harũ porrò diuiſionum altera eſt à ſubſiſtentiæ,altera à p̃dicationis modo,illa Entium inquit alia in ſubiecto eſſe,

alia non in ſubiecto.hæc dicit Entium aliqua de ſubiecto,aliqua nõ de ſubiecto dicũtur.q̃dam enim
prædicari,quædam ad p̃dicationem ſubiici ait.atq; Ariſtotelis diligentiam cõtẽplare,quomõ in ſub/ A
ſiſtendi modum ſignificante eſt dixerit:uerbum autem dicit̃,pro eo quod eſt p̃dicatur,in ea quæ p̃/
dicationis modum indicat uſurpauerit.{in ſubiecto autem nullo eſt}.Pro non in alio ineſt.Ex qua
tuor autem coniugationibus uniuerſalem ſubſtãtiam ueluti digniorem præponit:ac qm̃ particula/
rium ſcientes per uniuerſalia reddimur:in particularibus enim à brutis nihil differimus animanti/
bus.nobis uero eorũ nõnulla acrioribus p̃ſtant ſenſibus,quibus particularia app̃hendimus . dem ſe/
cundam ponit huic obiacẽtem:particulare id accidens eſt:oppoſitum enim ſubſtantiæ eſt accidens:
uniuerſali autẽ particulare:poſtea uniuerſale accidẽs particulari ſubſtantiæ p̃tulit,qm̃ de uniuerſali/
bus eſt ſermo Philoſophis.{in ſubiecto autem id dico,qđ cum in aliquo non ceu pars iſit, ſine eo in
quo eſt eſſe non põt}.Quoniam uocibus quibuſdam nobis ex cõſuetudine ignotis uſum ſeſe Philo
ſophus ſenſit:eæ ſunt,de ſubiecto,& nõ de ſubiecto,in ſubiecto,& nõ in ſubiecto,uult deinceps nos
de ipſis docere.cæterum non omnes exponit,ſed duas dũtaxat,quæ ſunt,in ſubiecto,& de ſubiecto:
nam iis cognitis,reliquarũ quoq; ſignificatio conſtabit.qui enim quid ſit in ſubiecto eſſe nouit,quid
etiam nõ eſſe in ſubiecto cognouerit.& qui de ſubiecto dici quid ſit didicit,is etiam quid nõ dici de
ſubiecto intellexit.ac prius quid eſſe in ſubiecto ſit p̃cipit,id quod facit finitione.nã finitiones,ut ſæ/
pe cõmemorauimus,naturam nobis exhibent rerum,ut quæ ex genere ac cõſtitutiuis differẽtiis cõ/
ſiſtunt.Cum autẽ ex genere ac conſtitutiuis differẽtiis cõfletur finitio,hic q̃ dicit in aliquo aſſumit
Ariſtoteles qđ generi proportione reſpõdeat:reliqua differentiis.Dicit̃ enim in aliquo modis unde/ B
cim,uel ut pars in toto,ut manus in toto corpore eſſe dicitur,& caput.uel ut totum in partibus,ut
in capite,manibus,aliiſq; eſſe corporis fertur integritas.Porrò totum nõ in parte,ſed in partibus di/
citur:quãdoquidem non in parte una integritas,ſed in omnibus cõſideratur.igitur una parte adem
pta,totũ minutum uult mancũq; eſſe,nec poterit totum uocari,uel ut ſpẽs in genere,ut hominem
eẽ in aiali dicimus,uel ut genus in ſpecie,ut in hoĩe animal.hic uero genus in ſpeciebus dicamus ne/
ceſſe non eſt,ut totũ in partibus dicimus:non eſt enim à partibus exempta integritas,ſed ip̃m eſſe in
iis obtinet.at genus exceptam habet eſſentiam,eſtq; in ſpecie qualibet totũ,uel ut in tempore, ueluti
cum ita loquimur,flagrarũt ea tempeſtate Troiana bella,aut tãquã in loco,uti dicimus in Lyceo,uel
in foro,aut tãquã in uaſe,ut uinum in dolio,ſiue in medio triticum.Eniuero locus & uas ęq̃li quo/
dãmodo conuerſione cõmeant:nam locum uas quod moueri ac trãſferri nequit,uas autem locum
qui mouetur ac circũfertur appellabis:uel ut forma in materia,ut ſtatuę forma in ære,aut ueluti res
ſubditorum in Principe,ut quãdo res ciuium dicimus in Principe ſitas.uel ut in cauſa finali,cum
medicum uerbi gratia/in medicina dicimus,aut militem in re militari ſpem collocare.uel tãquam in
ſubiecto,ut accidens in ſubſtãtia.Ariſtoteles igitur q̃ dixit in aliquo,ceu genus accipit prædicatũ de
pluribus:quæ de hinc ſequuntur,differentiarum loco adiicit,ut ab aliis ip̃m diſcernat de quibus di/
ctũ in aliquo p̃dicatur.Atq; per uerba hęc,nõ ceu pars inſit,ab eo qđ tum ut pars in toto ineſt,tum
ut ſpecies in genere,ipſum diſtinguit:nam hæc quoq; uti pars quodãmodo eẽ totius ipſius anima/
lis uidetur,& animal totũ eſſe quidpiam.idq; Porphyrius in ĩtroductionibus affirmat,cum tria ſint C
hæc inquiens,generaliſſima genera,ſpecialiſſimæ ſpecies,& ſubalterna,generaliſſimũ,totum ſolum/
modo:ſpecialiſſimum,pars eſt dũtaxat:ſubalternum & totum & pars,uerum pars alterius:totum,
non alterius,ſed in aliis.Per id uero quod dixit ſine eo in quo eſt eſſe non poteſt,à cæteris ſeiunxit.
Porrò nonnulli finitionẽ,aliĩ ex eo quod redundet,alii quod deficiat,uitioſam aſſeuerant. Finitionis
enim uitium eſt,ad id quod definitur nequaq̃ reflecti,ſed uel plura,uel pauciora aſſumere.Qui abũ
date eam dicunt,non ſola accidentia à finitione aiunt,ſed corpora quoq; comprehendi.Cum enim
(inquiũt)Socrates in loco ac tẽpore ſit,eſt in aliquo:nec ut pars in toto.nõ enim loci pars eſt,aut tẽ/
poris.nec fieri poteſt ut ſit à loco uel tempore ſeiunctus.Itaq; ſimilem dicimus collationem non eſſe.
accidens enim ſeparatum eſſe ab eo in quo eſt nequit, ſed ſimul ac ſeꝑatum eſt,etiam interiit.at cor/
pora quanuis ab omni loco ſemota non ſint, ab hoc tamen ſi diſiuncta ſint loco, ſunt nihilominus.
nam corpus qua còrpus eſt,loco uel tempore quo ipſum ſubſiſtat non indiget,habet tamen hæc cõ/
ſequentia:quemadmodum is qui in luce ambulans umbram habet conſectantem , qua nihil ad ſub
ſtantiam iuuatur.at accidenti ad ipſam ſubſiſtentiam conferunt corpora:quando ſine iis haudqua/
quam conſiſteret.Præterea nec corpus omne eſſe in loco eſt neceſſe. Sphæram enim minime uagan/
tem Ariſtoteles in loco nõ eſſe demonſtrat,ſi locus terminus eſt ambientis quatenus id ambit quod
continetur:ut ſeria locus eſt uini quod capit,nõ ſe ipſa quidem tota, ſed interiore ſuperficie,qui eius
eſt terminus.nimirum ſi foris exculpatur,uinum nihilominus continet,quaſi ſola interiore ſuper/
ficie ſit locus.Ergo ſi id ut diximus locus eſt,Ariſtoteles autem extra ſphęram immobilem nihil eſſe

D demonſtrat,ut eius quoq; fine claudat:non locus,non tp̄s, nō corpus,non uacuū, neq; aliud qdpiā.
non eſt igitur ſphæra immobilis in loco.Quare corpus omne eſſe in loco nō eſt neceſſe:uerum ſecta-
men magis corporum uti diximus eſt locus & tempus. Porrò & illud in quæſtionem uocant, quo-
modo & quod uelut totum in partibus eſt, finitio nou comprehendat.nam & in aliquo eſt.in parti-
bus enim.neq; ut pars ineſt. ipſumq; eſſe abſq; eo in quo eſt haudquaquam poteſt.Dicimus itaq; de
ſcriptionem quanuis in cęteris communicet, hac tameu in parte, quæ eſt in aliquo, differre.totum
enim in parte eſſe non dicitur.quippe non in parte totum,ſed in quibuſdammagis.nam in partibus
perhibetur.ſic Porphyrius quoq; totum autem dicebat non alterius, ſed in aliis.totum enim in par-
tibus.Quod ſi inter eius ſignificata quod in aliquo dicitur id etiam aſſumebamus quod uelut to-
tum in partibus eſt, non quoad tamen eſt in uno. ſed ſola ea ſignificatione,ꝙ per ſe non ſubſiſtat, id
ipſum quoq; in aliquo eſſe dicebamus.Illam quoq; præter eas quas recenſuimus difficultates in me
dium afferunt, uempe id etiam quod uelut forma eſt in materia à finitione comprehendi. formam
enim aiunt in aliquo eſſe,iu materia.neq; ut eius partem ineſſe. fieriq; non poſſe ut ipſa ſine materia
exiſtat.Itaq; formam etſi materiæ non ſit, tamen compoſiti partem eſſe affirmamus. ſic ergo & ma-
num nō corporis totius,ſed omnis partem eſſe arbitramur.Deinde uero formam aſſerimus cuiuſq;
eſſe rei ſubſtantiæ completiuam: ſublataq; forma ſubiectum tolli.at accidens neq; ſubſtantiam com
plet ſubiecti, neq; corrupto eo ſubiectum interiit. Aliter quoq;, propoſitum eſſe hoc loco Ariſtoteli
E dicimus explicare de entibus,non qua ratione ſunt entia, ſed qua ſignificantur ab hominum multi-
tudine,neq; eſſe de iis ex propria ipſius ſententia diſſertum.idq; uerum eſſe oſtendit plane in ſermo
ne de ſubſtantia,primam ſubſtantiam eam eſſe inquiens quę ſpectatur in indiuiduis:ſecūdam quę
in ſpeciebus generibusq;: cum res coutra ſeſe habeant.nam prima eſt ea quam iu ſpeciebus ac generi
bus ↄtemplamur,ut quæ indiuiduis cauſa eſt, atq; incorporea, ſemperq; ſm̄ eadē atq; eodem pacto
ſe habet.quæ autem in indiuiduis cernitur, ſecunda eſt, uelut ut ita dixerim cauſata.uerum quoni-
am huius notitiam obtinet hominum multitudo, iccirco ex eorum opinione præceptionem faciens
primam ipſam appellauit. Quandoquidem igitur formæ notio ac materię uulgo nequaquam con-
ſtat,ſed ſolum ex iis compoſitum, idq; ut unum,ea propter quāuis dicti in aliquo ſignificata enume
raſſet Ariſtoteles, uon eius tamen quod ceu forma in materia eſt meminiſſet: quaſi non de entibus
qua entia ſunt,ſed ut de iis uulgo placet, ſermo habeatur.Sicut enim punctum definiens geometra,
id ipſum eſſe ait cuius pars uulla eſt:nec punctum ſolum hęc finitio, ſed & unitatem,& ipſum nunc
comprehendit(partibus enim nullis horum quodlibet conſtat) nec quiſquam copulauerit geome-
tram utpote finiendo puncto hæc quoq; amplectentem.proſus enim dicet,quanquam unitas ac ip
ſum nunc partibus non diſtinguuntur,nulla tamen ſubiecta mihi res eſt præter punctum quę parti
bus careat:ſic Ariſtoteles quoq; quod ad iuſtitutæ ei doctrinæ intentionem attinet,eſſe in aliquo id
quod eſt ut forma in materia non uouit:ſiquidem huius notionem nō habet bona pars hominum.
uult autem uti diximus non de entibus qua entia ſuut uerba facere,ſed quatenus ab id genus uoci-
bus ſecundum uulgi placita ſignificantur.atq; hæc aduerſus eos qui finitionem iuſto ampliorem eſ
F ſe contendunt.Qui autem defectionem iu ea accuſarunt,non accidentia aiunt omnia,ſed inſeparabi-
lia duntaxat comprehenſa.dixit enim inquiunt abſq; eo in quo eſt eſſe non poſſe, nam ſeparabilia
aiunt non impoſſibile ſolum, ſed neceſſarium quoq; eſt ſeparari.Quid igitur reſpondemus? nimi-
rum probe à uobis dictum, ſi ſeparari nequaquam poſſe pronunciaſſet.nunc uero dicit ſine eo in
quo eſt eſſe non poſſe,pro ſubſiſtere atq; conſtare.nam ſeparabilia etiam ut ſubſiſtant,nequit ſine ſu
biecta eis ſubſtātia fieri.Hærent item nonnulli atq; aiunt, quomodo eſſe abſq; eo in quo eſt nō poſ-
ſe accidens dixerit.Nam ecce odor eſt accidens, ſeiunctusq; à ſubiecto etiam eſt.pomum enim ſæpe
uumero cum longe à nobis abſit, huius ad nos ſuaui olentia peruenit. quare poteſt odor mali,cum
ipſius accidens ſit,abſq; mali eſſe ſubſtantia.nec ſecus in id genus uniuerſis.Hoc itaq; duplici ratione
ſoluimus: Primum ꝙ non in quo erat, ſed in quo eſt, Ariſtoteles dixit. Non poteſt igitur odor mali
in quo loco eſt abſq; eo eſſe:ſiquidem aut in malo eſt,aut in aere.Deinde ꝙ mali fragrantia non ſola.
ſed cum tenui quadam ipſius mali ſubſtantia ad nos redundat.id compertum ex illo eſt ꝙ ſępe fœti
dum locum tranſeuntes ſudario circumſeptis naribus,aerem quidem reſpiramus(haud enim hunc
reſpirare non poſſumus) odoris uero fœditatem non percipimus.quaſi ſubſtantia illa quæ defluxit,
ſi aeri conferatur, craſſioribus partibus conſiſtat, nec ſubire meatus ſudarii poſſit.quippe aer ob te-
nues ſui partes ingreditur.Quòd ſi,ſudarium quāuis multo tempore adhæreat,odoris tamen gra-
uitas ſentitur, nihil eſt mirum:nam forte & ex ſudarii poſitu id prouenit, cum præter modum di-
moueatur,atq; aditum craſſiori ſubſtantiæ præbeat.quando uel ſi plurimum motu perturbetur il-
la,tenuatur magis, penetratq;. Nimirum admodum uentilata partes quoq; tenuiores adipiſcitur.

Enimuero

Enimuero emanare cum quadam ſubſtantia odorem argumento id maximo eſt, ꝙ pomum tem/
poris longiore ſpacio rugoſius redditur, perinde quaſi eius ſubſtantia in qua odoris gratia ſuberat, A
per halitum digeratur. Declarant id quoq; exhalantes ex incenſis uapores, qui inde ob ſubiectæ ſub
ſtantiæ craſſitudinem ſub ſenſum cadunt. quo etiam fit ut aerem manibus ſæpius mouentes ad na/
res pellamus, utiq; cũ ex ſuffitu editus uapor craſſioribus partibus ɔſtat, nec ad ſenſoriũ facile perue
nit. id quod facto opus non erat, ſi qualitates ex iis quæ adolentur in aerem citra corpus prodirent.
Illud ſcitu dignum eſt, Platonem affirmare pomi fragrantiam ad nos cum quibuſdam defluuiis eua
dere minime à ſubiecto diſiunctam. Ariſtotelem cauſam ad aerem referre, ut qui obſequio facilis ſit,
atq; odores tranſmittat ſiquidem qua ratione uiſui ac ſono, eadem quoq; eſt odori peruius. nam
odoris ſuauitatem accipiens nobis impertit. Plotinum uero mutari partem aeris in odorabilem qua
litatem arbitrari. nam manens in pomo ſuaueolentia partem inquit quam ſentimus aeris immutat,
ac ſimilem aliam ſibiipſi qualitatem gignit: ut in igne etiam caliditas non igne relicto frigido ad nos
concedit, ſed manens in igne, conformem aliam ſibiipſi in aere caliditatem creat Cæterum nulla ha/
rum per ſeipſam uera eſt opinio: neq; Platonis illa quę odorem ad nos cum defluxu fatetur progre
di. nam defluxus corpus eſt: omnis autem corporis ſecundum naturam eſt motus. nam aut leue eſt,
& petet ſuperna: aut graue, & ad inferna declinabit. at odorem mali ęque omnes ſentimus, ſupra, in/
fra, ante, ponè, dextra, ſiniſtra, patetq; ex hoc defluuia dumtaxat non ſatis eſſe dicere. Neq; ſola Ari/
ſtotelis eſt uera ſententia. cõmentitiũ enim eſt dicere aerem totum qui interiacet odore imbui, ut in
uulturibus qui cadauera aliis in urbibus ſentiunt inhumata. Sed nec uerum ſolum Plotini placitũ B
eſt, aeris partem qualitate infici ac mutari. cœnum nãq; altius porci effodiunt, quo maxime deliba/
mentis potiantur. at tres ſimul ueræ ſunt. nam in hebetius olfacientibus cuiuſmodi porci ſunt, uſus
quoq; expoſcitur delibamentorum. in his quæ ſagaciter odorant, quod genus uultures habent, aer
ſufficit odoribus permeabilis. in iis uero qui mediocriter ualent olfactu quales nos ſumus, ſatis aeris
facit mutatio. Enimuero ſecundum opinionem ex iis, nullam qualitates à ſubiecto in ſubiectum de/
migrant. nam aut in inſtanti ſunt eodem, tum in eo in quo ſunt, tum in eo ex quo emanant, ipſaq; à
ſeſe qualitas diuelletur: aut in alio atq; alio. ac qm̃ duorũ inſtantium omnium tempus eſt medium,
citra ſubiectum illo tempore qualitates erunt. Poſſumus & hoc obiicere iis qui ſubſtantiam ſimul
quandam migrare cum pomi qualitate arbitrantur: nempe motum quẽdam unum hoc eſt in rectũ
à ſubſtantia fieri. nam uel ſurſum tendit, uel deorſum, uel prorſum, uel retrorſum, uel dextrorſum,
uel ſiniſtrorſum. Quandoquidem igitur contingit tum à dextris ſtantes, tum à ſiniſtris, tum à fron/
te, tum à tergo ſentire odoris iucũditatem, penes motus hos cietur uniuerſos. Afferenda igitur hoc
pacto ſolutio eſt. Aer id genus poteſtate eſt cuiuſmodi qualitas mali, quod qualitatũ omnium acci/
piendarum, ut quarũ expers ipſe eſt, naturã obtineat, ergo à mali fragrãtia talis actu fit, ac propterea
qualitates omnes nobis excipiendas tranſmittit, ut pote carens ipſe qualitate. Porrò ſiqs dixerit quo
modo pendentia poma in arbore odorem nobis impertiuntur, nec gracileſcentia diminutionẽ ſuſti
nent? quoniam eſt hic inquam quod influit alitq;, eo quod difflatur copioſius. eſt influxus uberior
effluxu. { Alia uero & de ſubiecto dicuntur, & ſunt in ſubiecto. } Cum particulare accidens declara/ C
uerit, quod in ſubiecto & non de ſubiecto appellabat, nunc eo uertitur, ut uniuerſalis nobis accidẽ/
tis tradat exemplum, quod de ſubiecto & in ſubiecto nominat. { Alia neq; in ſubiecto ſunt, neq; de
ſubiecto quopiam dicũtur. } Vbiq; iis quæ ad uocẽ pertinent (ea ſunt de ſubiecto & non de ſubie/
cto) uerbum dicitur aſſignat: eſt autem attribuit iis quæ ab ente proficiſcũtur, quæ ſunt in ſubiecto
& non in ſubiecto. Cæterum traditis accidentium particularium atq; uniuerſalium exemplis, nunc
particularis exemplum profert ſubſtantiæ. Non de ſubiecto autem eſt imprædicabile. utiq; prædi/
catione de ſubiecto. non enim ſimpliciter impdicabile. ſiquidem & particulare prædicatione in ſub
iecto prædicari poteſt, ut grãmatica quædam de Ariſtarcho. idq; uel ipſe pergens docebit uerbis il/
lis, in ſubiecto autem nihil prohibet eſſe nonnulla. Quod ſi indiuidua quoq; prædicãtur de ſubie/
cto, ut homo is qui aduenit, Socrates eſt, prædicatio eſt præter naturam, ut quæ particulare de uni/
uerſali prædicat: quomodo & ſubſtantia ſi de accidente prædicet, cum dicimus, hoc album eſt So/
crates. Prædicantur enim ſecundum naturam uniuerſalia de partitularibus, & accidentia de ſubſtã/
tiis: particularia uero de uniuerſalibus, ut in exemplo quod diximus, & ſubſtantiæ de accidentibus,
præter naturam, ut album accedens, eſt Socrates. Non de ſubiecto igitur eſt imprædicabile prædi/
catione de ſubiecto, ea ſecundum naturam ſeſe habente. { Simpliciter autem indiuidua & unum nu
mero de nullo ſubiecto dicuntur, in ſubiecto autem nihil prohibet eẽ nõnulla. } Quoniam ꝓxime
particularium meminit ſubſtantiarum, ut quæ non de ſubiecto dicuntur, inquiens, alia uero neq;
in ſubiecto ſunt, neq; de quoq̃ dicunt ſubiecto, ut aliquis homo, uel aliquis equus: minime uero ſo/

leæ particulares ſubſtantiæ non de ſubiecto dicũtur,ſed particularia quoq; accidentia,ob id uniuer-
D ſalem hoc loco ſermonem cõficit aitq;,Simpliciter autem,hoc eſt,uniuerſali uero quodam ſermone
indiuidua omnia,quæ & unum numero ſunt,ſiue ſubſtantiæ ſiue accidentia exiſtant,de nullo dicũ-
tur ſubiecto. Verbum autem ſimpliciter tribus dicitur mo: is:uel uniuerſaliter,uelut cum ita loqui
mur,ſimpliciter omnis homo,pro in uniuerſum:uel unice,ut ſimplex ueritatis eſt uerbũ, ideſt non
uarium:uel proprie,ut cum ſimpliciter uirtus dicimus pro eo quod eſt proprie uirtus. Tribus mo-
dis quoq; appellatur unum,atq; in ſumma idẽtitas ac diuerſitas.dicimus enim uel genere unum,ut
hominem & equum:uel ſpecie unum,ut Socratem ac Platonem: uel numero,ut Platonem.unum
enim quiddam Plato eſt numero. Sed diuerſa quoq; ſimiliter uel genere nũcupamus,ut equum &
ficum:uel ſpecie,ut equum & hominem:uel numero,ut Platonem Socratemq;.numero igitur unũ
hoc loco accepit. Cæterum ſciendum eſt,quæ ſunt numero diuerſa,ea poſſe unum ſpecie eſſe ac ge-
nere,ut Socrates & Plato:quę autem diuerſa ſpecie ſunt,prorſus quidem,& numero diuerſa,genere
aũt nõ prorſus,ſed eadem quandoq; eſſe ut equum & hominem:at quę differũt genere, omnino &
ſpecie & numero diſcrepabunt,ut equus ficusq;,uel homo & album. { in ſubiecto autem nihil pro-
hibet eſſe nonnulla. } Poſtquam uniuerſalem ſermonem confecit, cum dixit nullum ex indiuiduis,
quæ & unum numero ſunt,de ſubiecto eſſe,non ſolæ autem particulares ſubſtãtiæ,ſed particularia
quoq; accidentia ſunt indiuidua,ueluti quædam,ut ipſe inquit,grãmatica,hoc ſubiunxit,in ſubiecto
E autem eſſe nihil prohibet,ideſt accidẽs.atq; ut ſemel dicam,quæ unum ſunt numero, de nullo ſub-
iecto dicuntur,ſunt autem in ſubiecto.

DE PRAEDICANDI RATIONE.

*QVando alterum de altero prædicatur,ut de ſubiecto, quæcunq; de eo quod prædica-
tur dicuntur, omnia etiam de ſubiecto dicentur. Vt homo de homine quodam prædi-
catur, animal vero de homine:ergo & de quodam homine animal prædicabitur. qui-
dam enim homo & homo eſt,& animal.*

{ Quando alterum de altero prædicatur,ut de ſubiecto,quæcũq; dicuntur de prædicato,de ſubie-
cto quoq; omnia dicentur. }

Abſolutã de eo diſputatione quod eſt in ſubiecto eſſe, nunc ad docẽdum de ſubiecto ingreditur:
ac modo quodam hoc inquit,aliud eſſe prædicari de aliquo,aliud ut de ſubiecto prędicari. huic qđ
prædicatur ut de ſubiecto,id conſequens eſt, quæcũq; de prædicato dicuntur, ea quoq; de huic ſu-
biecto nuncupari:ut prædicatur de Socrate,ut de ſubiecto, ſimpliciter homo. animal autem de ho-
mine ſimpliciter.hoc ergo & de Socrate prædicabitur.nam ſimpliciter homo,per medium ſe ipſum,
animalis prædicationem traducit ad Socratem.Sed quid ſibi uolunt hæc uerba ut de ſubiecto? nẽ-
pe eſſentialiter,atq; re ipſa. ſiquid enim de prædicato per accidens dicitur, non id quoq; de ſubiecto
dici eſt neceſſe.uerbi gratia prædicatur re ipſa homo de Agamẽnone,atq; ut de ſubiecto de homine
F animal eſſentialiter,per accidens uero diſyllabum.iccirco de Agamẽnone prædicatur animal,diſylla-
bum non prædicatur.Rurſus animatum ac ſentiens de animali, ut de ſubiecto atq; ut de re dicitur,
per accidens uero & in reſpectu,genus, uel triſyllabum. Perinde quoq; ſe habet res in accidentibus.
prædicatur enim exempli cauſa de tribus uti de re numerus de numero ut de re,quantum per acci-
dens uero triſyllabum.ob id prædicatur numerus de tribus,triſyllabum non item.Vt ea igitur quę
eſſentialiter & ut de rebus prædicantur indicaret, ut de ſubiecto dixit.triſyllabum enim de animali
non ut de ſubiecto prædicatur, uerum ut de uoce ac ſyllabarum quantitate:& genus de reſpectu.
Quæ igitur,inquit,dicuntur de altero ut de ſubiecto,hoc eſt ut de re ſubſiſtente,quęcũq; de prædi-
cato dicuntur (eſt autem hic quoq;,ut de ſubiecto ſubaudiendum,)omnia & de ſubiecto dicentur.
Prædicamenta latitudinem profunditatemq; obtinent.profunditatem inquam,progreſſum eorum
in particularia.latitudinem,diſceſſum in latera.uerbi cauſa,ut ſic profunditatem capias, ſubſtãtiam,
corpus,animatum,animal,atq; ita deinceps.latitudinem, cum ſubſtantiam in corpus & incorporeũ
ſecueris.Regulam igitur nobis Ariſtoteles tũ latitudinis,tum profunditatis depromit.nunc ꝓfun-
ditatis,dehinc latitudinis.eſt porrò hæc regula. Quando primum de ſecundo de ſubiecto prædica-
tur,& ſecundum de tertio de ſubiecto,tunc primum quoq; de tertio de ſubiecto prædicabitur.præ-
dicatur exempli gratia animatum de animali,animal de homine. animatum quoq; de animali prędi
cabitur.Quod autem de ſubiecto dixit,regulæ recte adiectum eſt.nam ſi uera eſſe debeat,utraq; de
ſubiecto ſit oportet ꝓpoſitio.ſiue enĩ in ſubiecto ſint ambæ,nihil ueri cõcluditur,ſiue una de ſubie-
cto,reliqua in ſubiecto,ſitq; hæc uel prima uel ſecũda:nec ita quoq; ueri quidquã colligitur. ambæ
igitur

igitur in ſubiecto ſumãtur, ut Socrates albus, albũ diſyllabum. accidit enim albo diſyllabũ. ſi concluſum ita ſit, mendacium eſt id qđ conficis: nam Socrates non eſt diſyllabum. Rurſus primam in ſubie A
cto cape: alteram de ſubiecto: ut homo albũ: album, color: falſum cõminiſceris. neq; eni homo eſt color. Sumatur iterum prima de ſubiecto, ſecũda in ſubiecto: ut homo animal: animal, triſyllabũ: neq; hoc modo ueri quicq̃ congeritur. Habemusq́, per hoc regulæ uicem cõuerſam, quomodo ſub decẽ prædicamenta quæcũq; ſunt omnia queant referri: ut enim regula primum ſecũdo, & ſecũdum tertio ineſſe monſtrabat, ſic cõtra ſub prima redigi poſteriora ac ſecũda oſtendere eadem põt. ut homo ſub animal confertur, animal ſub aiatum, animatum ſub corpus, corpus ſub ipſam ſubſtãtiam, & hõ ad ſubſtãtiam reuocabitur. in ꝑdicamentis quoq; aliis eodem pacto. Sunt uero qui temere dici querantur, ex quatuor ꝓpoſitis, uniuerſali, & particulari, ſubſtãtia, & accidente, duo ſola ab Ariſtotele deſcribi, eaq́; deteriora, accidens, & particulare: cũ hic & quid ſit de ſubiecto definiat, uniuerſale inquã, cum ait, ſi competit primum ſecũdo, & ſecundum tertio, tertio quoq; primum cõpetere. ſed & quid nõ in ſubiecto, ſubſtantiam inquã, cum propria ſubſtantiæ enumerat: nam deſcriptiones ex propriis deſumũtur. Atq; ad hæc dubia reſpondemus, regulam eſſe quę recitata eſt, nõ finitionem aut deſcriptionem: quippe in nullam deſcriptionem finitionemúe finibile uel finitionis nomẽ accerſiri: nemo enim homo inquit eſt homo animal rõnale mortale etc. neq; animal eſt animal ſubſtãtia aiata ſenſu ualens. nunc uero ſæpe in regula id qđ finitur, ipſum inquam de ſubiecto, aſſumptum eſt. Ad alterã difficultatẽ dicimus, ex propriis quæ nominat ſubſtãtiæ nullum eiuſdem deſcriptionem eẽ: nã quæcũq; ipſius recenſet ꝓpria, aut ſoli ſubſtantiæ ſuppetũt, ſed nõ omni, aut omni, non ſoli tamen. at de B
ſcriptio & uere ꝓpria ſoli & omni ac ſemper competere uolunt. Cæterum cum ſit duplex ꝑdicatio, altera de ſubiecto, altera in ſubiecto, (de ſubiecto q̃dem dicimus cum de particularibus ꝑdicanť uniuerſalia: in ſubiecto autem cũ accidens de ſubſtãtia proditur) prædicatio in ſubiecto, quæ aliud alii ineſſe dicit, nullam exhibet quęſtionem. quæ uero de ſubiecto eſt, cum eſſe alterũ oſtẽdere alterum uelit, hoc eſt prædicatum id quod ſubiectum eſt, q̃ſtionem præbet: dixerit enim quiſpiam quale prędicatum eſt animal de homine? num ipſum id qđ homini cõcretum eſt, an uniuerſale? ſi cõcretũ, idẽ de ſeipſo prædicabitur, eritq́; nugamẽtum prædicatio. ſin uniuerſale, particulare uniuerſali adæquabitur: idq́; erit particulare quod uniuerſale eſt. Dicemus itaq; prædicatum de ſubiecto & cõius eẽ, & ipſius ꝓprium uelle. cũ enim ita loquur, homo eſt animal, nil ſanè aliud dicimus, quã aialis formam qua uniuerſa ſunt inſignita animantia, homini quoq; ineſſe, ut enim Præconis uox & omniũ cõmunis exauditu, & cuiuſq; propria eſt: ut centrum & cõmunis oium rectarum eſt terminus quæ ab eo excurrunt, & cuiuſlibet proprium: ut materia deniq; & publice uniuerſis ſubſtrata eſt, & priuatim ſingulis, ſic prædicatum quoq; & cõmune eſſe uult, & peculiare ſubiecti. ergo qua cõe eſt, nõ eſt prædicatio nugamentum: quoad uero propriũ, particulare haud uniuerſali adęquabitur.

DE GENERIBVS DIVERSIS.

DIuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum, diuerſæ ſunt ſpecie & diffe- 7
rentiæ: vt animalis, & ſcientiæ. animalis enim differentiæ ſunt, greſsibile, bipes, & C
volatile, & aquatile. ſcientiæ vero, nulla earum eſt. neq, enim ſcientia à ſcientia differt in eo quod bipes eſt. ſubalternorum vero generum nihil probibet eaſdem eſſe differentias. ſuperiora enim de iis quæ ſub ipſis ſunt generibus prædicãtur. quare quotcunquæ differentiæ prædicati fuerint, totidem, & ſubiecti erunt.

{ Diuerſorum generum nec ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſpecie & differentiæ. }

Sumptiunculas quaſdam accipit ad propoſitam inſtitutionem commodum ipſi allaturas. Quoniam enim prædicamenta & generaliſſima genera ſunt, & in unoquoq; ſeries quædam ſubalternorũ edita eſt generum, regulam hic nobis tradit Philoſophus, qua genera prorſus diuerſa à ſubalternis diſcernamus: aitq́, diuerſorum generum nec ſubalternatim poſitorum differentiæ quoq; plane diuerſæ tum conſtitutiuæ tum diuiſiuæ, ut animalis ac ſcientiæ. ſunt enim conſtitutiuæ animalis differentiæ animatum & ſentiens: diuiſiuæ, rationale & brutum, mortale & immortale. ſcientiæ uero, cõſtitutiuæ, ſi forte contingat, rationum certitudo ac firmitas, aut ſcientię ſubiectas res ſecũdum eadem atq; eodem pacto perpetuo ſe habere: diuiſiuæ, contemplatiuum & actiuum. Sunt ergo differentiæ diuerſæ ſi diuerſa ſint genera. Aliter uero diuiſit Plato in Gorgia, nempe alias tantum ſermocinales eſſe ſcientias, qualis eſt Dialectica: alias actiuas duntaxat, ut pictura: nonnullas miſtas, quæ ſimul ſermocinales actiuæq́; ſunt, idq́; tribus modis. aut enim tantundem uerborum actionisq́; habent, ut ci-

tharœdia.ſimul enim & canit & cithara perſonat.differt autem à cithariſtice. nã hæc plectit & canit.
D citharistice plectit tantũmodo:ut alea ante iactum quæ opus ſunt inuocat,tum quæ iactus tulit an/
te tranſpoſitionem fatetur. Miſtæ ergo aut actionem cum ſermone æqualiter obtinent,aut ſermo/
nis plus quàm actionis,ut hiſtrionica, iuxta id quod à quodam dictum eſt, Reddas mihi quæ à pa/
„ tre cepiſti meo.illo uero per ſilentium renuente dixit, pecuniam non in quam.aut contra actionis
plus,minus ſermonis,ut medicina. hæc enim ſic dicta eſt,quaſi medicatrix magis ſit quàm ſermo/
cinatrix.nam & ſermone utitur ad dignoſcendum curandumq;. qui enim nouit optime, is optime
curabit. Quoniam uero pluribus dicuntur modis diuerſa genera;(nam diuerſa cenſentur uel
quæ à ſe mutuo plane diſtant,ut ſubſtantia & quantum. uel quę ſunt haud prorſus disiuncta, ex ad
uerſo tamen inter ſe ab eadem diuiſione diducuntur, ut uolucre & aquatile. hæc enim commune
genus animal obtinent.Dicuntur & ſubalterna diuerſa,ut ſubſtantia & corpus.)ea propter dixit nec
ſubalternatim poſitorum.fieri enim poteſt,ut eędem horum differentiæ ſint,ut ſimpliciter animalis
& rationalis animalis. nam eædem ſunt utriuſq; tum cõſtitutiuæ tum diuiſiuæ.ſunt conſtitutiuæ
amborum animatum ac ſentiens:ſed eædem quoq; diuiſiuæ mortale & immortale.at eorum quæ
non ſubalternatim collocata ſunt, uerum diuerſa, nec conſtitutiuæ eædem ſunt,nec diuiſiuæ, ut in
animali ac ſcientia diximus.Subalternorum tamen conſtitutiuæ uti proditum eſt, plane eædem:at
diuiſiuæ non omnino,ſed licet quoq; eſſe diuerſas,ut in animali ac bruto animali.ſunt enim eædem
ut monuimus conſtitutiuæ,non eædem diuiſiuæ,nanq; ſimpliciter animalis ſunt rationale & irratio
nale,mortale & immortale.bruti, uolucre, aquatile,terreſtre. Eadem & in iis ratio congruet generi/
E bus quæ inter ſe diſtincta ex oppoſito ſunt.nam eorum quoq; eædem ſunt conſtitutiuæ, diuiſiuæ
diuerſæ.bruti enim eæ ſunt quas recitauimus:rationalis, mortale immortale,cæleſte terreſtre. ⁋ De/
center autem uerbum ſpecie appoſuit,hoc eſt re, quo ſubſtantiales caperemus differentias.nam gene
rum diuerſorum eædem eſſe differentiæ per proportionem poſſunt. dicimus enim domus inſtru/
menta partim pedibus eſſe ſuffulta,partim expeda.ſunt expeda mortarium & eiuſmodi reliqua: pe/
dibus munita,ſella, lectusq;.ſed & animalium dicimus alia carere pedibus, alia iiſdem inniti.uerum
differentiæ hæ non ſunt ſpecificæ.non enim ex eo exprimitur homo q; bipes ſit.ſed neq; ſi uoce di/
ferentiæ eædem eſſe uideantur,iam ſpecie quoq; ſunt eædem:ſiquidem eiuſdem ſpeciei non ſunt le
cti atq; animalis pedes, quoniam nec idem eſt actus.ex proportione autem iidem ſunt, ſiqua modo
ſimilitudo intercedat.nam partes inferiores quæ animalis ac lecti uelut firmamenta ſunt, pedes uocã
tur.ut enim pedes ad animal ſeſe habent,ſic fulcra quoq; ad lectum.ſed non pręterea & uſus pedum
reliquos præſtant, uerbi gratia non ambulant, nec ſecum corpus ſuo transferunt motu, & ſimilia.
Itaq; nõ iidem ſpecie ſunt,ſed uoce ac proportione.animalis enim habentur differentiæ ut pedeſtre,
& uolucre,& bipes,& aquatile.Pluribus modis diuidi generum differentiæ poſſunt:ut ſubſtantiales
differentiæ ſunt animalis,rationale & irrationale.à tempore autem ducuntur uitæ,ut mortale & im
mortale.& à loco in quo commorantur,ut uolucre, pedeſtre,bipes, aquatile.& à partibus corporis,
ut pedibus ſubnixa & expeda.Sunt porro & differentię alię,ex aliis quę animalibus inſunt deprom/
F ptæ. Ariſtoteles uero exemplo uſus à loco,ab alia quoq; diuiſione exemplum,differentiæ à partibus
deſumptæ in medio data opera interſeruit,docere uolẽs nihil in propoſito ſi differentias quoq; alias
accipias explorandis generibus referre.namq; inter ſe,nec differẽtia prima,nec ſecunda,neq; ulla abſo
lute genere diuerſa conueniunt.{ Subalternorum uero generum nihil eaſdẽ eſſe prohibet differẽ/
tias } Recte dixit nihil prohibet.nam non eædem ex neceſſitate differentiæ ſubalternorum ſunt ge/
nerum,ut aperuimus. ſæpe tamen numero eaſdem eſſe contingit. nam conſtitutiuæ quidem ſunt
eædem ſemper, quãquam ſolæ habeantur. plures enim ſunt inferiorum. quandoq; uero & diui/
ſiuæ, ut ſuperius enarrauimus.

DE INCOMPLEXIS.

8 *EOrum quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur vnumquodque aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando, aut ſitum eſſe, aut habere, aut agere, aut pati. Eſt autem ſubſtantia quidem (vt in figura dicatur.) vt homo: equus. Quantũ autem. vt bicubitũ:tricubitũ. Quale, vt albũ: grãmaticum. Ad aliquid, vt duplum: dimidium: maius. Vbi vero, in foro: in Lyceo. Quando autem, vt heri: ſuperiore anno. Situm vero eſſe, vt iacet: ſedet. Habere autem, vt calceatum eſſe: armatum eſſe. Agere vero, vt ſecare: vrere. Pati, vt ſecari: vri.*

Eorum

{Eorum quæ ſecundum complexionem nullam dicuntur ſingula aut ſubſtantiam ſignificãt, aut quantum, aut quale.} A

Tradita uocum bipartita diuiſione in ſimplices atq; complexas, eodem pacto & diuiſionem rerũ ſecundum utrũq; ſegmentum conficere uoluit. Ergo cum prius ſectionem nobis, ut complexorum in q̃tuor ꝓbuerit, uniuerſalis uidelicet ſubæ & particularis, atq; uniuerſalis particularisq; accidentis, nunc partitionem in decem ueluti ſimplicium tradit. priusq; per res tãquam umbratili pictura ea nobis deſcribit, ut ĩ aliquam nos eorum notitiam deducat, poſtmodũ articulatim nos de unoquoq; docturus. Quamobrem uero eorum quæ ſecundum nullam complexionem dixit? quid enim, ſunt ne complexiones plures? etiam. nam aut ſimplex uox eſt, ſignificatum compoſitum, ut curro: aut ſignificatum ſimplex, uox autem cõpoſita, ut Martiuſuicus, & Coruipetra, utq; finitiones & finibilia: aut & ſignificatum & uox compoſita ſunt, uelut cum dico Socrates ambulat: aut ſimplex utrũq;, ut prædicamenta. Hic ergo eorum quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur diuiſionem facit, eorum inquam quæ nec uoce nec ſignificato complexa ſunt. Bene autem dixit eorum quæ dicunt: propter coniunctiones, articulos, præpoſitionesq;. quæ per ſe non dicuntur, nec quidquam ſignificant, uerum ſimpliciter uoces ſunt quæ cum aliis pronunciantur, resq; ita cum illis ſignificant. atq; hinc rurſus perſpicua eſt libri intentio, Eorum enim inquit, quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur ſingula uel ſubſtãtiam ſignificant. itaq; de uocibus res ſignificantibus decernit. ergo & de mediis agi conſtat conceptibus. Cæterum ſciendum eſt, rebus uerbo deſcribendis ſuboſcurã nobis ab eo prædicamentorum præberi imaginem. nam rudior eorum præceptio in nudis exemplis dũtaxat prodit. ſubtilior uero tum propria cuiuſq; enumerat, tum diuiſionem affert, ut & quæ inſunt B prædicamentis, per propria, & quibus ea inſunt, per diuiſionem dignoſcamus. Verum ipſe in decem exemplis decem prædicamentorum enumerationem facit: nos uero in uno eodemq; exẽplo doctrinam conficiemus, in Socrate. Eſt ergo Socrates ſubſtantia, ut homo. & quãtum, ut bicubitus, uel tricubitus. quale autem, ut albus, muſicusúe. ad aliquid, ut iuuenũ curator, aut Sophroniſci filius. ubi ut docens in Lyceo. quãdo, ut qui Peloponneſiacis fuit temporibus & facere. ut qui cernit. & pati, ut qui cernitur. ſitum eſſe, uti ſtans, uel ſedens, uel ſub platano recubans, ut Lyſiæ humilitatem orationum audiat. nam aut recta uniuerſa membra ſunt, idq; ſtare dicitur: aut ſupina omnia, & recubare nuncupatur: aut partim erecta, partim ſtrata, quod ſedere appellant. habere autem, ut ueſtes circundatas. Nonnullos quoq; hæc angit difficultas, quomodo ſimplicia eſſe prædicamenta affirmemus, ſi quatuor uti prædiximus ſimplicia, ſex compoſita habeantur? dicimusq; compoſita uocari ea, quod ſpeciem nobis inuehant compoſitionis, cum ſint ipſa ſimplicia. non enim prædicamentũ eſt id quod in loco eſt, aut tempore: ſed eſt prædicamentum eſſe in loco, eſſe in tempore. ob id enim & nõnulla ex iis per ĩfinitum nominauit, ne aſciſcendis perſonis compoſitionem quãpiam induceret. ut facere, & pati, & habere, & ſitum eſſe. Quoniam uero decem prædicamentorum ens genus non eſt, digeri quoq; in ordinem poſſunt. prior ergo ſubſtantia eſt, ceu ſubiecta omnibus. ſecundo loco quãtum, ſi quidem & informis materia quãtitatem prius induit, tum ſic qualitate afficitur. tertium quale, ac prius eo quod ad aliquid refertur, quando & id quod per ſe exiſtit eo quod alio ſpectat prius eſt. At C hæc ſi ſic habent, utiq; priora ea ſunt quę ex ſubſtantia & quãto, iis quæ ex ſubſtantia & quali conſiſtunt. quæ item ex ſubſtantia & quali iis quæ ex ſubſtãtia & ad aliqd pertinẽtibus. {Eſt autem ſubſtantia quidem, ut formula dixerim.} Non omnium ſubſtantiã notat. non enim intelligibilis apparet ſubſtantia, uerum ſenſibilis. tu uero & reliquas res quęcũq; in natura per ſe ſunt, nec alio quopiã egent ut ſubſiſtãt, ſubſtãtias intellige. {Quale autem, ut album, Grãmaticum.} Hic operæprecium eſt adnotaſſe, cum omnis in ſubiecto qualitas habeatur, nõ omnis autem ſit idem ſpecie ſubiectum ſortita, ſed partim cõſiſtat in corpore, ut caliditas, partim ipſum eſſe in animo habeat, ut Geometria, uelitq; Ariſtoteles per exempla duplicẽ ſpeciem qualitatis oñdere, inclamaſſe eum, ac dixiſſe, Quale autem, ut album, grãmaticum. utiq; album ſumens qualitatis exemplũ in ſubiecto corpore inſitæ: eius uero quę ipſum eſſe in animo obtinet, grãmaticum. {Habere autem, ut calceatum eſſe, armatũ eſſe.} De iis quoq; ſimplicibus intelligendum eſſe liquido conſtat. ait enim. Eorum quæ ſecũdum nullam complexionem dicũtur. Cæterum ſunt qui quærant, cur quẽadmodum ſunt facere ac pati oppoſita, aliudq; faciendi pꝛdicamentũ ſtatuat, aliud faciendi, non idem & hoc loco agat (ſunt enim opopſita habere atq; haberi) nec ipſius haberi prædicamentũ dixerit, ſed eius tantum quod eſt habere? Dicimus itaq; poſſe hoc ſub ſitus prædicamentũ referri, ipſum inquã haberi. id enim haberi dicimus quod uſquã eſt ſitũ, ut in horto uerbi gratia arbores, uel ut in corpore arma, ſeu ueſtis, atq; hæc ipſe haberi diceret. hortum quoq; habere arbores, & eas ab ipſo haberi: quæ & per ſitum eſſe, uti diximus, pronũciare nobis licebit. unde & ſæpe ita loquimur, amictus pallio ſum, uel talis eſt ar-

mis circundatus,quod Græci dicunt περιῶσθαι.Quemadmodum igitur in facere ac pati utrūq; idē
D ſubiecto prædicamentum eſt,reſpectu autem diuerſum (nam facere dicimus cum à faciēte,pati ubi
à patiente inceperimus) ita hoc quoq; loco habere & ſitū eē ſiue haberi ſunt eadem ſubiecto, reſpe-
ctu diuerſa.habere enim dicimus cum initium ab eo qui habet ſumpſerimus,cum autem ab illo qđ
habere quis fertur,ſitum eſſe,ſiue haberi.

9 *Singula igitur eorum quæ dicta ſunt, ipſa quidem ſecundum ſe in nulla affirmatione dicuntur
vel negatione.horum autem ad ſeinuicem complexione, affirmatio vel negatio fit. Omnis enim affir
matio aut negatio videtur vel vera vel falſa eſſe.eorum autem quę ſecundum nullam complexionem
dicuntur,nullum neque verum neq; falſum eſt.vt homo,album currit,vincit.*

{ Vnumquodque autem ex iis quæ recenſuimus ipſum quidem per ſe in nulla affirmatione dici
turnegationeuè: at horum mutuo complexu affirmatio fit uel negatio. }

Hic à ſequentis libri intentione,qui de interpretatione inſcribitur,propoſiti libri intentionem di-
ſcernit,quoniam in hoc de uocibus docet ſimplicibus,in illo de affirmatione ac negatione.diſtinguit
autem ſyllogiſmo in ſecunda utens figura:cuius medium terminum ſumit ueritatem ac falſitatem.
ait enim,omnis affirmatio uel negatio ueritatem aut falſitatem ſignificat: nulla ſimplex uox affirma
tionem aut negationem deſignat.neq; enim ſi homo homo ſexcenties dixero, uerus ſum aut men-
E tior.ſimiliter ſi ambulat ambulat ſexcenties proferam, nec uerum nec falſum enuncio. Quod ſiquis
aſſeueret dicentem ambulo uel uerum eſſe uel falſum, (nam ſi forte ambulet uerus eſt: ſin minus,
falſus) reſpondemus,eum qui ambulo dixerit,pronomen quoq; ego poteſtate comprehendiſſe,per
inde ac ſi ego ambulo dixiſſet. Quamobrem quicunq; ambulo inquit,poteſtate pronomen ego ad
ueri & falſi generationem amplectitur:nec prædicamentum ſolum ipſum per ſe,nec ſimplicem uo-
cem pronunciat.iam enim commonuimus ſimplices non ſola uoce æſtimandas, neq; compoſitas.
ſed uoces quoq; complexas,ſi ſimplex quidquam declarent,ſimplices eſſe.& quaſdam ſimplices,ſi id
quod intelligitur complexum nec ſimplex habeant,compoſitas haberi.Quocirca curro non ſimplex
eſt, quoniam nec ſignificatum ſimplex. Ariſtoteles uero hanc ipſam prius dubitationem reprimens
dixit. Eorum quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur, hoc eſt eorum quæ nec ſignificato
complexa ſunt.Igitur uoces ſimplices,uti explicatum eſt,ſi per ſe proferantur ipſę,nullam ueritatem
aut falſitatem indicant: at affirmatio omnis uel negatio plane aut ueritatem aut mendacium decla
rat.ut ſi inquam Socrates ambulat,ſi forte fortuna ambulet,uera locutus ſum:ſin ſedeat, falſa.Rur-
ſus quoq; cum dixero Socrates non ambulat ſi non ambulet,ueritatem ſum aſſecutus:ſin ambulet,
mentitus.Ergo prædicamenta,uti eſt proditum,cum uoces ſimplices ſint,ueritatem nullam uel fal-
ſitatem ſignificant. quod ſi inter ſe conferantur, affirmationem faciunt uel negationem, in quibus
ueritas ineſt & falſitas:ut homo currit,ex ſubſtantiæ & faciendi prædicamento conficitur.affirmatio
autem,negatiua particula quadam in medium aſcita,negatio fit,ut homo nō ambulat. {in nulla af-
F firmatione dicitur uel negatione}.Multa exemplaria quæ quidem & emēdatiora uidentur non ha-
bent uel negatione:uerum id ſolum,in nulla affirmatione dicūtur.ſi enim prædicamētum nullum
affirmationem ſignificat,multo magis negationē:qm̄ particulam negatiuā deſiderat: magisq́, ſuſpi-
cabitur quiſpiam ipſum facere,aut aliud p̄dicamentum aliquod affirmationem eſſe quam negatio-
nem.{omnis enim affirmatio uel negatio ueritatem ſignificare aut mēdacium uidetur.} Verbū ui-
detur adiectum eſt,qm̄ nec affirmatio uera eſt omnino,nec falſa prorſus negatio,ut ſiquis dicat cur-
ro,uel nō curro.Quandoqdem igitur ego pronomen in iiſce ſubauditur facultate, huius gratia di-
xit uidetur:aut igitur hoc eſt,aut uacat uerbum uidetur,aut elegans eſt error ſcriptorum,aut ꝓ eo
dicitur qđ eſt,ita omnibus uidetur.Quęrunt aliqui ſub qđ prædicamentum oporteat & punctū.&
ipſum nunc,& unitatem referri.ad ſubſtātiam quidem non poteſt:nam ea per ſe exiſtens qddam eſt:
horum autem nullum ꝓpriam ſubſiſtētiam obtinet.habet enim ſuum eſſe in linea pūctum, cum li-
neæ finis atq; initium ſit:& nunc in tēpore.nam tempus nō eſt,ſed temporis principium finisq́;.Per
nunc,temporis momētum intelligo,latitudine omni prorſus abiuncta.Vnitas quoq; principium nu
meri,nec ullo pacto numerus eſt.quare nec ſeorſum eſt numerus,ſed ipſum eē in numero obtinet:
eſt enim principium.at eſſe principii in illis habetur quorum eſt principiū.Neq; uero hæc quanta di
cere poſſumus:eſt enim æquale & inæquale ꝓprium quanti:pūctum autem & ipſum nūc cui erūt
æqualia?nam nec punctū puncto æquale dicit̄,nec nunc ſimiliter:ſed nec unitas unitati qua unitas
eſt.æqualia enim ea dicimus quæ idem quantum,ac partes ſimil̄r habent eaſdem.at hæc nec quanta
ſunt,& partibus carent.Verū nec dici de iis poteſt inæquale:tāetſi quis in ipſis æquale dici conceſſe-

rit:tempus enim tempori uel æquale fertur uel inæquale:& numerus numero æqualis uel inęqua-
lis,& linea lineæ,ut quæ quanta ſunt.nam pro partium idētitate uel æqualia uel inæqualia nūcupa- A
mus.hæc uero cum ſint impertia,nullūq; ex iis quæ cōmemorauimus,collationē ad alia effugerūt.
Præterea,quātum partim cōtinuum eſt,partim diſcretum.hæc autem nec ɔtinua nec diſcreta ſunt,
ſed partibus uacant.Id.n.continuum uocamus qđ habet unitas partes,diſcretū qđ ſeiunctas. Porrò
illud ſciendum,quoſdam redigere ſub ea hæc uelle,quæ ad aliquid referūtur,atq; hæc ſuorum cōſe-
quentium principia eſſe affirmare,pūctum lineæ,unitatem numeri,inſtans temporis. Principia igiť
ſi ſunt quorūdam principia,id genus autem ſunt quæ ad aliquid pertinent(nā pater filii pater eſt,&
dimidium dupli dimidium) ergo & hæc ſub ea quæ ad aliquid ſpectāt referri.Sed reſpondemus ad
aliquid ſe habētia,ut fatetur ipſe inferius,quorūdam reſpectus eſſe dūtaxat,nec ꝓpriam habere ſub-
ſiſtentiam:ſed ipſum eſſe in aliis obtinere ꝑdicamentis:nam aut in ſubſtantia,aut in quāto,aut in q̃-
li,aut in quopiam alio prædicamēto cenſentur.eaq; ob id adnatis aſſimulat,quorum eſſe in aliis hoc
eſt in ſtirpibus habetur.Eſt igitur in ꝑdicamentis omnibus ad aliquid ſpectātia contemplari:cum.n.
dixero pater filii pater,ad aliquid relata in ſubſtātia dixi:cum autem duplum dimidii duplum,eadē
in quantitate pronūciaui:cum albius albo albius,in qualitate:atq; in aliis ſimilr̃.Hæc igitur ipſa per
ſe quid ſint,quouè ſub prædicamento agant,ac ipſorum tūc mutuum reſpectum opus eſt expona-
mus.Quid itaq; dicemus?Nempe ſub nullum hæc re uera ꝑdicamentum quātum ex ꝑſentis operis
intentione recipi.ſiquidem ꝓpoſitum eſt,ut ſæpe diximus,Ariſtoteli non de entibus qua ſunt entia
diſſerere,ſed quatenus ab id genus uocibus ſignificantūr ab hoium frequētia:uult enim in hiſce de B
uulgo notis docere.Quoniam ergo nullam de his plures homines notitiam obtinent,tametſi ea li-
cebat ſub unum ꝑdicamentum quātum inquam referre,ac dicere quātum alterum ſecari in partes,
alterum impers manere:ſectile aut continuum eſſe,aut diſcretum:atq; hæc ſub indiuiſibili quanti
ſegmento ſtatuere,non tamen repoſuit:propterea quod de hiſce rebus inſtitutio propoſiti libri in-
tentioni nequaquā conueniat.Atq; uelle ipſum non de entibus decernere qua entia ſunt,ɔſtat ex eo,
quod cum triplicem in naturali auſcultatione ſubſtātiam ꝓdiderit,unam quæ ad materiā pertinet,
alteram ad formam,tertiam ad utrāq; ſimul,nuſquā hic neq; materiam per ſe,neq; formam,ſubſtā-
tiæ nomine appellādam cenſet:perinde quaſi nullam horum multitudo utpote ſimplicium notio-
nem habeat,ſed cōpoſitum ex iis dūtaxat norit.Cæterum & illud diſquirūt,ſub quod ꝑdicamētum
referendæ priuationes negationesq; ſint?Reſpōdemus ſub nullum potiſſimū:quando nec finitum
quidquā declarant:at indicatiua certarum ſunt rerū prædicaméta.qđ ſi omnino ꝑdicamento ſubiici
eas opus ſit,ad idem ſeſe priuationes ad quod & habitus recipient:& inficiationes ad quod affirma-
tiones quoq; referētur acceptæ.eſt enim genus idem cōtrariorum,ut albi & nigri,& calidi & frigidi,
ac ſimilium.Rurſus quærūt motus & mutationes ſub qđ prædicamentū cōferri oporteat? atq; ſub
nullum inquam:ſunt enim prædicamenta earum rerū quæ in natura exiſtūt,quæq; ſuam perfecte
ipſarum formam receperunt:eſt autem imperfectum quiddam omnis mutatio:uia enim eſt ad for-
mam atq; ens mutatio,non ens ipſum.Aliter quoq; reſpōdeas.nempe ne fieri quidem poſſe ut ſub
unum prædicamentum mutatio omnis redigatur:in pluribus enim ut ipſe edocebit uiſitantur mu- C
tationes:nam & in ſubſtantia ſunt,ut generatio & corruptio:& in quanto,ut auctio & decretio:& in
quali,ut dealbatio & denigratio:& in prædicamento ubi,ut aſcenſus,deſcenſus, reuolutio. Quam-
obrem mutationes uiæ ſunt quæ ad prædicamenta deducunt alia ad aliud.nec ipſæ prædicamētum
complent:nam mouere atq; omnino mutare ſub faciēdi,moueri autem & in ſumma mutari ſub pa-
tiendi prædicamentum referentur:ipſi uero motus mutationesq; cum uiæ ac generationes quædā
ad prædicamenta ſint,ad ea quo modo diximus ſi oporteat redigentur.

DE SVBSTANTIA.

SVbſtantia autem eſt quæ proprie, & principaliter, & maxime dicitur, quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur, neq; in ſubiecto aliquo eſt: vt quidam homo, & quidam equus. Secundæ autem ſubſtantiæ dicuntur ſpecies, in quibus eæ quæ principaliter ſubſtantiæ dicuntur inſunt, & hæ quidem, & harum ſpecierum genera: vt quidam homo in ſpecie quidem eſt in homine, genus vero ſpeciei animal eſt. ſecundæ igitur hæ ſubſtantiæ dicuntur, vt eſt homo, atq; animal.

{ Subſtantia quæ potiſſimum,& primo,& maxime dicitur, eſt quæ neque de ſubiecto dicitur aliquo,neque in ſubiecto quopiam eſt,ut aliquis homo,& aliquis equus }.

Cum ea expoſuerit quæ ad abſolutam prædicamentorum conferunt præceptionem,cumq; pro-
D xime nos rudius ac ueluti in exemplis de ipſis quoq; prædicamentis docuerit, nunc ad exquiſitam
etiam ipſorum enarrationem conuertitur:docetq; prius de ſubſtantia.Nam primũ in prædicamẽtis
locum ſubſtantia obtinet:eamq; ob id cæteris iure antepoſuit: ſiquidem hæc ſimul cum aliis inſer-
tur.nam ſi ſit quoduis ex accidẽtibus,erit omnino & ſubſtantia cui id accidit,reliqua uero ſecum nõ
infert.neq; enim ſi ſit ſubſtantia,prorſus & aliorum quodq; eſt.& tollit quidem ſecum alia nõ ipſa
tamẽ cum aliis tollitur.At quę ſimul interimunt nec ſimul interimuntur,quæq; ſimul inſerũtur nõ
ſimul inferunt,ea priora eſſe natura confeſſum eſt.itaq; natura prior eſt cæteris ſubſtantia. Alia ratio.
Res partim per ſe,parti in ipſo,partim circa illud dicunt.p ſe eſt ipſa ſuba.in ipſo quantũ & quale.in
ſubſtantia enim ſpectantur. circa illud ſeptem reliqua habentur. Præterea, hæc per ſe ſubſiſtit, neq;
aliis ad exiſtentiam indiget.reliqua hærent in alio. nam ipſum eſſe in hac habent.ſi enim ſubſtantia
ſit,alia quoq; ſint prædicamenta eſt neceſſe.at niſi ſit,alia ſubſiſtere haudquaquam poſſunt.Porrò
hæc ſubſtantia tum ſimplex eſt, tum compoſita. Sex enim modis ſubſtantia dicitur. nam aut exi-
ſtentiam omnem declarat, quæ & de accidentibus fertur.quaſi ea quoq; propterea quod in rerum
natura exiſtant ſubſtãtiæ ſiue eſſentiæ nuncupentur.aut naturã non in ſubiecto iacentem, quæ ex
oppoſito ab accidentibus dirimitur. hęc in ſubiecto nõ hęrens natura aut ſimplex aut cõpoſita eſt.
ſimplex quędam deterior quã compoſita,quędam pręſtantior.Eſt autem ſubſtantia cõpoſita,homo,
E & id genus alia.ſimplex uero & quã compoſita pręſtãtior, Deus,angelus,mens,anima,& ſimilia.ſim
plex & quã compoſita deterior,materia prima, formaq;.Diſputat autẽ hoc loco Ariſtoteles neq; de
ſimplici atq; ea quę pręſtat compoſitę (nõ enim de rebus diuinis ſibi diſſerendũ propoſuit) neq; de
ſimplici ac deteriore quã compoſita,quando nec ſcrutari de natura inſtituit,ſed de ſola compoſita.
atq; huius alterã primam eſſe ait, alteram ſecũdam. primam uocat particularem:ſecũdam uniuerſa-
lem,quę ad ſpecies ac genera pertinet.nam ut proditũ eſt ſępenumero,nõ de entibus qua entia ſunt
cõmentatur, ſed de quali ſignificato uulgus loquendo quodlibet pręedicamentũ ferat. quando qui-
dem ſi naturã eſſet rerum ſecutus,primam generum ac ſpecierum, ſecundam indiuiduorum dixiſ-
ſet,utpote illam cauſam,hanc ut ita dixerim cauſatum enimuero cauſa cauſato,& uniuerſale parti-
culari potius eſt.Item priora naturę,poſteriora nobis.& nobis priora,naturę poſteriora ſunt.Quoni-
am igitur ad introductitios ei ſermo eſt, merito particularẽ ſubſtantiã primam appellauit. eſt enim
ſenſui hęc euidentior.ſecũdam,quę in generibus ac ſpeciebus cõſiſtit.à particularibus namq; ad uni-
uerſalia,illuceſcente ſero in nobis ratione ſubuehimur.ideo quaſi dogma haudquaquã probãs,non
quę potiſſimum & primo & maxime eſt,ſed dicitur pronũciauit.atq; quo planior ſermo noſter fiat,
dicamus hoc pacto,trãſpoſitis Philoſophi aliquãtulum uerbis.Suſtãtia autem quę & potiſſimum &
primo & maxime dicitur,hęc eſt,ideſt quę uulgo dicitur. At ubi uelut ex propria ſententia ſermo-
nem profert, non amplius dicitur, ſed eſt uerbum uſurpat.nam quę inquit nec de ſubiecto aliquo
dicitur,hoc eſt prędicatur,nec in ſubiecto quopiã eſt,& nõ nec in ſubiecto quopiam dicitur:cum ip
ſe dogmati aſſentiatur.Eniuero cognitã Ariſtoteli & intelligibilem fuiſſe ſubſtantiã ac compoſitis
F prę ſtantiorẽ ipſe plane & in metaphyſica oſtẽdit,& in libris de cœlo,atq; in octauo naturalis auſcul-
tationis:ubi per ſe inquit mobilia priora eſſe iis oportere quę aliunde mouentur,& imobilia ſemp
mobilibus.nam niſi imobilis quædam ſemper mobilium cauſa exiſteret, utiq; illa motu ſempiterno
haudquaquã perduraſſent agitanda.Hanc autem incorpoream eſſe, ac partibus carere dimenſioni-
buſq; tali quodã demonſtrat theoremate. (nihil enim fortaſſis ab re fuerit ſpeculaminis uelut in di-
greſſione meminiſſe)nam hanc aſſerit cauſam ui infinita conſtare.quòd ſi eſt, plane quoq; incorpo-
ream.nam corpus omne,ut ipſe ad calcem octaui naturalis auditus uoluminis probat,finitã obtinet
poteſtatem.ſi enim infinita,datum ſit inquit eſſe infinitam.quãdo igitur diuidi poteſt omne corpus,
diuidamus corpus in triã uerbi gratia inquit. utrum ergo ſegmentũ quoduis infinitam uim an fini-
tam poſſidet:ſi infinitam,pars toti tantũdem ualebit:id quod abſurdum eſt,nec fieri poteſt.ſi finitã,
patet id quoq; quod ex finitis conſtat finitũ plane eſſe. quare & totius corporis finita uis erit,nec in-
finita.ergo corpus nullũ finitum ui infinita pręditum eſt. corpus autem nullum infinitũ eſt magni-
tudine. nam id quoq; ipſe in phyſica oſtendit.nullum itaq; corpus infinitam uim obtinet.hoc ſi
ſit,ergo quod facultatis infinitæ compos ſit corpus non erit.incorporea eſt igit prima ſubſtantia,ſi-
quidem & infinita pollet facultate.Porrò non intelligibilẽ ſubſtantiam ſolum compoſitis nouit prę-
ſtantiorem,quã Græci dianoeticen nominant:idq; in demonſtratiua probat cõmentatione:ait enim
uti ſe habet ſenſus ad ſenſibilia,ſic haberi demonſtrabilia ad demõſtrationem.ſic ergo & permutato
ordine,ut ſenſus ad demonſtrationẽ,ita fore ut ſenſibilia ſeſe ad demõſtrabilia habeãt. ergo ſi ſenſus
deterior propterea eſt demonſtratione,quod hic circa particularia,illa circa uniuerſalia uerſetur,de

teriora quoq; erunt ſcibilibus ſenſibilia.quare non intelligibilē dũtaxat,ſed cogitatricem quoq; prę/
ſtantiorem compoſitis ſubſtantiā cognouit.hic autē quæ ſecũdę ſunt primas uti diximus nominat, A
iis de cauſis quas ſepius recēſuimus. { Quæ neq; de ſubiecto dicitur aliquo,neq; in ſubiecto quopiā
eſt. } Quęritur cur ſubſtantiam prædicamentis præſtantiorem negationem finiuerit, ſi negationes
affirmationibus contemptiores eſſe arbitramur.Itaq; dicimus,atqui contra finitiones per negationē
aſcitas maiorem ſubiecto dignitatem afferre. ſic ergo & Deum Opt.Max.ſignificare uolentes, non
quidquam de eo,ut Diuinus inquit Plato affirmamus:ſed ad negationes uenimus. Interrogante
enim Timęum Socrate quid Deus eſſet,quid non ſit noui quidem inquit ille,quid uero ſit haud
noui. nam nec corpus, nec colorem nec angelum, nec eius quidpiam generis, ſed his præſtan/
tiorem eſſe intelligo.quid autem ſit nō intelligo . Quapropter ſubiectum interim magis eiuſmodi
exornant finitiones:cum ab inferioribus omnibus ipm̃ ſeiungant. Solent quoq; in materia finitionē
negatione explicare hoc modo,q̃ nec homo,nec lapis, nec ignis, nec corpus denique eſt:ſed deterius
quidquā ut æquiparari his debeat.Quocirca aſſimulari deo materiam diſſimiliter ferunt. aſſimula/
ri,quoniam uterq; aliorum negatione indicatur:diſſimiliter uero,quoniam cum hic præſtātior exi/
ſtat quàm ut entia omnia cōferri ei poſſint,uniuerſa abnegamus:deterior autem cũ ſit materia om/
nium comparatione,hæc inficiamur.Quęrēdum uero eſt num hæc in ſubſtātiis quoq; intelligibili/
bus ut angelo ac ſimilibus finitio quadret,ut dicere eas poſſimus neq; in ſubiecto eſſe,neq; de ſubie
cto appellari:nam & in ipſis quodāmodo competere ratio uidetur:ſed aſſerimus non competere.nã
quæ acceptę negationes in definitione ſunt,non ſublationē ſolum,ſed poſitionem quoq; ſignificāt: B
ſiqdem ad aliorum diſtinctionem dicũtur:nam non in ſubiecto quę eſt ſubſtantia ad eorũ quę ſunt
in ſubiecto hoc eſt accidētium differētiam dictum eſt:non de ſubiecto autem ad eius qđ de ſubiecto
fertur diſcrimen.Eniuero quemadmodum duplex lumē eſt,alterum ècontra à tenebris,iis inquam
quæ in aere offundũtur diſcretum,alierũ qđ nuſq̃ refertur:nec oppoſitũ habet ullum , ut ſolare,ita
negationes quoq; hic per ſeipſas quādoq;,nec ad diſcriminationē:īterdũ uero ad oppoſitorũ diſcre/
tionē dici affirmabimus.Ergo ſi negationes hoc loco nō ad oppoſitorum diſcrimē acciperent, utiq;
cōuenire in intelligibilibus ſubſtātiis finitionem,haudquaquā ratione quodāmodo uacaret: quoniā
nec in aliquo inſunt ſubiecto,nec de ullo ſubiecto p̃dicantur:nunc uero aſſumptis ad differētiam ne
gationibus,iure particularibus ſubſtantiis finitione dignitatem comparamus,cum eas per id qđ di/
cit non in ſubiecto ſeiũgamus ab accidentibus:per uerba aũt hęc nō de ſubiecto,ab iis quę de ſubie
cto prędicant diſcernamus.Et uero hic ipſis dignitatem adhibemus cũ uſum aliis p̃bere,nullius ue/
ro egere eas affirmamus: uniuerſalia enim ad prædicationem opus habent particularibus hæc ue/
ro illis non item.At intelligibilibus ſubſtātiis nullam per hæc dignitatē afferemus:nihil enim prodi
tum magni eſſet ſi has in ſubiecto nō eſſe diceremus,neq;.n.aduerſus eas diſtinctum accidēs qđpiā
eſt:ſiquidem nec capaces omnino ſunt accidētium.Ac qđ de intelligibilibus loquor ſubſtātiis.quan/
do nec in ſola anima ratio congruet,utiq; cum abſolutam eam à corporis uinculo,ac ſimilē deo red/
ditam,bonumq; mũdanum inſpiciētem cōtemplamur:at cum in generatione ſpectat, corporibusq;
complexa eſt,tũc & in ipſa finitio quadrabit,ut quæ ſubdita eſt accidentibus:nam philoſophiæ , uel C
grãmaticę,uel alii cuiquam ſubiecta ſciarum eſt quæ circa ipſam cōtigere Porrò duorum quæ in fi/
nitione accepta ſunt,alterũ prius natura eſt,alterũ doctrina.cũ enim ſint ſubſtantia & accidēs,& uni/
uerſale & particulare,prior natura ſubſtantia eſt,quod per ſe ea ſubſiſtat,illa uero ipm̃ eē in hac ob/
tineant,quod autē ad propoſitæ intētionem doctrinæ attinet,prius eſt particulare.etenī natura uni
uerſale.eſt prius.Itaq; ex iis quę in finitione ſunt accepta alterum ex rerum natura prius eſt,alterum
ex doctrinæ intētione.Atq; eum ſpecta de ſubiecto & in ſubiecto docere nō temere anticipaſſe:quā/
doquidē futura nobis obſcura finitio erat,uocibus quę ignotę eſſent in ea aſſumendis. { Secũdæ ue
ro ſubſtātię dicũtur. } Quęrere hoc loco dignum eſt,qualem in ſubſtantia modum uſurpauerit di/
uiſionis:nam diuidēdorum q̃dam uelut genus ſecātur in ſpecies,ut animal in rationale & brutum:
alia ſicut totũ in partes,ut corpus in manus & pedes & caput ac reliqua,nōnulla uero ceu uox ęqui
uoca in ſignificata diuerſa,ut mus in marinum terreſtremq;.nulla igitur harũ diuiſione ſubſtātiam
in primam ac ſecundam diducit.Itaq; dicimus primum,diuidēdorum uti genus in ſpecies ſectionē
non eſſe,nam id genus diuiſioni ꝯſequens eſt,una abolita ſpecie,non ſimul & reliquas aboleri.homi
ne enim perempto,non ſimul & reliquæ intereunt animantes,quæ ſpēs ſunt animalis:at hic ſecũda
ſi intereat ſubſtantia,ſimul aufertur & prima.nam niſi genus ſit ac ſpecies,nec erunt indiuidua.Pręſ
terea nulla ſpecies alteram ſpeciem cum in eadē à ſeinuicem diuiſione ſeiungũtur continere poteſt.
neq; enim continet homo equũ,ſi in hæc diſcretum animal ſit.ſed nec iterũ à rationali animali bru/
tum comprehenditur.aut èƈontra, ſi animalis rurſus in hæc fiat diuiſio. At uero nec ita planè diui/

das licet ut alterum in altero claudatur.uerbi gratia,animal aliud eſt inops rationis,aliud equus. ná
D & equus in bruto cenſetur:neq; enim quod continetur id à continente cõtra diſtinguitur. dicimus
uero animal aliud impos eſſe rationis,aliud compos:q̃m cum æquali à genere hæc diſtent abſentia,
neutrum in altero cõcipitur.at hic ſecunda ſubſtátia primam cõplectitur: ſpecies enim genusq́; ad/
huc magis cõtentiuum eſt indiuiduorũ,non ergo uti genus in ſpecies ſubſtátiam in primá ac ſecun
dam diremit.Verũenimuero nec ſicut totũ in partes,nec ſimilares,nec diſſimilares,neq; enim ex ad/
uerſo partem à toto,ſed partes à partibus hac in diuiſiõe licet ſegregemus:nam nec manus dicimus
aliud manum eſſe,aliud digitum:continetur enim in manu digitus quoq;,hic uero eregione diſtin/
guitur à toto pars:quippe & ſecũda in prima cõcluditur.Quinetiam in iis quę ceu diſſimilaria diui/
duntur,totũ propriæ parti nequaquá nomen impertit,ut in facie ſeſe res habet:nõ enim pars uerbi
gratia os facies núcupatur:hic auté pars utraq; totius nomine ſuba uocata eſt.Rurſus quæ ut ſimi/
laria diſſecantur,totius hñt nominationem finitionemq́;,ueluti in carne:ſimilr enim pars carnis ca/
ro dicta eſt,& uero carnis finitioné admittit.at hic táetſi prima nomé cum ſecũda cõmune habeat,nõ
tamé & finitione cõueniet:nõ enim unam edes animalis uel hominis finitionem ac Socratis.ná ne fi/
nitio qdem plane eſt indiuiduorum:hoís autem animalisq́, eſt.ergo ſubſtantia neq; ut totũ in par/
tes conſumitur,neq; in diſſimilares,neq; in ſimilares.Verum nec ut in diuerſa ſignificata uox æqui/
uoca diſpertitur:nam eius generis diuiſio idem diſtribuit nomen ſegmétis,rei cõmunitatem non di
ſtribuit,ut homo & uerus & pictus.hic uero eſt primæ ſubſtátiæ & ſecũdæ quædam uel penes defi/
E nitionem cõmunitas:nam cõmune in ambabus eſt in ſubiecto nõ eſſe.Quid igitur dicimus?nempe
diuiſionem nõ eſſe prorſus quę nobis hoc loco traditur,ſed ordinem ſolũ enumeratorum: ueluti ſi
quis orõnis principia alia eleméta eſſe dicat,alia ſyllabas,alia dictiones,alia nomina & uerba:uel hoi/
bus quibuſdam ordine ſedétibus,hunc eſſe primũ aſſerat,illum ſecũdum:ordinis enim eſt id,nõ di/
uiſionis. { Secũdę uero dicũtur ſubſtãtię in qbus ſpeciebus eę ſubſtátię ſunt quę primę appellãtur. }
Quáobrem uero in uniuerſum dixit,Secundę dicũtur ſubſtantię ſpecies & genera,ſed in quibus ſpe
ciebus eę ſubſtátię ſunt quę primę appellantur?Dicemus ſubtiliter admodum ita diſſertum:nam ſi
genera & ſpecies dixiſſet,q̃m in aliis prędicamentis genera ſpeciesq́, habẽtur,ut color genus in qua/
li,ſpecies album & nigrũ,eſſe in accidétibus quoq; ſecũdas ſubſtátias ſuſpicari nobis liceret.ob id nõ
ſpecies quaſlibet,ſed in quibus primę ſubſtátię inueniuntur ſpeciebus ſecũdas ſubſtátias appellauit.
Eſt uero uel hoc loco adnotandum,in iis ipſum quæ nõ ex propria afferũtur ſententia uerbũ dicũ/
tur protuliſſe.ſecũdę enim inquit dicũtur ſubſtantię.quę autem ex ꝓpria opinione aſſeruntur,in iis
non dicũtur.ſed inſunt pronũciare.in quibus enim inquit ſpeciebus eę ſubſtãtię ſunt quę primę ap/
pellantur.neq; in ſecũdis dũtaxat ſubſtantiis uerbo dicũtur,ſed in primis quoq; eſt uſus.eę enim in/
quit ſubſtantię quę primę appellantur.Ipſi autem primę ſubſtantię in ſpeciebus eſſe ac generibus ut
in uniuerſalioribus uidentur.Verũtamen & genera & ſpecies,ut traditum eſt,perinde quaſi in indi/
uiduis ſint licet ſumpſiſſe:cum enim ut cõmunitates ea cœperimus,tunc uniuerſaliora ſunt, quaſi
in ſe indiuidua complectantur.at cum in Platone aut Socrate genus uel ſpeciem acceperimus:tunc
F ut elementa ea capientes indiuiduorum,dicemus indiuiduis ipſa ut partes in totis contineri.

11 *Manifeſtum eſt autem ex iis quæ dicta ſunt, ꝙ eorum quæ de ſubiecto dicuntur, neceſſe eſt &
nomen & rationem de ſubiecto prædicari: vt homo de ſubiecto quodam homine dicitur.prædicatur
etiam & nomen. hominem enim de quodam homine prædicabis: & ratio quoque hominis de quodam
homine prædicabitur. quidam enim homo, & homo eſt & animal. quare & nomen & ratio de ſubie
cto prædicabitur.Eorum vero quæ in ſubiecto ſunt, in plurimis quidem neq; nomen neq; ratio præ-
dicatur de ſubiecto:in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prędicari aliquando de ſubiecto,
rationem vero impoſſibile eſt. vt album cum in ſubiecto ſit corpore, prædicatur de ſubiecto. (dici
tur enim corpus album.) ratio vero albi nunquam de corpore prædicabitur.* Alia *vero omnia aut
de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantiis, aut in ſubiectis eis ſunt.* Hoc *autem manifeſtum eſt ex iis
quæ per ſingula proponuntur: vt animal de homine prædicatur: ergo & de quodam homine animal
prædicabitur.nam ſi de nullo quorundam hominum,neque omnino de homine.*Rurſus *color in cor-
pore eſt: ergo & in quodam corpore. nam ſi non in aliquo eſſet ſingulorum, nec omnino in cor-
pore. quare alia omnia aut de ſubiectis primis dicuntur ſubſtantiis, aut in ſubiectis eis ſunt.* Non
ergo exiſtentibus primis ſubſtantiis, impoſſibile eſt aliquid aliorum eſſe.

Porrò

{ Porrò ex iis quæ diximus conſtat, eſſe eorum quæ de ſubiecto dicuntur neceſſe tum nomen tũ
rationem de ſubiecto prædicari. } A

Vult hoc loco primam ſubſtantiam laudibus efferre, dictamq́; eam nõ inepte ſubſtantiã primo &
potiſſimum & maxime fuiſſe: quãdoquidẽ hæc nullo eget poſteriore: quæcunq; autem poſt primã
ſubſtantiam ſunt, illam partim ad ſubſiſtentiã, partim ad prædicationẽ requirũt. eſt igitur hæc inten/
tio, ad propoſiti autem probationẽ hæc præſumit, atq; inquit ex dictis patere eſſe eorũ quæ de ſubie
cto prædicantur, neceſſe & nomen & rationem de ſubiecto prædicari. Qualibus dictis? nimirũ illis
quę ſuperius traduntur de iis q̃ de ſubiecto prędicanť, in quibus dicebat, Quando alterum de altero
prędicatur ut de ſubiecto, quęcũq; de prędicato dicuntur, de ſubiecto quoq; dicentur omnia. Hęc
autem prę ſumit, cum primã ut dixi celebrare ſubſtantiam uelit, nempe quę de ſubiecto prędicantur
& nomẽ & finitionem ſubiectis tribuere. quę uero ſunt in ſubiectis, ipſum quidẽ eſſe in iis habere:
uel nomen autem ſolum, uel neq; nomẽ neq; finitionem ſubiectis impertiri. enimuero de prima ſub/
ſtantia quęcunq; pręter eam ſunt prędicantur omnia. Ergo primę ſubſtantię uſum omnibus quę
pręter eas ſunt aliis ad innixum, aliis ad prędicationem prębent. nã q̃cũq; pręter primam ſubſtantiam
ſunt, aut de ſubiecto de ea dicunť, quę nomen ipſi & definitionem tradunt, qualia ſunt genera ac ſpe
cies. hęc enim de ea prędicantur uniuoce. nam & eiuſdem particeps nominis eſt prima ſubſtãtia, ut
dicitur uniuerſalis homo de Socrate. nomenq́; illi ac definitionẽ tranſmittit. nam Socrates, & homo
& animal uocatur. horumq́; particeps eſt finitionis. eſt enim ſubſtãtia animata ſenſus compos: & ani/
mal rationale mortale. Cętera pręter ſubſtantiã, accidentia inquã, quę primę ſubſtantiæ ſunt in ſubie B
cto, finitionis eam nunquã, nominis uero quãdoq; ſolius cõſortem reddunt. nam albedo eſt in cor/
pore: nec finitionem unquã corpori impertit. haud enim dicere nobis liceret corpus eſſe colorẽ qui
uiſum diſſipet: ſed forte quod triplici cõſtat dimenſione, capax coloris qui uiſum diſpergat. nomẽ ta
men impertit. album enim corpus appellamus. uerũ nõ ſemper. nam ecce uirtus. enimuero hæc neq;
nomẽ neq; finitionẽ ɔfert ſubto. nõ. n. q uirtutis particeps eſt uirtuoſus, ſed ſtudioſus pħibeť. Quæ
autem nomen diſtribuũt, partim æquiuoce id faciunt, quæ & rara ſunt: partim denominatiue. æqui
uoce, ut grãmatica mulier à grãmatica: & muſica à muſica. denominatiue autem, quę etiam ſunt plu
rima, ut à fortitudine fortis: & à grãmatica grammaticus: & albus ab albedine: & quęcũq; eiuſmodi
ſunt. { Alia nãq; omnia uel de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantiis. } Bene dicũtur. non enim egent
particularibus uniuerſalia ut ſubſiſtant: ſed ut de illis p̃dicentur. { Aut in ſubiectis ſunt ipſis. } Recte
ſunt dixit. nam accidẽtia ipſum eſſe in particularibus obtinẽt ſubſtãtiis. { Hoc autem apertum ex iis
eſt quæ ſingulatim proponũtur. } Alia omnia quæ præter primã ſubſtantiã ſunt, aut de ſubiecto ea
dici, aut ipſi eſſe in ſubiecto uult inductione probare, quãdo uniuerſali ratione non potuit. oſtendit
autem non in ſpeciebus ſermonem faciens. nam has perſpicuũ omnibus eſt de indiuiduis prædicari.
nimirum proprium aliquãdo non tenentes nomen, indiuidua ipſa ex ſpecie nũcupamus, ac uoca ho
minem illum, dicimus. ſed in generibus demonſtrationem facit per ſpecies medias. ſi eni demõſtratũ
eſt, eorũ q̃ ut de ſubto p̃dicãtur q̃cũq; de p̃dicato ut de ſubto dicũtur, ea de huic quoq; ſubto nũcupa
ri, p̃dicať aũt de ĩdiuiduo ſpẽs ut de ſubto, rurſusq́; de hoc genus, plane genus & de ĩdiuiduo p̃dica/ C
biť: uerbi cauſa ſi de Socrate hõ, animal de homine, ergo & de Socrate aĩal. Perinde quoq; in acciden/
tibus facit. non enim eſſe albũ in corporibus monſtrat aut nigrũ, nam hoc euidens eſt, ſed eſſe in cor/
pore colorem. ſi enim colorem omnẽ eſſe ipſum in corpore habere cõfeſſum ſit, ergo & particulari/
bus ineſſe corporibus cõſentiemus. nam corpus ſimpliciter, de particularibus prædicať corporibus,
ſi igitur in corpore eſt color, corpus autẽ de corporibus particularibus dicitur, ergo & color de par/
ticularibus prædicabitur: quoniam in omnibus iis quæ de ſubiecto appellantur quæcũq; feruntur
de prędicato ea de ſubiecto quoq; aſſerentur. ¶ Quamobrem uero color dixit in corpore: ergo & in
quopiam corpore. nam niſi in corpore aliquo, ne omnino quidem in corpore? quoniã in particulari
corpore proprie ſunt uniuerſale album ac particulare. Quòd ſi dicas quonam ea diſcernemus? non
ſenſilibus quidem oculis, uerũ intelligibilibus. Ac quid tum? colores erunt? nõ. uniuerſalis enim ut
eſt completiuus, cum particulari non cenſeť colore. nam completiuũ nullum ei cõnumeratur cuius
eſt completiuũ. Sicut enim homo in umbratili pictura & iis qui eſt coloribus diſtinctus neq; duo in
telliguntur homines, nec qui completiuus eſt cõnumeratur, ſed alter cõmunis, utiq; is qui obſcure
deliniatus eſt, alter particularis, unusq́; ambo ſunt, ſic & in homine uniuerſali ac Socrate. Eſt enim
ſciendum ut primũ pictor cõmunem in rudi pictura hominem deſignat, dein coloribus exprimens
ducit ut Socratem faciat uel Platonem, ſic uniuerſalem hominem, cum ſit primus, ſi formationẽ ac/
cipiat, fieri Socratem aut Platonẽ. natura enim ſimpliciter hominem facit, non Socratem Platonẽúe.
Ergo niſi primæ ſubſtantiæ ſint, aliorum quidpiam eſſe haudquaquã poteſt. { Alia uero omnia uel

de ſubiecto primarũ dicuntur ſubſtãtiarum, uel ſunt iis in ſubiecto.} Vides quã merito ſupradicta
D anticipauerit, laudibus primã ſubſtantiã extollere cogitans? cum enim quę præter eam ſunt inquit,
omnia uel ſubſtantiæ ſint uniuerſales uel accidentia, prima ut ſępe eſt dictum ſubſtantia, cum oĩbus
uſum præſtet, ſublata, ſecum quæcũq; præter ipſam ſunt ſuſtulit. nam prima interẽpta ſubſtantia, ac-
cidentia in quo hæreant nõ habentia, ſimul abolita ſunt. ſimiliter & uniuerſalia, cum de quibus præ-
dicentur non habeant. Porrò prędicari in uniuerſum dicimus nõ quæ ꝑ multis ſunt. ſed nec quæ in
multis. nam & hæc quidem ſimul cum primis ſubſtantiis dubio procul perimũtur. non enim quid
quam per ſe hominis in natura rerũ eſt, quod nec Socrates nec Plato nec particulariũ quiſquam ſit
hominum. quippe in multis ſingularibusq; ſpectantur cõmunia. hæc tamen nequaquam prædica-
ri de indiuiduis conſueuere. nam nihil ipſum de ſeſe prædicatur. ſola autem ea prædicari de indi-
uiduis ſolent quæ ſunt poſt multa, quæq; in cogitatione uerſantur. (quam enim habemus de rebus
notionem, hanc prædicare de ipſis conſueuimus) quę ipſa quoq; una cũ ſublatis particularibus au-
ferũtur. nã niſi res ſint, utiq; ne de iis qdem extiterint notiões. Ergo niſi particulares adſint ſubſtãtię,
nec uniuerſalia erunt, nec accidentia. Merito igiť particulares ſubſtãtię, primę appellãtur. Rurſus aũt
uel hoc loco recte uniuerſalibus uerbũ dicitur, accidentibus uerbum eſt aſſignauit.

12 *Secundarum vero ſubſtantiarum, magis ſubſtantia eſt ſpecies ꝙ genus. propinquior enim eſt pri-
mæ ſubſtantiæ. Si quis enim aßignet primam ſubſtantiam quid eſt, euidentius & conuenientius aßi-*
E *gnabit ſpeciem ꝙ genus aßignans: vt hominem quendam manifeſtius aßignabit hominem ꝙ animal
aßignans. illud enim proprium magis cuiuſdam hominis: hoc autem communius. & cum quandam ar-
borem aßignauerit, manifeſtius aßignabit aßignando arborem ꝙ plantam. Amplius Primæ ſubſtan-
tiæ ideo quod alijs omnibus ſubijciuntur, & omnia alia vel de ipſis prædicantur, vel in ipſis ſunt, pro-
pter hoc maxime ſubſtantię primæ dicuntur. quemadmodum autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia
ſe habent, ſic & ſpecies ad genus ſe habet. ſubijcitur enim ſpecies generi. genera enim de ſpe-
ciebus prædicantur: ſpecies autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his ſpecies ge-
nere magis ſubſtantiæ eſt.*

{ Secundarum uero ſubſtantiarũ magis eſt ſubſtantia ſpecies genere. }
Comparationem facit ſecũdarum inter ſe ſubſtantiarũ, ſpeciei nempe ac generis: aitq; ſpeciem eſſe
magis genere ſubſtantiã. idq; duobus oſtendit argumẽtis. altero ab affinitate primę ſubſtãtię, hoc eſt
à propinquitate qua ad ipſam pertinet: altero à proportione. Atq; à primę quidẽ affinitate ſubſtãtię,
ꝙ primę ſubſtantię ideſt indiuiduis propior ſit ſpecies genere. À proportione autẽ, ꝙ ut ſubſtantia
prima ad ſpeciem, ita ad genus ſeſe ſpecies habeat. Si enim ipſam ex eo primã appellauimus, ꝙ oĩbus
ea poſterioribus uſum adhibeat, aliis ad exiſtentiam ſuppeditãdam, aliis ad prędicationẽ, iure ſpecies
quoq; magis ſubſtantia quã genus uocabitur, quę ipſi ad prędicationẽ ſubiacet Nam ſi ſpecies deſit,
F genus de quo prędicetur nõ habet: ſiquidẽ per mediam ipſam de indiuiduis etiam prędicatur. { Si
quis enim primam ſubſtantiã quid ſit exponat, is notius familiariuſque aſſignabit ſpeciem reddens
quàm genus. } Hoc eſt ab affinitate argumẽtum. Si enim quid Socrates inquit ſit expromemus, in-
tegre tum hominẽ tum animal aſſignantes loquimur. familiarius uero ſi hominem quàm ſi animal
reſponderimus: nõ enim animali dicto ſignificauimus utrum rationale an brutum: & mortale ne an
immortale. at ſi reſponderimus hominẽ, propinquius eius naturã explicabimus. { Hæc enim magis
hominis cuiuſpiã propria eſt, illud uero cõmunius. } Eſt enim Socratis magis proprium eſſe homi-
nem: animal autem cõmunius. etenim de ſpeciebus aliis pluribus dicitur. { Præterea ſubſtantiæ pri-
mæ quod aliis ſubiaceant uniuerſis, ac cætera de iis prædicentur omnia, uel ſint in ipſis, ob id maxi-
me ſubſtantiæ primæ appellantur. ut autẽ primę ad alia ſeſe habent ſubſtantię, ſic ſpecies quoque ha-
bet ad genus. } Hoc eſt argumẽtum ſecũdum, quod à proportione deſumitur. Vt enim ſeſe, inquit,
primę habent ſubſtantię ad ea quę pręter ipſas ſunt, aliquibus ad exiſtentiã ſubditę, nõnullis ad prę-
dicationem, ita ſe ſpecies habẽt ad genera, quibus ſunt ad prędicationẽ ſubiectę. genera uero nõ item
ſubiacent ſpeciebus. quamobrẽ ſunt ſpecies iure magis ſubſtantię. Porrò ſubtiliter adiecit, ac cætera
de iis prędicentur omnia, uel ſint in ipſis. nam ſubiacent omnibus primę ſubſtantię, uerũ non ſimili-
ter. aliis enim ut exiſtant ſubiectę ſunt, hoc eſt accidẽtibus: aliis uero ideſt uniuerſalibus ſubſtãtiis ad
prędicationẽ. Cęterum quęſiuerit quiſpiam cur nõ ſpeciem ſubſtantiam ſecũdam, genus tertiam no-
minauerit. Itaq; dicimus cũ ſecundas ſubſtantias una eademq; de cauſa has nuncupaſſet, ꝙ prima in-
quam ad prędicationem opus haberent, horum facere ſuperdiuiſionem noluit. ſed comparare eas

dũtaxat contentus fuit,atq; alteram magis,alteram minus ſubſtantiam uocare.

Ipſarum vero ſpecierum quæcunque non ſunt genera nihil magis alterum altero ſubſtantia A 13
eſt.nihil enim familiarius aſsignabis de quodam homine hominem aſsignando, quam de quodam equo
equum. Similiter autem & in primis ſubſtantijs nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt. nihil
enim magis quidem homo ſubſtantia eſt,quàm quidam bos. Merito *igitur poſt primas ſubſtan-*
tias ſola aliorum omnium ſpecies & genera ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. ſola enim hęc eorum quę
prædicantur, primam ſubſtantiam indicant. quendam enim hominem ſiquis aſsignauerit quid eſt, ſpe-
ciem quidem quàm genus aſsignando familiarius demonſtrabit: & manifeſtius faciet hominem aſsi-
gnando quàm animal. Aliorum *vero omnium quicquid aſsignauerit quis, aſsignabit extranee: velut*
album, aut currit, aut aliud quodcunq; talium aſsignans. quare merito hæ ſolæ aliorum ſecundæ ſub-
ſtantiæ dicuntur. Amplius, Primæ *ſubſtantiæ eo quod alijs omnibus ſubijciuntur, & omnia alia de*
illis prædicantur, vel in ipſis ſunt, propriſsime ſubſtantiæ dicuntur. ſicut autem primæ ſubſtantiæ
ad alia omnia ſe habent, ita genera & ſpecies primarum ſubſtantiarum ad reliqua omnia ſe ha-
bent. de his enim reliqua omnia prædicantur. quendam enim hominem dices grammaticum eſſe: er-
go & hominem & animal grammaticum dices. Similiter autem & in alijs. B

{ Ipſarum autẽ ſpecierum quęcũque genera nõ ſunt alia nihilo magis ſubſtantia quàm alia eſt. }
Cum ſubſtantiarum in profundũ hoc eſt ab indiuiduis ad ſpeciem, ab hac ad genus diuiſionem
confecerit, primamq; alteram eſſe pronunciauerit, alterã ſecundam, ſecundę autem unã magis ſubſtã-
tiam eſſe, alteram minus, nunc diuiſionem earũ in latum ac collationem facit, ſpeciei inquam ad ſpe-
ciem, & indiuidui ad indiuiduum. beneq; dixit quęcũq; genera nõ ſunt, ne ſubalternas ſpecies ac ſpe-
cialiſſimas, ut animal hominemque cõferres. ſed cõparare illas inquit oportere quæ eadem à generi-
bus aut indiuiduis diſtant abſentia, ut hominẽ & equũ, uel bouem. harum enim alia inquit nihilo
magis ſubſtantia quàm alia eſt: eęq; perinde abſunt à genere. nam poſt animal primus brutum, ac
rationale ſtatutum animal eſt. poſt quæ equus ſi forte contingat, ut homo, atque bos. ut enim
de equo prædicatur animal, ita de homine quoq; ac boue. ſimiliter planta de uite & olea, quod ge-
nus earum proximũ eſt, uti quoq; animal equi aliorumq;: proinde ex iis omnibus aliam alia nihilo
magis ſubſtantiam eſſe nam & proximum eorum genus ab ipſis æqualiter diſtat, ſtatimq; poſt ipſa
indiuidua cõſtitutũ eſt. Verum nec indiuiduorum inquit aliud alio magis ſubſtantia eſt. ſimiliter
namq; omnia ſpeciebus ſuis generibusq; ad prædicationem, & accidẽtibus ad inhærentiã ſubſtrata
ſunt: quam enim uniuerſalis homo ad aliquẽ hominem habet rationem, eandem uniuerſalis equus
ad equum quempiam obtinet. nam quẽadmodum prędicans de Socrate hominem, nihil prædicare
familiarius potes, ita nec de Xantho equum, aut canem de Argo. Atq; uel hinc proditur Ariſtoteles C
ad cognitionem uulgi præceptionem conficere. nihilo enim magis indiuiduũ indiuiduo primã eſſe
ſubſtantiam affirmat: ſed formicam hanc uerbi gratia, & hanc ſtellam pariter eſſe ſubſtãtias. hominũ
enim multitudo perinde eſſe horum quodlibet nouit. ob id ipſe quoq; ſimilr̃ uulgi ſententiã ſecu-
tus hæc ſubſtantias appellauit. { Ipſarum autem ſpecierum quæcũque genera non ſunt. } Hoc eſt
quęcũq; iuxta indiuidua ſunt, & ſpecialiſſimæ: quãdoquidẽ & auis ſpecies eſt. { Iure igitur poſt pri-
mas ſubſtantias ſolæ aliorum ſpecies ſolaque genera ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. } Nunc cauſam
exponit ob quam genera & ſpecies ſecũdæ ſubſtantiæ nuncupentur: tertias uero nõ item ſubſtãtias
ipſa accidentia nominet. Hoc autem rurſus duplici aſſerit ratione: altera à propinquitate ad primas
ſubſtantias, altera à proportione. atq; ab ipſa quidẽ propinquitate, quod primis explicandis ſubſtantiis,
proprie per ſolum genus aut ſpeciem ſolam exponemus. nam ſi Socratem hominẽ eſſe aut animal
dixerimus, familiariter ac notius aſſignabimus: ſin albũ eſſe, uel currere, aut huiuſmodi quidpiam
pronunciauerimus, aliene atq; ignobiliter explicabimus. Iure igit̃ genera ſpeciesq; ſecũdas ſubſtãtias
dicimus, quaſi ſola primas ſubſtantias deſignent. accidentia uero haud prorſus uocamus ſubſtãtias,
ut quæ ſubſtantiã primã non declarent. { Primæ item ſubæ quod aliis ſubiectæ ſint omnibus, potiſ-
ſimum ſubſtantię nuncupantur. } Secũdum hoc argumẽtum eſt idq; à proportione repetitũ. Scien-
dum eſt primas ſubſtantias ob id primas uocari, quod & accidẽtibus indiuiduis ad exiſtentiã ſuppoſitę
ſint, & uniuerſalibus ſubſtantiis ad prædicationẽ. utq; primę ſubſtantię ad particularia ſeſe accidẽtia,
atq; uniuerſales habent ſubſtantias. (ſubiacent enim ad exiſtẽdum illis, his ad prædicationẽ) ita ſecũ-
das quoq; ſubſtãtias accidẽtibus quæ in nouẽ genera in uniuerſum cõſiderantur, ſubiectas eſſe, hoc

enim eſt quod aliis omnibus dixit,hoc eſt uniuerſalibus ſubſtantiis, uniuerſalibusq; accidẽtibus.Ac
D deniq; ita ſe habẽt ſpecies ad genera,ut indiuidua ad ſpecies.ſunt nãq; ipſis ad prædicationẽ ſubditę. ait enim quẽadmodum omnibus præter eas exiſtentibus ſubiectæ primæ ſubſtãtiæ ſunt, ita & accidentibus ſecundæ.nam ut Socratem dicimus philoſophũ,ſic & philoſophũ hominẽ,& animal philoſophum appellamus.Quamobrem ſubiacent & ſecundæ accidentibus ſubſtantiæ, & de iis accidẽtia prædicantur.ſed de indiuiduis quidẽ in primis,ut Porphyrius quoq; inquit.ratione uero ſecũdaria, & de generibus,& de ſpeciebus.at ſubſtantiis nunquã ſubiacent accidentia.Eſt enim nõ ignorandũ ex iis quæ prædicantur aliqua ſecũdum naturam,alia præter naturã, nonnulla per accidens prædicari.Dicuntur ſecũdum naturam accidentia de ſubſtantiis ut Socrates eſt Philoſophus, aut caluus, aut ſimus,uel id genus quidpiam.naturaliter enim ſubiecta eſſe accidentibus ſubſtantia conſueuit, accidentia autem de ea prędicari. Sed & uniuerſalia lege naturæ de particularibus dicuntur,ut de Socrate animal.etenim particularia ſubeſſe uniuerſalibus natura ſunt apta. Prędicatio prȩter naturã ea eſt quę contrariũ efficit,atq; de accidente ſubiã prędicat,uti ea quę dicit hoc Philoſophũ eſt Socrates,& ſiquid huiuſmodi.nõ enim ea natura cõſtant accidentia ut ſubſtrata ſubſtantiis ſint.& ea item quę prędicat de uniuerſali particulare,ut quę dicit hic homo eſt Socrates;uel color eſt album.Per accidens uero prędicatio eſt,quę accidens de accidente,aliud de alio prędicat,genere inquã diuerſum, de eo quod diuerſi generis eſt:ut ea quę Philoſophũ quod eſt in Socrate de ſimo quod eidem ineſt,
E aut caluo prędicat,aut ècõtra.dicitq; ſi forte eueniat hoc ſimum caluũ eſſe,uel hoc caluum Philoſophum, & ſiquid eſt tale.Enimuero per accidẽs dicitur. quoniã cum plura circa idem ſubiectum inuenta diuerſi generis ſint accidentia,nec de ſe inuicem prędicari natura idonea,aliud de alio dicitur: quòd ſubiecto inhęreant,non q mutua ſint cognatione coniuncta. non enim ut ſimum caluo ſubiectum ſit cõparauit natura.utrũq; enim ſub genere diuerſo, alterum ſub quãto, alterum ſub quali, cenſetur.Prędicationem autẽ id genus prȩter naturã non dicimus,quoniã plane accidens de accidẽte, natura prędicari poteſt:natura poteſt autẽ uniuerſalius de magis particulari. Iure itaq; accidẽtia tertiæ ſubſtantię haud quaquã uocata ſunt, quaſi nõ cuiquam ad exiſtendũ ſubiaceant. ſed & cum de accidente prędicatur ſubſtantia,huiuſmodi prȩter naturam ſit prędicatio.

14 *Commune autem omni ſubſtantiæ eſt in ſubiecto non eſſe. Prima namq; ſubſtantia nec in ſubiecto eſt, nec de ſubiecto aliquo dicitur. Secundarum vero ſubſtantiarum conſtat quidem etiam ſic, quo'd nulla eſt in ſubiecto.homo enim de ſubiecto quidem quodam homine dicitur:in ſubiecto vero non eſt.neq; enim in quodam homine homo eſt. ſimiliter autem & animal de ſubiecto quidem dicitur quodam homine,non etiam eſt animal in quodam homine. Amplius. Eorum quæ in ſubiecto ſunt, nomen quidem de ſubiecto aliquando nihil prohibet prædicari,rationem vero impoſsibile eſt: ſecundarum vero ſubſtantiarum de ſubiecto & ratio prædicatur,& nomen.rationem enim hominis de quodam homine prædicabis,& animalis ſimiliter.quare non erit eorum ſubſtantia quę ſunt in ſubiecto.*
F *Non eſt autem proprium ſubſtantiæ hoc: ſed & differentia eorum eſt quæ non ſunt in ſubiecto.bipes enim & greſsibile de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto vero non eſt.neq; enim in homine eſt bipes neq; greſsibile.ratio quoq; differentiæ de illo prædicatur de quocunq; ipſa differentia dicitur: velut ſi greſsibile de homine prædicatur, & ratio greſsibilis de homine prædicabitur. eſt enim homo greſsibilis.*

{ Commune de omni ſubſtantia eſt non eſſe in ſubiecto. }

Finitionem depromere uult.uerum quoniã generaliſſimum eſt genus ſubſtantia, reddere eius finitionẽ propterea nequit,quoniã ex generibus finitiones ac differentiis eruuntur.at ſimplicis genus ſubſtantię reperias non licet,quod genus ea uti diximus generaliſſimũ ſit.Itaque ob eam rem ipſius propriam aſſignat.eſt enim id finitioni ſimile.Nam finitio ut ſoli & omni cuius finitio eſt competit, atq; ad finibile commeat,ſic propriũ quoq; uni ineſt atq; omni cuius eſt proprium,ac inter ſeſe reciprocant.Hac igitur de cauſa proprium uult ſubſtãtiæ prodere.Cæterum nõ quæ ipſe probet protinus tradit propria,ſed quę propria eſſe ſuſpicatus aliquis fuerit:ne hęc propria quoq; eſſe ſubſtãtię cuiquam dicere in poſterum liceat.Proprium autẽ cum depromere uoluerit, detulit commune . ait enim cõmune de omni ſubſtantia eſt non eſſe in ſubiecto.Quid ergo dicemus ? nimirum duo quędam proprio ineſſe plane oportere,quę ſunt ſoli illi,omniq; cõpetere cuius eſt proprium. Ergo per id quod cõmune eſt dixit,id eſſe in omni ſignificauit ſubſtantia. proprium enim & ſoli illi rei ineſſe

& omni oportet cuius eſt proprium,ut riſibile ſoli homini omniq́; ſuppetit. Cõmune igitur inquit
eſt omni ſubſtantię non eſſe in ſubiecto.Quodq́; nõ ſit in ſubiecto prima ſubſtantia, ne probatione A
dignum quidé arbitratur,cum ſit id ex euidétia manifeſtũ.nam ipſum eſſe nõ habet in alio Socrates.
Probat autem non eſſe in ſubiecto & ſubſtantias ſecũdas: idq́; ſyllogiſmo utens huiuſmodi in ſecũ/
da figura.Secundæ ſubſtantię nomé finitionemq́; ſubiecto diſtribuit. Quæ in ſubiecto ſunt,ea neq;
nomen neq; finitionem,aut ſolũ nomen tradunt ſubiecto.Ergo ſubſtantiæ ſecũdæ nõ ſunt in ſubie/
cto.{Porro non eſt hoc ſubſtantię propriũ:ſed differétia quoq; ex iis eſt quę non ſunt in ſubiecto}
Promulgatum ſubſtantię proprium eiicit,ut quod non ſoli huic inſit, ſed etiam differétiis.Porrò ex
hoc tum ſeiungere à ſubſtantiis differentias,tum cõnectere eas ſubſtantiis uidetur.nam cum ait non
propriũ id ſubſtantiæ,ſed differentiarũ quoq; eſſe,diſcernere eas uidetur à ſubſtátiis.per id uero rur
ſus quod differentias de ſubiecto dici ait, in ſubiecto autem nõ item, ſubſtantiis eas cõiungit.nam ea
inquit quæ in ſubiecto non ſunt,iis tum nomé tum finitioné impertiunt de quibus de ſubiecto di/
cuntur.tales enim inquit ſunt & differétiæ.nam pedeſtre,& bipes,& rationale,non nomé ſolum ho/
mini elargiunt.(pedeſtre enim animal homo dicitur,& rationale, & bipes) ſed finitioné quoq;,quo/
cunq; modo quis horũ cuiuſlibet rationé explicuerit. uerbi gratia ſunt in homine pedeſtre & bipes,
ſed non ut accidentia:quoniam & nomine & ratione prædicátur de homine.hominé enim pedeſtré
uocabis.dices & rationé pedeſtris,id eſt quod ſup terram pedibus graditur. id uero propriũ eorum
eſt quæ eſſentialiter de prima prędicátur ſuba Quáobrem differentias rurſum ſubſtantias eſſe uult
ex iis uerbis Quidam igitur ad hoc tres eſſe ſpecies aiunt differentiarũ:quarum aliæ magis ſubſtan/ B
tiæ ſunt quá accidentia:quædam magis accidentia quá ſubſtantiæ: nõnullæ medio quodam adeo ſe
modo habent,ut ſit incõpertum utrum accidentia magis ipſas an ſubſtátias dicamus.exempli cá,ma
gis ſubſtantiæ quàm accidentia ſunt rationale,brutũ,& quæ ſunt id genus.magis quidé ſubſtantiæ,
quòd ſubiectarũ ſint ſpecierum cõpletiuæ:accidentia uero,quòd in quale quidquá ſit prædicentur,
quéadmodum & accidentia.at accidentia magis quá ſubſtantiæ, album in olore & Scytha: & nigrũ
item in coruo & Æthiope.ab Æthiope enim Scytha hoc differt,albo & nigro. accidens qdem q; abſq;
ſubiecti fiat corruptione ac deſiat.pénis enim corui detractis nihilominus coruus erit. & Scytham ſi
denigratũ mente cõceperis,nihilominus & homo erit & Scytha. Rurſus quæ huiuſmodi ſunt,ſub/
ſtantiæ quodam pacto eſſe uident:quoniam adeſt omni coruorum Æthiopumq́; ſpeciei nigrum.ſi
militer & album oloribus & Scythis.Medio uero quodá ſe habent modo quæ ſunt in elementis q̃li
tates,ut calidum & ſiccũ in igne:frigidum uel humidum in aqua.Cęterum quo planiora nobis fiát
quæ de his,differentiis inquá quæ ſunt elemétis inſitæ dicunt,ſermonem paulo altius repetamus.
Primam materiam aiunt Philoſophi incorpoream eſſe ꝓpria ratione,figuraq́; carentem,ac magnitu
dine,atq; ab omni qualitate abiũctam.Quod.n.informis ſit,ex eo plane oſtenditur,q; omnium ipſa
naturalium ſit capax formarum.quemadmodum enim ligna domeſtico inſtrumento materię rõné
adhibentia forma omni priuata ſunt quę in eo ſpectatur(nam neq; ſedilis formam habet,neq; abaci,
neq; alterius id genus ullius) ſic materia quoq; cum fundamétum quoddam ac oíum quę in corpo
ribus conſiderantur formarum ſit conceptaculum,ne unam quidem ꝓpriam formá obtinebit.Hæc C
igitur ſecũdum tres dimenſiones in molem exaucta ſubiectũ ſecũdum hoc eſt corpus exquale ſeu q̃/
litatis expers ex Ariſtotelis facit ſentétia.Quádoqdem enim per ſe ſubſiſtere qualitates haudquaquá
ualebant(nam ipm eſſe qualitas omnis habet in corpore)corporis eguere,quod,ut in ipſo exiſterét,
propria ratione qualitate uacaret. Huic igitur parte quadá ſicca & calida accedens qualitas igné effe/
cit,frigida & humida aquam,rurſus ſicca & frigida terram:aerem auté calida & humida,non quod
actu uel incorporea materia,uel corpus exquale aliquádo fuerit:ſed id dicimus rectum generanda/
rum rerum ordinem cõtemplantes,diuidentesq́; hæc cogitatione,quæ natura ſeparari nõ poſſunt.
Quæ ergo ſuperueniũt qualitates corpori,ſecũdo inquam ſubiecto,quatenus ipſi qualitate carenti
aduenere.ſunt accidentia.ſubſtátiæ autem quatenus ignis,aquæ,elemétorumq́; reliquorum ſunt cõ
pletiuæ,calida enim & ſicca igni uelut corpori qualitas ſuperindita eſt,ut autem igni,nõ hæc etiam
ſupereuenire dicũtur,ſed huius magis cõplere ſubſtátiam.Quáobrem mediæ hæ quodam pacto ſe
habét,nihilo magis ſubſtátiæ quàm accidétia:nam corpori quidem ſimpliciter,quod trina inquá di
menſione cõſtat,contingere:inſunt auté ſubſtátialiter elementis,cum completiuæ eorum ſubſtantiæ
ſint.Quoniam igit inquiunt nõ una ſpecies ut oſtéſum eſt habetur differétiarum, Ariſtoteles cum
quaſi ad totá differentiarum reſpexerit latitudinem,de differentiis neq; ut ſubſtantiis abſolute,neq;
ut accidentibus enũciat.Nos ergo quid ad hæc dicimus? nempe hos ingenioſe qdem fuiſſe, ceterũ
non uere oíno cõmentos:nam ſi differétias eſſe Ariſtoteles inter ſubſtátias & accidétia uolebat, faci/
endum ei ꝑdicamentum erat undecimum,quod inter ſubſtátiam atq; accidens mediũ eſſet,quo dif/

ferentias referret. ꝙ ſi præter decem aliud nõ eſt, horumq́; unum ſubſtãtia, cætera autẽ omnia ſunt
D accidentia, nihilq́; interiacet, entia omnia uel ſubſtãtiæ uel accidẽtia ſint neceſſe eſt, ac nihil mediũ in
tercurrat. Quod autem ſubſtãtiæ dubioprocul ſint differentiæ ipſæ, cõpertum inde eſt, ꝙ completi/
uæ ſpẽrum ſint eæ, ac de ipſis ſubaliter prædicentur: nam ſi cõplent ſubſtãtias, ſubſtãtiæ quoq; uide/
licet ſunt, nõ enim ſubſtãtiam complent accidentia. Quod autẽ ſubſtantias eſſe eas uel ipſi Ariſtoteli
uideatur, apertum eſt ex eo quoq; qđ inferius partes eas uult eſſe ſubſtãtiarũ cum ait, Ne uero tur/
bent nos partes ſubſtãtiarum: & rurſus. Competit autem ſubſtãtiis ac differentiis uniuoce ab iis dici
omnia. declaratur id etiam ex Porphyrii uerbis. nam de iis ut placet Peripateticis diſſerens ille, Diffe/
rentia eſt inquit qua ſpecies eſt amplior genere: propria autem parte omnino eſt amplior. ergo pars
quoq; ſubſtãtia eſt, ſiqdem & ſpecies. Quãobrem & Ariſtoteles tum ex ſuis uerbis, tum ex iis q̃ Por/
phyrio ex Ariſtotelis ſentẽtia prodita ſunt, ipſas differentias uult eſſe ſubſtantias. Quonam igitur pa
cto inquit, Proprium autẽ hoc ſubſtantiæ nõ eſt, ſed differentiarũ quoq; quaſi diuerſæ à ſubſtantia
palã ſint differentiæ. Itaq; cenſemus, quẽadmodum in unitate & puncto & inſtãti diximus, hæc ſub
nullum ꝑdicamẽtum redacta, ꝓpterea eſſe Ariſtoteli, ꝙ pluribus cognita nõ eſſent hominibus. etenĩ
recipere illa quoq; ſub quantum licebat dicenti quãti hoc tribui quidẽ in partes poſſe, hoc uero non
poſſe, atq; id quod tribui poteſt, altera parte cõtinuum eſſe, altera diſcretum, nec ſunt tamẽ recepta:
qm̃, ut ſæpe diximus, nõ de iis: quæ ſunt quatenus ſunt hoc loco diſputat, ſed quatenus de ipſis uul
go hominibus uidetur. ſic in ꝑſentia quoq; ſubſtãtias eum qdem eſſe ipſas nouiſſe differẽtias, cęterũ
E eas ſub prædicamentũ non referre ſubſtãtię, ꝙ hominum nota nõ ſint multitudini. Qđ ſi quis dicat
atqui multis in propatulo ſunt differentiæ: hoĩem enim rationalem ac mortalem eſſe aiunt. reſpon
demus nõ de differentiis ceu de ſimplicibus, ut de ipſa per ſe rõnabilitate aut irrationabilitate notio/
nem iis, ſed quaſi de compoſitis haberi, rationale enim animal totũ ut unum quidpiã norũt: & bru/
tum ſimilr̃. Porrò & ſuperius dicebamus cũ ſubſtantia partim ſimplex, partim compoſita ſit: ac ſim/
plex q̃dam ſit præſtantior corpore, quædam deterior, de ſola compoſita diſputare Ph̃m, quæ in gene
ribus & ſpeciebus indiuiduiſq́; ſpectatur. Nimirũ igitur ꝯferens inter ſe ſubſtãtias ſola genera ac ſpe
cies aſſumpſit, & uero etiam indiuidua: quãdoquidem ipſi & de ſolis his docere cõſilium eſt: differẽ
tiarum autem ne mẽtionem quidem fecit, qm̃ ſimplices hę ſunt. Hanc igiť ob cauſam dixit Ariſt. nõ
eſſe hoc ſubſtãtiæ proprium, cæterũ non ſimplr̃ omnis dixit, uerum cõpoſitæ: nam nõ eſſe in ſubto
non ſolum cõpoſitæ, ſed ſimplici quoq; hoc eſt differẽtiis cõpetit. Cum uero ſuperius nobis q̃dripar
tita entium tradita diuiſio ſit, quærẽdum ſub quod diuiſionis ſegmẽtum redigere oporteat differen
tias: dicimus itaq; ſi quæ præ multis ſunt differentias ceperimus, has ſub primo ſegmento qđ eſt de
ſubiecto, & nõ in ſubiecto ſtatuendas: ſunt nãq; hæ uniuerſales ſubſtãtiæ, ſi eas quę in multis, primũ
quidem ne differẽtias quidem has dici arbitramur, uti neq; genus, id quod in ipſis eſt animal: genus
enim ſi id qđ de pluribus & ſpecie differentibus in quid eſt prædicatur, animal autem qđ in Socra/
te eſt nõ dicitur de pluribus, utiq; genus nequaquã fuerit: & uero ſpecies ſimiliter quæ eſt in indiui
duo ſpẽs dici nõ poterit. cũ ſpẽs de pluribus & dn̄tibus numero in qđ eſt ꝑdiceť, ſic & rõnale in So/
F crate nemo ꝓprie loquẽdo dñã dixerit: de pluribus. n. dña & ſpẽ dn̄tibus ĩ q̃le ẽ ꝑdicať. at rõnale in
in ĩdiuiduo de eo ꝑdicať ſolo: nõ erit igiť differentia. Sed hæc partes eſſe dicimus indiuiduorũ, ut. n.
ſpecierum partes ſunt genus & differẽtia, ſic quod in indiuiduo eſt animal & rõnale partes ſunt indi
uidui. quocirca nec ſub definitionem cadunt, utpote indiuidua. Aſſerit enim in libro de demonſtra
tione Ariſto. indiuiduorum nec finitionem, nec demõſtrationem eſſe. ſi enim ex generibus differen/
tiiſq́; conſtat finitio, in indiuiduis autem nec genus eſt nec differẽtia, dubium nemini eſt nec eorum
haberi finitionem. at ſi finitio non eſt, utiq; nec demõſtratio: ſi quidem ex finitionibus demonſtratio
nes cõſiſtunt. ꝙ ſiquis differentias quoq; eas uocari dignum arbitretur non abſolute differẽtias, ſed
ut in indiuiduo differentias nominabimus, quibus differt hic homo ab hoc equo & hoc angelo. ic/
circo ſub quartum eas recipiemus ſegmentum, qđ neq; de ſubiecto eſt, neq; in ſubiecto, quandoqui
dem & cõpletiuæ indiuidui ſubę ſunt & particulares: de nullo. n. prædicantur de ſubiecto.

15 *Non conturbent autem nos ſubſtantiarum partes, quæ ita ſunt in toto, quaſi in ſubiecto ſint: ne forte cogamur eas non eſſe ſubſtantias confiteri.* N*on enim ita ea quæ ſunt in ſubiecto dicebantur quaſi vt partes ineſſent alicui.*

{Ne uero nos turbent ſubſtantiarum partes, ut quæ totis in ſubiecto ſint, nec ſubſtantias non eſſe eas fateri aliquando cogamur.}

Quod iniecturum Ariſtoteli ſcrupulum erat, id pręueniens ipſe in quæſtionẽ deduxit & ſoluit:

addubitaſſet

addubitaſſet enim quiſpiam, quoniam ſunt in aliquo ſubſtantiarũ partes (ſunt enim in ſubſtantiis)
in aliquo uero & accidentia ſunt, partes ergo ſubſtãtiaram ſunt accidentia, quod eſt abſurdum. hoc A
igitur ſoluens, traditũ eſt inqt quomodo accidens in aliquo dixerimus. non enim quod uelut ſubie/
cti pars eſſet proditũ eſt: ſed ut quod ſine eo cõſtare non poſſet. differentiæ autem uſum toti pbent,
ac completiuæ ſubiecti ſunt, ipſumq́, conſtituũt. quapropter tametſi in eo conueniant ꝙ in aliquo
ſint, eſt quoddam tamẽ in ipſis diſcrimẽ, quatenus hęc complent ſubiectũ, ſuntq́; ab eo inſeparabiles.
illa uero nec complent, nec ſimul perpetuo ſunt. Quidam uero interpretes hanc uerborum ſeriem
ei cenſent præponẽdam quæ de differentiis inquit, Porrò non eſt id ſubſtãtiæ propriũ: ſed & differẽ
tia ex iis eſt quæ non ſunt in ſubiecto: oportebat enim aiunt cum per hæc ſubſtãtiæ partem nullam
in ſubiecto eſſe demõſtraſſet, ſubſtantiæ autem ſit & differentia, ita ſubiungere, non propriũ eſſe ſub
ſtantiæ non eſſe in ſubiecto: quãdoquidem eſt & differentię. An uero & ordo hic recte ſe habet. cum
enim neq; ſpecies neq; genera neq; differentias quæ partes ſubſtãtiarum ſunt in ſubiecto eſſe oſten/
derit, inferendus uniuerſalis quidã ſermo erat. ne partem omnino quidẽ in ſubiecto aliam quãpiam
eſſe ſubſtantiæ. Videtur autem ei ſermo eſſe non de partibus manu inquam & capite & pede, ſed de
intelligibilibus uereq́; partibus, ut rationali & mortali. hæc enim partes proprie hominis ſunt: ſiqui
dem ex iis homo cõſiſtit. ergo de intelligibilibus loquiť rationali atq; mortali: ſunt enim aliæ partes
ſenſibiles, itelligibiles alię, nũc uero de itelligibilibus diſputat. ſic. n. ordo ſpeculaminis huius oppor/
tunitatem habet. quoniã enim non proprium ſubſtantiæ eſt dixit non eſſe in ſubiecto, quandoqui/
dem & differentiæ ex eorum numero habẽtur quę in ſubiecto non ſunt, nequis perinde hoc ipſum B
dixiſſe putaret quaſi differentiæ ſubſtantiæ non eſſent, quæ proprie ſubſtantiæ ſunt, ob id ſubiũxit,
Ne uero nos turbent ſubſtantiarũ partes, ut quæ totis in ſubiecto ſint. alioqui intẽpeſtiue hoc inter/
iectum ſpeculamẽ uideretur, niſi de intelligibilibus eum partibus loqui, rationali mortaliq́, accepe/
rimus, quæ proprie ſunt partes hominis: ſiquidem homo ex iis cõſtat. { Non enim ita in ſubiecto ea
dicebantur quæ ut partes ſunt in aliquo. } Ideſt accidẽtia etſi in aliquo eſſe, non tamẽ ut pars in toto
dicebantur. nam ſi quidquid eſt in aliquo id in ſubiecto neceſſario eſſet, partes quoq; ſubſtantia/
rũ cũ ſint in aliquo (ſunt enim in toto) in ſubiecto haberentur. nunc uero eſſe in aliquo uniuer/
ſalius cum ſit, aliquod eſt ut in ſubiecto, quoddam ut pars in toto, aliud uero ſecundum alium
in aliquo exiſtendi modum.

Ineſt autem ſubſtantiis & differentiis omnia vniuoce prædicari. omnia enim quæ ab his prædicata 16
ſumuntur, aut de indiuiduis prædicantur, aut de ſpeciebus. A prima namque ſubſtantia nulla eſt præ
dicatio: de nullo enim ſubiecto dicitur. Secundarum vero ſubſtantiarum ſpecies quidem de indiui/
duo prædicatur: genus vero & de ſpeciebus & de indiuiduis. Similiter autem & differentiæ, & de
ſpeciebus & de indiuiduis prædicantur. Et rationem quoq; ſuſcipiunt primæ ſubſtantię, ſpecierum
& generum, & ſpecies generis. quæcunq; enim de prædicato dicuntur, eadem & de ſubiecto dicentur.
Similiter autem rationem differentiarum ſuſcipiunt & ſpecies & indiuidua. Vniuoca autem ſunt C
quorum & nomen commune eſt, & ratio eadem. Quare omnia quæ à ſubſtantiis & differentiis
ſunt, vniuoce prædicantur.

{ Competit autem ſubſtantiis & differentiis uniuoce ab iis dici omnia. }
Ad ſecundum cõſequens tranſit ſubſtantiæ priore improbato. & uero nunc peculiare proprium
quærit ſubſtantiæ: ſed & hoc ſtatim dãnauit. idq́; ex eo liquet quod differentias cõiunxit: ut nõ ſoli
competere ſubſtantiæ pateat. Ac prius quidẽ eiectum eſt, quaſi omni ſubſtantiæ, nõ ſoli autem inſit.
hoc uero, quaſi nec ſoli nec omni cõueniat. neq; enim competit primæ. nam ea de quibus prędicetur
non habet. neq; ſoli, quoniã & differentiis. { Omnes enim ab his prædicationes aut de indiuiduis,
aut de ſpeciebus prædicãtur. } Docet primum quænam à ſubſtantiis & differentiis prædicationem
admittant. tum ſic uniuocam in ipſis accõmodat prædicationem. indiuidua enim inquit de nullo
dicuntur ſubiecto. ſpecies de indiuiduis. genera de utriſq;. eodem modo & differentiæ de ſpeciebus
atq; indiuiduis, hæc autem & uniuoce de quibus prædicantur dicuntur. nam Socrates & homo eſt,
& aĩal rõnale mortale. eſt aĩal quoq; & ſuba aĩata, & ſenſus cõpos. Sed & differẽtiarũ nomẽ rõnemq́;
accipit. dicitur enim rationale, eiuſq́; finitionem excipit. rationale enim eſt id quod utitur ratione.
nam & Socrates hanc rationem admittit. Et uero de ſpecie ſimiľr & genus & differentia prædicatur
uniuoce. hoc uero etiam late patet. quæcũq; uniuoce de prædicato dicuntur, ea de ſubiecto quoq;
prædicatum iri. Iure igitur genus differentiaq́; cum de ſpeciebus prædicẽtur uniuoce, de indiuiduis

quoq;,de quibus & ſpecies,prædicantur.ſpecies autẽ de ſolis indiuiduis.indiuidua de nullo: quoniã
D nec ſubiectum eis ullum eſt.Cõtemplare hic porrò quomodo utilis ei de uniuocis præceptio fuerit. id quod uel ipſe aperiẽs inquit, Erant autem uniuoca ea quorũ & nomen cõmune eſt & ratio eadẽ. Hinc uero etiam conſidera quàm aperte differentias ſubſtantias eſſe pronunciet. Si enim quæ ſunt in ſubiecto uel ſolum tribuunt nomen,uel neq; nomen neq; finitionem:uniuoce autem differentię de ſpeciebus prædicãtur atq; indiuiduis,ipſæ ergo differẽtiæ ſubſtantię ſunt,& nõ accidentia.cõpetit enim iis quæ ſubſtantialiter prædicantur & nomẽ & finitionem ſubiectis tribuere. Cuius igitur rei gratia cum ſuperius diſcernere eas à ſubſtantiis uideatur,iiſdem deinceps coniungit? nempe ob eam cauſam quam ſæpe recitauimus,quoniã hic ipſi inquam eo cõſilium ſpectat,ut non de omni ſubſtãtia,ſed de ſola compoſita doceat,cuius & homines multi notitiã obtinent. Socratem enim multi nõ modo Socratem eſſe,uerum hominẽ quoq;, ipſum,& animal norunt.& uero hominis nomẽ in particularibus ferunt cõmuniter omnibus.nomen quoq; ſimiliter animalis in hominibus & equis & reliquis animantibus ipſius autem per ſe rationalitatis notionem nõ habent.ſed quamuis dicant rationale,cõpoſitum dicunt.rationale enim animal,hoc totum cognoſcunt.ſimilr quoque in bruto ac cęteris differentiis.Proinde igitur differentias ipſas nõ plane hoc loco ſubſtãtias eſſe dicit, ſed ipſas quidem uult eſſe ſubſtantias:ac ſuam ubiq; ſententiã detegit.nõ eiuſmodi uero ſubſtantias quales compoſitæ ſunt,de quibus hic ei ſermo eſt.Sic ergo & in phyſica cũ triplicem ſubſtantiam prodiderit materiãq; & formã & ꝑterea quæ ex utraq; ſimul & materia & forma conſiſtit,hic compoſitũ ſolum uo-
E cauit ſubſtantiã:nõ autẽ materiã,neq; formã:quoniã nec de ſimplicibus ei ſermo eſt inſtitutus.

17 *Omnis autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare.in primis igitur ſubſtãtijs indubitabile & verum eſt quod hoc aliquid ſignificant.indiuiduũ enim & vnum numero eſt quod ſignificatur.In ſecundis vero ſubſtantijs videtur quidẽ ſimiliter propter appellationis figurã hoc aliquid ſignificare, quando quis dixerit hominem vel animal,nõ tamẽ verum eſt: ſed magis quale aliquid ſignificant.neq; enim vnũ eſt quod ſubiectum eſt,quemadmodum prima ſubſtantia: ſed de multis homo dicitur, & animal.Non autem ſimpliciter quale quid ſignificat quẽadmodum album (nihil enim aliud ſignificat album ꝗ̃ qualitatem) at ſpecies & genus circa ſubſtantiã qualitatem determinant.qualem enim quandam ſubſtantiam ſignificant. Plus autem in genere determinatio fit ꝗ̃ in ſpecie . dicens enim animal plus complectitur quàm qui hominem dicit.*

{ Omnis autem ſubſtantia ſignificare hoc aliquid uidetur. }

Cum prima duo repudiauerit conſequentia, quæ ſunt non eſſe in ſubiecto,& omnia uniuoce ab iis dici,ad tertium proprium trãſiuit quod eſt hoc aliquid ſignificare.Igitur dictio hoc,ſubiectũ ipſi denotat,ſignificatiuũ enim eſt demõſtrationis. Sic ergo materiã ipſe ſubiectum in Phyſica nominat.
ambo enim finita ſunt, & ipſum hoc, quaſi ſub demonſtrationẽ cadens:& materia, ut quæ maneat
F eadẽ,oĩbus q̃ in ipſa ſunt uerſurã patientibus. ſiquidẽ transfigurari lebes poteſt & ſtatua fieri.& ſtatua rurſus figuram imutans aliud fieri quidpiam,ære id nihilominus manente quod prius erat quã lebes factus aut ſtatua aut quidquã eiuſmodi eſſet.itaq; & ipſum hoc & materiam ſubiecta appellat. Pronomen uero aliquid,non de ſubiecto ſubſtantiã nominat:quoniam permanet,nec quoquã eget; nec eſt in ſubiecto,ſed ipſa ſubiectũ omnibus eſt,auctorq; unitatis,hoc eſt unum ſignificandi,ut hoc lignum,hic homo. Ipſum ergo aliquid, particulare indicat.ambo autem, cum dicũtur hoc aliquid, particulare ſubiectum,indiuiduam inquã ſubſtantiam declarant,ut hunc hominẽ,aut hoc lignum. in his enim ipſum hoc ſemper fert Ariſtoteles,in ĩdiuiduis inquam quę apparent ac ſenſibus percipiuntur:quippe hæc ea ſunt quæ ſola recipiunt indicationem,quæq; ſunt ſubiecta dũtaxat omnibus. dictionem autem tale in infinito & uniuerſali uſurpat.iure nãq; uniuerſale omnium ſimpliciter rationem obtinet.At Plato hoc aliquid in uniuerſali tanquã finitum uelut in Ideis neceſſario capiebat. eas enĩ in primaria eſſentia,ac ſubſtantias eſſe affirmabat. quale autem in ſingulari.nam infinita hæc uocabat propterea,ꝙ in ſtatu non eſſent,ſed ipſum eſſe in fluxu ac refluxu haberent.recte igiẽ ambo alio atq; alio propoſito capientes dixere.Porrò & hoc propriũ reiicit,quaſi non omnem ſubſtantiam quãuis ſolam comitetur.nam ſpecies inquit & genera,ut homo & animal,hoc quidem aliquid ob ſingularem uocis effigiem ſignificare uidentur:cęterum multitudinem magis cõtentricemq;, aliquorum plurimum cõmunitatem ac qualitatem quãdam referũt, cum cõmunitatem particularium ac collectũ declarent.Operę autem precium eſt quærere, quomodo in ſubſtantia dicat ſignificare & non eſſe,ſi res eſt ſubſtantia,ſignificant enim res nec ſignificant.Dicimusq; qđ uocis eſt de re quan-

doq;

doq;,& quod rei eſt de uoce ob mutuum prædicari complexum. funguntur enim res uocum inte/ A
rim munere,ut non tanquá res ſignificent, ſed tali modo nominétur, ut Socrates ſi ipſum inquiren/
tibus in multitudine ſpectetur.interdú uero quæ rei ſunt uoces obeút, ut Socrates ambulat,non q
nomen Socrates ambulet. uox etenim eſt,uox autem non ambulet,ſed q res quæ nomen eiuſmodi
habet,illa ambulet.ſic ergo & hoc loco,propter uocis implicationē,ſubiectum prædicationem uocis
accepit,quod eſt ſignificare:ac nunc pręſertim, ubi de ſignificatiuis ſibi uocibus diſputandum pro/
poſuit.Inſtitutum enim eſſe Ariſtoteli diximus,de uocibus,rebus,cōceptibusq́;explicare. Subſtátia
igitur ut uox quidem,ſignificat,nec ſignificat,ſunt enim ſignificatiuę rerum uoces. ut res uero ſigni
ficatur,nec ſignificat.nam ſignificátur quidem à uocibus res,ipſę uero aliorum nō ſunt ſignificatiuę.
Quemadmodum autem ipſa p ſe ſignificatiua rerum nomina ſunt,ſi autem parti orationis cuiquá
coniungantur,ſignificátur magis ab ea quodammodo,ita uel hoc loco cum dixero Socrates,per So
cratis nomē ſubſtantiam notaui.cum autem Socratem Philoſophum, uel Socrates ambulat pronú/
ciauero,tunc per Philoſophum,uel per ambulás ſignificatur magis quàm ſignificet nomē.Cęterum
& ad hoc animaduerſione opus eſt,indiuiduam Ariſtoteli ſubſtátiam hoc aliquid, uniuerſalem tale
appellari.Platoni cōtra,nec eos mutuo diſcrepare.utráq; enim hoc aliquid & tale nomines licet.nam
hoc aliquid,finitum:tale autem,infinitum declarar.Eniuero in utraq; & finitum eſt & infinitú.in in
diuidua quidem finitum, ipſum numero unum:īfinitum autem,ipſum mutari adeo,ut ſecundum
perpetui affectus dogma,Heracliti inquá,ne uox quidē de ſeipſo remaneat, ut Socrates.habet enim
eſſe ipſum in fluxu ac refluxu,perinde atq; res naturales aliæ. In ſubſtantia uero uniuerſali finitum B
eſt ipſum īmutabile,ut uniuerſalis hominis,atq; animalis.īfinitum,in multitudine errare atq; allabi.
homo enim ſi dixero,ſum particulares omnes complexus.{In ſecúdis uero ſubſtantiīs uidetur qui/
dem ſimiliter figura appellationis,hoc aliquid ſignificare.} Pronúciatione quidē ſingulariter facta;
hoc aliquid ſignificare uidétur,cum homo aut animal dixerimus. uerumtamē non hoc aliquid,ſed
tale hoc eſt ſimilitudinem deſignát,qua homines quatenus homines ſunt,ſimiles inter ſe habentur;
& animalia quatenus animalia. magis ergo quale quidquá ꝓpterea indicat, quod plura uniuerſalis
homo indiuidua complectatur.{Non tamen uerú eſt.} Quoniam ex eius rei ignorantia quod non
omnis ſubſtantia hoc aliqd cōnotet,fiunt paralogiſmi,hoc eſt deceptoriæ ratiocinationes,qui à Grę/
cis utines ideſt non aliqui nominantur:iuxta Homericú Vlyſſem,qui Vtin ſeipſum opportune ap/
pellauit.Vtinis paralogiſmi exēplum.Siquis eſt Athenis,is non eſt Megaris.homo autem eſt Athe/
nis.homo igitur non eſt Megaris.homo enim non eſt aliquis,neq; hoc aliquid ſignificat.Simile huic
& illud eſt,Quod ego ſum tu non es.ut enim uerbum aliquis indiuiduam ſubſtantiam declarat,ita
& uerbum ego.Eſt ergo paralogiſmus in uerbo aliquis ſeu quis . ná uerbum ſi quis alter uniuerſa/
le eſſe cogit,quod falſum eſt:alter in particulari ipm capit, & uerus tunc ſermo eſt.ná aliquis homo
uerbi gratia Socrates aut particularis alius qui Athenis eſt,Megaris non eſt,ne ſit ipſe à ſeipſo diuul
ſus.ita ergo dicas oportet,Quiſquis eſt Athenis,is nō eſt Megaris.Socrates Athenis eſt.Megaris igi/
tur Socrates non eſt.Itaq; ob id non tamen uerum eſt dixit:quoniá cum plura ſint ſingularia,genus
& ſpecies eorum ſimilitudinem referunt.{Non enim ſubiectum uelut prima ſubſtátia eſt unum.} C
Quemadmodum uox,quę ſingularis eſt figuræ,atq; eam ob rem de uno ferri uideť ſubiecto.homo
enim ſecunda ſubſtantia atq; animal dicitur,nō homines animaliaq́;.{Non ſimpliciter autem quale
quidquá ſignificat uelut albú.} Quale ipſum cōmunit,atq; ab æquiuocatione ꝓpter accidétia uin/
dicat:eſt enim differentiis atq; accidétibus q̄le,qualitatē aút nō dicit qualis eſt accidétis:neq;.n.ſubie
cto accedens illa neq; ab eodē decedens quidquá cōfert aut nocet,genera autē & ſpecies illorú quo/
rum eſſe dicútur,ac de quibuſcúq; prædicentur cōpletiua ſunt,atq; ut ipſe ait qualitatem circa ſub/
ſtantiam determinant,hoc eſt talem aut talem ſubſtátiam determinant,atq; diſtinguunt, cōfuſamq́;
ipſam diſcernunt,ſynceramq́;,ſeruant eſſentialem cuiusq; ſubſtantiæ qualitatem. Ná cum contineat
ſubſtantia corpus & incorporeum,& hæc cōfuſa indiſcretaq́; ſint,harum diuiſio ſpecierum, cuiuſli
bet qualitatē ſecreuit.Rurſus cum res plures ambiat corpus,animatú atq; inanime,cōfuſe diſcrimi/
nat,ac cuiusq; proprium definit.Similiter & plura complectēte animato,huius ſpecies propriú ſin/
gulis limitant,eodem & in cæteris modo.Animal enim & planta,quæ ſuorum ſubiectorum genera
ſunt,ac ſub animato corpore conſtituta,ſubſtátialem ſpeciebus ſuis qualitatem ſuoipſorum interuē/
tu decernunt.Ac quonam igitur pacto inquiunt p̄dicari genera & ſpecies in quid eſt dicebanť,nunc
uero Ariſto.quale ab iis determinari circa ſubſtátiam affirmat?Dicimusq́; quatenus differētiis iper/
tiuntur ſpecies quidem actu,genera autem ſiue poteſtate ut placet Peripateticis,ſiue actu ſm Plato/
nicos,eatenus quale dici circa ſubſtátiam definire:in quale enim eſt p̄dicantur differentiæ. Quęren/
dum uero eſt quō ſignificare ſubſtátiam dicat,quáq̄ ſignificatur ea magis,neq; ſignificat.Itaq; ad hoc

D respõdem us,uti proditum eſt ſæpenumero diſputare de uocibus & rebus & cõceptibus propoſitũ Ariſtoteli eſſe. ſignificat ergo ceu uox nec ſignificatur ſubſtãtia,ſignificatur aũt ut res nec ſignificat. A uocibus enim ſignificãtur res,ipſę uero ſignificatiuæ nõ inter ſe ſunt. Nomina.n.ut ipſa per ſe ſignificatiua ſunt rerum,orationis autẽ ſi cuipiam parti iũgantur,ſignificanť magis ab ea quodãmõ. perinde ergo & hoc loco cum Socratem dixero,per nomẽ ſubſtãtiam Socratis notaui,cum uero Socrates Phs,uel Socrates ambulans,tunc ſignificatur nomẽ magis per Phm,uel per ambulans quã ſignificet,& nõ ipſum,ſed magis aliud quidquã ſignificat. ſic ergo uel hic,ipſa per ſe res ſi capiať ſubſtantiæ,nihil ſignificat:cũ uero complicata uoci fuerit,tunc ab illa ſignificatur. { Amplius autẽ genere quàm ſpecie determinationem facit:nã qui animal dicit plus complectitur,quàm qui hoĩem dixerit. } Hoc eſt. etſi ſubſtantia omnis ſecunda ſubſtantialem rerum qualitatem decernit,genus tamen magis uniuerſaliorem cõmunioremq́;,ſpecies particulariorem qualitatem diiudicat.

18 *Ineſt autem ſubſtantijs nihil illis eſſe contrarium.* **Primæ** *enim ſubſtantiæ quid erit cõtrariũ, vt cuidam homini, vel cuidam animali? at vero nec homini nec animali aliquid eſt cõtrarium.* Non *eſt autem hoc ſubſtantiæ proprium, ſed etiã multorum aliorum, vt quãtitati. bicubito enim vel tricubito, nihil eſt contrariũ. at vero nec decem, nec alicui talium.* Ni*ſi forte quis multũ pauco dicat eſſe cõtrarium, vel magnum paruo.* D*eterminatorum vero quantorum nullum nulli eſt cõtrarium.*

E { Competit ſubſtantiis nihil quoque ipſis eſſe contrarium. }

Ad quartum tranſgreditur conſequens tertio quoq; dãnato, utpote ſoli,uerum non omni cõpetente. eniuero hoc eſt,nihil contrarium eſſe ſubſtantiæ. ait enim quidnam contrariũ eſt Socrati,aut alii cuiquam indiuiduo? At uero nec ſecũdæ. nam quid homini eſt aut animali contrariũ? Verum ſiquis dixerit, quid igitur nõ aduerſatur ignis aquæ, & terra aeri? Dicimus repugnare ſibi hæc mutuo non qua ratione ſubſtantiæ ſunt, ſed qua affectę ſunt qualitatibus. aquæ enim qualitati frigidæ atq; humidæ calida & ſicca oppoſita eſt ignis. nõ ipſæ ergo inter ſe pugnant ſubſtantiæ. nam hæc nõ per tota ſeipſa cõtraria ſunt, cum nõ materia & corpore, ſed ſolis obluctẽtur qualitatibus. Sciẽdum eſt rationabile irrationabili non eſſe conrariũ. ſiue enim negatio rationabilis irrationabile ſit, negatio contrariũ non eſt; ſiue poteſtatem affirmandi habeat quæ ſpeciem quãdam à rationabili diuerſam declaret, ne ita quoq; contrarium eſt rationabile irrationabili, cum in eſſe ipſum deducat atq; conſtituat. Sed neq; ſpecies alia contraria eſt ſpeciei. uerum cõtrarietates circa differentias & qualitates uiſuntur. Forſitan uero ſiquis diligenter exquirat, ne penes quidẽ qualitates obiectam eſſe igni aquam ꝑfitebimur. ſidũt.n. circa idẽ ſubiectum cõtraria, atq; ita aduerſum ſe inuicẽ bellũ ſuſcipiunt, utroq; ſtudente eorũ ſubiecto potiri, & alterũ expellente. Ignis ergo ſi caliditati frigiditatiq́; alternis nõ ſubiacet, ne proprie quidẽ caliditati ut in igne, oppoſitum quidquã eſſe cenſebimus, ſi oppoſita ut dicimus circa idem pugnant ſubiectum. Hoc uero etiam reprobat, perinde quaſi nõ uni ſubſtantiæ quãuis uniuerſæ cõpetat. quãto enim nihil inquit cõtrarium, ut denario, uel bicubito. nam quid eſſe iis

F poteſt cõtrarium? nõ enim quadricubitũ cõtrarium bicubito, corrumpunt nam ſe mutuo ↄtraria: hic uero auctio bicubiti eſt quadricubitũ. { Niſi quis multum pauco uel magnum paruo dicat eſſe contrarium. } Atqui ne hæc quidem cõtraria ſunt quanta. quoniã ex multis paruis magnũ, & multum ex pluribus paucis conſiſtit. atq; hæc paulopoſt nõ quanta eſſe, ſed ad aliquid oſtendet. Verum tamen etſi quis conceſſionem inquit dederit ut quanta ſint, nihil tamẽ noſtra intererit. ſatis enim nobis eſt ad demonſtrandũ non uni ſubſtantiæ nullum cõtrarium ineſſe, ſi quãtis etiã definitis id cõpetat. Definita quanta ea nominant, quæ circunſcriptã qbuſdam finibus habent quantitatẽ, neq; relatione ad aliud dicuntur. paruum autem & magnũ, & multum & paucum ſunt infinita.

19 *Videtur autem ſubſtantia nõ ſuſcipere magis & minus.* D*ico autẽ, non quoniam ſubſtantia non eſt à ſubſtantia magis & minus ſubſtantia (hoc enim dictum eſt quoniã eſt) ſed quoniam vnaquæq; ſubſtantia hoc ipſum quod eſt, non dicitur magis & minus: vt ſi eſt eadem ſubſtantia, homo, non erit magis & minus homo, neq; ipſe ſeipſo, neq; alter altero. non enim eſt alter altero magis homo, ſicut eſt album alterum altero magis & minus album: & bonum alterum altero magis & minus bonum. Sed & ipſum ſeipſo magis & minus dicitur. vt corpus cum ſit album magis nunc album eſſe dicetur quã prius: & cũ calidum ſit, magis & minus calidum dicitur. Subſtantia vero non dicitur magis neq; minus. nihil enim homo magis nũc homo quàm prius dicitur, neq; aliorum quicquam quæcũq; ſubſtantiæ ſunt. quapropter non recipiet ſubſtantia magis & minus.*

{ Videtur porrò ſubſtantia non accipere magis & minus. }

Ad quintum cōſequens acceſſit, à ſubſtantia in quam non admitti magis & minus. Verbum autē A
uidetur non fingi hoc loco ſignificat, ſed quod perſuadere nō aliter queas, quodq; deponi nō poteſt.
Proprium uero hoc ex proxime antecedenti ſequitur, ortūq; ex illo obtinuit, ſubſtantiæ cōtrarium
nihil eſſe dicente. fieri enim magis & minus in iis natura cōparatum eſt, in quibus & cōtrarietas, idq;
nō ſimpliciter. non enim cōtraria quæcūq; magis & minus accipiunt, ſed quæ miſceri inter ſe natura
apta ſunt. par enim & impar quanquā ſunt contraria, magis tamē & minus nequaquā admittunt:
quoniam nec miſceri natura ſunt idonea. neq; enim eſt par magis par pari: neq; impar impari magis
impar. albū autem albo magis eſſe album dicitur: quoniā nigro ſuapte miſceri poteſt natura. dicitur
enim id magis album quod à nigro longius diſtat: minus uero album, quod plus cum nigro miſtio-
nis accepit. & uero ipſum quidquā ſeipſo magis album dicitur. aliquid enim cum albū nunc ſit, fit
ſeipſo albius, diſcreto quod in ipſo īmiſtum eſt nigro. ſimilr & in aliis. ergo ſi nec omnia magis mi-
nusq; admittunt cōtraria, ſed ea duntaxat quæ miſceri natura ualent, multo minus ea quę ne ullum
quidem prorſus habēt cōtrarium, magis & minus recipient. Sciendum cōtraria ipſa fines eſſe, magis
autem & minus uiam ad cōtraria. Ac contraria quidem uocat album & nigrum. magis uero & mi- c2
nus, mutationem ex albo in nigrum, uel ex nigro in album. quæ nō tota ſimul fit, ſed uia quadā per
acceſſionem utitur, facta ex albo uel nigro in alterū transformatione. Itaq; contraria ubi ſunt, ibi ad-
uerbia magis minusq; ſunt. & ubi nō ſunt cōtraria, neq; magis & minus: ubi item magis minusq;, ibi
contraria, & ubi magis minusq; non ſunt, nec ibi cōtraria habentur. quatuor enim ſemper hæc inter B
ſe contingunt. uerum hæc ex Platonis ſententia medio prædita dicuntur. neq; enim ſemel natura à
contrario in id quod plane contrariū eſt tranſilit, ſed uia utitur quadam, fitq; minus album, & mi-
nus adhuc, atq; ita nigrum. Ariſtoteles uero nō omnia inquit contraria mediis diſtincta eſſe ut Pla-
to affirmabat: ſed nouit etiā quæ medio careant: tametſi duo dūtaxat, par & impar, & morbum ſani-
tatemq;. Quidam uero & horum media eſſe arbitrantur. paris enim qui in duas æquales portiones
diuiditur, & imparis qui in duos pares non ſecatur numeros, tres medii habentur, pariter par, qui
uſq; ad unitatem æquali partitione diſſecatur, ut numerus trigintaduo, in ſedecim, & octo, & q̄tuor,
& duo, & unum. & impariter par, qui multis paribus acceptis ſectiōibus in numerū imparē deſinit,
ut quadragintaocto, in uigintiquatuor, &. xii. &. vi. & in tria numerum imparem terminat. & pariter
impar qui in duas quidem partes æquales diſiungitur, cæterū eius ſegmenta protinus imparia ſunt,
ut decē & octo in. viiii. &. viiii. diductus. ac ſunt quidē ut aiunt paris & imparis ii quos diximus me-
dii: morbi uero ac ſanitatis cōualeſcentia. Si magis & minus nō admittit ſubſtātia, quomodo in libro
de generatione atq; interitu minus calidū aerem dicit ut igni collatum? calidior eſt enim ignis aere.
& aer quā aqua humidior. & aqua frigida magis quàm terra. & terra igne ſiccior. hæ autem ſubſtan
tiæ ſunt. Ac dici poteſt qualitates has rurſus non ceu ſubſtantias magis ac minus ſuſcepiſſe. quęlibet
enim in ꝓprio ſubiecto plurima eſt. ut accidentia uero intendi ac remitti. nam quod minus eſt ſi in
id quod eſt magis euadat, nō ſpeciem aboleuit. aer autem acceptis igneæ caliditatis menſuris aer nō
manſit. Illud uero tenendū eſt, non eſſe in ſolis accidentibus magis & minus, cum demutationē ſpe- C
ciei non faciunt. uiuit enim magis mens quā anima. Enīuero non omnino fit magis & minus ob cō-
trarii miſtionem. tametſi nāq; īmortalis anima eſt, minus tamē uiuit quàm mens. Compoſita quoq;
eſſent hoc pacto elementa. erit enim humidus ignis, utpote minus ſiccus quā terra, & aqua ſicca, q̄ſi
in humilitate aeri cedat. atq; in aliis ſimilr elementis. ſed hęc ſpeciem obtinuere. Quamobrē minoris
id genus ratiōes, remiſſiones magis ſunt degenerationesúe formarū. Sicut & luna quæ cum quintę
ſit eſſentiæ ultima, quāuis ſub ſeipſa cōtentorum particeps nō ſit, habet tamē quidquam in ſe forma
diuerſum, ut facies ea declarat quę in ipſius medio pleniluniis apparet. & color qui in eius deliquiis
carbonis ſpecie cernitur, qui diſſimilaris eſt. horum enim neutrū terræ miſtione, ſed quintæ eſſentiæ
luciditatis remiſſione prouenit. { Dico autem nō ſubſtātiam ſubſtantia non eſſe magis minusq; ſub
ſtantiam. } Quoniā enim ſuperius primā ſecūda magis eſſe ſubſtantiā dixit, (eſt enim inquit ſubſtā-
tia quæ potiſſimū & primo & maxime dicitur) & ipſius ſecundæ ſpeciem magis genere eſſe ſubſtā
tiam, cum ait ſecundarū uero ſubſtātiarum magis ſubſtantiam eſſe ſpeciem quàm genus, merito in
quæſtionem uocat, quomodo cum ſubſtantiā ſubſtātia magis eſſe ſubſtātiā ſupra cōmemorauerit,
nunc dicat, uidetur autem ſubſtantia nō admittere magis & minus. Cui ſolutionem inferens inquit,
non dictum eodem eſſe modo magis quidem & minus eſſe illic, hic uero non eſſe. ibi enim ſubſtan-
tiarum collationem ordinemq;, ſecundū profunditatem contemplādo: primam ſecunda magis ſub-
ſtantiam eſſe pronunciabat, quaſi hominū magis pluralitati cognita eſſet. & ſecundæ ſpeciē magis, ꝙ
primæ ſpecies ſit quā genus propinquior. hic uero ſecūdum latitudinem collationem faciens, indi-

uiduum inquit neq; ipſum ſeipſo,neq; aliud alio magis eē minusq; ſubſtātiam. Socratem enim neq;
D ipſum ſeipſo magis & minus quis hominem dixerit,neq; Socratem Platone magis hominē.Sed neq;
ſpecies uel ipſa ſeſe,uel alia q̃ alia magis ſuba eſt,ut homine equus nihilo eſt magis ſubſtantia.eodem
pacto & in generibus.Enimuero proprium hoc ſeu cōſequens omni quidem,nō ſoli tamē competit
ſubſtantię.etenim non addmittit quātum magis minusq;,quoniam nec quodpiam habet contrariū.
Sed neq; par neq; impar,quoniā ne miſceri quidem hæc ſuapte poſſunt natura. Quamobrem uero
quemadmodum in proprіis aliis ad finem aiebat,non eſt autem hoc ſubſtantiæ proprium,quando-
quidem licet omni,uerbi gratia inſit,non ſoli tamen,aut ſoli quidem ,ſed non omni, non perinde &
hoc loco fecit,dixitq; non proprium hoc eſſe ſubſtantiæ quāuis omni conueniat, ſiquidem quātum
magis minusq; non ſuſcipit.Dicimus,hoc propterea ꝙ ex dictis pateret omiſiſſe.quoniam enim cō-
iuncta ut dixi ſunt conſequētia,planeq; id quod eſt non eſſe aliquid magis & minus, ex eo quod eſt
non habere contrarium ſequitur,paulo uero prius nec ſubſtantiæ nec quāto aliquod ineſſe contra-
rium oſtendit,id nobis colligendum ac ſubaudiendum reliquit,nempe non ſolius eſſe ſubſtātię ma-
gis ac minus non admittere,ſed etiam quanti.

Maxime vero proprium ſubſtantiæ eſſe videtur,quod vnum, & idem numero eſt, cōtrariorum
ſuſceptiuum eſſe:vt in alijs quidē non habet quiſquam quod proferat tale,quęcūq; nō ſunt ſubſtantię:
quod cum ſit vnū numero ſuſceptibile contrariorū ſit:velut color,qui eſt vnus & idem numero,non
E dicitur albus & niger.neq; eadem actio & vna numero,praua & ſtudioſa. ſimiliter autem & in alijs
quæcunq; non ſunt ſubſtantiæ.Subſtātia vero cum vnū & idem numero ſit,ſuſceptiua cōtrariorum
eſt:vt quidam homo cum vnus & idem ſit,aliquando quidē albus,aliquādo ſit niger:& calidus,& fri-
dus: & prauus, & ſtudioſus. in alijs autem nullis aliquid tale videtur.Niſi quis forſitā inſtet,dicens
orationem & opinionē, cōtrariorum eſſe ſuſceptibilia.eadem enim oratio vera & falſa videtur eſſe:
veluti ſi vera ſit oratio ſedere quendā,eo ſurgente ipſa eadē falſa erit. ſimiliter autē & de opinio-
ne. ſi quis enim verum putet aliquē ſedere, ſurgente eo falſo putabit eandē de ipſo opinionem habēs.
Sed ſi quis & hoc ſuſcipiat,tamē modo differt. nam ea quæ in ſubſtantijs ſunt, ipſa quidem mutata,
ſuſceptibilia ſunt cōtrariorum.Frigidum enim ex calido factum mutatur (alteratur enim) & nigrū
ex albo, & ſtudioſum ex prauo. ſimiliter autē & in alijs vnūquodq; eorum mutationem ſuſcipiens,
ſuſceptibile cōtrariorum eſt.Oratio nāque & opinio ipſa quidem imobilia omnino perſeuerant:cum
vero res mouetur, cōtraria circa ipſa fiunt. oratio nāque eius quod ſedeat aliquis,permanet eadem:
cum vero res mota ſit,aliquādo quidem vera,aliquando autem falſa dicitur. ſimiliter autem eſt & in
opinione.quapropter ſaltem modo propriū ſubſtantiæ eſt,vt ſecūdum mutationem ſuiipſius ſuſcepti-
bilis ſit cōtrariorum.Si quis autem recipiat etiā hæc,orationem & opinionem ſuſceptibilia eſſe cōtra-
F riorum, nō eſt hoc verum.Oratio nāque & opinio non in eo quod ipſa aliquid recipiāt, cōtrariorum
ſuſceptibilia eſſe dicuntur: ſed eo quod circa alterum aliqua paſſio facta ſit.nam in eo quod res eſt
aut non eſt,in eo etiā oratio uera vel falſa eſſe dicitur:non in eo quod ipſa ſuſceptibilis ſit cōtrario-
rum, ſimpliciter enim à nullo neq; oratio neq; opinio mouetur,quapropter nō erunt ſuſceptibilia con-
trariorum:cum nulla contrarij ſit paſſio in eis facta.Verum ſubſtātia in eo quod ipſa cōtraria reci-
piat,in hoc ſuſceptibilis eſſe contrariorū dicitur.languorem enim & ſanitatem ſuſcipit:& candorem
& nigredinem :& vnūquodque talium ipſa ſuſcipiendo,contrariorū ſuſceptibilis eſſe dicitur.quare
proprium erit ſubſtantiæ,cum vnum & idem numero ſit, ſecūdum ſuiipſius mutationem, ſuſceptibi-
lem contrariorum eſſe.De ſubſtantia quidem hæc dicta ſint.

{Maxime uero proprium eſſe uidetur ſubſtantiæ,quod idem unumq; numero eſt, uiciſſim id ca-
pax eſſe contrariorum.}

Sextum hoc conſequens proprium aſſignauit ſubſtantiæ , quod & inter cætera præcipuum ha-
bet:id inquam ꝙ una numero ac eadem manens,contrariorum ſit capax.Socrates enim unus idēq;
permanens,modo caleſcit,modo frigeſcit.& in qualitatibus ſimiliter aliis , reliquisq; accidentibus.
Hoc autem ſoli competit ſubſtantiæ,uerum non omni.aliud enim pręter ipſam nihil unum idemq;
manens numero,natura eſt aptum contrariis excipiendis,accidentia inquam . ab ea enim ubi diſceſ-
ſeris, accidentia omnia ſunt . neq; enim prorſus natura comparatum eſt accidens accidenti ſubij-

ci, ut illi exiſtendi primordium præſtet.non enim ſubiacet albũ nigro uel calidò, neq; id genus
alicui. eadem & in aliis accidentibus ratio eſt.ergo nec capax eſt contrariorũ. comperit igitur hoc A
ſoli quidem,non tamẽ omni.nam ſecundæ id nequaquã cõuenit. neq; enim unum idemq; numero
dici proprie uel genus uel ſpecies poſſit,cum proprie unum numero circa indiuidua ſpectetur.Præ/
terea quãuis unum ſit ſpecies,non tamẽ eſt contrariorum capax.neq; enim corpus eſt,ut caliditatem
uel frigiditatem uel eiuſmodi quidquã accipiat.ſimiliter nec genus.ſed hæc ſanè effectiua eſſe cõtra-
riorum,aut diuidi in contraria dicuntur,mortale inquam & ĩmortale. rationale atq; irrationale.At
ne cõtraria quidem hæc ſunt ſiquis acrius inſpexerit.corrũpuntur enim inter ſe cõtraria;hæc autem
mutuo ſe magis aſſerunt quàm corrũpant. ſimpliciter enim rationale atq; ĩmortale bruta & morta-
lia promunt in naturã.Quid ergo ſi non omni ineſt ſubſtãtiæ,id eius maxime ꝓprium eſſe arbitra/
tur? Dicimus itaq; cum prodita ſex quædam uelut propria ſubſtantiæ ſint, primũ quartum quin/
tumq; eſſe quæ omni ſubſtãtiæ non tamẽ ſoli competerent,non eſſe inquam in ſubiecto, quod diffe
rentiæ quoq; cõſtabat & quartum,nihil eſſe illi ↄtrarium,quod & quantis aderat.præterea & quin
tum,non admittere inquã magis & minus, quod & ipſum ſuppetebat quantis. At ſecũdum, quod
erat ſubiecta iis omnia dici uniuoce,neq; omni cõpetere.nec enim conuenit primæ,neq; ſoli,quãdo
quidem & differentiis.Tertium autẽ,quod eſt hoc aliquid ſignificare:& ad hoc, ſextum, unũ inquã
idemq; numero manens capax cõtrariorum eſſe,ſoli ſubſtantiæ ſubeſſe, quãuis non omni. Ergo ne
unum quidem ex quatuor iure approbat,quoniã non ſoli inerat.nemo enim quod & alii cõpetit, id
eſſe alicuius dixerit propriũ,tametſi omni adeſt ſubiecto:ſed magis quod ſoli quãquam non omni. B
At cur duorum tertii & ſexti,ſextum anteponit? quoniã illud,quod eſt ſignificare hoc aliquid.i.ſin/
gularem numerũ ſecundæ ſubſtantiæ ſola uoce conuenire uidebatur. hoc uero re ipſa uidetur con/
gruere. Quocirca ut omni quoq; ſubſtãtiæ aſſignatum cohærere propriũ oſtendamus, hoc pacto
ĩmutatis parum Philoſophi uerbis dicamus.Maxime uero ꝓprium ſubſtantiæ eſſe uidetur, indiui/
dua quę ſub ea cõtinentur,uiciſſim capacia eſſe contrariorũ. ſic enim & de omni ſubſtantia ꝓprium
hoc prædicabitur,neq; aliorum ulli congruet prædicamentorum.nam nec quãti indiuidua, uerbi
gratia decem:nec qualis,ut in hoc lapide album,capacia ſunt uiciſſim ↄtrariorum.Verbum uiciſſim
adiectum eſt,quoniã non dealbatur ſimul ac denigratur Socrates:nec ſimul ægrotat ſanitateq; frui/
tur.Verba autem adiacent illa,unam eandẽq; numero,quoniã numerus quoq; cõtraria par & impar
admittit:non unus tamẽ numero,ſed ſpecie unus:quãdo ne ut in numero quidem cõſiſtit par & im
par, ſed ut in materia quæ poteſt in par atq; impar diuidi. nam cubitale lignũ & in par & in impar
ſecatur.& pares equi poſſunt impares reddi alterius additione. Et uero corpus quãuis contraria ad
mittat, ut album & nigrum, nõ unum tamẽ numero, ſed ſpecie eſt unum.Sed enim ab Ariſtotelica
ipſa dictione id quod dicitur cõtemplemur.{ Maxime uero ꝓprium eſſe uidetur ſubſtãtiæ, quod
idem unũq; numero eſt,uiciſſim id capax eſſe contrariorum. } Nam unum quidẽ numero, ut idem
ſeruetur ſubiectum:idem uero,ne ſecũdum ſubſiſtentiã mutetur. fit enim color ex albo niger mu/
tationem ſuſcipiens eſſentiæ.nam ſubſiſtentiã in eo quod album eſt ꝓpriam obtinet. itaq; ſi in nigrũ
mutetur,ſecundũ ſubſiſtentiã mutatus eſt. at Socrates unus & idem manens,quandoq; calidus,quã C
doq; frigidus fit.& in aliis ſimiliter. Capax autem contrariorũ,ut excipiendorum uiciſſim cõtrario/
rum facultatem oſtendat.non enim excipere cõtraria,ſiquidem eſſent in eodem pugnãtia,ſed capax
dixit,quo ut expoſui facultatem indicaret.in aliis autem prædicamentis nihil eiuſmodi uidetur. Sed
rogabit quiſquam fortaſſis,Quid ergo? & coruus hic eſt capax albedinis, uel olor nigredinis? quo
modo igitur eſſe capax dixit cõtrariorum? Sed reſpondemus, ab ratione haudquaquã fore alienam
in coruo aliisq; innumeris dubitationem,ſi capacem eſſe omnem ſubſtantiã cõtrariorum omnium
dixiſſet. Neq; enim nigra fieri ualet ceruſſa,ſi maneat ceruſſa.neq; ignis ſi ignis maneat, capax frigi/
ditatis humiditatiſúe eſt.nec aqua,nec terra leuitatis.nunc uero non omnium, ſed ſimpliciter cõtra/
riorum dixit.Quamobrem etſi coruus quoq; albedinẽ non accipiat,aut olor nigredinem,tamen ca
liditatem,frigiditatem,ac cæteras contrarias qualitates admittunt.& ignis licet non frigiditatem uel
humiditatẽ uel quid ei contrarium ſuſtineat,lationem tamẽ deorſum capit uiolentam,cum ſurſum
ferri ſuapte natura incitetur.Quid uero de ſole & luna ac ſimpliciter cœleſtibus dixerimus? horum
enim quoduis cum numero unum idemq; ſit,tamen contrariorũ capax non eſt, niſi cõtrarias quis
& hic ceperit motiones,quoniam ab ortu quidem motu feruntur cum uniuerſo,per ſe uero ipſa con/
trario cientur. In ſeptem autem errantibus,ab auſtralibus quoq; regionibus ad aquilonias, & ab
iis rurſus ad auſtrales tranſitum ceperis licet:in eamq; contrarietatem qua à terra longius recedunt,
ac prope eãdẽ iter tenẽt:necnõ qua congrediũtur,digrediunturq;.In luna autem,& eius illuſtratio
nes & deliquia.Quo fit ut ſphæra ſola imobilis non capax cõtrariorum eſſe uideatur. Aliter quoq;

reſpondeas.Supra diximus ineſſe hoc quidem ſubſtãtiæ, uerum non omni.neq; enim ſpeciebus cõ-
D petit ac generibus,ſed quæ ſub iis continentur indiuiduis . Vnica uero ne omnino generis quidem
uel ſpeciei cuiuſpiam ſunt ĩdiuidua,ut ſol & luna.& uero cælum prorſus unicum quoddã eſt.Non
ergo ſermo arguitur Ariſtotelis,etſi capacia cæleſtia non ſit contrariorũ.nam de indiuiduis quæ ſub
generibus ſpeciebusq́, comprehendunẽ,non de omni ſubſtantia agitur. Diximus item hoc ſoli ſub-
ſtantiæ,quãuis non omni congruere.quáquã ne indiuiduis quidem ineſt uniuerſis,ut quidam pu-
tarunt,propter cycnum qui album non mutat. Verum tametſi oppoſitionem hanc non admittant,
ſuſcipiunt tamen,ut dictum eſt oppoſitionem aliam,quæ eſt calidi & frididi humidiq́; ac ſicci.Secũ
dæ autem ſubſtantiæ,ut quæ ſunt ĩmutabiles,non recipiunt contraria.ſimiliter & cæleſtia cum ſint
ĩmutabilia,quatenus talia ſunt,contraria non admittũt.Quidam uero difficultatem proponũt,nem
pe uniuerſalẽ hominẽ ſi mutabilis ſit,capacem contrariorũ:ſin non mutabilis,deum igitur, ꝙ abſur
dum eſt,fore.Dicimusq́; conſtitutiuis eius p̄tibus eſſe ĩmutabilem,ut animali,rationali mortali.ho-
mo enim nullus cũ animal ſit,ſit inanimal.aut cum rationalis exiſtat,expers euadit rationis.aut mor
talis ĩmotalitate fruitur.ſic enim & Plato opinatur,qui ĩmutabilem eſſentia, actione uero mutabilẽ
eſſe rationalem animã aſſerit.{ Niſi quis forſitan inſtet,ac orationem opinionemq́; eiuſmodi eſſe di-
cat.nam oratio eadem & uera & falſa eẽ uidetur:ut ſi uera ſit ſedere aliquẽ,ubi is cõſurrexerit,eadẽ
falſa erit oratio.eodem modo & de opinione.ſi quis enim uere opinetur ſedere quẽpiam,ut ipſe ſur
rexerit,falſo opinabitur is qui eandem de ipſo opinionem habet. }Quæſtionem quãdam per ſe ipſe
E in medium adducit, quã ab aliquo exulcerari par erat:eiq́; quoad fieri potuit ſolutionẽ affert. quiſ-
quam enim dubitaſſet,quomodo ſolius dicat ſubſtãtiæ proprium eſſe,oportere,quæ idem unumq́;
numero eſt,capacẽ eam eſſe contrariorũ.Nam ecce & pronũciatiua oratio,& opinio, quarum oratio
tum pronunciatiua tum animo concepta quãtum eſt, opinio autem quale, cum unum idemq́; ma-
neant,capaces ueritatis ſunt & falſitatis.quę enim dicit oratio Socrates ſedet, ſi forte ſedeat Socrates,
uera:rurſum ſi ſurrexerit,hæc eadẽ falſa eſt.Similiter & opinio de Socrate ſedente,ſi eum ſedere con
tingat,recte ſentit:ſi ſurrexerit,eadẽ falſo exiſtimat. Itaq; eadem oratio, atq; opinio eadem, cum unũ
idemq́, maneant,capaces ſunt ueritatis falſitatisq́;.Solutionem igitur quæſtioni bifariam infert,tum
per fiduciariam reprobationem (ſic enim eam uoco quã Græci antiparaſtaſin nominãt)tum per inſtã
tiam.quam idem Græci enſtaſin appellant.Eſt ergo fiduciaria reprobatio,cum id quod obiicitur ad
miſerimus oñderimus,aũt quãq̃ ita res habeat,ei tamẽ qđ dicimus nihil officere.Inſtãtia uero,eſt cũ
nihil omnino quęſtioni cedimus,ſed ipſam ſubuertimus,perinde quaſi non ita ut eſt propoſita ha-
beat:ac primum quidem per fiduciariam reprobationẽ ſoluit ſic inquiens. { Si quis autem uel hoc
admiſerit,modo tamen differt.nam quæ ſunt in ſubſtantiarũ genere,cum mutenẽ ipſa, capacia ſunt
contrariorum.mutatũ nãq; eſt frigidum ex calido factum.alteratum enim eſt, & nigrum ex albo,&
ſtudioſum ex uitioſo . eodem pacto & in quouis aliorum ipſum mutationẽ ſuſcipiens contrariorũ
eſt capax.oratio autem atq; opinio ipſa quidem ĩmobilia uſquequaq; omnino permanẽt,at res cum
mouetur fit circa ea contrarium. } Si uero etiam inquit orationem eſſe concedemus contrariorum
F receptricem , non eodem tamen modo cum ſubſtantia ſuſcipiet contraria . nam ſubſtãtia quidem
motum ipſa concipiens ex calida frigida fit,& nigra ex alba:in cæteris quoq; contrariis eodem mo-
do. at manens immobilis oratio, eo ꝙ mota res ſit , ueritatem accepit falſitatemq́;. nam cum ſedeat
Socrates,oratio q̃ ſedere eũ dicit uera fit.ubi uero ſurrexerit, falſa eſt ergo Socrates is qui mouetur,
oratio autem manet ĩmobilis: idq́; merito. nam neq; in ſolis orationibus, neq; in ſolis rebus ueritas
mendaciũque eſt, ſed in uerborum cum rebus cohærentia. Quẽadmodum enim calceatio neq; in
ſolo pede,neq; in calceo,ſed in calcei ad pedem ↄcinnatione ſpectatur,ſic ueritas quoq; in uerborum
cum rebus cõuenientia.Eadem & in opinione dicemus. nam manens & illa ĩmobilis, re cõmota,uel
uera uel falſa dicitur. Modo igitur quodã hoc ꝓprium ſubſtantiæ eſt: ſiquidem alio modo conce-
ptrix eſt contrariorũ ſubſtantia, alio oratio atq; opinio.{ Quod ſiquis receptiua cõtrariorũ eſſe opi-
nionem orationemque acceptauerit. hoc uerum nõ eſt.} Ac per fiduciariam quidẽ reprobationem
hoc pacto.per inſtantiã uero ſic dubitationem ſoluit,hoc autẽ uerum nõ eſt,ideſt dicere ab oratione
uel opinione admitti cõtraria uerum nõ eſt.{ Simpliciter autem à nullo neque oratio mouetur ne-
que opinio. quapropter nõ erunt ſuſceptiua contrariorum,cum nullus in iis affectus prouenerit. }
Nam ſubſtantia in cõtrariis excipiendis motu cietur qualitati cõueniente. horum uero neutrũ ab
altero mouetur. ſiquidem neq; oratio cauſa eſt rei mutandæ atq; in cõtraria dimouendæ, neq; res
mota quidquã ſecum orationis cõmouit.nam manſit eadem ĩmobilis oratio, nec quidquã perpeſſa
eſt.afficiuntur enim quæ capacia contrariorũ ſunt,cum ſit affectus mutatio in contraria.at quæ affi
ciuntur mouentur.nam motus eſt ipſe affectus.Si ergo nõ permanet ꝓnunciatiua oratio, ſed ſimul

dicta

dicta eſt,etiam deperiit,cõſtat nec eam moueri.quomodo enim quod nõ eſt,mouebitur? niſi mouea tur,neq; afficitur.niſi afficiatur, neq; admittit contraria. ſed ab oratione ſanè fatebimur quæ eadem ſpecie, nõ etiam numero ſit contraria,excipi. eodem pacto & in opinione allegabimus.{ Quo circa proprium fuerit ſubſtantiæ,ut eadem atque una numero capax cõtrariorum pro ſua ipſius muta tione ſit.} Cum orationem nõ unã eandemq; manentem contrariorũ receptricem eſſe oſtenderit,ꝙ ſoli hoc inſit ſubſtantiæ,per haec ſermonem cõcludit.decẽterq; uerba illa, pro ſua ipſius mutatione, appoſuit.nõ enim oratio inquit atq; opinio contraria ſuiipſarum mutatione,ſed eo quod res imute tur accipiunt. at ſubſtantia ipſa cum penes qualitatẽ mutetur, receptrix facta eſt cõtrariorum. Vnũ autem numero dixit,quoniam numerum ut materiam intelligamus oportet:contrarietatesq; circa hanc fieri,nempe parium atq; imparium. A

DE QVANTO.

QVanti autem aliud quidem eſt diſcretum,aliud autem continuũ.& aliud quidem ex ha bentibus poſitionem ad ſeinuicem in ipſis partium conſtat,aliud aũt ex nõ habentibus po ſitionem. eſt autem diſcretum quidẽ, vt numerus, & oratio. cõtinuum vero, vt linea, ſuperficies, corpus: amplius autẽ præter hæc,locus & tempus. Partium etenĩ numeri *nullus eſt cõmunis terminus ad quem copulentur partes eius: vt quinque ſi ſunt denarij partes, ad nullum terminũ cõmunem copulantur quinque & quinque: ſed ſemper diſcreta ſunt.& tria & ſeptem ad nullum cõmunem terminum copulantur.neq; omnino habeas in numero cõmunem terminũ partiũ accipere, ſed ſemper diſcretæ ſunt.quapropter numerus quidẽ diſcretorũ eſt.Similiter autẽ & oratio.Quod etenĩ quantum ſit oratio,manifeſtum eſt.menſuratur enim ſyllaba breui & longa.dico autem cum voce orationem factam.ad nullum enĩ cõmunem terminum particulæ eius copulantur.non enim eſt cõmunis terminus ad quem ſyllabæ copulentur,ſed vna quæque diuiſa eſt ipſa ſecũdum ſeipſam.Linea vero cõtinua eſt.eſt enim ſumere cõmunem terminum punctum ad quem partes eius copulentur.& ſuperficiei,lineam.plani nanq; partes ad aliquẽ cõmunem terminum copulantur. ſimiliter autem & in corpore habeas ſumere cõmunem terminum lineam vel ſuperficiem,ad quã corporis partes copulantur. Eſt autem talium & tempus & locus.præſens enim tempus copulatur ad præteritũ & ad futurum.rurſus locus cõtinuorum eſt.locum enim quendam partes corporis obtinent,quæ ad cõmunem terminum copulantur.ergo & loci partes quæ obtinent ſingulas corporis partes ad eundẽ cõmunem terminum copulantur ad quem & corporis partes.Quapropter continuus erit & locus.ad vnum enim communem terminum eius partes copulantur.* 21 B

{ Quanti uero alterum diſcretum eſt,alterum continuum. } C

Cuiuſnam rei gratia præpoſita ſit prædicamentis omnibus ſubſtãtia,iam ſupra enarrauimus.ſedem autem ſecundã obtinet in prædicamẽtis Quãtum pluribus de cauſis.ac primum quidẽ,quod quanti in ſermone de ſubſtantia meminit, cum dixit nõ eſſe proprium ſubſtantiæ nihil eſſe ei cõtrarium,ſiquidem eſt & quanti.ne igitur diu nos quanti naturæ ignaros relinqueret, protinus de hoc poſt ſubſtãtiã uerba facit cõſulto.Deinde uero,quoniã quantũ ſecundũ ſibi locum in rerum natura, uendicat.prima enim materia,ut ſæpe proditum eſt,cũ incorporea, informis, infigurataq; ſit, prius in molem elata quantitatem cõſequitur, ac tres dimenſiones capit, fitq; triplici præditum diſtantia; quod ſecundũ ſubiectum Ariſtoteles nominat:tum ſic qualitates ſuſcipit,& fit cõpoſitum,facitq; elementa:uerbi gratia quod trino conſtat ſpatio,caliditate frigiditateq; accepta,fit ignis:frigiditate autẽ & humiditate,fit aqua:ſimiliter & reliqua. Secundũ igitur locũ in iis quæ ſunt iure obtinet quantũ. Quale uero in iis quæ ſunt tertium poſſidet.Quartum quæ ad aliquid pertinent.ſiquidẽ reſpectus quidam utriuſq; prædicamenti ſunt quæ ad aliquid referũtur.Et quoniam cæteris ſublatis, mente concipere potes naturale corpus,ſi deſit dimẽſio,ne corpus quidem cõplecti animo ualeas.locus autem & tempus & reliqua compilata inde ſunt.Tertia cauſa eſt,ꝙ qm̃ ſubſtantia in primã ac ſecũdam diuiditur,primum aũt & ſecũdum numeri eſt,numerus uero quanti,merito locus quãto poſt ſubſtantiam deſtinatus eſt.Et aliter.ipſum quærere prius,quanti eſt.Rurſus numero utiẽ definitio corporis,cum inqt quod triplici conſtat dimenſione:corpus autẽ ſubſtãtia eſt,numerus,quãti. Itaq; ſermonem de quanto iure facit Ariſtoteles omnibus de cauſis ſecundum.Diuidit uero quãtum in cõ

tinuum atq; diſcretum. Eſt porrò cōtinuum quātum qđ unitas habet partes, atq; inter ſe cohęrētes.
D diſcretum qđ ècōtrario ſe habet, quod partes inquá à ſeinuicem obtinet diſiunctas. Quāti continui
quinque ſpecies enumerat, lineá, ſuperficiem, corpus, locú, tempus, diſcreti duas, numerum, orōnéq;.
Cæterum gratia eorũ qui geometria initiati non ſunt, de his opus eſt pauca dicere. Sciēdum igiť id
à geometris corpus uocari qđ tres obtinet dimēſiones, lōgitudinem, latitudinem, ꝓfunditatem, cor/
pus autē, aut finitum eſſe, aut infinitũ. Sed non eſſe infinitum demōſtratũ Phō eſt in naturali auſcul/
tatione. ergo neceſſe eſt finitum ſit corpus omne, ſi infinitũ eſſe nullú poſſe oſtēſum eſt. qđ autem fi/
nitum terminatúq; eſt, id à termino clauditur. aliud ergo terminus eſt ab eo qđ terminať, quandoq
dem terminos ambo, aut ambo terminata appellare erat neceſſe. Ná ſi hoc terminus eſt, illud qđ ter/
minatur, idē uero ei qđ terminať eſt terminus, nec ab eo diuerſus, neceſſe eſt qđ diximus ſequatur.
Vt enim Socrates eiuſq; imago, diuerſa, nō eadem ſunt (nam ſi eſſent eadem, aut ambo Socratis ima
go eſſent, aut ambo Socrates) ita in termino & eo qđ terminatur ſeſe res habet. Hæc igiť non eſſe ea/
dem eſt neceſſe, quádoqdem eſſe diuerſa cōfeſſum eſt. Corpus ergo ſi tribus præditũ ſit dimenſioni
2 bus, huius terminus tres nō habebit. Aut igiť duas, aut unam habuerit, ſed uná obtinere nō poteſt,
non enim corpus ipm̃ in uniuerſum terminabit, eni uero terminus totũ id qđ terminat extrinſecus
emetiatur oportet. opus igitur eſt ut corporis terminus totum ipm̃ deforis ambiat, nec ꝓfunditatē
tangat. id ſi ſit, lōgitudinem ſolum latitudinemq; habebit corporis terminus: quocirca dimenſione
una à corpore ſuperabiť, ne idem ſit corpori: qui eſt ſuperficies corpus limitans, ac ſecũdum longitu
E dinem latitudinéq; circũſcribens. Quoniam uero ne hęc qdē extremo uacat, neceſſe eſt huius quoq;
terminum iuxta ſermonem de corpore habitum una dimēſione ab ipſa ſuperari. Hæc igiť cum pe/
nes lōgitudinem ac latitudinem cōſideretur, ille unũ tãtum quod eſt in longitudinē ſpatiũ habebit:
is autem linea eſt, lōgitudo latitudinis expers, uti eius quoq; habet definitio. At qm̃ terminata quoq;
linea eſt, neceſſe eſt huius etiá terminus eadem rōne uno dimenſu ſit ea inferior. Hæc ergo cú in ſo/
la ſpectetur lōgitudine, huius terminus dimenſione oīno uacat, quod eſt punctum. iccirco & ipſum
finiens geometra, punctũ inquit eſt cuius pars nulla eſt. Qđ autem noſtræ cōmentum nō ſit cogita
tionis eſſe longitudinem quæ latitudine careat, ſed id in rerum quoq; natura inueniatur, perſpicuē
oſtendunt locorũ diſtinctiones illuſtriũ ab opacis. ubi enim ſol, uerbi gratia parieti ícubuerit, eiuſq;
partem illuſtrauerit, neceſſe eſt quod locum collucatum ab obumbrato diſterminat longitudo tan/
tum ſit quæ in latitudinem non porrigatur. nam ſi habeat latitudinem, id omnino aut lumine affu/
ſum eſt, aut umbra contectum. non enim quidquá inter hæc medium eſt: ſed ſi lumine præditum,
illuſtrato: ſi umbroſum, obũbrato applicabitur. At uero linea palá inter hæc media cernitur: quę in
longitudinem ſolum extēſa obſcuratũ à luminoſo diſcriminat. nam ſi diſcreta hæc à ſe mutuo ſunt,
neceſſe eſt ꝑter hæc ſit aliquid quod ipſa diſiungat, nec radiis illuminatum ſit, nec umbra occupatũ.
Neq; hoc latitudinem habebit, habet enim id latitudinem quod neceſſe eſt lumine ſit aut umbra af/
fectum. at horũ neutrum eſt, cum utriuſq; diremptio ſit. Quare neceſſe plane eſt inſolati atq; inum/
brati loci interlimitium, lōgitudinem latitudine carētem eſſe dũtaxat, quod eſt linea. Quin cōmunis
quoq; uſus, lineæ naturaliter notitiam obtinet, cũ uias metimur: lōgitudinem enim ſine latitudīe ſo
F lam accipimus. Rurſus uero ipſius ſuperficiei notio habetur cũ mēſura definimus agros. nam eorũ
longitudinem ſolú latitudinemq; æſtimamus. At uero puteis & parietibus & lignis metiēdis, corpo
ris intelligentiam cōcipimus, lōgitudinem & latitudinem & ꝓfunditatem nimirũ aſſumentes. Rur/
ſum itaq; ſi infinita linea nō eſt, ſed terminis cōcluſa, ipſius quoq; omnino finis neceſſe eſt ab ea unó
ſpatio uincatur. Linea igitur qm̃ unam in partem dimēſile eſt, huius terminus nulla cōſtat dimēſio/
ne, quod eſt pũctum. quamobrem & id ita finiunt, cuius pars nulla eſt. Ac ſi qdem per reſolutionem
hæc inter ſe deinceps poſita eſſe oſtēdimus. & uero per cōpoſitionem idem hoc rurſus demōſtrabi/
mus. Pũctum ſi in fluxu ponatur, lineam facit: principium. n. lineæ eſt, ut ipm̃ nunc temporis, & mo
mentum motionis. Quapp recte affirmat Ariſtoteles ꝓportione hæc ſibiinuicem reſpōdere, pũctũ,
& ipſum nunc, & momētum. Quá enim pũctum ad lineam utpote lineæ principium abſq; dimēſio/
ne habet rōnem, eádem & ipſum nũc ad tēpus obtinet, & momentũ ad motum: cũ principia ſint cō/
ſequentium, ac ſpatio careant. Linea uero in latitudinem mota ſuperficiem parit. hæc autē ſi in ꝓfun
dum agatur, corpus efficit. Atq; hæc de agnoſcēdis à nobis his quid linea ſit, & ſuperficies, & corpus.
Quod autem ſint hæc cōtinua nemo ambigit: cohærent enim ipſis partes, ſuntq; una inuicem iun/
ctæ. At locus & tēpus non ex ſe habent cōtinuum, quocirca & Ariſtoteles tribus prioribus enumera
tis linea ſuperficie, corpore, uelut ab alio principio ſubiunxit. { Adhuc autem ꝑter hæc locus & tem
pus. } Quaſi illa ex ſe cōtinuitatem habeát, hæc non ex ſeſe, ſed aliis de cauſis Eſt enim nihil aliud tē/
pus quam motus menſura; qui in cæleſti fit globo. Diem nāq; eſſe dicimus, ſolis reditum ab ortu ad
ortum

ortum rurſus:& menſem ubi luna iterum ad idem pũctum unde moueri cœpit redierit,magis ue-
ro à ſole diſcedens ruꝛſus ad idem cum ipſo pũctum ſecũdum lõgitudinem coiuerit. Similiter & an- A
num,circuitum ſolis in ſignifero. Tempus ergo mẽſura eſt motionis:fit autem motio in magnitu-
dine. Ariſtoteles enim motum nullum per uacuũ fieri poſſe demonſtrat:nam ſi quis motũ inquit ꝑ
uacuum fieri uelit,is rationem quã aſſignet non habet cur celerius globoſã corpora iis quę ſolii ſpe-
ciem referunt,tãetſi pari conſtent mole deorſum ferãtur:aliasq́, ꝑterea demonſtrationes affert. Qua
re cum tria hęc ordine ſint diſpoſita magnitudo motus tp̃s,utcũq; ſeſe habet magnitudo,ſic motus
quoq;,ac quẽadmodum motus:itidem habet & tempus,Nam ſi cõtinua ſit magnitudo , continuus
erit & qui in ea fit motus:ꝗ ſi motus cõtinuus ſit,erit & tempus ɔtinuum. Simili modo & ſi diſcre-
ta magnitudo ſit,diſcreta erunt & motus & tempus. Si in ligno uerbi gratia fiat motus:huius uero
ſint partes diſcretæ,fiet diſcrete & motus.at ſi cõtinuæ hæ ſunt,eſt & motus cõtinuus. Itaq; ſi conti
nuus ſit cæleſtis globus,eſt & qui ab eo fit motus cõtinuus:cõtinuum uero & tempus:eſt enim ni-
hil aliud tẽpus,quàm mẽſura quæ in eo fit motionis. Non igitur cõtinuitatem ex ſeſe habet tp̃s,ſed
propter motum:motus uero ꝓpter corpus in quo fit motus,quocirca tempus quoq; ɔtinuitatẽ ob-
tinet corporis beneficio. Verũ ne locus quidem ex ſe cõtinuum habet:eſt enim locus, uti iam dixi-
mus,terminus ambientis quatenus rẽ quæ ambitur complectitur:ut dolium locus eſt uini non ip̃m
totum,ſed eius caua ſuperficies dũtaxat.ergo ut quod cõtinetur ſe habet,ſic habebit & locus. Cum
igitur cõtinuũ corpus omne atq; in loco neceſſario ſit,erit & locus cõtinuus, qua de re locus quoq;
corporis ope qđ in ipſo eſt continuitatem habet:eſt.n.locus ut modo diximus terminus ambientis. B
Nam quatenus quidem terminus eſt ambientis,ſuperficies nõ locus dicitur,cõtinuusq́; eſt , q̃tenus
uero ambit,locus habetq́; qua locus eſt continuitatem ex eo ipſo quod cõtinetur. Qđ autem conti-
nuus ſit omnis locus,uel hinc cõſtare poteſt. Si.n.doliũ reſcideris,nihilq́; extra uinũ , neq; aerẽ,neq;
aliquod corpus aliud ſuppoſueris,inuenietur uini illius pars quæ per ſciſſuram apparet in loco non
eſſe,quod eſt abſurdum:nam corpus omne loco ɔtineri eſt neceſſe.quinque igiť hæ ſunt ſpẽs quã-
ti. Quam ob cauſam uero ſpẽbus quanti nõ cõnumerat motum? Dicimus ꝓpterea qm̃ motus infi
nita res quædam eſt.eſt enim uia à poteſtate ad actum,ob id igitur huius non meminit Et item tãq̃
ad introductitios uerba faciens:ꝑceptionem enim maiorem req̃rit ſermo de motu. Vel magis motũ
ne proprie q̃dem quãtum eſſe dicẽdum:eſt enim actus quidã eius quod mouetur:nam quonam pa
cto alterationem,uel auctionem,uel decremẽtum dixerim quãtum? Vt ergo nec generatio quãtum
eſt,ita ne motus quidem ullus:nam nec motus localis ipſe quãtum eſt,ſed actus quidã, ꝓpter ſubie-
ctum uero in quo fit,& nõ per ſe cõtinuitatem habet. Quãobrem mutatiões in uniuerſum,id quod
ſupra quoq; aſſerebam,trias in ꝑdicamenta,non ꝑdicamenta eſſe dicẽdum eſt,aut alia ad aliud prędi
camẽtum referẽda,ut loco illo prodidimus. At tẽpus cum numerus menſuraq́; exiſtat motionis, ꝓ-
priè eſt quãtum:nam quãti ſunt numerus & mẽſura.eſt ergo tempus quãtum,ſi continuũ quoq;.i.
corpus quãtum eſt. Cæterũ quæritur quanam rõne corpus inter ſpẽs quanti cũ corpus ſubſtantia
ſit cõnumerauerit. Dico itaq; eſſe & quãtum & quale ut antea quoq; indicauimus ſubſtãtiale.uerbi
gratia calidum in igne quale ſubſtantiale eſt,& in corpore tripliciter dimenſum , ſubſtantiale quan
tum. Quem igitur ad modum ſiquis calidum in igne,nõ ut ignem,ſed ut qualitatem ſimpliciter cõ C
templetur,id ad qualitatem referet,ita corpus quoq; quoad longitudinem & latitudinem & ꝓfun-
ditatem ſimpliciter habet ſpectantes,ut ſpẽm quãti,nec ut ſubſtantiam ɔſiderauimus. Diſcreti uero
ſpecies ſunt,ut traditum eſt,oratio & numerus. Eſt enim oratio,& quãtum,& diſcretum quantum.
quantum quidem,qm̃ ſyllaba breui & lõga eã inquit metimur.diſcretum uero,qm̃ ſyllaba quæuis
propriam circũſcriptionem habet:poſſumusq́; ſyllaba una prolata ſupprimere alteram. Porrò & nu
merus diſcretorũ eſt:nam & huius quęlibet unitas circũſcriptionem ꝓpriam obtinet. Hoc igitur pa-
cto diuiſione uſus ac ſubdiuiſione,rurſus modo quodã alio ſubdiuidit quãtum: quãtum inquiens
tum ex hñtibus inter ſe partium quæ inſunt ipſis poſitionem,tum ex non habentibus conſtare. Ex
partium ſuarũ inter ſe poſitionem habẽtibus dicũtur illa,quæ alicubi poſita ac demõſtrabilia ſunt,
partesq́; habent totas ſimul cõſiſtentes,ut lapis.etenim ſitus eſt uerbi gratia in pariete,& demõſtra-
ri poteſt,ſub ſenſum enim cadit,ſimulq́, partes eius omnes cõſiſtunt. Ex ſitum itaq; habẽtibus ſunt
corpus,& ſuperficies,& linea,& locus,demonſtrabilia nãq; hæc ſunt omnia,& ſita alicubi , habentq́;
partes oẽs quæ ſimul conſtent. At uero tp̃s & oratio neq; demõſtrari queunt digito,cum ſenſui nõ
ſuccumbãt:neq; ſimul cõſtitutas habent partes:neq; enim tp̃s ſimul totum exiſtit,ſed in ipſo nunc
ſolo:ipſum.n.eſſe in eo obtinet ꝙ fiat corrumpaturq́; protinus. Verũ ne oratio quidẽ ſimul tota ſub
ſiſtit:nam ꝓnunciata ſyllaba quæ ſequũtur dicẽda nequaquã expectat,ſed prius interiit prima quã
ſecũda prodierit. Qũo igitur quod nõ permanet poſitionem quãpiam habet? atqui ordinem magis

naturalem quędam habere hæc dixeris:eſt enim ipſũ nunc futuro,nõ auté futurum ipſo nũc prius,
D eſtq; id naturalis ordo,cũ non reflectatur.Ordo aũt ad nos relatus,eſt cum nullo diſcrimine recipro
cat:uelut cum à dextris inchoantes,primum dixerimus dextrum, rurſus ſi incipere à ſiniſtris ueli/
ſiniſtrum primum aſſeruerimus.Et uero oratio quoq; ordinem obtinet naturalem: nam qui ora/
tioné dicit,primá ſyllabá hanc habet,illá ſcdam.Quin ordo etiá in numero eſt, ꝙ duo priora uno nu
merentur.Verũ qm̃ eſt duplex numerus,alter in aĩo numerans,alter in numerabilibus:quemadmo
dum & Sextarius duplex,tum quo metimur,tum qué metimur:animo inſitum numerũ nõ poſſe
ex iis eſſe quæ poſitum partium habeant perſpectum eſt:nõ enim ſitum quépiam habent eius par/
tes,cum ſit intelligibilis,qui autem in numerabilibus eſt rebus,ut in decem equis,is ex poſitum ha/
bentibus cõſiſtit.nam iacent uſquá eius partes,ac quédam inter ſe obtinẽt ſitũ,ob id itaq; dixit,{Po/
ſitionem autem haud planè acceperis}.Nec dixit nequaquàm:haud ignarus numerum alterum ex
poſitionem habentibus conſtare, alterum ex non habentibus.Sed enim uel in ipſis auctoris uer/
bis perſcrutari ea quæ diximus operæprecium eſt.{Partium enim numeri communis nullus
eſt terminus ad quem eius copulentur partes.} Quod numerus quantum ſit,ne probatione di/
gnum quidem arbitratur.qui enim numerum nõ uult quantum eſſe, nec aliud quidquã cenſuerit.
ꝙ autem diſcretum ſit quãtum,nimirum hoc aſſerit.non enim inquit terminum habet ad qué par/
tes eius cõmittantur cõmunem.Nam ſi denarium numerum in duos quinarios diuiſerimus, diſcre/
tum utrũq;,circũſcriptionemq; habere cõperiemus.neq; enim unitas aliqua eſt quæ partibus utriſq;
coniuncta ſit,ſuaq; opera continuitatem iis largiatur.Similiter & in ſeptenario numero.nam quarta
E unitas, trinitatum neutram neq; ad ſeipſam, neq; eas inter ſe connectit: ſed ipſa quoq; in circunſcri/
ptione propria cõſideratur.quare diſcretum quantũ eſt numerus.Sed oratio quoq; inquit diſcretũ
eſt quãtum,eadem de cauſa.nam neq; orationis partes,ſyllabas inquam, per cõmunem terminũ qué
piam cõtinuari cernas,ſed circunſcripta quælibet eſt.Orationem auté dicit quæ cum uoce fit.quádo
quidem enim oratio altera pronunciatiua eſt,altera interius inſita,quæ in animo ſpectatur, ob id de
pronunciatiua ſe oratione loqui admonet. nam interior ne quãtum quidem eſt omnino. uerum ſi
quidpiam eſt modo,animi qualitas ꝓculdubio eſt, ſi habitus diſpoſitio eſt animi,diſpoſitio autem
& habitus qualitates,uti intelligemus.Numerũ autem orationi antepoſuit,quoniã per eum oratio/
nem metimur.{ Linea uero cõtinua eſt.eſt enim cõmunem terminum ſumere ad quem eius conti/
nuantur partes,punctum.& ſuperficiei lineam.} Linea iure continua eſt.eſt enim linea longitudo la
titudine carens.nam pars eius quælibet ad aliam atq; aliam copulat,quæ punctũ terminum obtinét
cõmunem.punctum autem impers eſt ,uacatq; dimenſione.merito igitur & eius partes continue ac
citra dimenſionem unitę ſunt,diuiditur enim in puncto linea,in quo & eius copulantur partes.Cę/
terum punctum ſeu cõmunem terminum poteſtate nec actu oportet cepiſſe. nam ſi actu acceperis,
non erit linea tota continua.Et uero ſpeciei partes cõmuni termino id eſt lineę copulantur.quocir/
ca continua eſt.& ſuperficies,per lineam enim diuiditur, ꝙ ſi linea lõgitudo eſt expers latitudinis cũ
ſuperficies per longitudinem ſecetur,partes latitudinis interſtitio carebunt quádoquidem nec linea
F ſpacium habet ſecũdum latitudiné.Porrò uel hoc loco linea poteſtate & non actu capiéda eſt. {Par/
tes enim plani ad terminum quẽdam copulantur cõmunem. } Antiquiores enim ſuperficié abſo/
lute omnem,planum,unũ pro uno dicentes appellant.ſiquidem nullo diſcrimine ſuperficié uel pla/
num nominant.Iuniores uero non omné ſuperficiem planum uocant, ſed extentam dũtaxat.norũt
quippe ſuperficiem genus eſſe.eáq; in planam,& teretem,& globoſam, ac ſi alia ſit quæpiam diuidi.
{Eadem uero ratione & in corpore cõmunem terminum lineam uel ſuperficié ſumere aſſignareq;
habeas,ad quá ſe corporis partes contingant.} Copulantur enim ad ſuperficiem terminũ cõmunem
corporis partes.ob eam uero & ad lineam.Nam cum ſuperficies ſecũdum profundũ diuidat corpo/
ra,ipſa uero profunditatis dimenſione omnino careat, neceſſario quoq; partes corporis per ſuperfi/
ciem ad ſeinuicem citra dimẽſionem copulantur.rurſus autem & hoc loco, diuiſionem etiam ad ſu/
perficiem poteſtate accipimus.{Ob ſuperficié uero corporis partes uel ad lineã copulantur.}Quo/
niam enim uti diximus adepta fluxum linea ſuperficié facit, is à linea incipiat oportet qui corpus ſe
cundum ſuperficié diuidit.eamq; uelut attrahendo ſuperficiem conſtituat, atq; ea ſubiectũ diuidat.
Quãobrem quoniam corpus ipſa per ſe totam ſuperficies ſecat , neceſſe quoq; eſt ut ſuo termino, li/
nea inquam,corporis extrema coniungat.{Eſt porrò tempus & locus huiuſmodi.nam tẽpus nunc,
ad pręteritum ac futurum copulatur.rurſus locus continuorum eſt.occupant enim locum quen/
dam corporis partes,quę ad cõmunem terminum quẽdam connectũtur.} Si enim corpus coniũ/
ctas continuasq; habere partes demonſtratum eſt. (nãq; ſecũdũ ſe totum in loco eſt omne corpus)
locus ergo qui corpus ambit cõtinuus eſt.ſiquidem pars nulla corporis quin in loco ſit,effugit.igi/

tur ob

tur ob corporis continuitatem habet & locus continuum. A

Amplius autem. Alia quidem conſtāt ex partibus quæ in eis ſunt poſitionem habentibus ad ſeinuicem. alia autem ex non habentibus poſitionem: vt lineæ quidem partes poſitionem habent ad ſeinuicem: ſingulæ nāque earum ſitæ ſunt alicubi, & habeas vnde diſtincte ſumas, & aſsignes vbi ſingulæ ſitæ ſint in plano, & ad quam partem reliquarum copulentur. ſimiliter autem & partes plani poſitionem habent aliquam. ſimiliter nāque aſsignaretur vnaquæq; vbi iacet, & quæ copulentur ad ſeinuicem. ſed & ſolidi partes ſimiliter, & loci. In numero autem non poſsit quiquam oſtendere quēadmodum partes eius poſitionem aliquam habeant ad ſeinuicem, aut vbi iaceant, aut quæ partes ad ſeinuicem connectantur. neq; eæ quæ temporis ſunt: nihil enim permanent partes temporis: quod autem non eſt permanens, quomodo poſitionem aliquā habebit? Sed magis ordinem quēdam dices habere, eo quod aliud quidem prius ſit temporis, aliud vero poſterius. Sed & in numero ſimiliter, eo quod prius numeratur vnum ꝙ duo, & duo ꝙ tria: & ſic habebunt aliquem ordinem: poſitionem vero non omnino accipies. Sed oratio ſimiliter. nulla. n. remanet partiū, ſed dictum eſt ſimul, & non eſt hoc amplius aſſumere. Quapropter non erit nulla poſitio partium eius ſiquidem permanet. Igitur alia ex habentibus poſitionem partibus conſtant, alia ex non habentibus poſitionem. 22 B

{Præterea quædam ex partium quæ ipſis inſunt poſitionem inter ſe habentibus conſtant, quædam ex non habentibus.}

Attendendum eſt conſtrui in priore diuiſione tēpus quātis continuis, lineæ, ſuperficiei, corpori, loco: hic uero iis quę non ex poſitionem habentibus partium conſtant. quādoquidem ex habētibus poſitionem conſiſtentia tribus his figurātur, quod ſita uſquā ſint, ſuperius inferius: quod digito demonſtrari queant: quod partes coniunctas hoc eſt totas ſimul exiſtentes habeant: quorum ne unū quidem tempori competit. Numerū autem cum in prima diuiſione diſcretis cōnumeraſſet, hic poſitionem habentibus iunxiſſe quodāmodo uidetur, enīuero de quali numero ſermo ei ſit ſuperius diximus. {Vbi ſita quælibet in planitie ſit, & quibus reliquarū partibus cohæreat.} Per hæc uerba, ubi ſita quęlibet ſit, receptiuū dicit. Per ea uero, & quibus reliquarum partibus cohęreat, ſex poſitus aduerbia. Qua uero ratione quātum non in id quod præditum in ordine ſit & non ſit, ſed in poſitū habens & non habēs diuiſit? Quoniam ordo in quāto ſpectatur. non enim in poſititis ordo eſt dūtaxat, ſed in poſitu quoq; carentibus. nam & in numero uiſitur, ſiquidem unum prius duobus eſt: & in oratione, quādoquidem exordium narrationi præmittitur: & in tempore. primum enim præteritum eſt, dein præſens, poſtremo futurum.

Proprie autem quanta hæc dicuntur ſola quæ dicta ſunt: alia vero omnia ſecūdum accidens. Ad hæc enim aſpicientes, & alia dicimus quanta: vt multum dicitur album, eo quod ſuperficies multa ſit. & actio longa, eo quod tempus multum ſit, & motus multus. Neq; enim horum ſingulum per ſe quantum dicitur: vt ſi quis aſsignet quanta actio eſt, tēpore diffiniet annuam, vel ſic aliquo modo aſsignās. & album quantum quid ſit aſsignans, ſuperficie definiet. quanta enim fuerit ſuperficies, tantum album eſſe diceret. Quare ſola proprie ſecundum ſeipſa dicuntur quanta quæ dicta ſunt. aliorum vero nihil per ſe: ſed ſi forte, per accidens. 23 C

{Cæterum proprie quāta hęc ſola dicūtur quæ cōmemorauimus. alia uero per accidens omnia, quippe ad hęc reſpicientes, & alia quanta nominamus. uerbi gratia multum uocatur album, quod ſit ſuperficies multa.}

Scientis munus eſt non ſubiectas modo eius ſcientiæ res contemplari, uerum eas etiam quæ eſſe uidentur, nec re uera ſunt, perſequi atq; refellere. Id quoq; Ariſtoteles facit. Nam cum ſpecies quāti ſeptem, nempe continui quinque, duas autem diſcreti enumeraſſet, non eatenus ſtetit, ſed num ſub quantum redigi & alia quæpiam poſſint diſquirit. Quādoquidē igitur album & multū & paucum uidetur, quāti autem ſunt multum & paucum: ſed actionem quoq; longā & breuem uocamus, hæc inquit non proprie quāta, uerum per accidēs appellamus. eo enī quāta & ipſa nuncupātur quòd in quantis exiſtant. Nam quoniā in ſuperficie album eſt, ſi multa uel pauca illa ſit, album quoq; multū paucumúe eſſe ex tranſumptione hac affirmamus. Similiter & actio ut longa ſit aut breuis per acci-

dens habet.Cum enim exempli cauſa Troianum bellum in quodam tẽpore ſit puta decennio confe
D ctum,tempus autem lõgum nominemus, iccirco & actionem quæ in longo tẽpore obitur, longam
eſſe per accidens dicimus. Quãobrem quanta proprie ea ſunt quæ recenſuimus: alia uero illorum
gratia quãta per accidens appellantur. {Et motus multus.} Multus dicitur motus eſſe,quod tẽpus
in quo fit,multum exiſtat. Tempus enim menſura eſt motionis.nam menſem uocamus lunę reſtitu
tionem.annum uero,ſolis circuitum annuo tempore confectum.quippe ſi quis quãta ſit actio quæ
piam togatus fuerit,tempus reſpondet,ut decem annorũ. {Quanta enim cũq; ſuperficies fuerit,tan/
tum quoq; album eſſe affirmabis.} Nam ſi quãtum ſit album interrogaueris,dicimus bicubitũ for/
te uel tricubitum, quanta nimirum & ſuperficies eſt quæ album continet. Quare non ipſum al/
bum multum uel paucum, ſed ſuperficiem appellamus. Cæterum poteſt & in cubitali ſuperficie
album eo magis quod in bicubitali eſt album eſſe: uerum tunc album non albo plus, ſed album
albo magis album nominamus.

24 *Amplius.Quanto nihil eſt cõtrarium.In definitis enim manifeſtum eſt quod nihil eſt cõtrarium:*
vt bicubito vel tricubito,vel ſuperficiei,vel alicui talium.nihil enim illis eſt cõtrarium.Niſi quis for
te dicat multum pauco eſſe cõtrarium,vel magnum paruo.Horum autem nihil eſt quantũ: ſed magis
eorum quæ ſunt ad aliquid.Nihil enim ipſum per ſeipſum magnum vel paruum dicitur: ſed eo quod
a *ad alterum refertur.vt mons quidem paruus dicitur,millium vero magnum.eo quod hoc iis quæ ſunt*
E *ſui generis maius ſit,illud vero iis quæ ſui ſunt generis minus.ergo ad alterũ eſt eorum relatio.Nã*
ſi per ſeipſum magnum vel paruum diceretur,nũquam mons quidem aliquãdo paruus,millium vero
magnum diceretur.Rurſus in vico quidẽ plures homines eſſe dicemus,Athenis vero paucos.cũ ſint
illis multo plures.& in domo quidem multos;in theatro vero paucos,cum ſint plures.

{Item quanto nihil eſt contrarium.}
Cum quanti diuiſione nobis tradita,qualia proprie quãta ſint, & qualia per accidens dixerit,nũc
uult,perinde atq; in ſubſtantia fecit,proprium quanti aſſignare.nam finitionem eius promere mini
me licuit,ob eam quã ſupra cauſam attulimus:nempe q; generaliſſimorũ generum finitio explicari
non poſſit.ſiquidem de decem ꝑdicamentis ens,ut in introductionibus ꝓditum eſt,nõ ut genus ꝑ/
dicatur.Nam ſi de quãto hoc quopiam ei ut bicubito ſermo haberetur,fieri poterat,ut genere aſſu/
mendo quod eſt ſimpliciter quãtum,eius naturã finitione exhiberet.Nũc uero de ſimpliciter quan/
to ſermonem inſtituit,cuius genus inuenire generaliſſimũ non eſt,quo finitionem eius in medium
afferret. Verũenimuero quemadmodum in ſubſtantia ea prius quæ ipſius ꝓpria eſſe uideren̄t expo
ſuit,dein cõfutatis iis,uniuerſum eius uere ꝓprium tradidit,hic quoq; haud ſecus exploſis prius iis
quæ propria quanti eſſe uideban̄t,poſtea germanũ ipſius propriũ edocet. Atq; in primis quidem,ni
hil inquit cõtrarium habere,quanti eſſe ꝓprium uideri:nam finito quãto quidnam eſſe inquit con
F trarium,ut bicubito,uel tricubito,uel ſuperficiei,uel eiuſmodi cuiquã poteſt? {Nihil enim eorũ cõ/
trarium eſt,niſi quis forte multum pauco,uel magnũ paruo contrariũ eſſe affirmauerit.} Hic,ꝓprie
an magnum & paruũ contraria,uel quanta omnino ſint,accurata examinatiõe ſcrutat̄. Nam cum in
diſputatione de ſubſtãtia hæc ſola cõmemoraſſet,contrarietate eorum cõceſſa ꝑteriit,nunc uero nõ
eſſe hæc quãta,ſed ad aliquid demõſtrat:idq; duplici rurſum uia,tum per inſtantiam,nempe q; non
ſint quãta,tum per fiduciariã reprobationem,nimirũ q; tãetſi quanta eſſe fuerit cõceſſum,nõ ſint ta
men cõtraria.Ac primum quidẽ per inſtãtiam ſic inquiens,horũ autẽ nullum eſt quãtum,ſed ad ali
quid magis:nihil enim ipſm per ſe magnũ dicitur aut paruũ,ſed ad alterũ refertur. Propriũ nãq; ad
aliquid ſe hñtium eſt,uno poſito ſimul inferri alterũ,& tolli ſublato.Nam poſito patre,ſecũ omnino
& filius infertur,atq; eo ſublato perimit̄.Eo modo nec multum quidquã ipſum per ſe dicitur mul/
tum,ſed ſi ad paucũ referatur,nec ſecus quoq; paucũ ad multum.Et uero in paruo & magno ſimi/
lis ratio eſt:habet.n.relationem utrũq; ad alterũ,neq; horum ipſm per ſe ullum finitã quãpiam obti/
net naturam,idq; apertum hinc eſt,nam mons inqt paruus,magnũ autem milii granũ uocatur. Atq
ſi horum per ſe quodlibet paruum diceretur,neq; ad alterũ collatione ad illud referretur,utiq; non
montem paruum,granum autẽ milii magnũ nominaremus:ridiculum.n.hoc eſſet:nũc uero paruũ
quidem mõtem,alio uidelicet minorem mõte appellamus,magnũ autem milii granum,nempe alio
maiorem. Sic & paucos homines Athenis eſſe, ipſas ſibi aliũe urbi conferentes: in uico uero com/
plures, quãquã hic quàm Athenis pauciores, comparationem nimirum ad uicum alium facientes.
Qua de re aut ↄtinuum quanti & ad aliquid relati idemq; eſſe ꝑdicamẽtum dicamus, aut ſi diſting

cta prædicamenta ſunt, hæc nõ ad quantum, ſed ad id magis quod eſt ad aliquid referenda.

Amplius. Bicubitum quidem & tricubitum & vnũquodque talium quantum ſignificat: magnum A 25
vero vel paruũ non ſignificat quantum, ſed magis ad aliquid. quoniam ad alterum conſideratur &
magnum & paruum. quare manifeſtum eſt quod ipſa ſunt eorum quæ ad aliquid.

{Præterea bicubitum & tricubitum atq; unũquodq; eiuſmodi, quantum ſignificat. magnum autẽ
& paruum nõ indicat quãtum, ſed ad aliquid magis.}

Proprie.n. quãtũ, inqt, & circa qtũ ſit denotat: tricubitalis.n. ut ſic dixerim bicubitalis ne ẽ. Quare
q̃ ꝓprie qta ſunt circa qtũ quoq; uerſenť declarãt. At magnũ & puũ, multũq́, & paucũ nõ certũ qtũ
definitũq́, obtinent: eſt enim horũ qduis infinitum. quapp hæc quanta nõ ſunt. Quid ergo dixerit
quiſquã, non eſt fortaſſe infinitum quãtum? nam ubi cõtinuum uel numerum uel lineã dico, aut hu
iuſmodi quidpiam, quãtum qddam pronuncio qdem, nõ tamen ꝑterea & circa quãtum ſit definio,
uelut cum tria dico, uel quinque, uel tricubitũ. Neq; igitur in his infinitudinẽ eãdem ſpectari aio q̃
in paruo ac magno uiſitur, & multo ac paruo. Sunt.n. ĩfinitiora ſemp ſpeciebus ſuis genera. Animali
igitur pronunciãdo non perinde finio ſubiectum atq; cum hoiem dico, aut equum. Verũtamẽ quo/
niam nõ æquiuoca ſimplr uox eſt animal, ſed inſita q̃dam cõmuniter pluribus ſubſtãtia, licet qđ ab
hac uoce animal ſignificatur definire, atq; ſubſtãtiam aiatam ſenſu ꝑditam eſſe dicere, eſtq́, certa quę
dam natura ea quæ ab animali denotať. Sic igitur & in ꝓpoſitis. Nomen.n. continui cum generalius B
pateat, eſt quãto quidem infinitius determinato, nẽpe tricubito: quippe hoc ĩdiuiduũ iam eſt, ut ibi
Socrates quoq; indiuiduũ. Similr numeri quoq; generalius ſignificatum eſt quã trium & quinque,
quæ ſunt indiuidua. Sed eſt tamẽ & in his quiddam, ut qđ declaratur, finitũ: cõtinuum.n. eſt quãtũ,
cuius partes ad terminum quẽdam coeunt cõmunem, diſcretum autẽ, quod nõ ita habet. Et uero li
nea noianda, magnitudinẽ dico ſpatio uno cõprehenſam, ſuperficie, duobus: corpore autẽ, tribus, ac
finitum horũ quodq; eſt, perpetuo ſe perinde habens, nec ad reſpectũ diuerſum, differentem, ut ma/
gnum & paruum, & multũ & paucum naturã admittit. Nam ſiqs magnum dicat, puta ꝙ aliud exu
peret, atq; iccirco magnũ mõtem, uerbi gratia Olympũ aſſerat, ut Hymetto uaſtiorem, tamẽ eũdem
hunc ſi terræ cõferat, paruum, quaſi minor quã ea ſit, appellabit. Ergo quod eſſe magnũ diciť, quã/
tum quodpiã finitum nõ eſt: ut ſingula quæ diximus quanta, non quanta dũtaxat ſunt, ſed & circa
quãtum ſint definiũt: exẽpli gratia uel in unum porrigi uerſum, ut linea, uel in duos, ut ſuperficies,
uel in unione partiũ ſpectari, ut cõtinuum, uel in earũdem diuiſione dirẽptioneq́, ut diſcretũ. Præ/
terea. Iã magnum & paruum in quãtis uerſantur particularibus, ut in hac ſuperficie. ſimilr & in hac
linea, atq; in hoc corpore: & multum ac paucũ in hoc numero. Quocirca in quãtis indiuiduis horũ
quoduis uerſatur. quãta uero indiuidua, nõ quanta ſe modo eſſe, uerũ & circa quãtum ſingula eo/
rum uerſentur declarãt, ut tria, & quinque. Nõ ergo quanta ſunt magnũ & paruũ. quo factum eſt,
ut uſus quoq; Ariſtoteles huiuſmodi fuerit exemplis, utiq; cũ dixit à bicubito atq; tricubito eiuſq;
notæ ſingulis dũtaxat. i. ſubſiſtentibus indiuiduis quãtum indicari. Nã ſi quãtũ omnino eſt magnũ, C
& paruum, indiuiduũ prorſus dicẽdum eſt: ſi eſt (id quod dixi) ſimplr quidpiam magnũ, ſed magnũ
in ſubſiſtentia eſſe ꝓnũciamus, eſt autem & magnitudo indiuidua. Ergo ſi quãtum eſt omne indi/
uiduum, definit: magnum autem & paruum, & multum paucũq; cum ſint indiuidua, infinita quæ
dam exiſtunt. non igitur quanta ſunt magnum & paruum, ac per inſtantiam quidem, ne quãta qui
dem ea eſſe ita concedit. Per fiduciariam autem reprobationem, tãetſi quanta eſſe ea conceſſerit, ipſa
tamen non eſſe contraria demonſtrat. Illinc uero reprobationis initium ſumit.

Amplius. Siue aliquis ponat quanta eſſe hæc, ſiue non ponat, nihil eſt in illis cõtrarium. quod enim 26
non poteſt ſumi per ſeipſum, ſed ad alterum referiur, quomodo huic aliquid erit contrariũ?

{Item ſiue ponat quis quanta ea eſſe, ſiue non ponat, nullũ eſt ipſis cõtrarium. nam quod ipſum
per ſe ſumere non eſt, ſed ad alterũ refertur, quomodo cõtrarium huic eſſe quidpiã poſſit?}

Quod dicit huiuſmodi eſt, Cõtraria primũ ipſa per ſe ſunt, abſolutamq́; obtinent ſubſiſtentiam:
tum ſic inter ſe bellum ſuſcipiunt: ut album & nigrum, cum alia prius quædã ſint, (ſunt enim qua/
litates) ita aduerſus ſe mutuo prælium iniuerunt. Eo ſiquidem ad aliquid relata à cõtrariis differũt,
ꝙ primum ipſa per ſe contraria ſint. (licet enim qui album dixerit, nigrũ nõ accepiſſe: & ne omnino
quidem, etiam ſi album ſit, eſſe. contra nigrũ eſſe, nequaquã albo exiſtente) deinde inter ſe pugnent.
At quæ ſunt ad aliquid ſimul ſe inuicẽ pariant, ſimulq́; intereant. nam patre nominato, filium quoq;
ſimul cõprehendi: & hoc rurſus perempto, ſimul & filius deperit. Quandoquidẽ igitur magnũ par/

uumq́;, & multum ac paucum per ſe minime ipſa ſunt, neq; horum per ſeipſum nõ alteri adhærẽs
D ſubſiſtere aliqđ ualet, nõ contraria, ſed ad aliquid eſſe conſpicuũ eſt. Cõtraria eni eſſe ea dicebamus,
quę prius ipſa per ſe ſubſiſtentiã habent propriam, dein ſic inter ſe pugnam cõmiſcent.

17 *Amplius autem. Si ſunt magnum & paruum cõtraria, continget idem ſimul contraria ſuſcipere.
& ea ipſa ſibimet eſſe contraria. cõtingit enim ſimul idem paruum eſſe & magnũ. eſt enim ad hoc qui-
dem paruum, ad aliud vero idipſum magnum. quare idem & paruũ & magnum eodem tẽpore eſſe cõ-
tingit. quare ſimul cõtraria ſuſcipere. Sed nihil eſt quod videatur ſimul contraria ſuſcipere poſſe: vt
in ſubſtantia quidẽ. ſuſceptibilis enim cõtrariorum eſſe videtur: ſed nullus ſimul ſanus eſt & æger:
neq; album & nigrum eſt ſimul. nihilq́; aliud ſimul cõtraria ſuſcipiet. Et eadem ſibiipſis contingit eſſe
contraria. nam ſi eſt magnũ paruo cõtrarium, ipſum autem idem ſimul eſt magnũ & paruum, ipſum
ſibi erit contrarium. ſed impoßibile eſt aliquid ſibiipſi eſſe contrarium. Non eſt igitur magnum par-
uo contrarium: neq; multum pauco. quare niſi & eorum quæ ad aliquid hæc quis dicat, ſed quan-
ti, nihil contrarium habebunt.*

{ Inſuper ſi erunt magnum & paruum cõtraria, uſu ueniet idem ſimul contraria admittere, atque
ipſa ſibiipſis eſſe contraria. }

E Ex his contraria planè non eſſe ea per abductionem ad impoſſibile demõſtrat. ait enim. Si contra-
rium paruo magnum eſt, eodem tẽpore contraria eidem ineſſe continget. nam erit idem & magnũ
& paruum, & multum & paucum: uerbi cauſa, milii granum ſi ad fabam cõferas, paruũ: ſi ad ſinapi,
magnum appellatur. & qui Athenis homines ſunt, ſi iis qui in pago habitant cõpares, multos: ſi iis
qui totam græciam incolunt, paucos nominabis. itaq; hæc, id quod fieri nequit, tẽpore eodem cõtra-
ria aſciſcent. Eniuero ſubſtantia cõtrariorum quidem eſſe capax aſſerebatur, nõ tẽpore eodem tamẽ
contraria accipere. erit enim idem nũquam eodem tempore calidũ & frigidum, album & nigrum.
Non ſolum autem admitti ab his contraria inquit, ſed ipſa quoq; ſibiipſis fore cõtraria: ſiquidem di-
citur idem paruum & magnum, & multum & paucum, quod certe abſurdum eſt: quippe ens nul-
lum ipſum ſecum pugnat. { Non eſt igitur magnum paruo cõtrarium, nec multum pauco. } Antea
contraria ipſa ſuppoſuit, & quanta non eſſe oſtendit, dein ſubiecit quanta eſſe, atq; cõtraria non eſſe
monſtrauit. nãq;, ut uerum poſtulat, neq; quãta ſunt neq; contraria, ſed ad aliquid. Quòd itaq; quãta
non ſint, per inſtãtiã aſſeruit. ꝙ uero neq; contraria, per fiduciariam reprobationẽ. ſunt ergo uti dixi-
mus ad aliquid, ipſumque eſſe habent in quantis. Proprie autem magnũ & paruum de cõtinuo di-
cuntur. nam corpus magnum & paruum appellamus. ſimiliter & lõgum & breue. eodem modo &
ſuperficiem, ac ſpecies continui reliquas magnas uel paruas, uel longas uel breues proprie nomina-
mus. At multum paucumq́, de diſcreto, nec ſitum habente, nẽpe de numero ac tempore, quæ poſi-
tu carent. multum nãq; tempus & paucum, ſimiliter & numerũ dicimus. Quamobrem ſermonem
F & ipſe in exemplis meditatus, magnum & paruum in monte & milii grano, quæ cõtinui quãti ſunt,
accepit. corpus enim eſt utrumq;. multum uero & paucũ in numero, in hominibus inquã, tum qui
Athenis, tum qui in pago degunt, quæ ſunt diſcreti. eſt enim numerus diſcretum quantũ. Cęterum
ſæpe quoq; abutendo paruum & magnũ de diſcreto ferimus, multũ uero & paucum de continuo.
paruam ſiquidem Demoſthenis eſſe orationem dicimus aut magnã, ꝙ ad ſcopum unum ac conti-
nuum ſpectet. quare & de oratione hac magnũ ob ſcopi cõtinuitatem unitatemq́; ferre cõſueuimus.
Nimirum orationes nouem illas de publicis negociis haudquaquã orationem longã uocaremus. nõ
enim intentio harũ una eſt ac cõtinua. neq; item Philippicas undecim: ſed eas dicimus multas. Quin
& aquam, cum cõtinua ſit, multã nominamus, forte quod facile diuidatur. Sæpe uero & multã dici-
mus uiam, tametſi cõtinua eſt: nempe quod in multa ſtadia ſecetur: uel ꝙ ambulãdo locus quidam
pedibus diſtinguatur. Eſt uero & hoc loco iure quæſtione dignum, quomodo multũ & paucum
quanta eſſe paulo ante affirmauerit, cum diceret ꝓprie quanta hæc ſola nuncupari quæ proxime
docuit. Sunt autem quinq; cõtinui ſpecies, linea, ſuperficies, corpus, locus, & tempus. & duæ diſcreti,
oratio, & numerus. Alia uero, inquit, per accidens omnia. quippe ad hæc reſpicientes, & alia quanta
nominamus, ut multũ uocatur album, ꝙ ſit ſuperficies multa. Quo pacto igitur his prius dictis, qui-
bus multum & paucum quãti eſſe planè pronunciauit, hic non eſſe quanti, ſed ad aliquid affirmat?
ſi enim non quanta ea eſſe hic uere oſtenſum eſt, ſuperius eadẽ eſſe quanta perperã dixit. quid ergo
ad hoc aiunt? nimirũ (id quod nos ſæpe prodidimus) quæ ſunt ad aliquid, definitã re uera nequa-
quam habere naturã, ſed in prædicamentis aliis exiſtere: eſſeq́; multum & paucum, & magnum, ac

paruum,

parũum,& duplum & dimidiũ,ſimiliaq́; ad aliquid:quæ in quanto ↄſiſtunt,non in quali: quemad-
modum & albius,& dulcius,& grauius,ad aliqd:quæ ſubſiſtentiã in quali obtinent.Itaq; cum mul- A
tum dicimus album,quoniam multum & paucum,quę ad aliquid ſunt,circa quãtum,& non quale
uerſantur,non ꝓprie uidelicet,neq; per ſe loquimur:uerũ quia ſuperficies multa quędam eſt quãti.
Non hoc igiẗ dixit ſuperius,multũ ipſum per ſe quantũ eſſe,ſed ad aliquid in quãto: neq; id ſanè in
quãto ferre niſi per accidens licet,nempe ꝙ in quãto ſit,multum ac paucum admittente.

Maxime aũt circa locum eſſe videtur contrarietas quanti. ſurſum enim ei quod eſt deorſum con- 28
trarium ponunt,locum qui in medio eſt deorſum dicentes:eo quod plurima diſtantia ſit medij ad mũdi
terminos. Videntur autem & aliorum cõtrariorum ab his afferre diffinitionem. Quæ enim plurimũ
à ſeinuicem diſtant eorum quæ ſunt ſub eodem genere,contraria eſſe diffiniunt.

{Porrò quanti contrarietas circa locũ eſſe maxime,uidetur.ſupra enim & infra cõtrarium ponũt
locum ad medium infra nominantes,quod ad mundi terminos plurimũ medii ſpacium ſit.}

Poſtquàm magnum & paruũ neq; quanta eſſe neq; cõtraria demonſtrauit,ſiquis omnino inquit
contemplari in quãto contrarietatem uelit,ſupra & infra concipiat.hæc enim tum à ſe mutuo pluri-
mum diſtant,tum cõtrariorum quoq; ob id finitionẽ ſuſcipiunt.ſic nãq; definiuntur contraria,quæ
plurimum ſunt in eodẽ genere à ſeinuicem diſtincta. Cæterum hoc ipſi non placet.ſiquidem ſupra
& infra in rerum natura re uera non eſt,ſed circum & mediũ:quæ non cõtraria,ſed ad aliquid ſunt. B
circum enim ipſum,circum mediũ eſt. ſupra uero & infra ſpacio abeſſe per diametrum à ſe mutuo
debent. At terra centri rationem obtinet uniuerſo collata,ad quã grauia omnia deferunẗ. Qua itaq;
ratione locum terræ,hoc eſt centrum uniuerſi,ignis loco,ideſt cauæ lunaris globi circũferentiæ con-
trarium aſſeremus? nõ enim alter ab altero abeſt uniuerſi diametro, q̃re plurimũ ſemoti non ſunt.
Seiuncta enim ſunt ea plurimũ quæ omni diſtãt diametro.ergo neq; hęc,neq; ſupra & infra contra-
ria ſunt,ſed uti dixi ad aliquid,circum nãq; ipſum,circum mediũ eſt. Niſi quis infra eſſe terrã ſimul
omnem ſuppoſuerit,ꝙ terra ſub pedibus atq; infra quauis ſui parte ſit habitantibus,cœlum autẽ ſu-
pra.Quod ſiquis ſecũdum terræ ſuperficiẽ infra,ſphęrã autem ſupra dicere uelit,idem ſupra infraq́;
eſſe inuenietur.Nam ſuperna terræ ſuperficies infra eſt cæli comparatiõe.ſi infernæ ſuiipſius ſuper-
ficiei cõferaẗ,ſupra.Quin & hemiſphærium utrũq; ſupra infraq́; erit cum ſeſe pro motu diuerſo ali-
ter atq; aliter habear.Sed nihil eſt qđ ſimul in ſeipſo contraria eadem ratione obtineat.Qua de cauſa
fieri nequit.ut ſupra & infra in rerum natura ꝓprie ſint.niſi modo prædicto ſimul terram omnem
infra appellare cuiq; libeat.Eniuero ſitu eſt ſupra & infra:ut capiti noſtro impẽdens laquear quippe
ad nos relatum,ſupra:eſt ad eo ſuperiora,infra.{Locum ad mediũ infra nominantes quod ad mũdi
terminos plurimũ medii ſpacium ſit.}Qui,inquit,ſupra & infra in rerum natura eſſe propterea uo-
lunt,ꝙ terra à quouis mundi termino ſpacio per diametrum diſtet, terram infra eſſe iccirco aſſeue-
rant.{Ab his uero finitionẽ quoq; aliorũ iferre ↄtrariorũ uideñẗ.nam quæ à ſe plurimũ inuicem in C
eodem diſtant genere,contrara definiunt.} Quoniam terrã infra eſſe ſuſpicati ſunt inquit,hæc uero
ut ad ſingulos mundi fines relata plurimo interſtitio abeſt,per diametrum inquã:ſunt autem ſupra
& infra contraria,referũturq́; hæc ad unũ genus quãtum,ex his & contrariis omnibus finitionẽ affe-
runt,cõtrariaq́; eſſe dicũt ea quę à ſe mutuo diſtant plurimũ,ſub eodem genere cõphenſa.

Non videtur autem quantũ ſuſcipere magis & minus, vt bicubitum.neq; enim alterum altero ma- 29
gis bicubitũ.neq; in numero:vt tria q̃ quinq; nihil magis quinq; aut tria dicuntur,neq; quinq; q̃ tria.nec
tempus alterum altero magis tempus dicitur:nec in nullo eorum quæ dicta ſunt omnino,magis & mi-
nus dicitur.Quare quantum non ſuſcipit magis & minus.

{Non uidetur uero quantum magis & minus admittere.}

Cum proprium eſſe quanti aſſeruerit nullum habere cõtrarium, idq́; omni ineſſe oſtenderit, nõ
addidit quanti hoc proprium non eſſe,quandoquidẽ & ſubſtantiæ cõpetat, quẽadmodum & in ſub
ſtantia egit.hoc enim ex iis fuit perſpectum quę de ſubſtantia diſſeruit.Nam ſi ibi proprium nõ eſſe
ſubſtantiæ nihil cõtrarium habere pronunciauit,ꝙ & quanto conueniat:conſtat hic quoq; propriũ
quanti,quoniam & ſubſtantiæ ineſt,non eſſe. Quare quantum nullum capax contrariorũ eſt. Verũ
ſi contrariorum capax quanti eſſe fateri oporteat, uti ſubſtantiæ quoq; contrariũ nullum eſſe dice-
bamus,ipſam uero capacem contrariorũ,quid ergo? nõ eſt,inquiũt,craſſum & tenue quanti, & latũ
& anguſtum; quæ ſunt contraria? At hæc non eſſe quanta,ſed ipſum eſſe obtinere in quãtis aſſert,

D mus,non aliter quàm magnũ quoq; ac paruum. craſſum enim id uocamus, quod dimenſionẽ multam habet in profundũ. latum, quod in latitudinem. anguſtum autẽ & tenue,quod parum in profundum ac latum interſtitii habet. ac quæcũq; de aliis prodidimus, magno inquã & paruo,multo & pauco, hæc in his quoq; ꝓnunciabimus. nam & hæc ad aliquid ſunt. { non uidetur quantũ magis & minus admittere. } ad aliud quanti proprium tranſiuit,quod eſt non admittere magis & minus. neq; id iniuria:ſiquidem diximus,ubi quãtitas eſt,ibi magis & minus ex contrariorũ miſtione fieri. Eſt uero ſciendum,& hoc rurſum reprobari à Philoſopho, perinde quaſi & ſubſtantię competat. ad aliud autem digreditur,atq;.

30 *Proprium autem maxime quanti eſt quod æquale & inæquale dicitur. Vnũquod enim eorum quæ dicta ſunt quãtorum æquale & inæquale dicitur: vt corpus æquale & inæquale dicitur. & numerus, & tempus æquale & inæquale dicitur. ſimiliter autẽ & in alijs quæ dicta ſunt, vnũquodq; æquale & inæquale dicitur. In cæteris vero quęcũq; quanta non ſunt, nõ prorſus videbitur æquale & inæquale dici. vt diſpoſitio æqualis & inæqualis non omnino dicitur, ſed magis ſimilis & diſsimilis. & album æquale & inæquale non omnino dicitur, ſed ſimile vel diſsimile. quare quanti maxime ſit proprium, æquale & inæquale dici.*

E { Cæterum quanti proprium maxime eſt,æquale dici atque inæquale. }

Atq; hoc præcipue proprium eſt quanti, quoniã rei ſoli ineſt atq; omni. linea enim æqualis lineæ atq; inæqualis dicitur, & locus loco, & ſuperficiei ſuperficies, & corpus corpori & orationi oratio,& numerus numero. Quod ſi in quoquã alio æquale & inæquale nominemus, id non per ſe, ſed per accidens appellamus. exempli cauſa,corpus hoc album dicimus corpori albo illi æquale: eodem modo & inæquale: non in quo alba ſunt,ſed quatenus corpora,quæ ſunt quanti. Verum ſimile magis in talibus proprie diceretur atque diſſimile. album enim albo ſimile ac diſſimile dicitur: & in id genus aliis eadem ratione.

DE RELATIVIS, HOC EST, AD ALIQVID SESE REFERENTIBVS.

31 *AD aliquid vero talia dicuntur, quæcũq; hæc ipſa quæ ſunt aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum. Vt maius hoc ipſum quod eſt alterius dicitur: aliquo enĩ maius dicitur. & duplum alterius dicitur hoc ipſum quod eſt: alicuius enim duplũ dicitur. ſimiliter autem & alia quæcunq; huiuſmodi ſunt. At vero ſunt etiam & hæc ad aliquid: vt habitus, diſpoſitio. ſenſus. ſcientia, poſitio. hæc enim omnia quæ dicta ſunt hæc ipſa quę ſunt aliorũ eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterũ, & non aliud quiddam. habitus enim alicu-*
F *ius habitus eſſe dicitur, & ſcientia alicuius ſcientia, & poſitio alicuius poſitio, & alia vero ſimiliter. Ad aliquid igitur ſunt, quæcũq; hæc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum. vt mons magnus dicitur ad alterum (magnus enim mons dicitur ad aliquid) & ſimile alicui ſimile, & cætera talia ſimiliter ad aliquid dicuntur.*

{ Ad aliquid uero dicuntur talia quęcũq; ea ipſa quæ ſunt eſſe aliorum dicuntur. }

Quinque hęc añ relatiuorũ ꝓceptionem oportet quęramus. Primũ ordinem eorum ad prædicamenta. Alterum inſcriptionis cauſam. Tertium eorũ ſubſiſtentiã,quęnam ſit. Quartum diuiſionem in ſpecies. Quintum,genus docendi. Primum itaq; cur locutus de quanto ,nõ deinceps de quali,ſed de ad aliquid relatis ſermonẽ inſtituit: tametſi quale formam per ſe quãdam ac ſubſiſtẽtiam habeat, hæc autem propriã non habeant ſubſiſtentiam,ſed ipſum eſſe in aliis obtineant prædicamentis: pluris enim quæ per ſe ſubſtant fiunt,iis quæ ipſum eſſe in obnixu poſſidẽt. nam ipſum per ſe quidquã primum ſit oportet,tum ſic ad aliud cohærentiã ſuſcipiat. Dicimus igitur quo modo fecit in quãto, ſecũdamq; de hoc præceptionem ob id ſtatuit,ꝙ in ſermone de ſubſtãtia eius meminerit,ne diu nos quid tandem quãtum eſſet ignorare pateretur,non ſecus quoq; hic facere. poſtea enim quã,cum de quãto ageretur,ad aliquid ſe habentium meminit, ubi magnũ & paruũ, multum & paucum ad aliquid eſſe pronũciabat,ne nos quæ relatiuorum natura ſit ignorantes diu ſineret,de iis protinus ſermonem habet. Quamobrem uero de relatiuis,non de relatiuo ſingulari inſcriptũ eſt numero: pro-

ꝑterea iquam ꝙ ad aliquid pertinẽtia reſpectus quidam ſunt:iis autem in rebus duabus minimum ſpectatur:eaq́; de re pluraliter titulum indidit.dextrũ enim ſiniſtri eſt dextrum,nec poteſt quidquã ipſum per ſe dextrum eſſe.& pater filii pater, nec quiſquã per ſe fuerit pater, quin ad filium dicatur. A
At in ſubſtantia fieri poteſt,magis uero eſt neceſſe,res una per ſe ſubſtantia ſit ut homo.Similiter & in quãto ꝑ̃ eſt:enim ſolum bicubitũ quãtum eſſe.Poſſunt uero res ipſæ de relatiuis, pluraliter,ipſa autem prædicatio,uel reſpectus ipſe,ſingulariter de relatiuo nominari. quo modo in quãto.prædicamentisq́; aliis ſingulariter prædicamentũ proferimus,inſcriptione nimirum non res eo contentas, ſed quæ de ipſis cõmuniter dicitur naturam declarãtes.ſiquidem & relatio quãquã eſt in pluribus, ſubiecto tamen una eſt,ut ſemen ac fructus:& aſcenſus deſcenſusq́;. eſt enim ſerui ad dominũ relatio una.quæ à ſeruo incipientibus nobis ſeruitus:à domino,dominatus uocatur.ſimili quoq; ratione in diſcipulo & præceptore,ac reliquis.uerum quo,uti diximus,nũquã uni rei ſubſtare ad aliquid prædicamentum indicaret,pluraliter iccirco de relatiuis inſcriptionem fecit.De ipſorum uero ſubſiſtentia hæc dicimus,Quidam nihil ad aliquid natura eſſe inquiũt,ſed noſtræ hæc eſſe cogitationis cõmentum:aiuntq́; non ita quæ ad aliquid ſunt natura eſſe,uerũ poſitione atq; compoſito,quãdoquidem fieri nequit,ut quod dextrũ eſt,ſiniſtrum fiat:& dextrũ, quod ſiniſtrum.pater quoq; filius etiã eſt.& ſeruus poſitione ſeruus.natura enim ſeruus nemo eſt. idem autem & herus alterius fieri eadẽ ratione poteſt.Cæterum hi non recte ſentiunt.perinde enim cognita natura hæc ſunt, ac partes corporis in mutuo quodã in reſpectu conſiderantᷣ.quædam enim dextra à natura ſita eſt,ut iecur.quædam ſiniſtra,ut lien.nec ſiniſtrũ fieri iecur unquã poteſt,nec lien dexter.Verum ſi alter in alterius locum ceſſerit,interiit animal. Deus quoq; imperat ſolus:nos uero eius tantũ imperio ſubditi omnes B
ſumus.Corpus item mouent anima naturaq́; dũtaxat:ab ipſis autem ſolũmodo corpus mouetᷣ,nec contra ipſas mouet.Quidã uero his ex diametro ſe habẽtes ac repugnãtiſſimi res omnes ad aliquid eſſe cenſebãt.quorũ ex grege Protagoras fuit Sophiſta. Is enim rem nullam aſſerebat finitã certamq́; obtinere naturam: ꝓinde nec mentiri quẽquam poſſe affirmabat. quẽlibet enim prout ſibi apparet opinaturq́; de rebus,quæ non finitam naturã,ſed ipſum eſſe in reſpectu ad nos habent, ꝓnunciare. Mel itaq; auriginoſis amarum dici,ac ſanè ueros eſſe.nam quod eorum opinio fert,atq; iiſdem uidetur,id eos quoq; affirmare.qui uero ſanitate fruũtur,dulce,& ipſos perinde ueridicos.Nigræ quoq; colũbæ in ſole ſtantis collum nonnullis purpureũ,quibuſdam aureum apparere.aliisq́; aliter quodãmõ,ꝓ diuerſo tũ ipſius,tũ intuẽtiũ poſitu.ſimili modo & in aliis cunctis.quod enim uerum alii uidetur,id ab alio falſum eſſe exiſtimari. quodq́; huic elegans eſſe cẽſetur, id alii uitioſum habitum eſſe,uerum autem oppoſitum.Lege ergo amarum dici,lege dulce:alterum uero nihil.Quocirca definitam aliquã à re nulla obtineri ſubſiſtentiã,ſed eſſe ad aliquid. Hunc autem cõfutat quidẽ & Ariſtoteles in tertio metaphyſicæ tractationis uolumine.Si omne, inquiens,quod aliquis quidquã eſſe putat,id uerum quoq; eſt,quandoquidẽ alimento eſſe ignem,non autem urere furioſi arbitrantur, ĩgeſtũ iis ignem alere,nec urere oportebat.uel panis ureret eos,nec aleret opus erat,quoniam urere hunc ſuſcipiantur.Cæterũ redarguit & Plato in Teæteto dialogo ipm̃ hoc refellere inſtituẽs:in quo C
poſt demõſtrationes multas,hanc quoq; urbane rationem affert,Quoniam nos,inquit,ò Protagora te nequaquã uerum eẽ affirmamus, num ueri ſumus cum mentiri te dicimus an falſi? ſi ergo uerũ pronunciamus,mẽtitur Protagoras, qui omnes uera loqui cenſet. nos enim uerum aſſerimus,cum cõmemorare te falſa hæc dicimus.Quòd ſi ſumus mendaces, licet ergo mendacium dicere:nec qui quidquã loquitur uerum omnis enunciat.Alii uero præter hos recte dicebant, res alias ad aliquid, ipſas autem per ſe eſſe alias.ad aliquid,ut dextrum,ſiniſtrũ:per ſeipſas, ut corpus.ut homo.non eſt enim ad aliquid homo qua hõ eſt.Porrò hæc ad aliquid ſpectãtia propria ſubſiſtentia carent:eſſe uero ipſum in aliis habent prædicamẽtis.cum enim patrem dixi,relationẽ dixi in ſubſtantia:cum multum uel paucum,in quãto:cum albius uel nigrius,in quali.eademq́; in cæteris ratione.Pulchre autẽ ipſa appendicibus compararũt nonnulli,quæ non ſubſiſtentiã propriam, ſed ipſum eſſe in ſtirpibus obtinent. Aſſimulant ea quoq; ſibi inuicem obnitentibus lignis:quippe horum altero ſublato,haud quaquã reliquũ ſtabit.Diuiſio autem hæc ipſorum eſt.Quæ ſunt ad aliquid,alia per æquiuocationẽ dicũtur:ut ſimile,ſimili ſimile.alia per diuerſiuocationẽ.& horum quædam à mutuo exceſſu uel defectu:ut multum ac paucum,magnum & paruũ,maius minusq́;. alia à principe & ſubdito:ut dominus,ſerui dominus.q̃dã a iudicante & eo qđ iudicatᷣ:ut ſenſibile, ſenſu ſenſibile: & ſcibile ſciẽtia ſcibile uel ab eo quod participat & quo participat:ut ſciens,ꝙ ſcientiæ particeps ſit, ſciens nominatur. aut ſecũdum cauſam & à cauſa perfectũ:ut pater,filii pater. uel ſecũdum agens uel patiens:ut uerberans uapulantem uerberat.uel pro locali differentia:ut dexter,ſiniſtri dexter. Modo autem docendi huiuſmodi utitur. Non ſanam protinus itegramq́; ad aliquid relatorũ tradit finitionem:uerum

prius quã ueteres ipſorum finitionem ſtatuerint exponit. dein complura oſtẽdit quæ finitionẽ hanc
D comitentur incõmoda. itaq; finitionem aliam ipſe eorum ꝓpriam reddit. quæ ſolis omnibusq; ineſt
ad aliquid pertinentibus. Ne enim graſſari inuchiq; in antiquos uideatur, ipſorum prius explicat fi/
nitionem. atq; oſtenſis quæ ipſam conſequũtur abſurditatibus, ſuam deinceps finitionẽ citra inui/
diam cõmunit. Cæterum ſciendũ eſt, quæ ſunt ad aliquid, prorſus à recto caſu incipere, atq; ad ut ũ
ex obliquis referri. uſuq; interim uenire, ut ad quẽ aſſignãtur, ad eũdem & cõmeent, ut pater, filii pa/
ter: & filius, patris filius. Quãdoq; autem ad quẽ edunrur non etiam ad eũdem, ſed ad alium recipro
cent: ut in ſenſu & ſenſili. eſt enim ſenſus, ſenſibilis rei ſenſus. hic ad genitiuũ aſſignatio eſt: uerũ non
contra ad genitiuũ, ſed ad ablatiuum reflectiť. ut ſenſibilis res, ſenſu ſenſibilis. Et uero attributio ad
accuſatiuũ fiat ſæpenumero: uti cũ dicimus, uerberans uapulãtẽ uerberat. eaq; ad ablatiuũ ↄuerſio
nẽ faciat. nã q uerberať à uerberãte uerberať. {Ad aliquid uero dicũtur talia.} Id eſt q̃cũq; ipſa non
ſm quã ſunt naturam, ſed hoc ipſo q̃ aliorum eſſe dicũtur, eo ſunt ad aliquid. uerbi cauſa homines
ſunt pater & dominus. ſi ergo accepti hac ratione fuerint, nõ ſunt ad aliquid: ſed quoad relationem
ad aliud obtinent, ad aliquid dicũtur. Dexter quoq; homo, non qua homo, alterius dexter uocatur:
ſed quatenus dexter. Verbo autẽ dicitur uſus eſt, ut cui hæc minime placeat ſentẽtia. oſtendet enim
multa quę finitionem ſequũtur abſurda: aliamq; ipſe finitionem ponet. {Quęcũq; ea ipſa quæ ſunt
eẽ aliorũ dicũtur.} Vt dexter homo, non qua ratione homo eſt, alterius dexter appellatur: uerũ qua
dexter. {Vel quouis modo aliter ad aliud.} Quoniam ad genitiuũ aſſignationem fecit cum ait, eſſe
E aliorum dicũtur, ne ad ſolum genitiuũ quæ ſunt ad aliquid depromi putaueris, uel quouis, inquit,
aliter modo: ideſt ſiue ad genitiuũ, ſiue ad accuſatiuũ fiat accõmodatio. {Sunt porrò talia quoq; ad
aliquid, ut habitus, diſpoſitio, ſciẽtia, ſenſus, poſitio.} Quoniam priora quãti ſunt, hęc autem qualis,
meriro ſeiũgere ea uiſus eſt, cum dixit, Sunt porrò talia quoq; ad aliquid. Vel quoniam ad genitiuũ
caſum ſuperiora aſſignauit, quę ad eũdem rurſus reciprocationem obtinebant, hęc uero ad ablatiuũ
reflectũtur, ea uelut ab alio principio data opera ediſſerit. Exemplis autẽ exponendis modum nobis
præbet relatiuorũ reflexionis. hæc enim ut antedixi ad genitiuũ edita, conuerſionem ad ablatiuũ fa
ciũt. Eſt enim habitus, habilis rei habitus. hic ad genitiuũ aſſignatio eſt: reciprocatio autem ad abla/
tiuum. nãq; habilis res, habitu habilis eſt. ſimilr̃ & diſpoſitio, diſponi aptę rei diſpoſitio: & apta diſpo
ni res, diſpoſitione diſponi idonea. & ſcientia, ſcibilis rei ſciẽtia: & ſcibilis res, ſcientia ſcibilis.

32 *Sunt autem & accubitus & ſtatio & ſeſsio poſitiones quædam. poſitiones vero ad aliquid ſunt. ia-
cere autem & ſtare vel ſedere, ipſa quidem non ſunt poſitiones, denominatiue vero dicuntur ab ijs
quæ dictæ ſunt poſitionibus.*

{Sunt uero & accubitus, & ſtatus, & ſeſſio, poſitiones quædam.}
Cum ad aliquid eſſe dicere & accubitum & ſtatũ & ſeſſionem uelit, id probat ex genere, poſitiõe
inquam, quæ genus dictorũ eſt, ipſa uero ad aliquid. eſt enim poſitio, ſitę rei poſitio. Quòd ſi genus
ad aliquid eſt, huius quoq; ſpecies (eæ autẽ ſunt quas enumerauimus) cõſtat ad aliquid referri. aut
F enim corpus erectum totum eſt, & ſtatus nominatur: aut obliquũ totum iacet, diciturq; accubitus:
aut partim ſtat, partim iacet, ac ſeſſio nũcupatur. Cęterum quęrendũ eſt, ſi hæc relatiuis ſubiiciãtur,
quæ nam ad ſitus prędicamentũ reducemus? Dicimus ergo aliud ſtatum eſſe, & aliud ſtare: aliud ac
cubitum, & accũbere aliud: ſeſſionẽ quoq;, & ſedere aliud. Status enim & reclinatio & ſeſſio ſcheſin
ipſam ideſt habitũ declarant. ſtare autẽ, & recubare, & ſedere, non habitũ modo, uerum ipſam quoq;
reclinatam ſubſtantiã indicant. eodem & in cæteris modo. Illa igitur utpote habitum ſignificãtia, ad
ea quæ aliquo ſpectant ſeſe recipiunt: hæc autem cum habitu res quoq; circa quas habitus eſt decla/
rantia, ſub ſitus prædicamentorũ referuntur. Quem enim ad modũ aliud in tempore eſt, aliud tẽ/
pus: & aliud in loco, aliud uero locus. (cõtinua enim quãta ſunt tempus & locus: ipſum autem in lo
co in prædicamentũ ubi: ipſum uero in tempore, in quãdo conferť) perinde in his quoq; res ſeſe uti
dictum eſt habet. id quod ipſe quoq; aperiẽs intulit. {Recũbere autem, uel ſtare, uel ſedere, ipſa qui/
dem poſitiones non ſunt, cęterũ ſunt à poſitionibus quas diximus denominatiue deſumpta.} Non
uero ſi quid denominatiue dicitur, idem illi eſt à quo diciť. ſtare enim à ſtatu, accũbere ab accubitu,
ſedere à ſeſſiõe nominatur. Quo autẽ modo à ſpeciebus poſitionis deducta hæc ſunt, eodem quoq;
ab horum genere, hoc eſt poſitu ſitũ eſſe, quod ꝑdicamentorum unum eſt, transferť. ſiquidem hoc
eius quod eſt recubare & ſtare & ſedere cognatũ eſt genus. Quare ſpecies una ad aliquid ſe referen/
tium, hoc eſt poſitio, unũ quod eſt ſitum eſſe ꝑdicamentum peperit. nec quidquã mirum, quãdo &
tempus prędicamentũ quãdo, & locus ꝑdicamẽtum ubi, quæ ſpecies quanti ſunt, pariunt. non enim

tempus ipſum eſt quando, nec locus ubi, ſed res quæ in tempore ac loco fiunt.

Ineſt autem & contrarietas in ijs quæ ſunt ad aliquid: vt virtus vitio contrariũ, cum ſit vtrũque 33 A
eorum ad aliquid: & ſcientia ignorantię. Non autem omnibus ijs quæ ſunt ad aliquid inſunt cõtraria:
duplici enim nihil eſt contrarium, neque tripliċi, neque vlli talium.

{Ineſt autẽ & cõtrarietas in iis quæ ſunt ad aliquid, ut uitium uirtuti contrarium, cum ad aliquid
ſit utrũq;: & ſcientiæ ignorantia.}

Cum de iis quæ ad aliquid referuntur ex ueterum ſententia diſputauerit, nunc uult propriũ eo/
rum depromere, exponitq; ea prius quæ relatiuorum propria eſſe uidentur, re autem uera nõ ſunt:
uti ſanè tum in ſubſtãtia fecit, tum in quãto: ne qui minus exercitatus in hæc offendit, ea propria ue
re eſſe arbitretur. Ac primum quidem ipſorum ꝓprium eſſe dicit contraria admittere, eſt nãq; cõtra
rium inquit uitium uirtuti, & ſcientiæ inſcitia, & iuſtitia iniuſtitiæ, quippe hæc ſingula ad aliud di
cuntur: uirtus enim ſtudioſi dicit̃ uirtus, & ſcientia, ſcibilis uel ſcientis ſciẽtia, & uitium uitioſi uitiũ,
reciprocantq;. Verum nõ quæcũq; ſeſe habent ad aliquid ↄtrarietatem ſuſcipiũt: idq; haud inmerito,
quandoqdem .n. adnatis ſimilia ſunt uti diximus relatiua, neq; definitas res ad ꝓpriam habent ſubſi/
ſtentiam, ſed in ꝓdicamentis aliis reperiũtur, ea quibus adhærent imitãtur: ac quæcũq; contrariũ ad/
mittunt ꝓdicamenta, cõſiſtentia quoq; in ipſis obtinẽt relatiua cõtrarietatem nãciſcentia, quæ uero
nullum habent contrarium, eorũ quoq; relatiua ſortiunt̃ quæ medio careant. exẽpli cauſa. Quoniã B
ſubſtãtiæ ac quãto cõtrarium eſt nullum, neq; ſubſiſtẽtibus circa ea relatiuis aliqd erit contrariũ, ut
triplici. nam triplex ad aliquid eſt: alicuius .n. eſt triplex, nec tamẽ contrarium habet quippiam: quo/
niam uti diximus ꝓdicamento inhæret cõtrarium nullum habẽti .i. quanto. Similiter quoq; in ſub/
ſtantia, ut hero, filio, dextro, ſiniſtro: nihil enim his cõtrarium ꝓpterea eſt, ꝙ ii quibus adhærent, ho/
mines inquam, ſint ſub contrario carens ꝓdicamentum redacti. Quoniam uero cõtrarium qualitati
quidquã eſt, ob id & quæ circa ipſam habẽtur relatiuis adeſt contrarium: ut uirtuti ↄtrariũ uitium:
& inſcitia ſciẽtiæ: hæc .n. ſunt quanta. Porrò illud ignorãdum non eſt, contraria hęc aliis eſſe, aliis ad
aliquid: ut uirtus, ſtudioſi uirtus: & ſtudioſus, uirtute ſtudioſus. ſimilr̃ & uitium, uitioſi uitium: &
uitioſus, uitio uitioſus. his ergo ad aliquid ſunt. contrarium autẽ uitium uirtuti, & uitioſus ſtudio/
ſo. iure igit̃ & in iis quæ ſunt ad aliquid ſpectatur cõtrarietas, neq; eſt id conſequẽs omnibus. Quæ/
rẽdum uero eſt quo pacto uirtutem uitiumq;, & ſciam, atq; ignorãtiam ad aliquid perhibeat. Rñde
mus non eum ex ꝓpria hæc ſententia, uerum ſimulãter affirmare, nimirum cũ traditam labefactare
finitionem uelit. Si .n. ex eo quod dicãtur aliorum, quæ ad aliquid ſunt obſignãtur, hęc quoq; ad ali
quid erunt: nam ea quoq; dicũtur ad aliquid: uirtus enim ſtudioſi uirtus, & uitium uitioſi uitiũ: &
ſcientia ſcientis ſciẽtia: & inſcitia inſcientis inſcitia. Hac autẽ ratione & ꝓdicamenta accidentis oĩa, no/
uem inquã illa ad aliquid eſſe indicat: ſiquidem omnia ipſius eſſe ſubſtãtiæ, quippe cui ſuperueniãt,
dicũtur. albedo enim, albi dicitur albedo: & bicubitum, ligni, ſi forte cõtingat, bicubitũ. & uero quã/
do, & ubi, & facere, & pati, alicuius dicũtur: non enim eſt quidquã ipſum per ſe quando, ſed eſt aliqd C
ſubſtantiæ, eodem modo & in reliquis. Quin ſubſtãtia quoq; ipſa cum uelut pars ſumitur, ad aliud
dicitur: nam pars totius fertur pars, & totũ in partibus totum. At hoc eſt abſurdũ, ꝓdicamẽta inquã
omnia ad aliquid cenſeri. Porrò ꝙ ꝓdicamenta euidenter omnia ab iis quę ſunt ad aliquid diſcernã/
tur, inde dilucefcit: ſi enim ad aliquid eſſent, finiẽdis iis illa ad quæ dicũtur aſſumi oporteret: nã rela
ta ad aliquid finientes, neceſſario & eorum ad quæ illa dicũtur meminimus. uerbi cauſa cũ patrẽ de/
finimus, filii quoq; mẽtionem haberi eſt neceſſe: patrem .n. filii dices. at cum ꝓdicamenta alia finitiõe
complectimur, ea ad quæ dicũtur cõmemorare haudquaquam cogimur: finiendo enim ſi forte acci
dat bicubito, aliorum deinceps cuiuſquã cuius dicitur bicubitum, ut ligni haud neceſſe eſt memine
ris, ſimilis etiam in quali, ac cæteris ratio eſt. Ergo ſi ꝓdicamenta ad aliud dicuntur (eſſe .n. accidentia
ipſius perhibentur ſubſtãtiæ, & partes totius,) nec ſunt ad aliquid, ↄſtat relatiuorũ finitionem perpe/
ram redditam, quippe cum ꝓdicamenta quoq; alia cõphendat. Non .n. quod alterius dicit̃, ipm eẽ
in hoc obtinet ꝙ dicatur alterius. at obtinent ipſum eſſe in hoc relatiua ꝙ ſint ad aliquid: nam ſiqd
eſt alterius, id eſſe & alterius fertur. at non cõtra, ſi perhibeatur alterius quidquã, ipſum quoq; eẽ in
hoc iam habet, ꝙ alterius dicatur. Cæterum ſciẽdum eſt quicũq; à Platone relatiua hoc pacto finiri
aiunt, putareq; ipſum in eo relatiuorum eſſe ꝙ aliorum dicantur ſubſiſtentiam, inurere hos Philo/
ſopho calumniam: etenim ꝙ ea nõ quia dicantur, uerum ſint aliorum obſignet, ex proditis in Gor/
gia licet cognoſcas. ait .n. ſi agens eſt, patiẽs quoq; eſſe aliqd eſt neceſſe. eſſe enim dixit, non dici.

Vidẽtur autem & magis & minus ea quæ ad aliquid ſunt ſuſcipere. Simile enim & diſſimile mi/ 34

D *gis & minus dicitur: & æquale & inæquale magis & minus dicitur: cum vtrũq; ſit ad aliquid. ſimile enim alicui ſimile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Non autem omnia quæ ſunt ad aliquid ſuſcipiunt magis & minus. duplum enim non dicitur magis & minus duplum, nec aliquid talium.*

{Suſcipere autem quæ ad aliqd ſunt ipſum magis & minus uidentur, ſimile enim & diſſimile magis & minus dicitur, quorũ eſt utrũq; ad aliqd, dicitur æquale quoq; atq; inæq̃le magis & minus.}

Ad aliud ꝓprium conſequens relatiuorum trãſit ſuperiore improbato, nempe ſuſcipi à relatiuis magis & minus: dicimus.n. hoc illi magis minusq; ſimile: ut album in pariete magis ſimile albo eſſe ei ꝙ in ueſte eſt, quàm qđ in niue. Eſtq́, conſequẽs hoc ſuperiori non abſimile: ſiqdem neq; hoc quæ ad aliquid ſunt comitatur omnia. pater.n. alio patre nõ dicitur eẽ magis pater, ſimilr neq; filius, idq́, iure optimo, dictum niq; eſt, ubi ſpectatur cõtrarietas, magis ibi eſſe ac minus. contra ubi nõ eſt, nec magis minusq; haberi. Quibus ergo ſubeſt relatiuis contrarietas, in iis eſt magis & minus: qm̃ uero non ineſt cõtrarietas oĩbus, nec omnibus icc irco magis minusq; ſuppetit. Fortaſſis uero quiſpiã diſquirendo dixerit, in quibus contraria ſunt, in iis magis quoq; & minus cõtrariorum miſtione fieri: eãq́, ob rem in quãto quoniã nõ ſunt cõtraria, nec magis minusq́, haberi. Rurſum ſi æquale & inæq̃le ꝓprium eſt quãti, cur hic magis inquit & minus dici æquale? Relatio enim ſi in ꝓdicamento ſit cõtrarium habente, cõtraria quoq; ab ea ſuſcipi aſſerebamus. ſin uero in ꝓdicamento quod cõtraria nõ admittat, neq; ab ipſa contraria excipi. Igitur ſi æquale & inæquale ad aliqd eſt in quanto cõſiſtens,

E contrarium aũt nullum eſt quanto, nec æquale & inæquale cõtraria ſunt: ubi uero nõ eſt cõtrarium, ibi nec magis & minus. ergo magis ac minus nõ dicitur æquale & inæquale. Nam ſi ſit magis & minus contrariorum miſtione, nec miſcetur æquale inæquali, nec magis quidquã ac minus inæquale fuerit, quippe minus inæquale, ꝙ æqualis particeps magis ſit, minus inæq̃le appellatur. Item ſi magis & minus inæquale quidquã eſt, erit & magis ac minus aliquid æquale: nã quod minus eſt inæquale, eſt id magis æq̃le magis inæquali: quo ſanè modo minus album, magis albo, magis eſt nigrũ. Ergo ſi fieri nequit ut æquale æquali magis minusq; ſit (quod eni ex æquali in plus aut minus egredit̃ nõ eſt amplius æq̃le) neq; igitur magis & minus inæquale eſt. priuatio.n. magis infinitudoq; eſt inæquale, non æquali cõtrarium. An igitur uel per abuſum hoc loco dixit æquale magis & minus eſſe, minus utiq; exquiſite decernens, uel hoc per additionem poſt adiectum eſt à nõnullis.

35 *Omnia autem quæ ſunt ad aliquid ad conuertentia dicuntur: vt ſeruus domini ſeruus, & dominus ſerui dominus eſſe dicitur: & duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimidium: & maius minore maius, & minus maiore minus: ſimiliter autem & in alijs. Sed caſu aliquotiens different ſecundum locutionem: vt ſcientia ſcibilis ſcientia dicitur, & ſcibile ſcientia ſcibile: & ſenſus ſenſibilis ſenſus, & ſenſibile ſenſu ſenſibile.*

F { Quæcũq; uero ad aliquid ſunt ad conuertentia dicuntur: ut ſeruus, domini ſeruus dicitur: & dominus, ſerui dominus. & duplum dimidii duplum. }

Ad aliud conſequens tranſiuit relatiuorum quod præcipue ipſorum eſt proprium, nempe dici ad antiſtrephonta ideſt conuertentia. Verum quo dici ad antiſtrephonta quid ſit intelligamus, diſcamus ante quid ſit antiſtrophe ideſt ꝯuerſio reciprocatioq́;. hoc autem prius, quid ſit ſtrophe hoc eſt uerſio. Eſt uerſio itaq; ſeu ſtrophe, ab eodem in idem reſtitutio. ob id enim & uerti dicimus uniuerſum, quoniam circulari motu ab eodem puncto ad idem iterum redit. Nos quoq; uerti dicimur cũ ex quo incepimus loco, in illum deſiuerimus. Antiſtrophe autẽ ſeu cõuerſio, uelut iſoſtrophe ideſt æquiuerſio eſt. nam anti apud ueteres græcos æquale ſignificat: quẽadmodum Antitheon pro iſotheon hoc eſt deo æquale: & Antianira quæ uiris æquatur: & Antichira digitum magnum appellãt, ꝙ pares cæteris uires obtineat. Iſoſtrophe uero eſt, cum alterum de altero magis nihil quàm de reliquo prædicatur illud: ut pater nihilo ad filium magis dicitur quàm filius ad patrem. Quæ ergo ſunt ad aliquid, ad cõuertentia dicuntur: ut ſeruus, domini ſeruus: & dominus, ſerui dominus. { Verum caſu }, inquit, { Quandoque in dictione different. } Quoniam enim ad genitiuũ edidit, propterea ſubiunxit, non ad genitiuum modo quæ ſunt ad aliquid, uerum ad alium quoque caſum aſſignari. quo fit ut neq; ad eundem omnino reciprocent. dictum autem de his iam nobis antea eſt. { Ad conuertẽtia dicunt̃ }. Dicitur ergo ad ꝯuertẽtia q̃ ſunt ad aliquid cum geminatione: uerbi gratia ſeruus duo quædã eſt, & ſeruus, & homo. Dominus itaq; ad id quod ſeruus eſt dicitur dominus, quoniam & ad illum reflectitur. nõ autẽ ad id quod homo eſt. Aequalitatẽ igitur ſeruare mutuã debent, quo

etiam conuertantur. quẽadmodũ homo & riſibile. ꝙ ſi ſint inæqualia, tunc non reciprocant. A

At vero aliquotiens non videbitur conuerti, niſi conuenienter ad quod dicitur aßignetur, ſed peccet is qui aßignat: vt ala ſi aßignetur auis, non conuertitur, vt ſit auis alæ. non enim prius conuenienter aßignatum eſt ala auis. neq; enim quatenus auis eſt, eatenus ala ipſius dicitur: ſed in eo quod alata eſt. multorum enim & aliorum alæ ſunt quæ non ſunt aues. Quare ſi aßignetur conuenienter, & conuertitur: vt ala, alati ala eſt: & alatum ala alatum. 36

{ Verũenimuero cõmeare nõ interdum uidebuntur, niſi proprie fuerint ad quod dicuntur aſſignata, ſed peccauerit is qui attribuit: ut penna ſi auis prodita ſit, non reciprocat auis pennæ. }

Quæ ſunt ad aliquid æqualitatem ſeruare inter ſe debent ut conuertantur: quo modo obambulant homo quoq; & riſibile. Quòd ſi ſint inæqualia, maius quidẽ eſt minori cõſequens, ut homini animal: maiori autem minus non item. non enim ſequitur homo animal, ut animal hominem. Eſt ergo relatiuorum regula hæc, nempe æqualitas: ut pater filii: & duplum dimidii: quæ & reciprocãt. quæ uero ſunt inæqualia, non etiã reciprocant: id quod uel ipſe ait, penna ſi auis prodita ſit, non reciprocat auis pennæ: ſiquidem omnis penna non eſt auis penna. ſunt enim uolucres quædã quæ aues non ſunt. Volucres nãq; aliæ ſunt fiſſipennes, ut quæ in noſtro ſunt orbe, quæ ſolæ etiã aues nuncupantur, ut ipſe in libro de animalium hiſtoria docuit: aliæ cutipennes, ut ueſpertiliones: quędam uaginipennes. ut ſcarabæi, quæ non ſunt aues. Quãdoquidem igitur non inter ſe æqua ſunt penna & auis, ſed penna quàm auis latius patet quàm ut etiã conuertãtur, exęquare hęc conuenit. Exæquant porrò inæqualia uel minore aucto, uel deminuto maiore. ergo in his ſi id quod minus eſt auxerimus, hoc eſt auem, atq; ita fecerimus, penna pennati penna, pennatũ, auem appellantes, ſic cõmeat. B nam pennatum penna pennatũ. Rurſus ſi proditum ſit clauus nauigii clauus, hic non reciprocat. dicere enim haud licet nauigiũ clauo nauigium. ſunt enim nauigia cõplura quæ gubernaculo careãt; ut piſcatorię quædã nauiculæ quas Acatia græci nominant. Quoniã itaq; inęqualia & hęc ſunt. (amplius enim nauigii quã claui uocabulum eſt) ſi quod maius eſt minuerimus, nauigium inquã, nimirum pro nauigio clauatum dicentes, tunc æqualia reddita cõuertuntur. clauus enim clauati clauus, & clauatum clauo clauatũ. Item caput alicuius dicitur caput, nempe animalis. ſi igitur tributum ad animal ſit, non reflectitur, quoniã non propria rurſum fit attributio. nam dicitur quidem caput animalis caput, haud uero etiã animal capite animal. ſunt enim animalia quædã quæ capite careant, ut cancer, uermes, terræ inteſtina. Ergo quod maius eſt rurſum minuas oportet, animal inquã, ac facias capitatũ, ſeruabiturq; hoc pacto antiſtrophe. nã caput capitati caput, & capitatũ capite capitatũ. Igitur in aui qđ minus eſt auximus, auẽ inquã. in aliis uero maius diminuimus, nauigiũ dico & animal.

Aliquotiẽs autem forte & nomen fingere neceſſe erit, ſi non fuerit nomen impoſitum ad quod cõuenienter aßignetur: vt temo ſi aßignetur nauigij, non eſt aßignatio cõueniens. neq; enim in eo quod nauigium eſt, in eo ipſius temo dicitur. ſunt enim nauigia quorũ temones non ſunt. quare non conuertitur. nauigiũ enim non dicitur temonis nauigium. Sed forte conuenientior aßignatio erit, ſi ſic quodã modo aßignetur, temo temonatæ rei temo eſt, aut quomodocũq; aliter: nomẽ enim nõ eſt poſitum: & cõuertitur ſi conueniẽter aßignetur. temonatũ enim temone temonatũ eſt. Similiter autem & in alijs: vt caput conuenientius aßignabitur capitati caput, quàm ſi animalis aßignetur. neq; enim in eo quod eſt animal, caput habet. multa enim animalia ſunt capita non habentia. 37 C

{ Quandoque uero & nomina fingere neceſſe forſitã fuerit, niſi poſitũ nomẽ ſit ad quod germane fieri attributio poſſit. }

Ne enim dixerit quiſpiam, quid ergo? nouare conuenit nomina? & unũquodq; ut cuiquã libet confingere? ſic igitur uſum omnem nominum aboleri continget, ſingulis pro arbitrio nouas nomẽclaturas inuehentibus. ac, quod reliquũ eſt, inaudita & quæ nihil ſignificent quiſq; loqui uidebitur, ꝓ homine uerbi gratia capitatũ dicẽs, pro nauigio clauatũ, aut quouis aliter modo noua cuderit nomina. Ad hoc igitur nihil inquit graue eſſe, ſi quibus indidiſſe nomina minus uſus curauit, illis nos ipſi excogitemus. quæ enim uſus noſcit cõmunis, nomina illis accõmodat. at artes nouarũ ceu rerũ inuentrices, imponere inuentis nomina ad eas ſignificandas debẽt. Geometra exempli cauſa cũ triangulum alium duo tantũ habere æqualia latera, aliũ tria æqualia, alium tria inæqualia repererit, primum æquipedem, alterum ęquilaterum, tertium ſcalarem nominauit. Similiter & muſicus diuerſis

dominum dicitur, circunciſis omnibus quæ accidentia ſunt domino, vt eſſe bipedem, vel ſcientiæ ſuſce ptibilem, vel hominem: relicto vero ſolo quod dominus eſt: ſemper ſeruus ad ipſum dicetur: ſeruus A
enim domini ſeruus dicitur. Si autem non conuenienter ad id ad quod dicitur aſsignetur, circunciſis omnibus alijs, relicto autẽ eo ſolo ad quod aſsignatum eſt, nõ dicetur ad ipſum. aſsignetur enim ſeruus hominis, & ala auis, & circũcidatur ab homine eſſe dominum: non enim amplius ſeruus ad hominem dicetur. cum enim dominus non ſit, neq; ſeruus eſt. Similiter & de aue, ſi adimitur eam alatam eſſe. non enim amplius erit ala ad aliquid. cum enim non ſit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet aſsignare ad id ad quod conuenienter dicitur. & ſi ſit nomen poſitum, facilis erit aſsignatio: ſi autem non ſit, fortaſſe neceſſarium erit nomen fingere. ſi autem ſic aſsignentur, manifeſtum eſt quoniam omnia quæ ad aliquid ſunt, ad conuertentia dicuntur.

{Item ſi cõgruenter aſſignatum ad id quod dicit̃ fuerit, aliis quęcũq; accidentia domino ſunt omnibus præciſis, ut eſſe bipedi, capaci ſcientiæ, homini, hoc autem ſolo nempe eſſe dominum relicto, ſeruus ad ipſum perpetuo dicetur.}

Regulam nobis tradit eorum quæ de aliquo proprie reddita ſunt. ait. n. Quodcũq; pluribus fuerit appellatum nominibus, ſi aliud quidquã ſit qđ de horum nominum uno p̃dicetur, uelisq́, an ꝓprie de illo dictum nomine p̃dicatum ſit cognoſcere, cæteris omnibus amputatis noĩbus, ſubiectoq́; B
accidentibus, illo autem dũtaxat ad quod aſſignatum p̃dicatum eſt relicto, ſi ipſum ad id reciprocare qđ de eo prædicatur inueneris, prius illud appoſite redditum ſcito, neq; n. reciprocaſſet, niſi adhibitum cõuenienter foret. Exempli gratia, ſeruus ſi ꝓdatur domini ſeruus, quãdoqdem domino accidit eſſe homini, & bipedi, & ſciẽtiæ capaci, ſi hæc ab ipſo omnia detraxeris, ac perinde quaſi oĩno non ſint ſuppoſueris, dominumq́; eſſe reliqueris dũtaxat, cõperies nihilominus proprie obambulationẽ fieri: dominus. n. ſerui dicitur dominus. Qđ ſi non ad dominum ſeruus, ſed ad hoĩem referatur, cæteris omnibus exuto homine, domino inquã, bipede, ac reliquis, haud ſeruabitur cõuerſio: dici. n. reciprocando non põt, homo ſerui homo. itaq; nõ proprie ſeruus ad hoĩem aſſignatur. Si alia, inqt, q̃cũq; domino accidentia ſunt omnia præcidas, ut eſſe bipedi, ſcientiæ capaci, homini. Nihil. n. mirum eſt ꝙ accidere hæc dixerit: quãdoquidem poſſunt ad ſerui relationem accidentia, ſecundoq́; de ipſo prædicata cenſeri: primus aũt & per ſe dominus eſt. Eorum enim reſpectus quæ ad aliqd ſunt, ut ſupra docuimus, ipſe per ſe ceu non conſtans, quandoq; eſſe in ſubſtantia, interdũ in quãtitate, uel q̃lt, uel prædicamentorum alio quopiam indicat. Itaq; non inepte quis duplo, quod ad aliqd eſt, cum in ligno uerbi gratia fuerit, accidiſſe lignum dicit. cum in lapide, lapidem. cum in ſuperficie, uel in tẽpore, tempus, uel ſuperficiem: nimirum cum reſpectus per ſe cogitatione conſideretur.

Videntur autem ad aliquid ſimul eſſe natura. & in plurimis quidem verum eſt: in aliquibus vero 41
non verum. ſimul enim duplum & dimidium ſunt. & cum ſit dimidium, duplũ eſt. & cum ſit dominus, C
ſeruus eſt: & cum ſit ſeruus, dominus eſt. ſimiliter autem his & alia. Simul autem hæc auferunt ſeſe inuicem. ſi enim non ſit duplum, non erit dimidium: & ſi non ſit dimidium, non erit duplum. ſimiliter autem & in alijs quæcunq; talia ſunt.

{Videntur autẽ quæ ſunt ad aliquid ſimul eſſe natura, atq; in plurimis quidẽ uerũ id eſt: in qbuſdam autem ſecus. ſimul. n. & duplex eſt & dimidiũ. ac ſi ſit dimidiũ, duplex quoq; eſt.}

Aliud relatiuorũ poſt id quod eſt dici ad cõuertentia cõſequens propriũ tradit, nempe ſimul eſſe natura. Sed quonam pacto natura ſimul ſunt relatiua? nam ſimul qdem natura ſunt pater & filius, poſſeſſor uero & poſſeſſio quonãmodo? Solutio. Quæ ſunt ad aliqd nõ rerum naturam, ſed quem ad aliud reſpectum habent cõtemplantur. Pater igitur nõ ut ſimul natura ſit qua homo eſt habet, ſed quatenus relationem ad filium obtinet. Sunt porrò ea ſimul natura, quorum uno poſito alterũ quoq; inferri, & ſublato tolli neceſſe eſt: & nunquam ſi alterum ſit alterum non eſſe. ſimul enim ac ſeruum dixeris, herum ſimul neceſſe eſt mente concipias: & ſi duplum ſit, neceſſe quoq; eſt eſſe dimidium. In plurimis autem eſſe uerum dixit, quoniam in aliis nonnullis eſt quæſtionem allaturus, quæ ſimul natura eſſe nequaquam uidentur.

Non autem in omnibus his quę ad aliquid verum videtur, eſſe ſimul natura. ſcibile enim ſcientia 42
prius videbitur eſſe. nãq; in pluribus, præexiſtentibus rebus ſcientias accipimus. in paucis enĩ vel nul

lo quiſquam hoc perſpiciet ſimul cum ſcibili ſcientiam eſſe factam.

D {Cæterũ non in omnibus quæ ſunt ad aliqd uerũ id uidetur qđ eſt ſimul natura eſſe.}
Affert ad quod dixit inſtãtiam,nimirum quod eſt ſimul eſſe natura,competere iis quæ ad aliqd
ſunt non omnibus uideri.Nam ſcientia & ſcibile,quãquã ſunt ad aliquid,nõ ſimul tamen exiſtunt:
tollitur enim & ſcientia ſublatis ſcibilibus:ſiquidem hæc niſi ſint,cuiuſnam erit ſcientia? at ſi nõ ſit
ſcientia,ſcibilia eſſe nihil prohibet,non ſunt ergo hæc ſimul natura,& ad aliquid ſunt.Eſt uero ipſm
prius duplex,tempore unum,alterum natura,prius id tempore eſt quod ab ipſo nunc abeſt lõgius,
ut in præterito:iccirco enim medica bella Peloponneſiacis priora aſſerimus,ꝙ à pręſenti longius di/
ſtent, prior enim craſtino eſt dies perendinus.prius ergo tempore,id genus eſt. Natura autem
prius eſt id quod ſecum tollit, nec ſimul tollitur: quodꝗ non ſecum infert, ſed ſimul infertur:
uti res ſeſe in animali habet atꝗ homine. Videri itaque poteſt ſcibile ſcientia natura prius. non
eſt enim ſcientia ni ſcibile ſit. at ſcientia quãuis non conſtet,eſſe tamen poteſt ſcibile. Sanè Thale/
tem tradũt Mileſium primũ lunaris defectus cauſam animaduertiſſe,cum lunam à ſole lumen mu
tuari intellexiſſet: proprerea ꝙ ſolis receſſu augeſcẽs illuſtratam partem ad occaſum habeat.ſole tũc
magis occiduo:eius uero cornua,& pars uacans lumine ad ortum uergant. Cum tota ſolem aduer/
ſum reſpicit,ab eo per diametrum abſens, tunc ſplendeſcat uniuerſa, tota toti ſoli aſpectu incũbens.
totam autem uoco,nimirum,parte quoꝗ eius nobis conſpicua. At quãdo ſeſe à coitu ſolis recipiens
E decreſcere inceperit,tunc cõtra,pars lumine affecta ad orientem ſpectet, ſole eo tempore magis ortũ
tenẽte quæ autem luminis expers eſt,ac cornuum ſpeciem pręfert,ad occaſum declinet.Hinc igitur
lunæ deliquium animaduertit:quoniam ea cum in terræ,ut uocant,obumbrationem inciderit, ſole
ipſi qui iferius hemiſphærium perlabitur ad perpendiculum oppoſito,abſolutã defectionem qua ei
ratione cõtingit perpetitur, ſolaribus in ipſam radiis nequaquã impingentibus. quo ſanè argumẽto
id eſt, quod non niſi in ſolo plenilunio hoc accidit. Ergo ſi Thales lunarẽ defectum nouit primus,
ſcibile ante ipſum,lunarem inquã defectum fuiſſe conſtat,eius uero ſcientiam non fuiſſe.Scibile igi/
tur ſcientiæ apertũ eſt & tempore & natura anteire:neꝗ ſimul eſſe hæc,quãquam ſunt ad aliquid:
Eodem modo nec ſenſus eſt ni ſit ſenſibile.cuius enim ſenſus erit? attamẽ niſi ſit ſenſus, ſenſilia eſſe
nil uetat:ut ignem, terram, eiusꝗ generis reliqua { In paucis enim quis utique aut in nullo ſimul
cum ſcibili fieri cernat ſcientiam.} Quoniã dixit,rebus enim magna ex parte præexiſtẽtibus ſcientias
capeſſimus,nunc quid per magna ex parte ſibi uelit expoſuit.in paucis enim quis utiꝗ inquiẽs aut
in nullo ſimul cum ſcibili fieri cernat ſcientiam. hæc autem gratia eorum dixit, quæ ab aliqua arte
producuntur.hæc enim prius non erant:ſed ipſum eſſe ſimul atque ex arte producta ſunt habent.
Nam antecedunt quidem ſcientiam res naturales.quæ uero ex arte confiunt, ipſum eſſe ſimul cum
earum habent ſcientia.Verbi cauſa excogitauit lectum quiſpiam,quẽ gręci ſtibada uocant, ad dormi
endum:hic ſcientia quoque ipſum eſſe ſimul cum ſcibili obtinet. Id uero etiam in figmẽtis uideas
licet.nam ſimulatꝗ cõmentus Chimærã fueris,phantaſma quoꝗ ſeu uiſum Chimæræ unà cũ eius
exultauit ſcientia. Pictor quoꝗ eorum quæ primus inuenit ſimul cũ pictura introduxit imagines:
F Et qui literas docuit primus,is ſimul cum rerum ſciẽtia literas inuexit.Sed cur uerba illa,uel in nul/
lo, adiecit? An & hæc in rerũ natura fuere, poſtea uero ſcientias adepta? At hoc maxime in mecha/
nicis licet cõtempleris ĩuentis.quomodo graue quis uerbi gratia moueat pondus,aut aquã in ſubli/
me erigat, aut huius generis quidpiam: hæc enim atꝗ eius notæ alia ſimul cum eorũ ſcientia cõſtat,
eſſe inuenta.Fortaſſis uero & artificialibus cõtra ac naturalibus accidit.ſiquidẽ ſcibilia ipſa in natura
libus,ut dictum eſt,eorũ ſcientia priora exiſtunt.at in iis quæ cõſtant arte, ſcientiã de ipſis indeptiõe
eſſe oportet priorem, deiu ſcibile fieri.nam facta primum uidelicet de re aſſequẽda excogitatio eſt,ac
quomodo cõſtare ea poſſit,tũ deide effectus excogitationis cõſequitur. Niſi illud quiſpiã dixerit,ſciẽ
tiam de naui priuſquã facta nauis ſit,etſi in primi inuentoris animo anteceſſerit,nondũ tamẽ ut pro
prie ſcientia ſit obtinuiſſe:cũ tunc reſponſura ne excogitationi res ſit minime pateat.forte enĩ ad ima
ginationẽ id uſꝗ præceſſit duntaxat,cęterũ haud egredi in opus ualet: quo pacto de Dædalo fertur
fabula, quod alas fabricare ſibiipſi & Icaro filio excogitauerit. Itaque ſcibile etiã ipſm quãdo ſimul cũ
eius ſcientia in opus prodierit, tunc ſcientia quoꝗ re uera ſcientia proprie eſt, cũ ambiguo nullo te/
neatur.Quare ſimul à ſe mutuo conſtitui ſcibile ad ſcientiam in artificialibus contingit.

43 *Amplius.Scibile ſublatum ſimul aufert ſcientiam:ſcientia vero ſimul non aufert ſcibile.nam ſi
ſcibile non ſit,non erit ſcientia.nullius enim erit ſcientia. ſcientia vero ſi non ſit,nihil probibet eſſe
ſcibile:vt circuli quadratura ſi eſt ſcibilis, ſcientia quidem eius nõdum eſt,illa vero ſcibile eſt.*

{ Pręterea ſublatum ſcibile ſecum tollit ſcientiam. }

Cum quod prius tempore eſt in ſcibili expoſuerit, (nam præexiſtētibus inquit magna ex parte A
rebus ſcientias adipiſcimur,) nūc in eodē rurſus quod prius natura eſt explanat. nimirū per hoc qđ
ſecum perimat ſcientiā ſcibile, non ſimul ab eo perimatur. quale eſt inquit & quadrangulatio circuli.
Quadrangulū Geometræ capedinem uocant nō quæ quatuor ſimpliciter latera & totidē angulos,
ſed latera quatuor æqualia & rectos angulos obtinet. Ita uero & angulū rectum fieri aiunt. nam cū
recta linea ſuper directam lineā erecta interiores atq; ad eaſdem partes angulos inter ſe ęquales facit,
rectus uterq; eſt angulus. & quæ ſuperſtat ei cui innititur perpēdicularis nuncupatur. eſt hic igitur
angulus rectus. Acutus uero angulus eſt minor recto. obtuſus eodē maior. nam inclinata ea quę de
ſuper recta incūbebat, alter maior, minor alter fit angulorū. Minorem igitur, ut dixi, acutū nominăt,
quoniam huic ſimiles fiunt & acutæ moles quæ pungēdo ſunt, ut cultellus, maiorem aūt obtuſum:
huius enim inſtar moles fiūt obtuſæ, ut piſtillum, ad dādam impſſionem aptæ. Figuras uero alias re
ctilineas eſſe aiunt, alias orbiculares rectilineas, triāgulos, quadrangulos, ſexangulos, & quotquot an
gulis excogitare alias poſſis: orbiculares autem circulos dicunt. Quærunt ergo Geometræ, quomo-
do ſuper rectilinea data, uerbi gratia quinquangula æqualem cōſtituere quadrangulum liceat. & q
dem id ratione ac uia docuerunt. Vt ergo in rectilineis quæſiuere, ita in circulo quoq; ſcrutant̃, qui
ſuper circulo dato æqualem reperire poſſis quadrāgulum. id multi quæſitū non inuenere: ſolus au
tem Archimedes inuentioni proxime acceſſit: ſed exactam tamē rationem non comperit. Ariſtoteles
igitur ſi ſcibile, inquit, quadrangulatio eſt circuli, nec dum eſt hactenus eius ſcientia, prius eſſe cōſtat B
ſcientia ſcibile. Non ſolum autem natura priora ſcibilia quam ſciētia eſſe hoc probat exemplum, ſed
etiam tempore, nam cum ſcibile ſit quadrangulatio circuli, de eo comperta eſt nondum ſcientia. Hoc
uero ſubiunctum natura etiam prius eſſe ſcibile quam ſcientia demonſtrat.

Amplius. Animali quidem ſublato non erit ſcientia, ſcibilium vero plurima eſſe contingit. Simi- 44
liter autem his ſeſe habent ea quæ de ſenſū ſunt. ſenſibile enim prius q̃ ſenſus eſſe videtur. ſublatū
enim ſenſibile ſimul aufert ſenſum: ſenſus vero ſenſibile nō ſimul aufert. ſenſus enim circa corpus
& in corpore ſunt: ſenſibili autem ſublato aufertur & corpus. ſenſibile enim corpus eſt. cum autē
corpus non ſit, aufertur & ſenſus. quare ſimul aufert ſenſibile ſenſum. Senſus vero ſenſibile non
ſimul aufert. ſublato enim animali ſenſus quidem aufertur: ſenſibile autem erit corpus: vt calidum
dulce, amarum, & omnia alia quæcūq; ſunt ſenſibilia. Amplius. Senſus quidem ſimul cum ſenſitiuo
fit. ſimul enim fit animal & ſenſus: ſenſibile vero ante animal aut ſenſum eſt. ignis enim & aqua &
alia huiuſmodi, ex quibus ipſum animal cōſtat, ante ſunt quàm animal omnino ſit, aut ſenſus. quarę
prius ſenſibile quàm ſenſus eſſe videbitur.

{ Item animali interempto non erit ſcientia. }

Superius in uno ad aliqđ relatorū exemplo, ſcibili inquā, cum conſequens claudicare oſtendiſſet, C
uniuerſalr̃ nunc in omnibus demōſtrat: ſublato enī inquit animali, ſcientiæ quoq; adimunt̃. ſunt. n.
in animo ſciæ, ſunt per ſe tamē nihilominus ſcibilia, quāobrem & q̃ in ſenſu ſunt, eſſe primū uident̃.
Cū itaq; in ſcientia & ſcibili rōnem examinauerit, nunc in ſenſu meditatur ac ſenſili, docetq; iiſdem
uerbis prius eſſe ſenſu ſenſibile: ſecum enim ſenſum tollit ſenſibile: at non tollitur ſenſibile ſimul cū
ſenſu: ſunt enim ſenſus in animali: animal autem corpus animatum eſt: ſenſibile uero eſt omne cor-
pus, quapropter neceſſe eſt perdito ſenſibili & corpus aboleri: neq; eſſe animatum abolito corpore,
q; niſi animatum ſit, neq; animal eē: neq; ſublato animali ſenſum: ipſum enim eſſe obtinet ſenſus in
animalibus. Itaq; ſublato ſenſibili, neq; erit ſenſus, uti oſtendimus: quandoquidem eſſe ipſum habet
in corpore ſenſus omnis, circāq; id ſolum ſpectatur. effugere enim ſenſum omnem incorporea, cum
neq; ſub ſenſum cadant, neq; capacia ſint ſenſus: quāquàm non etiā reciprocat ratio. non enim perē-
pto ſenſu interimitur & ſenſile. Quamobrem? quoniam animal omne, animatum eſt: omne ani-
matum corpus: non omne autem corpus iam & animatum eſt animal, ſed omne corpus ſenſibi-
le. Quo ſit ut uel intermortuo animali nihil alia eſſe uetet complura: ut ignem, aquam, terram, dul
ce, amarum, ac ſimilia. Ergo probatum ex his eſt priora natura eſſe ſenſibilia ſenſibus: quoniam
ſecum ſecus interimunt, non illa cum ſenſibus perimuntur: & inferuntur quidem ſimul cum ſen-
ſibus, ipſos autem non ſecum inferunt. { Cæterum cū etiam dixerit ſenſus ſimul cum ſentiente fie. }
Argumentationem facit à maiore, atq; eo quod attinentius ad ſenſibile redditur, ſentiente inquam.
ſentiens enim ſenſibilis ſentiēs. porrò ſentiens eſt quod particeps eſt ſenſus. Quid igitur dico? nem-

pe ꝙ ſenſibilia affirmet priora ſenſu exiſtere.quádoquidem ſentiẽs, (animal intelligo,) qui cum fieri
D ſenſum natura uoluit,eſſe ipſum habet ex ſenſibilibus,igne inquá,& aqua,elemẽtisq; reliquis.quod
autem ex aliquo,ac uelut ex materia potiſſimũ fit,illo ex quo fuit conditum,& natura poſterius &
tempore eſt.quare poteſt ſenſibile inquit eſſe ſenſu prius uideri. Atq; hactenus ipſi quidem progre/
ditur dubitatio.cęterũ dictarum inſtantiarũ ſolutioné non addidit.Dicẽdumq; ad hęc,duplici quæ
ad aliquid ſunt ratione intelligi, uel uti res ipſę per ſe abſolutæ,uel ut in mutua quadá relatione cõ/
iunctæ,ut pater ac filius.Nam ſi patrem in iis nouerimus ut Sophroniſcũ,filium autem ut Socraté,
prior erit Socrate Sophroniſcus.eſt enim Sophroniſcus prior,nobis ceu res ipſos intelligentibus.qđ
ſi uelut patrem ac filium ceperimus,medio carebũt,reſpectu deuincta. Sic ergo & ſciẽtiam & ſcibile
ſi perinde atq; res cõſideraueris,prius ſcibile eſt quá ſcientia.ſin uero ut reſpectũ,hęc ſimul ſubſiſtũt.
neq; enim ſcibile eſſe aliquod poteſt niſi ſit circa ipſum ſcientia. exẽpli cauſa ſidera,quę ſcibilia ſunt
ſi uelut res accipiantur,uerſante circa ea ſcientia erunt priora.ſi tanquá ad aliquid ſint,ut ſcibilia in
quam.hæc cum ſcientia de iis ſimul erunt.nam nec ſcibilia eſſe poſſunt niſi de ipſis ſciẽtia ſit,ex qua
denominatiue etiam dicũtur.nam quoná ſcibilia forẽt?eſt enim ſcibile ſcientia ſcibile.ergo non con/
ſtante ſcientia,quomodo illa ex ea quæ non ſit denominationẽ habebunt?uerũ ut res quidem ſunt,
ut ſcibilia uero non item.Eadem quoq; de ſenſu ac ſenſili dicemus.Quin & aliter ſoluas,Cum rerũ
quædam poteſtate,quędá actu ſint:poteſtate habẽtur,ea quæ ad aliquid eſſe natura idonea ſunt,nõ
dum ſunt tamẽ.actu uero quæ naturalẽ etiam poteſtatẽ,actu oſtenderũt.uerbi gratia actu quidem,
E eſt conſumatus grámaticus,cui nihil ad artem grámaticam deeſt.poteſtate,ut puerulus cui facultas
ſuppetit,ut grámaticus fiat.In oĩbus quoq; q̄ ad aliqd ſunt,ut ſeſe habet alterũ,ita & reliquũ habe/
bit.ná ſi hoc actu ſit,erit & alterũ actu:ſi hoc poteſtate & illud poteſtate erit.Cũ igit̃ ſcibile uel ſen/
ſile actu fuerit,erit actu ſcia quoq; & ſenſus: ſi ſint poteſtate illa,erunt & hæc poteſtate. Siquis ergo
lunarem defectũ ante Thaletẽ,ut ſcibile excogitaſſet,erit poteſtate ſcibile,& non actu.& uero huius
ſcientia prorſus & hęc poteſtate adinuenief. Nam ſi lunaris deliquii ante Thaletẽ non fuiſſe ſcientia
poteſtate,utiq; in actum eius tempeſtate non ꝓdiiſſet.quod enim prius, ut fieret facultate caruit,id
fieri ꝓrſus nequit in poſterũ. quo náq; modo equus, cum facultate ut ſit grámaticus careat,nũquá
fiet actu grammaticus,ita ſi lunaris defectionis ante Thaletẽ ſcientia non fuiſſet poteſtate,certe neq;
Thaletis ipſius temporibus in actum proueniſſet. uerum cum eius tẽpore conſtiterit actu ſcientia,
ſcibile quoq; actu ideſt lunæ deliquiũ factum eſt.eadem etiam in ſenſu ac ſenſili pronũciabimus. Et
uero nunc circuli quadrágulationem,ſi inueniri nunc queat, poteſtate ſcibilem eẽ conſtat,eiusq; ſci/
entiam poteſtate futuram.ꝙ ſi reperiri eam ab hominibus liceat nũquá,neq; erit ſcibile facultate.ſed
eſt quidem ceu res,ſcibile uero ne poteſtate quidẽ eſt:quẽadmodũ nec hominibus ſcibilis arenæ po/
teſtate eſt numerus.Hac porrò ratione difficultatem quoq; illam ſoluemus quæ à legum peritis nõ
bis obiicitur.affirmãt quippe illi ſeruũ eſſe qui hero careat:uelut ſiquis moriens inquiũt,legando di
cat,Thalis ſi hoc fecerit,ſeruũ hunc meum familiaremq; habeto.ecce hic igitur,aiunt,nulli addictus
F domino ſeruus eſt quoad iuſſum hæres nõ exequitur.Itaq; difficultatẽ uel hoc loco per poteſtatem
& actum ſolui arbitramur.ná neq; dominus ille actu eſt, neq; hic ſeruus, ſed uterq; facultate,poſtea
uero quá mandatũ hęres fecerit,& dominus actu euaſerit,tunc & qui relictus familiaris eſt, fiet actu
ſeruus.Qua de re integer ſermo eſt qui in omnibus relatiua inquit ſimul natura eſſe.

*Habet autẽ dubitationẽ vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur,quẽadmodũ v detur: ſi hoc con
tingat ſecũdum quaſdá ſecundas ſubſtantias.* Nam *in primis ſubſtantiis verum eſt. nam neque tota
neque partes primarũ ſubſtantiarum dicuntur ad aliquid. nam quidam homo non dicitur alicuius qui/
dam homo: neque quidá bos, alicuius quidam bos. Similiter autem & partes. quædá enim manus non
dicitur alicuius quædá manus, ſed alicuius manus. & quoddá caput nõ dicitur alicuius qđdá caput, ſed
alicuius caput. Similiter autẽ & in ſecũdis ſubſtãtiis. atque hoc quidem in pluribus: vt homo non dr̃
alicuius homo: nec bos alicuius bos: nec lignũ alicuius lignũ, ſed alicuius poſſeſſio dicitur. in hmõi ergo
manifeſtum eſt quoniá non ſunt ad aliquid. In aliquibus vero ſecũdis ſubſtantiis habet dubitationem:
vt caput alicuius caput dicit̃: & manus alicuius dicit̃ manus: & ſingula huiuſmodi. quare hæc for/
taſſe ad aliquid eſſe videbantur.*

{Cæterum dubitationem habet.}

Abſoluta de iis quæ ad aliquid ſunt ueterum finitione,ea q; quoad maxime licuit defenſa: dein/
de expoſitis quoq; relatiuorũ conſequentibus,cum propriam redditurus definitionem eſſet,abſur/

ditatem prius quæ traditã ſequitur finitionem oſtendere hinc auſpicatur. Porrò abſurditas eſt, ſecũ-
darum ſubſtãtiarum partes ſcdm proditam finitionem reperiri ad aliquid, hoc eſt ſubſtantiã in acci- A
dens cõmutari. nam decem p̃dicamentorum, ut diximus unum eſt ſubſtãtia: nouem uero accidẽtis,
ex quibus unum ad aliquid pertinẽtium eſt. Ergo ſi partes ad aliquid ſunt ſubſtantiarũ, poſſe eaſdẽ
& accſitia eſſe quis neget? ſin partes ſunt accidẽtia, totum quoq; erit neceſſario: ſiquidẽ cõſtat totum
ex partibus. ſubſtantia igitur accidens erit: quo quid abſurdius? Cæterum traditur hoc loco ſubſtã-
tiæ nobis id genus diuiſio. Subſtantia uel uniuerſalis, uel particularis eſt: uel totũ, uel pars. hæc igiẽ
quatuor cum ſint ſegmenta, coniugationes rurſum ſex fiunt: quarum duę, ut ſæpe cõmonuimus, in-
conſiſtentes ſunt: nimirum quę cõtraria coniũgunt. non poteſt enim idem & uniuerſale & particu-
lare, & totum & pars eadem ratione eſſe. cõſiſtunt autem quatuor reliquæ. ſubalternas dico, & per
diametrum aduerſas, nam aut iũctũ toti uniuerſale, ſimpliciter hominẽ facit, qui & uniuerſalis eſt.
prędicatur enim de indiuiduis, atq; ea complectitur, & quoddam eſt totum: ſiquidem totalitas, ut
ſic dixerim quædã eſt propriarũ partium: ut animalis, rationalisq́;. Rurſus uniuerſale ſi parti appli-
cetur, uniuerſalem partem conſtituit: ut ſimpliciter caput, & manum ſimpliciter. uniuerſale quidẽ,
quoniam de particulari capite omni prędicatur aut manu: pars uero, quoniã animalis partium una
quędam propria eſt. At particulare toti complexum, hominem quẽdam facit, ut Socratem: qui ob id
particulare eſt, ꝙ de nullo prædicatur. totum uero, quaſi partiũ ſuarum contentiuũ. Porrò iterum
particulare ſi parti copuletur, caput cõficit quoddã, aut quãdam manum, ut Socratis. Hęc nãq; par-
ticularis eſt, quoniam ſolius Socratis: pars autem, ꝙ in ſuiipſius integritate ſpectetur. in hoc ſiquidẽ B
pars à particulari differt, ꝙ ſit in pluribus particulare: pars uni cõpetat ſoli. Harum tres inqt haud-
quaquã ad aliquid cẽſueris: una autem, quæ uniuerſalis eſt partis, ut caput, uel manus, quod ad red-
ditam relatiuorum finitionem attinet, uideri ad aliquid poteſt. Ac ꝙ prima inquit nõ ſit ad aliquid
ſubſtantia, clare dilucet. non dicitur enim Socrates alterius cuiuſpiam Socrates eẽ. Verum neq; eius
pars, particularis pars inquam: ut quædam manus, ne ipſa quidem eẽ ad aliquid poteſt uideri, nemo
etenim manum quãdam dixerit cuiuſdam quãdam eſſe manum: quippe ridiculum eſt. Verũ neq;
ſecundæ ea quæ uniuerſale ac totum cõnectit, homo inquam ſimpliciter: nemo nãq; hominem cu-
iuſdam hominem, neq; bouem cuiuſdam bouem eſſe pronũciabit: ſed cuiuſdam eſſe bos & hõ poſ-
ſeſſio dicitur: homo uero cuiuſdam eſſe homo, & bos cuiuſdã bos, nõ item. Quæ igitur uniuerſale
inquit & partem dũtaxat iungit, ea ex aſſignata definitione ad aliqd eſſe apparebit: ſimpliciter caput
dico, & manum ſimplr. nam caput cuiuſdam caput, & manus cuiuſdam dicitur manus. Mihi uero
particulare quoq; & pars eſſe uidetur ad aliquid, caput quoddam dico, & quædam manus, quãtum
ex finitione præmiſſa conceditur. Si enim eſſe illa dicuntur ad aliquid, quæcũq; ea ipſa quæ ſunt eẽ
aliorum dicuntur, non pars modo uniuerſalis ut ſimpliciter manus ſimpliciter hominis eẽ dicitur,
uerum & quædam manus cuiuſdam eſſe hominis perhibetur. dicimus nãq; hanc eſſe Socratis ma-
num: eſtq́; hoc tum conſuetudo loquendi cõmunis, tum antiquorum uſus refertus. dicimus enim
manu mea ſcripſi: huius manum aut caput cecidi: caput illius tale, ac tales ſunt manus: & hæ manus
Aegei. & Cõtremuere pedes manantis fontibus Idę. & At Iouis haud caput annuit. Quapp & parti- C
culare & pars alicuius eſt pars. erit ergo id quoq; ad aliquid. Quod autẽ uiſum in dictione eſt ſequi
incõmodum, facile eſt ſoluere: neq; enim dicere eſt neceſſe quãdam manum cuiuſdam quãdam ma-
num eſſe: quoniam nec uniuerſalem manum uniuerſalis cuiuſquàm nominamus, ſed hominis ma-
num. ſic ergo & manum quãdam cuiuſdam uocamus ut Socratis, præfinitione nõ addita. Duæ igiẽ
deſcripti partes ꝓpoſiti uniuerſalis pars & particularis pars erũt ad aliquid: uſuq́; ut dixi eueniet in
accidens tranſire ſubſtãtiam. Hoc ergo abſurdum inquit, partes inquam ſubſtantiarum non eſſe ad
aliquid ex ſupra relatiuorum finitione edita aut ſoluere prorſus non licet, aut non facile. Itaque fini-
tionem traditã per abductionem ad incõmodũ percellit hoc pacto. Eſt autẽ ad incõmodũ abductio,
ut cum demõſtrare quidquã uolentes huius acceperimus oppoſitũ, atq; huic abſurdum aliqđ cõſe-
quens eſſe oſtenderimus: deinde ſimul intulerimus ex hoc ea de re ſequi abſurdũ ꝙ falſa data pro-
poſitio fuerit. uerã enim ꝓpoſitionem nullã aliquod comitaẽ incõmodũ. ꝙ ſi falſa hęc ſit propoſitio,
huic ergo oppoſita uera erit: ut quid inquã? Si ĩmortalẽ eſſe animã eſſerere libeat, cõtrariam huic
propoſitionẽ ſumimus, quę dicit mortalẽ. deinde abſurdũ quoddã ex ea ſequi oſtẽdimus, ut cõtrariũ
hoc pacto cõfirmemus. Ergo ſi ſit mortalis anima, nõ erunt quę apud inferos geruntur iuſtiora: ſed
ad id uſque quod apparet nobis uita cõſtat, ſimulq́; anima cum corpore interit. Non erit igitur neq;
operum cõpenſatio bonorũ, neq; luenda malorum pœna. Si nãq; in angoribus afflictiõibusq́; iuſtos
cõplures traducere uitã omnem cernimus, peccatores autẽ è uita plurimos celebri gloria atq; opibus
affluentes exceſſiſſe, nec poſthac in uita geſtorũ ulla quæſtio eſt, circuncluſa ad id uſque ſolum ho-

minum uita,nemo igitur paria meritis accipiet, neq; erit prouidẽtia.Si enim principe bono ciuitatẽ
D administrante,ordie geri cũcta in ciuitate uideas licet,honeſtari donis ac dignitatibus bonos,malos
infamia notari, atq; in ſuppliciis agere, quãto magis bono per eſſentiã deo qui omnia obtutu uno
incognoſcit,ac rebus prouidet uniuerſis,nihil in rebus humanis eueniet abſurdũ?Nõ erit igitur pro
uidentia,niſi eorũ ſit quę uiuentes egimus ratio reddenda. hac uero abſurditate quid magis impiũ?
nam niſi erit prouidẽtia, nihil quod ſit,ordine cõſtabit. quod eni citra prouidentiã ſit, temerariũ id
eſt,nulloq; ordine digeſtũ:perinde atq; caſu ac fortuito feratur. Cæterũ quod non caſu uita conſtet,
aut forte regatur,hinc dilucefcit.Rariſſima ſunt quę caſu uel fortuna euenıũt,atq; ex aliis ſequũtur.
naturaliumq; motuũ caſualia, fortuita cõſultoriorũ ſunt cõſequentia.Delatum eſt uerbi gratia ſaxũ
quodpiam ſuperne naturali impetu deorſum ruens:terræq; alliſum,ac cõfractis partibus circa id
eminẽtioribus,idoneũ ſeſſioni redditũ eſt. Cõmodum igitur ſeſſioni euaſiſſe, caſu factũ eſſe dicitur;
quoniã cõſecutum eſt naturalem ſaxi ad inferna impetum. raro autem ſuperne deuolutus lapis ad
ſedendum fit aptus.Equus rurſum in bello deturbato domino potũ accurrit ſiti cõfectus:atq; com/
miſſo prælio,cæſoq; cum omnibus domino ſeruatur.caſu igitur ſuperſtes equus perhibetᷓ fuiſſe.at
equus in bello dominũ rarenter excutit,eaq; de cauſa ſeruatᷓ.Rarum etiam eſt id quod fortuito ac/
cidit,ac conſultorias appetitiones comitatur.Lauatum abiit quiſquã exempli cauſa, uel ſupplicatum
diis:atq; uenalem librũ quem diu quęſiuerat offendit coemitq;.hoc forte fortuna accidit.non enim
ex quaquã prouidentia, neq; locum eum adiens ubi uenũdari ii ſolent librum comparauit.id uero
etiam rariſſimum eſt. Sunt ergo quæ caſu fortunaq; contingunt infrequentiſſima. artificialia uero
E ac naturalia,demũ quæ ex prouidentia ꝓficiſcuntur,ex eorum numero habentur quæ ut plurimũ,
ſiue etiam in totum fiunt.Finem enim aſſequũtur proprium materiarius faber atq; ędificator maio
re ex parte quã eodẽ fruſtrentur.magiſq; ſanat medicus quã nõ ſanet.nam ſi perinde ſanaret non ſa/
naretq;,utiq; à nullo accerſiretᷓ:ac magis item ſi rarius ſanaret.Et uero infantem quinquedigitũ cre/
brius,quã ſedigitum creat natura:idq; ob materiæ redũdantiam.Luna cõgreſſu cum ſole perpetuo
minuitur:indidem recedens augetur.Sol nũquam non capricornum tenens,hybernũ ſolſtitium pa/
rit:cancrum peruadens,æſtiuũ:neq; aliter alias. Surſum quoq; ſemper ignis fertur.aqua fluit deor/
ſum.pariterq; in omnibus tum arte factis,tum naturalibus,ac deniq; iis quę ex prouidentia ueniũt,
id quod ſemper atq; utplurimũ eſt,licet nec contrariũ unquam uidere.Apertum eſt itaq; nec mun
dum caſu,nec eius partes conſtare.atq; ſi ita ſit,cauſam eum habere quãpiam uidelicet quę ipſi præ/
ſideat,mũdanaſq; res concinno ordine diſponat, quã prouidentiam uocamus.Ergo ſi ſit prouiden/
tia,necceſſario quilibet pro dignitate tractabitur:quòd ſi uerum eſt, cernimus autẽ uti iam diximus
multos contraria eorum,quãtum ex apparẽtibus iudices,quę hac in uita gerunt ſuſtinere.igitur nõ
ad uitam hanc uſq; circũſcripta eſt hominũ uita. Quamobrem erit ab hac uita quæſtio de iis ꝓrſus
aliqua quæ uiuentes tractauimus,in qua retribuet cuiq; pro meritis ꝓuidentia.Hoc ſi ſit,ĩmortalis
igitur anima eſt,nec cõmoritur corpori:permaneat.n.oportet ipſa ſoluente ſi corpore,nec corrũpatᷓ:
F ut poſt hanc uitam quæ ipſi pro dignitate debentur accipiat.Itaq; hoc loco contẽplare quonã pacto
ĩmortalem oſtendere uolentes aĩam,ꝓpoſitionem huius cõtrariam ſubiecimus.quę ĩmortalem eſſe
pronũciat:aperuimuſq; quoddam ex ea ſequi abſurdũ,nimirum importari ex hoc ꝓuidentiam nõ
eſſe:atq; hac ratione ĩmortalem aſſeruimus.Si enim qui mortalem aĩam dicit incõmodo urgetᷓ, ue/
ram autem ꝓpoſitionem comitari incõmodum nullũ poteſt,falſa igitur hęc eſt:contraria autẽ huic
uera:quæ ĩmortalem eſſe affirmat:uerũ nãq; ex neceſſitate.i.quod falſo obiacet.Hæc itaq; deductio
eſt ad incõmodum,quã uel hoc loco uſurpat Phs.uult enim ipſe ad aliquid ſe habẽtia eo ꝙ aliorum
ſint obſignari:ſupponit autem huic contrarium.quod aliis uidetur,nempe ex eo ꝙ ipſa aliorum di
cantur figuram adipiſci.ſupponit uero id,ac conſequens abſurdum demõſtrat:eſt autem hoc, ad ali
quid ſecũdarum partes quoq; ſubſtantiarum eſſe,nam & ipſę aliorum dicunᷓ.atq; hac ceu falſa opi
nione hunc in modum reiecta ſuam confirmat.ſic pote autem dicta concludens inquit.

46 *Si igitur ſuffiicienter eorum quæ ſunt ad aliquid diffinitio aſsignata eſt,aut omnino difficile,aut impoſsibile eſt oſtendere quod nulla ſubſtantia eorũ quæ ſunt ad aliquid dicitur. ſi autẽ non ſufficiẽter, ſed ſunt ad aliquid quibus hoc ipſum eſt eſſe,ad aliquid quodãmodo ſe habere, fortaſſe aliquid cõtra iſta dicetur.Prior vero diffinitio ſequitur quidẽ omnia ea quæ ſunt ad aliquid,non tamẽ in ipſis idem eſt cum eo quod eſt eſſe ad aliquid,ipſa quæ ſunt aliorum dicantur.*

{Itaq; ſi finitio deprompta ſufficiat relatiuorum,aut difficilium admodum,aut impoſſibilium eſt nullam ad aliquid dici ſubſtantiam oſtendere.}

Hoc autem difficilium admodũ eſſe ꝓpterea dixit, ꝙ defendi quodãmodo nõnulla poſſe uideã-
tur: dicebat enim finitio, ea ipſa quæ ſunt eſſe aliorũ dicuntur. Caput igitur ad aliqd eſt, nõ ut caput, A
uel corpus, ſed ueluti pars: nam pars totius eſt pars, ſed uerũ hoc nõ eſt. ſiquidem caput, non quoad
pars alterius dicitur, ſed in hoc ipſo ꝙ caput ſit. Quãobrem ſi editã ſupra finitionem attẽdas, quæ di-
cit inſculpi eo relatiua ꝙ aliorũ dicantur, partes quoq; ad aliqd reperientur ſubſtãtiarum, nam & ca-
put alicuius caput dicit̃. Quocirca finitio attributa relatiuorũ abſurditatem hanc effugere nullo mo
do poteſt: eam. n. ob rem qm̃ admodum difficiliũ dixit, & impoſſibiliũ addidit, inexcuſabilẽ nẽpe ab-
ſurditatem oſtẽdens. { Sin minus ſufficiat, ſed ea ſunt ad aliqd quibus ipm̃ eſſe perinde eſt atq; quo-
dam pacto ad aliquid ſe hr̃e. } Nunc finitionem relatiuorũ ꝓpriam exponit, atq; inquit. Sin minus
ſufficiat, hoc eſt, ſin ſatis nequaquã faciat, nec integra ſit nobis data à ueteribus finitio relatiuorũ, ſed
ea ſunt ad aliqd quibus ipm̃ eſſe perinde eſt atq; quodã pacto ad aliquid ſe habere. i. quibus in hoc
eſſentiæ cardo eſt ꝙ adnixum ad aliud quẽdam recipiant, forte ad hæc inquit dici aliqd poſſit. ad q̃-
nam hæc fortaſſis dici poſſe ꝓnunciauit? nimirum ad proditas difficultates, qm̃ partes quoq; ſubſtã-
tiarum ad aliquid eſſe opinantur: ſi. n. ſic inquit finitio ſit uti nũc edidimus reddita, obiectis occurre
re abſurditatibus facile poſſumus: qui aũt ſit occurſus ipſe ſubiunxit. { Prior autem inqt finitio rela
tiua quidem comitatur omnia, nõ hoc ipſis tamen relatiuis eſt eſſe qd̃ ipſa ea quæ ſunt aliorũ dican-
tur }. Nõ enim ſiquid, ait, alterius dicitur, huic ipm̃ quoq; eſſe in eo eſt ꝙ dicatur ad alterũ: nam ſi al
terius eſt quidquã, id alterius quoq; dicit̃: at non ſi dicitur alterius aliqd, hoc & alterius iam eſt. pa-
ter nãq; cum filii ſit pater, ipm̃ in hoc eſſe habet ꝙ filii pater ſit, & uero pater etiam filii dicitur. cæte- B
rum caput cum animalis caput nominetur, non ipſum quoq; in hoc habet eſſe ꝙ dicatur animalis.
nam & abſciſſum, animalis præterea & dicitur & eſt caput. at pater à filio ſeiunctus, neq; pater eſt, ne-
que inſuper ad filium dicitur. Quamobrem pronunciatum iure eſt priorem conſequẽtem relatiuis
finitionem eſſe, priori autem ſecũdam non item: id qd̃ uel Homerus docet.

Amplius haud poſthac humeris caput inſit Vlyſſi,
Nec me Telemachi patrem quis nomine dicat.

Cum enim pater haud p̃terea ſit, quoniam nõ amplius eſt, neq; poteſt uocari. Quapp ipſum dici ei
quod eſt eſſe cõſequens eſt, nec uice obuerſa. hoc uero ſi ita habet, partes ergo ſubſtantiarum cũ eſſe
aliorũ dicantur, ad aliquid hac rõne erunt. illud uero quærẽdum, quid ſit ꝙ iis quæ ad aliqd ſunt fi-
niendis, quæ ad aliqd ſe habent aſſumpſerit, cum dicat quodam pacto ad aliquid ſe habere: neq; enĩ
includi finitioni cõuenit ꝙ finitur. Ad hoc itaq; duplicia eſſe affirmamus quæ alio referunt̃, dicunt̃
enim tum res ipſę ad aliquid in qbus relatio fit, tum uero ipſa relatio, quo etiam mõ prædicamentũ.
ubi ac quando res ipſas quidem, ſubam inquã & tp̃s aut locũ ſignificãt: indicãt uero & relationẽ ip-
ſam nudã quã ad tp̃s aut locũ ſubſtãtia obtinet. Quãdoqdẽ res igitur ſunt relatione illuſtriores, ut q̃
ſenſibus pateant, eas icciroo in finitione accipit, ut præceptionem ex clarioribus conficeret.

Ex his autem manifeſtum eſt quod ſi quis aliquid eorum quæ ſunt ad aliquid, definite ſciet, & illud 47
ad quod dicitur, definite ſciturus eſt. Manifeſtũ igitur & ex ipſis eſt. ſi enim nouit aliquis hoc quod ad C
aliquid eſt (eſt autẽ eſſe iis quæ ad aliquid ſunt, idem ac ad aliquid aliquo modo ſe habere) & illud
nouit ad quod hoc aliquo modo ſe habet. ſi enim nõ nouit omnino ad quod hoc aliquo modo ſe habet,
neque ſi ad aliquid hoc aliquo modo ſe habet, noſcet. Sed & in ſingulis palã hoc eſt. vt ſi quid nouit
quis definite quod duplũ eſt, & cuius duplũ eſt mox definite nouit. ſi enĩ nullius definitorũ nouit ipm̃
duplum eſſe, neque ſi ſit duplũ omnino nouit. Similiter autẽ & hoc aliquid ſi nouit quis quod melius
eſt, & quo melius eſt ſtatim definite neceſſariũ eſt noſſe. Propter hæc autẽ nõ indefinite hoc cognoſcet
quod hoc eſt peiore melius. ſuſpicio enim hæc eſt, non ſcientia. nõ enim adhuc ſciet exacte quod eſt pe
iore melius. ſi enim ſic, accidit, nihil eſt deterius ipſo. Quapropter palã eſt quod neceſſariũ eſt ſi noue
rit quis aliquod relatiuorũ definite, & id ad quod dicitur definite neceſſe eſt noſſe. Caput vero & ma
nus & eorũ ſingula quæ ſubſtantiæ ſunt, ea ipſa quæ ſunt ſciri definite poſſunt, ad quod vero dican-
tur non eſt neceſſariũ ſcire. cuius enim hoc caput, vel cuius hæc manus ſit, nõ eſt ſcire definite. quare
non erunt hæc ad aliquid. Si vero nõ ſunt hæc eorũ quæ ſunt ad aliquid, verũ erit dicere quod nulla
ſubſtantia eorũ eſt quę ſunt ad aliquid. Fortaſſe autẽ difficile ſit de huiuſmodi rebus vehemẽter aſſere
re, niſi id ſæpe pertractatum ſit. dubitaſſe autem de horum vnoquoque non eſt inutile.

{ Eſt uero ex hiſce compertum, ſiquis relatiuorum præfinite quodpiam norit, eum illud certo

quoq; ad quod dicitur ſciturum. }

D Cum propriam relatiuorũ finitionem aſſignauerit, quoddam Geometrarum more colligit ex ea corollarium. Porrò corollarium illi uocant quod cum alterius rei demonſtratione reliquũ colluceſcit. quẽadmodum ſuperius animę nobis demõſtrare ĩmortalitatem ſtudẽtibus, ſimul eſſe apparuit prouidentiam. Et nobis igitur finitionẽ relatiuorum hic ueram quærentibus, hoc ſimul enituit, nimirum ſi relatiuorum quis definite alterum agnouerit, definite ab eo ſcitũ iri & alterum. atq; ſi teneat alterum indefinite, reliquũ quoq; indefinite cogniturũ. Siquis enim patrem eſſe nouit Sophroniſcum, idem quoq; filium eſſe Socratem intelliget. nam niſi Socratem norit ut filium, neq; an pater ſit Sophroniſcus cognouerit. Nõnulli uero ad hoc aiunt, ſiquis toto obuelato corpore caput tantũ nudum exerat aut manum, ĩ hoc partem quidem uerbi gratia manũ uel caput certo agnoſci licere: quippe partẽ omnino eſſe nouimus: cuius tamen ſit pars haud quaquã dignoſci. non ergo inquiũt, qui definite alterum agnouit relatiuorum, definite & alterũ intelliget. Verum præfinite nos cognoſcere quidem dicimus, ut caput uel manum: non uero, definite etiam ut partem, ſed indefinite. non enim cuius ſit pars intelligimus. Vt autem ſcimus hoc infinite, ſic & id cuius pars eſt infinite cognoſcimus. Cæterum poteſt, hoc etiam quaſi ſupra citatas dubitationes ſoluens addidiſſe. Quãdoquidẽ enim ad aliquid quæ ſimul natura non eſſent, nõnulla eſſe affirmabat, quippe antecedere ſcibili ſciẽtiam, & ſenſum ſenſibili. (nam plerũq; rebus inquit p̄exiſtentibus ſcientias comparamus.) huic igiť ſolutionem hoc loco inferens ait, ſi ea ſunt ad aliqd quibus ipſum eẽ perinde eſt atq; quodam pacto

E ad aliquid ſe habere, ergo ut ſe relatiuorũ habet alterum, ita habere & reliquũ ſeſe eſt neceſſe. Quare ſi poteſtate ſcientia ſit, poteſtate erit & ſcibile. ſin alterum actu, erit actu & reliquũ. uerum de hoc p̄fecte locuti iam ſumus. { Eodem modo ſi & melius eſſe definite hoc quidpiam nouit, neceſſe quoq; eſt quonam id melius ſit definite intelligat. non indefinite uero intelliget eſſe hoc deteriore melius. exiſtimatio quippe id genus res eſt, nec ſcientia. nõ enim exacte etiamnũ deteriore eſſe melius nouerit. } Qui enim q̃ melius ſit de quoquã cognouit, debet is & q̃ melius. & cuius rei nomine melius ſit diſtincte cognoſcere. niſi enim qua in re melius ſit intelligat, ne an melius ſit quidem dignoſcet. quomodo enim? cum differentiam neſciat qua melius eſſe illo perhibeť. { Non indefinite uero intelliget eſſe hoc deteriore melius. exiſtimatio quippe id genus res eſt, nec ſciẽtia. } Exiſtimationem hoc loco obſcuram infirmamq; cognitionẽ uocat, quæ uelut opinatio eſt, quã Græci Doceſin nominant. Scientia uero cognitio eſt offendiculo carens, atq; irrefutabilis exiſtimatio. Quãobrem qui deteriore melius hoc aliquid infinite nec ſcite eſſe didicit, perinde q̃ ſi erroribus labefactatã cognitionẽ habeat de omnium quoq; deterrimo, materia inquã. q̃ melius ſit aliquo ſuſpicari poſſet quidoq;, ignarus diſcriminis penes quid melius, & quo melius ſit, quod eſt abſurdum Ex hiſce igitur caput & manũ parteſq; ſubſtãtiarum omnes, quæ & ipſæ ſubſtantiæ ſunt, nõ eſſe ad aliquid demõſtrat: ſi præfinite cognoſcere quidem ipſa ſit, ea uero præfinite quorum eſſe dicũtur non ſit neceſſe, ad aliquid eni uocabantur, quoniam ut eorum alterũ noris, ita & reliquum neceſſe eſt dignoſcas. Quocirca non ſunt ad aliquid partes ſubſtãtiarum. { Cæterũ de talibus acriter pronũciare difficile ei forſitã ſit, qui de iis

F non idẽtidem conſiderauerit. inutile tamẽ haudquaquã eſt de eorum ſingulis dubitãdo diſquiſiuiſſe. } Philoſophice admodum hoc loquiť. Quoniam enim manum & caput ut ſubam qdẽ dixit p̄finite agnoſci, ut p̄tes uero ĩfinite, niſi cuius caput ſit aut manus itelligať, ea propter inqt, q talia nõ ad modũ cõſiderauerit, acriter hũc de ipſis p̄nũciare nõ oportere. nõ de his uero dũtaxat, ſed de re ẽt q̃libet minime ɔuenit: addubitare tñ de huiuſcemodi rebus ac difficultates p̄ſequi eſt neceſſe: nã facultatis initium difficultas, ac q̃dam ad diſciplinã uia eſt. Hæc autẽ dicit, cũ nos eius uerbis acqeſcere nequaquam uelit, ſed nos quoq; ipſos quæ id genus ſunt indagare, neq; ab alio moueri.

DE QVALI ET QVALITATE.

48 *Qualitatem vero dico, ſecundum quam quales quidem eſſe dicuntur. Eſt autem qualitas eorum quæ multipliciter dicuntur.*

{ Qualitatem autẽ eam uoco ſm quam quales eſſe quidam dicuntur. }

Hoc rurſus loco de ordine qualitatis, inſcriptionis cauſam, qualitatis diuiſionẽ, ac ſpẽrum ordinẽ diuiſionis perqrimus. Primum itaq; de ordine: cõſpicuus autẽ ex ſupradictis is eſt, in quibus docebamus relatiuis ex eo anteponi qualitatis diſputationem oportere, q̃ per ſe hæc ipſa ſpectetur, ad aliqd uero pertinentia ipſum eſſe in relatione ad aliud obtineant: pluris autem ea fiũt quę per ſe ſubſiſtũt iis, quæ ipſum eſſe per ſeipſa nõ poſſident: quodq; ſublato quali, ſimul quoq; exiſtẽs in eo relatio perimitur:

rimitur:ut albius,& calidius,diſcipulus ac pceptor,ſimiliaq́;. q̃ ſi non ſint relatiua,qualitatẽ omnem eſſe nil uetat.quippe relatiua ſubſiſtẽtiam prorſus non habere ꝓpriam,ſed pdicamentis ſuperuenire A
aliis diximus,uerum uti memorabamus,ꝓpterea q̃ relatiuorum Phs ubi de quãto diſſerebat memi‑
niſſet,pceptionem de ipſis confeſtim facere habuit neceſſe,ne diu naturę ipſorũ ignorantia laborare‑
mus.atq; hæc qdem de ordine.Quid autẽ q̃ duplicem titulũ præſcribit de quali & qualitate,nec ut
in pdicamentis aliis ſimplicem?Dicimus aliud quale eſſe,aliud qualitatẽ,qualitas n.uniuerſalis ipſa
qualitas eſt,à qua participantia qualia denominatiue nũcupantur,ut uniuerſalis albedo,nigredo:qle
autem,corpus eſt particeps qualitatis,quodq́; ab ea denominatiue appellatur,ut albũ corpus, aut ca‑
lidũ. Eſt ergo intellectu ſolo cõphenſibilis qualitas:quale aũt cadit ſub ſenſum. Quandoquidem
igitur nomen eſt duplex qualitatis,uel q̃ ut ipſum per ſe ſolo intellectu conſideratur,quale ipm eſt
qualitatis genus,uel ut ſenſu perceptile, duplicẽ quoq; hac de cauſa inſcriptionem fecit. Præpoſuit
uero qualitati quale:quoniam utpote ſenſibile eſt notius.ſemper enim à notioribus præceptionem
exordiri conuenit.Dicere autem & aliter poſſis:nempe q̃ qualitas quoq; ipſa quale ſit.nam de quali
& qualitate cõmunius prædicatur quale.quo fit ut qualitas quoq; quale dicatur, quo pacto & no‑
men cõmuniter uerbi gratia de nomine prædicatur ac uerbo.tametſi enim de qualibus,nõ de iis ta‑
men uerba facit primũ,ſed qualitatis ipſius gratia diſſerit:ut oratio de ea pſpicua uelut à notioribus
fieret.Diuidit uero qualitatem in ſpecies quatuor:quarũ primam habitum & diſpoſitionẽ uocat:al‑
teram potentiam & impotẽtiam:tertiam paſſiuas qualitates paſſionesq́;: poſtremam uero figurã ac
formam.Cæterum ut intelligamus cuiuſnam rei gratia qualitatis ſpecies quatuor dũtaxat,neq; plu‑ B
res paucioresúe ſint,ac quã ob cauſam in huiuſmodi eas digeſſerit ordinẽ,qualitatis diuiſionẽ quã‑
dam faciamus.Eſt ergo uel per potentiam & impotentiã,uel per actum qualitas. per potentiam,ut
puerulus eſt facultate grãmaticus.per impotentiam,ut equus qui impos eſt percipiendæ grãmaticę.
Sin per actum ſit qualtas,aut pfectiua eſt,aut deprauatiua ſubiecti,aut nec perfectiua nec deprauatiua.
ac ſi perfectiua quidem deprauatiuaúe ſit,aut affectũ in noſtro nequaquam ſenſu generat,aut
generat.atq; ſi affectum nõ generet quidem,ægreq́; amittatur,habitus:ſin facile,diſpoſitio nomina‑
tur.Sanitas excpli cauſa & animi uirtus actu & perfectiua eſt,nullũq́; affectum iuehit,morbus & ui‑
tium deprauat:perficiunt.n.ſubiectum ſanitas & uirtus,quoniã & ſm naturã ſunt:neq; ingenerant
affectum:quippe ſenſibus nullis ſuccũbunt:niſi forte cõſequentia ſanitatis memores,ut colorem ꝓ‑
bum:uel morbi labefactãtis,pallorẽ:uerũ ſanitas ipſa & morbus ſimiliaq́; nullis ſenſibus occurrunt.
uocatur habitus tamen cum diu perdurãt,nec facile amittuntur:nam uirtutẽ obtinere in habitu ſeu
uitiũ dicimur:necnon ſanitatem uel morbũ:quocirca bono quoq; tum frui dicimur habitu cũ intẽ‑
ra ſanitas fuerit.quin & hecticus qdã hoc eſt habitualis uocatur morbus:maloq́; rurſus laborare ha‑
bitu dicimur. Qđ ſi breui finiantur ac facile deſerant,diſpoſitiones noiantur. Cæterum ſpẽm hãc eẽ
affirmat qualitatis primã,habitum inquã ac diſpoſitionem.Porrò habitũ uocant,ſtabilem q̃litatem
ægreq́; dimobilem:diſpoſitionem uero,depoſitu facilem.ſic nãq; habitum rhetoricæ habere eũ dici‑
mus qui nõ eius rationes ac uias dũtaxat nouit,ſed obſiſtere quoq; obiectis difficultatibus ualet.at
qui compos rhetoricæ non admodum eſt,nec facile eius obtinet methodos,alioquin uero qualitate C
quodãmodo rhetorica delibutus,nõ hunc qdem rhetoricæ habitu præditum,ſed quodam pacto in
rhetorica diſpoſitum appellamus.Quid ergo?nõ eſt & habitus diſpoſitio?qui enim poſſidet habi‑
tum,diſpoſitionem is multo magis obtinebit.Diſpoſitio quippe tum uniuerſalior eſt,tum particu‑
larior;habet.n.ſm eam ſe quodãmodo qui diſponitur:nam duplex nomen eſſe dicimus diſpoſitio‑
nis,alterum generalius,q̃ uel de habitu pdicatur:ſpecialius alterum,qđ ab habitu ſeiungiť in oppo‑
ſitum.Diſpoſitionem itaq; hoc loco nõ generalem,ſed ſpecialem aſſumpſit:quę ab habitu ex aduer‑
ſo diſtinguitur.Illud uero ſciẽdum eſt,celebrari in iiſdẽ habitus nomen in qbus & boni habitus fer‑
tur.ipſius nãq; habitus intẽſio eſt habitus bonus.Ergo ſi boni habitus nomen in ſolis animatis ferre
cõſueuimus,(nemo quippe bene habere in caliditate ignem dixerit,aut in frigiditate niuem) nomẽ
habitus quoq; in ſolis animatis pdicabitur.Sin uero actu exiſtens qualitas,pfectiua deprauatiuáe ſit,
ac noſtrum circa ſenſum affectum inducat,paſſiua qualitas noiatur,quaſi noſtro ſenſui affectũ im‑
portet:perfectiua,ut in igne caliditas,aut dulcedo in melle:deprauatiua,ut uini acor: putredoq́; in
fructibus,aliiſq́; corporibus.Perfectiuæ porrò non iniuria dicũtur illę,ſiqdem iis formam mel atq;
ignis ferunt acceptã:hæ uero deprauatiuæ,quoniã ſubiecti ſunt corruptrices.ſenſui tamẽ omnes no‑
ſtro affectum cõciliant.Cæterum nõ ut ab affectu hæ fieri dicũtur,quãdoquidem nõ ſunt per muta‑
tionem ſubiecti quãpiam genitæ (perfectiuas intelligo) uerũ qualitates ſubſtãtiales earũ ſunt,quibus
item inſigniũtur.Haud uero ſegmẽtum hoc ut alterum in facile ægreúe dimobile ſubdiuidi eſt ne‑
ceſſe:nam illud in ſolis animatis uiſebatur,in qbus deprauatiuas etiã qualitates & pfectiuas fieri atq;

deſieri uoluit natura ſubiecto eodẽ manente,iccirco & in diuturnas diuidebãtur breuiſq; durabiles.
D hoc uero in inanimis ſegmentum ſpectatur,in quibus & perfectiuæ ſubiecti & deprauatiuæ quali
tates pariter cum ſubiectis perdurant,ſecũq; & ſubiecta marceſcentes extinguunt,ſeu cum ſubiectis
marceſcunt,ut in roſa ſeſe res habet ac malo:quippe horũ ſuaueolentia,colorisq; exoleſcens pro/
bitas ſubiectum quoq; ſecum corrũpit. Verũenimuero habent ſe eodem pacto & deprauatiuæ,cum
ſimul & ipſę cum ſubiectis in q̃bus gignũtur perennent atq; intereant,q̄lis uini eſt acor,ac fructuũ,
corporũq; reliquorum putredo. Q̃d ſi uel deprauatiua in nõnullis qualitas nõ diu permanẽs repe/
riatur,ut ærugo in argento,aut huiuſmodi q̃dpiam,talia q̃dem potiſſimum quis forſitã magis pro/
prie affectus ſeu paſſiones quæ ad q̄litatem referũtur nominauerit. Q̃m uero occupauit prorſus de
prauatiua q̄litas perfectiuæ coniungi,ꝑpterea q̧ in altera ſubdiuiſionis parte,ea inquã quę pfecti/
uas ac deprauatiuas,nec paſſionẽ ingerentes capit,conſors in oĩbus eſt pfectiuæ,(fiebat enim uel ha
bitus utraq;,uel diſpoſitio:atq; in ſolis animatis cõſpiciebatur,)iccirco & in parte altera,nempe hac ꝑ
poſita,neceſſario conſtructa,cum ea per omnia eſt delata:neq; in diu breuiq; durabile diducta, atq;
effigiem ex affectu inuehẽdo magis recipiens,quã ex eo q̧ ab affectu inducatur. Connexæ hæ porro
inter ſe ſunt pfectiua inquam & deprauatiua,ne multifida diuiſio reddita poſſet oculis tota incõmo
de ſubiici,atq; in eadem ſegmenta diſcerpi cogeret. Sin nec perfectiua ſit nec deprauatiua q̄litas,aut
in ꝓfundum penetrat,aut per ſumma diffundit.ac ſi alte deſedit,aut difficilis abiici eſt,aut facilis. ſi
uix ergo abiiciatur,paſſiua qualitas dicitur,quaſi paſſione innaſcens:ut dulcedo in iure:uel ab ortu
E pallor. Haud uero hæc paſſionẽ circa ſenſum noſtrũ ueluti ingenerãs uocatur:quãuis ipſa quoq; in
generet:ſed tãquã à paſſione inaſcatur:ꝑpterea q̃d ipſam peculiarius ab eo quod ipſi magis ineſt ap
pellauimus:id.n.ipſius exp̄ſſius figuram rep̄ſentat q̧ eſt ſm̄ mutationem ſubiecti eſſe genitã,hoc eſt
ſm̄ paſſionem,magis quã q̧ eãdem in ſenſu noſtro moliatur. Sin autem reiici queat facile.i.breui p/
maneat,niſi paruo negocio emẽdetur expellaturq;,paſſio dicitur ad q̄litatem relata:ut pallor ex diu
tino morbo:& fuſcus color ex multo ſolis æſtu contractus,quæ ſeſe ꝑpterea quoq; ſub q̄litatẽ reci/
piunt:quoniã ꝓprium & in his cõſequens ſeruatur qualitatis,nẽpe id quod eſt denoĩatiue ab ea q̃
participant appellari. Q̃d ſi facile emendetur,paſſio ad pati p̄dicamentum relata nũcupatur:ut ſi q̃s
expalluerit metu : uel pudore erubuerit.hęc.n.ne q̄litates cenſet quidem prorſus appellãdas : quo/
niam nec qui ita affecti ſunt,denominatiue ex ipſis uocãtur:nemo.n.qui uerecũdia inquit erubuit:
rubicũdum,aut qui impalluit metu,pallidum nominauerit. Tertia aũt ex hiſce ſpecies fit qualitatis
quæ ſunt qualitates paſſiuæ paſſionesq;,paſſiuam q̄litatem eam uoco quæ ceu paſſionem intus ge/
nerat,quæq; ut à paſſione innaſcitur,& paſſionem eam tum quæ ad q̄litatem,tum quæ ad pati p̄di/
camentum redigitur:nã ſunt priora q̃dem tria qualitates,quarta uero paſſio eſt. Verum quo pacto
ſubiiſſe hæc in ꝓfundum dicimus,pallorẽ inquã atq; erubeſcẽtiam,cum circa corporis ſumma dũta
xat ſpectentur? Dicimus nõ ſine mutatione in ꝓfundo factam circa ſuperficiem eſſe id genus q̄lita/
tem:nam ſicuti ab ortu rubicundi,tales temperaturæ eiuſmodi cauſa extitere,ſuperãte nimirum in
ipſis calore,atq; ad ſuperficiem erũpente:ſic rubri quoq; uel pallidi per timorem aut uerecũdiã red/
F diti,ſine mutatione in ꝓfundo tales haudquaquam euaſere. At uero ſi actu qualitas neq; perfecti/
ua neq; deprauatiua ſit,ac ſuperficiem tãtum occupet,atq; in inanimis habeatur imaginariiſq; , figu/
ratio animatis uero,forma ſeu græce morphe nũcupatur. in imaginariis q̃dem,ut mathematicis om
nibus,triangulis inquam,& circulo,ac reliquis figuris,hæc nãq; ipſum eſſe in ſola imaginatione obti
nent. inanimis uero,lignis,lapidibus,ſimilibusq;. quippe imaginaria hoc eſt figuræ quæ inanimatis
inſunt,ea quoq; tali ratione eſſe aut tali diſpoſita pro figuratũ differentiis faciunt:in ipſis uero ani/
matis ut animalibus omnibus forma ſeu morphe circa ſuperficiem ſolam conſideratur. Quid ergo,
nõne morphen habere & ſtatuã dicimus? Verum nõ prima rõne. figuram enim habere in primis di
citur:ſecũdaria uero rõne & formã. eo enim quoniã animati imitamẽ eſt,in quo & forma exiſtit,for/
ma quoq; in eo magis per abuſionẽ fertur. Habes & ſpẽm quartam q̄litatis,figuram inquam ac for/
mam,reddetq; deſcriptio diuiſionis faciliorẽ captu rationẽ nobis ac uiã. Aperuit itaq; nobis diuiſio
cuiuſnam rei gratia ſolæ ſpecies quatuor neq; plures neq; pauciores ſint qualitatis. Hæc uero de ea/
rum ordine pronunciamus. Statuit quidem iure ſpeciem habitudinis ac diſpoſitionis primam,quã/
doquidem enim circa animata eæ uerſantur:præſtantiora uero ſunt omnibus animata,q̄litas quoq;
quæ in his uiſitur iure ſibi primas uendicauit. Merito autem ſecunda per potentiam ſpecies eſt at/
que impotentiam. nam quoniam potentia & impotentia naturalis quædam eſt aptitudo:quippe &
puerulus naturalem quandam habet poteſtatem ſuſcipiendæ grammaticę uel rhetoricæ:& equus
naturalem talium percipiendorũ impotentiam. ignis quoq; naturalem calefaciendi facultatem obti/
net,ſimiliterq; id genus alia. ſecunda uero ſunt ab animatis naturalia,qualitatis quoq; per potentiã &

impotentiam

impotentiã ſpecies cum in naturalibus rebus uiſitetur, ſecũdum locum nõ immerito obtinet. Quoniã
uero naturali quadã ante præditum eſſe aptitudine, dein ſecundũ eam aut facere quidquã aut pati A
conuenit. nam niſi prior aptitudo exiſtat, utiq; nec pati quis poterit aut facere. quãdoquidem Ami-
antum uerbi gratia aptitudine urendi uacat: neque ſi ſexcenties quis ignẽ admouerit cõflagrabit. at
lignũ poteſtate urendi præditũ, igne adhibito uretur habẽt & paſſiuæ ob id qualitates paſſioneſque
tertium inter ſpecies qualitatis ordinẽ: quoniã nemo uti diximus facere ſecũdum eas aut pati ualeat,
non prius facultate in eo exiſtẽte aliqua quæ apta ſit ad eiuſmodi res capeſſendas. Cæterũ figura &
forma cum in ſola ſuperficie cõſiderentur, ſedẽ ſunt poſtremã ſortitæ, paſſiuis qualitatibus atq; affe-
ctibus uſque in profundũ perueniẽtibus. hæc quoq; de ſpecierũ ordine. Sciendũ uero modis pluri-
bus eandẽ dici qualitatem poſſe. ut calor in igne paſſiua qualitas eſt uelut ſenſui noſtro affectũ inſi-
nuans. in nobis uero, ut febris, paſſiua qualitas uelut à paſſione ingenita. in ferro cãdente, atq; eum ſi
forte accidat per diẽ ſeruante, paſſio quæ ad qualitatẽ refertur. calor autẽ qui nobis forte iuxta ignẽ
fit prætereuntibus, paſſio eſt quæ ſub pati prædicamentũ redigitur. { Qualitatẽ autem eam uoco
ſecũdum quam quales eſſe quidã dicuntur. } Cur qualitatis præceptionẽ facit per quale? Reſponde
mus quoniã manifeſtius quale eſt ut iam docuimus, uelut ſenſui perceptibile. ac deniq; à quali in
qualitatis notionẽ uenimus. quippe albũ in lacte, in niue, in ceruſſa cõtuiti, in albedinis notitiã cõcedi
mus. ſimiliter guſtato melle, & palmula, & carica, in dulcedinis intelligentiã deducimur. ex quali igi
tur utpote planiore præceptionẽ conficit. Porrò ipſum id cui impertitur, quale: id quod impertitur,
qualitas eſt. Sed quamobrẽ uerba adiacent illa, ſecũdum quam quales eſſe quidã dicuntur? an ob B
ruborem ex uerecundia, & pallorem ex metu. nõ ſunt enim qualitates hæ: quoniã non rubicundi
uel pallidi qui ſunt pudefacti ac territi dicuntur. nam præuertit appellationẽ mutatio, ſed erubuiſſe
atq; expalluiſſe: q appellationẽ nõ præuenit. neque hæc etiã qualitati paſſio eadem de cauſa, ſed præ
dicamento pati fertur accepta: ſiquidẽ non patientes, ſed paſſi dũtaxat nominantur. { Eſt uero qua
litas ex eorum numero quæ multifariã dicuntur. } Quonã pacto multifariam? hoc eſt ſecũdum ea
quæ uelut ab uno, atq; ad unũ pertinent: ſed non uti uox æquiuoca. Multifariã igitur dici qualita-
tem affirmat. hoc cũ dicat, non æquiuoce, ſed modo diuerſo appellari ĩdicat. nam dici multifariã, nõ
æquiuoce ſignificat: ſed ut hoc loco, differenter. nam ſi æquiuoce eſſet ſumptũ, in diuerſa ſignificata
diductio fieret. uerum quoniã pro differenter acceptũ eſt, diuiſio iccirco ut generis in ſpecies obitur.
Verum ergo non eſt qualitas genus? quamobrẽ igitur ſpecies eius prima alia dicitur, alia ſecũda?
Reſpondemus non quoad qualitas primam hanc, ſecũdam eſſe illam, ſed dignitate duntaxat: ut
homo quoq; differt ab equo.

Vna quidem igitur ſpecies qualitatis, habitus & diſpoſitio dicantur. Differt autem habitus à diſpo 49
ſitione, quod permanentior & diuturnior eſt. Tales vero ſunt ſcientię & virtutes. ſcientia enim vi
detur eſſe permanentiũ, & diuturnorum, ſi quis vel mediocriter ſumat ſcientiã: niſi grandis permu-
tatio facta ſit vel ab ægritudine vel ab aliquo huiuſmodi. ſimiliter autem & virtus, vt iuſtitia, & tẽ
perantia, & ſingula talium nõ videntur poſſe facile moueri, neq; facile permutari. diſpoſitiones vero C
dicuntur quæ ſunt facile mobilia: vt calor, & infrigidatio, & ægritudo, & ſanitas, & quęcũq; alia
huiuſmodi. afficitur enim quodãmodo ſecundũ eas homo. cito autem permutatur, & ex calido frigidus
fit, & ex ſanitate in ægritudinem tranſit. ſimiliter autem & in alijs: niſi aliqua earundem contingit per
temporis longitudinem congenita & ĩmobilis, vel omnino difficile mobilis exiſtens: quã iam quiſpiam
vt habitum vocet. Manifeſtum eſt autem quod hæc volunt habitus dicere quæ ſunt diuturniora &
difficilius mobilia. Nãq; diſciplinas non multum retinentes, ſed facile mobiles exiſtentes nõ dicunt ha
bitum habere: & tamẽ diſpoſiti ſunt aliquo modo ſecũdum ſcientiã peius meliuſuè. quare differt habi
tus à diſpoſitione, quod hæc quidẽ facile mobilis ſit: ille vero diuturnior & difficilius mobilis. Sunt
autẽ habitus, & diſpoſitiones: diſpoſitiones vero, nõ neceſſe eſt habitus eſſe. qui enĩ retinent habitũ: &
quodãmodo, diſpoſiti ſunt ſecũdum ipſos: qui autẽ diſpoſiti ſunt, nõ omnino retinent habitum

{ Species itaque una qualitatis habitus ac diſpoſitio dicantur. }
Species prima qualitatis habitus ac diſpoſitio eſt. Differt uero inqt à diſpoſitione habitus, q amit
tatur facile diſpoſitio, habitus nõ facile: quodq; habitus omnino & diſpoſitio ſit, diſpoſitio autẽ non
etiam habitus neceſſario. { Tales porrò ſcientiæ uirtuteſque ſunt. uidetur enĩ ex iis quoque ſcientia
eſſe quæ tenacius adhærent, nec facile dilabuntur, tametſi mediocriter ſcientiã acceperis: modo ne

D magna ſit uel à morbo facta uel alio quoquã eius generis mutatio. } Vocat hoc loco ſciẽtias nõ quę carent errore, ſed artem abſolute omnẽ pertinacius animo inſitã. Fit igitur hoc ſignificato, ut ſcientię tum grãmatica, tum fabrica, tum mechanicæ artes reliquæ ſint. ſtabilis enim ſunt quidã habitus ſingulæ. Tribus autẽ modis nominatur ſcientia. nam & cuius ſubiectũ offendiculo uacat, atque ſecundum eadẽ ac eodem pacto perpetuo habet, ſic dicitur: qua ſignificatione & Geometria, & Aſtronomia, & Arithmetica ſcientiæ habebuntur. Medicina, ſi hoc ſignificatũ attendas, nõ item, cũ circa ſubiectum fluxile uerſetur. Vocatur ſcientia & ea quæ ex probatis per ſe principiis emanat. atq; hæc re uera ſcientia eſt, quã philoſophiã ſuppoſitionibus carentẽ, ſeu gręce anypotheton nominant: propterea ꝙ ex cõmunibus animi cõceptibus prodeat. Hac porrò ratiõe neq; Geometriã, neq; Aſtronomiã, neq; ullam eius generis, ſcientiã appellabis: quoniã non ex creditis ſuapte natura principiis oriuntur, ſed demonſtratione indigentibus. Sunt enim Geometriæ principia, punctũ, linea, ſuperficies, ac ſimilia. definitque horum quodlibet Geometra, punctũ id eſſe inquiens cuius nulla pars eſt. lineã uero, longitudinem latitudinis expertẽ. ac cætera uti habent. at horũ demõſtrationem, qua inquam de re impers punctum ſit, uel linea longitudo carens latitudine, non etiã, qua Geometra eſt, nouit. ſed horũ faciendas demõſtrationes ad primũ Philoſophũ relegat: cum ſcientia nulla ipſa ſui ipſius principia demõſtret. Quæ ergo non ex creditis per ſe principiis proficiſcuntur, eæ ne ſcientię quidem proprię fuerint, id ꝙ uel Plato affirmat. cui enim ſunt quæ nõ nouit principia, media autẽ finisq; ex iis ſunt quæ ignorat, quomodo cõſtare huic poteſt ſcientia? Eſt uero & tertia quadam ratione ſcientia paratrix uiæ, (græci odopœeticẽ uocant) intelligens quæ antecedere, quæ ſequi cõueniat. in quo ſigni-
E ficatu ſciẽtia eſt tum Medicina, tum Mechanica ars omnis. qua ſanè ſignificatione uel hoc loco uſus eſt ſciẽtiæ Philoſophus. Virtutes autẽ hic dici perfectas, eas nimirũ quę & quod ſit ſciunt, & quãobrem ſit. Sunt enim uirtutes aliæ naturales, ut qui naturalẽ modeſtiam obtinent quandam, aut mites natura ſunt: qua bruta quoq; prædita feruntur nõnulla, ut turtur & cornix caſtitate, ciconię iuſtitia. aliæ morales, quę honeſtum eſſe iuſtitiã, & omnem ſimpliciter uirtutẽ norunt, quã autẽ ob cauſam honeſtum ſit haud norunt: ſed hoc qui prędititi iis ſunt ex patribus aut pręceptoribus recta opinione inſtituti intelligunt. aliæ ciuiles, quæ ſimul & quod ſit, & qua de re ſit cognoſcunt. quædã autẽ purificæ. Porrò à ciuilibus diſtant purificæ eo, ꝙ circa inferiora ciuiles uerſentur, honeſtioresq; arripiant uoluptates, ac tempus & locum & quantitatẽ obſeruent. qui autẽ pure agunt, haudquaquã curent deteriora, uoluptatesq; ſemel contẽnant. ſunt uero & cõtemplatiuæ quædã uirtutes. Itaq; uirtutes hic ut cõmonuimus perfectas intelligit, nempe & ciuiles & purificas & cõtemplatiuas. { Modo ne magna ſit uel à morbo facta, uel alio quoquam eius generis mutatio. } Cõſentaneũ enim eſt ut diuturno aliquo uexatus morbo, aut alioquin negociis impeditus ob poſt habitã meditationẽ ſciẽtiam amiſerit. { Dicuntur uero diſpoſitiones eæ quæ ſunt permobiles ac cito mutantur, ut caliditas, & frigiditas, & ualetudo, & ſanitas, atque id genus reliqua. diſpoſitus quidẽ homo quodã pacto in iis dicitur, non habitũ tamẽ obtinere, niſi harum quoq; aliqua ipſarum tẽporis diuturnitate iam in natu-
F ram abierit, ſitq; inſanabilis aut uix admodũ dimoueatur, quàm quis habitudinẽ forſitan appelauerit. } Talis enim nõ amplius diſpoſitio, ſed habitus nominat̃. In naturã autem inquit abierit, hoc eſt mutata fuerit in naturã, atq; ob conſuetudinẽ multi temporis ipſa natura euaſerit. { Qui enim participes non admodũ ſunt ſcientiarum, eos obtinere habitum haudquaquã dicunt. } Nam qui in grãmatica uel rhetorica, de quibuſcũq; rogetur rhetoricę uel grãmaticæ ſpeculaminibus, ad reſpõdendum eſt prõptus, rationemq; de iis reddit, atq; oborientes difficultates impigre ſoluit, hunc rhetoricæ habere aut grãmaticæ habitum affirmant. ſin eſt aliter qualitate earum quodã pacto ſeu modice perſuſus, non is quidem habitũ obtinere harum dicit̃, ſed in iis quodã modo diſpoſitus. { Nam qui ſunt habitus, ii diſpoſitiones quoq;. at quæ diſpõnes, eę non habitus ex neceſſitate ſunt. } Sicut enim de nomine & uerbo prædicat̃ nomen, eſtq; nomẽ tum genus nominis & uerbi, tum quod à uerbo è regione diſtinguit̃, ita diſpoſitio quoq; altera ut genus de habitu, ac diſpoſitiõe dicit̃, altera ut ſpecies ab habitu in aduerſum ſemouetur. quo fit ut qui habitus eſt is & diſpoſitio ſit prorſus, quoniã genus eſt eius diſpoſitio: at quæ diſpoſitio, non præterea & habitus. nam per contrariam ab ea diſtinctionem dicitur habitus.

Aliud vero genus qualitatis eſt ſecundũ quod pugillatores vel curſores vel ſalubres vel inſalubres dicimus, & ſimpliciter quæcũq; ſecundũ potentiam naturalem vel impotentiã dicuntur. Non enĩ *quoniã ſunt diſpoſiti aliquo modo, vnũquodq; huiuſmodi dicitur: ſed quod habent naturalem potentiã vel impotentiam facile aliquid facere, vel nihil pati: vt pugillatores vel curſores dicuntur, non quòd ſint diſpoſiti aliquo modo, ſed quòd habeant potentiã naturalem vel impotentiã aliquid facile faciẽdi,*

Salubres vero dicuntur, eo quod habeant potentiã naturalem vt nihil à quibuſlibet accidẽtibus facile
patiantur: inſalubres vero quod impotentiã habeant naturalẽ nihil facile à quibuſcũq; accidentibus A
patiendi. Similiter autem his durum & molle ſe habent. durum enim dicitur quod habeat potentiã nõ
facile ſecari: molle vero quod eiuſdem ipſius habeat impotentiam.

{Alterum eſt genus qualitatis, ſm quod pugillicos, ac curſorios quoſdã, uel ſalubres, ac ualetudi-
narios appellamus, & ſimplr quęcũq; per naturalẽ potẽtiam uel impotẽtiam dicũtur.}
Species eſt hęc ſecunda qualitatis, quę potẽtia inquã conſtat atq; impotẽtia. Sed cur genus ipſam
qualitatis appellauit? genus enim qualitas generaliſſimũ eſt. aiũt pro ſpecie genus ab eo dictũ, ne ſpe
ciem quis hanc eſſe putaret ſpecialiſſimã. huiuſce rei argumentũ id eſt, ꝙ non genus generaliſſimũ,
ſed genus dixit, ut ſubalternũ genus eſſe, ſpeciem uero quæ ſub qualitatem cõfertur indicaret: per-
inde ac ſi diceremus genus eſſe ſubſtantiæ animal, hoc eſt ad ſubſtantiam referri. Speciem igitur tra
dit qualitatis ſecũdam ut diximus, quæ ad potentiã & impotentiam pertinet, ac ſecundũ quàm pu-
gillicos, uel curſorios, uel ſalubres, uel ualetudinarios uocamus. Porrò eos pugillicos aut curſorios
nominat, qui naturã ad horum aliquod idoneam poſſident, hoc eſt qui tales ſunt facultate. Ac qua-
litatis prima quidem actu ſpecies conſideratur, habitus inquã ac diſpoſitio. ſecunda poteſtate. aliud
enim eſt pugillem, aliud pugillicum. & curſorẽ, ac curſorium dicere, qppe actu pugil curſorq; eſt, po
teſtate uero pugillicus atq; curſorius, qui nõdum actu quidem eiuſmodi eſt, cæterũ ut talis fiat na- B
tiuam obtinet facultatem, id eſt aptitudinem. at qui eſt actu pugil aut curſor, non is etiam per natu
ralem poteſtatẽ dicitur, ſed habitum uel diſpoſitionẽ habet. pugillicum autem nominamus iſantem
cui longæ ſunt manus, quaſi ad certandũ ſummis manibus utiles: & infantem curſoriũ qui plethori
cus non eſt, ſed bene etiã ualet. Quomodo uero & impotẽtiam qualitatem nuncupat? quoniã diſpo
ſiti in hac ſumus quodam pacto. equũ enim dicimus, propterea ꝙ tali diſpoſitus ratione ſit, impotẽ-
tiam habere ſcientię capeſſendę. Ac demũ in quibus poteſtatem, in iiſdem quoq; impotentiã cõtem-
plamur. nam qui præditus patiendi eſt facultate, habet is & non patiendi impotentiã: & qui faculta-
te pollet non patiendi, is patiendi impotẽtiam obtinet. poteſt enim pugillicus facere. poteſt & non pa
ti ſalubre: quippe ab ægrificis cauſis peſtilentia ſęuiente nõ facile excipitur. nec facere poteſt conſilio
tardus: de quo dictũ eſt. Dilatorem operum nũquàm non noxa fatigat facere non poteſt ignis ut re-
frigeret: facere non poteſt ignis quin calfaciat. neq; poteſt non pati molle: aut ualetudinarius peſtilẽ
tia graſſante. at pati durum non poteſt. Alia ratio. Quoniam genus idem eſt oppoſitorũ. Siue igitur
quis hæc ut contraria oppoſita eſſe uelit, ſub quo genere unũ habetur contrariorũ, eodem ſeſe & al-
terum recipiet. ſiquidem & album & nigrum quæ ſunt contraria, eidem generi qualitati referuntur
accepta. Ergo ſi ſub quale potentia colligitur, recurret ſub idem & impotẽtia. ſiue hęc mutuo aduer
ſari ſibi per priuationem atq; habitũ malis, ea ſic quoq; ad idem genus reduces. nam cuius eſſe ferẽ
habitus generis, huius quoq; priuatio dicẽ, ut oculi. eſt enim eius & uiſus & cæcitas. itaq; ſub quo
genere continẽ habitus, ad idem priuatio quoq; reuocabitur. {Non enim quale horũ quoduis di C
citur quod diſpoſitum ſit quodam modo.} Quaſi dicat non enim ii propterea ꝙ actu ſint, tales di-
cuntur: ſed ꝙ eiuſmodi poteſtatem habeãt. Porrò uocatur tribus modis facultas. nam aut ex eo no-
minatur ꝙ facere ſit quiſquã natura idoneus, hoc eſt facultatem quiſquã ad faciendum habeat, aut
quòd ad patiendũ aut ad non patiendum, quẽadmodum ad eſſe ualetudinario exẽpli gratia poteſta-
tem patiendi dicimus à multa ambulatione, aut ſolis ardore: ſubeſſe uero ſalubri uim à talibus non
patiendi: & fabro ianuæ faciendę facultatem adeſſe. Quot autem modis uocatur potentia, totidẽ &
impotentia nũcupabitur habet enim qui poteſt pati impotẽtiam nõ patiendi: & qui poteſt nõ pati,
patiendi impotentiã. non uero etiam qui facere poteſt, is omnino & nõ faciendi impotentiã obtinet.
Quamobrem igitur, ut cum patiendi potentia non patiendi quoq; aſſumpſimus impotẽtiam, non
itidem cum faciendi ui impotentiã non faciendi cõmiſimus? Reſpondemus, quoniã res quædã ſunt
quæ ad faciendũ dũtaxat, nequaquã uero & ad non faciendũ uim habent: ut in libro quoq; Ariſto-
teles de interpretatione inquit, partim utroq; ſpectare potẽtiam, partim ad alterum tãtum ſeſe habe-
re contrariorum. ancipitis eſt naturæ quęcũq; rationali conſtat ſpecie. poſſidet contrariorum ſolum
alterum quę eiuſmodi non eſt. poteſt uerbi gratia ſanare Medicus, ſed nihilominus & non ſanare, fa
ber quoq; ianuæ potens cõſtruendæ, nihilominus & non conſtruẽdæ pręditus eſt facultate. at uero
calefacere cũ poſſit ignis, nõ põt ꝓterea & nõ calefacere. ſilr cũ adſit & refrigerãdi uis niui, nõ iſuper
uis quoq; nõ refrigerãdi ꝑſto eſt. & Deus cũ faciẽdorũ bonorũ facultate polleat, nõ eſt itẽ & nõ facien-
dorũ cõpos. Hñtq; iure optimo poteſtatẽ ad utrũq; rationabilia: quoniã nõ in iis poteſtas concurrit,

D cum uoluntate.non enim quæ uolunt,poſſunt & ea omnino:nec quæ poſſunt,ea etiã uolunt.Deus tamen Opt.Max.comitem uolũtati poteſtatẽ habet.nam ſi uelle quidem dicamus eum,cæterũ quæ uelit non poſſe, fatua eſſe uolũtas. quẽadmodum fatuus & homo ille eſt qui ea uult quæ conſequi nequit,ut uolare,imortaliſúe eſſe.Rurſum ſi poſſe eum quidem,non autẽ uelle affirmemus,inanẽ facultatem obtinebit.nam ſi facere poteſt quiſquã aliquid,nec facere id uelit, omnino non faciet,nec facultatem in actum prouehet.quapropter inanis erit facultas, quę nunquam actu illuſtretur.eam ob rem ipſum in Deo poſſe duntaxat dicimus , haud uero etiam non poſſe.quoniam quę poteſt, uult ea quoq;.uolens autem,facit etiam prorſus.nec forte quidem facit,forte uero non facit,ſed facit omnino.quidquid enim uult poteſt,& uult quidquid poteſt.Porrò hic uolũtatem non ꝙ Græci buleuſthæ uel buleuſin appellant,hoc eſt conſulere uel ɔſultationem,ſed to thelema,hoc eſt id quod Iubet uocamus.nam neq; conſulere proprie in Deo fertur aut conſiliũ, ſi nihil aliud conſiliũ eſt,ut Ariſtoteles tradit,quã prudentiæ defectus.quid enim facere oporteat,& utrũ hoc faciẽdum an illud ſit neſcientes ɔſulimus.Nam in quibus eſt præelectio,in iis & conſiliũ eſt, ſi eſt prȩelectio nihil aliud quidem quã hoc prȩ illo eligere:conſilium autẽ rerum electionis gratia fit: conſulimus uero ignari: ignoramus prudentiæ inopes.nam minime eum latent quæq; res gerendæ cui ſuppetit prudentia. quippe uirtus ea eſt abſolutiſſima .Ergo ſi Deus quoq; prudẽtia ipſe eſt,cõſilio non egebit,ſi per de fectum id fiat prudẽtiæ.Itaq; his de cauſis Ariſtoteles rationale ſolam eſſe facultatem in utrũq; dixit procliuem.Verum ſi ſit exquiſitius loquendũ,appetendi facultas omnis ad utrãq; partẽ habet momentum.præter appetitricem uero,tum hęc prȩſtantior,tum deterior,omnis mẽbrum alterum cõ-

E tradictionis dũtaxat poſſidet, uti iam in igne niueq; mõſtrauimus. Igitur ſi faciendi ſolum facultatẽ in rebus quibuſdam locum habere oſtenſum eſt,haud uero & partem quoq; contradictionis alterã, merito non ut in patiendo ipſum non pati ex aduerſo collocauimus,ſic uolumus in faciendo id etiã ꝙ eſt non facere oppoſitũ ſtatuere. enimuero non omnẽ prorſus facultatẽ ſequitur impotentia.Porrò & deſcriptionem eorum ac negationem ſic facere conuenit.

AFFIRMATIONES		NEGATIONES
Poteſt facere,	Valetu- bre	Non poteſt facere,
Poteſt pati,		Non poteſt pati,
Poteſt nõ pati,	Salu- dinarii	Non poteſt non pati,

Itaq; eas ob res triplicem hanc & ipſe ſpeciem tradit poteſtatis.ac eam quæ faciendi eſt,inquiens,

F Pugillici enim uel curſorii dicuntur,non ꝙ diſpoſiti ſint quodã pacto,ſed facultatẽ,facile quidquam, faciendi habeant.hic faciendi eſt facultas.Salubres uero appellantur,ꝙ naturalẽ habeant nihil à quibuſuis facile patiendi poteſtatẽ.ecce & ſecũda.Valetudinarii uero,ꝙ natiuam impotẽtiam nihil à quibuſcũq; patiendi obtineant.tertia hic.Nam habent quidẽ ualetudinarii poteſtatẽ facile patiendi,non patiendi uero impotentiã, ſalubres cõtra.A quibuſlibet autem minime affici ſalubria dixit exacte,ut ab æſtu,uel flatu,aut à qbus deniq; affici ſalubria noluit natura.affici enim poſſent à gladio,uel igne, aut huiuſmodi quouis alio.at morboſa poteſtatẽ à quouis obuio patiẽdi habẽt:impotentiã uero nõ patiendi.Simile his eſt & durũ & molle.habet nãq; illud poteſtatẽ quo minus diuidat facile, atq; huius ipſius impotentiã.molle autem potentiam ut facile,impotentiã ut minime diſſecetur.

51 *Tertium vero genus qualitatis eſt paßibiles qualitates & paßiones.Sunt autẽ huiuſmodi,vt dulcedo & amaritudo & auſteritas & omnia his cognata:amplius,& calor & frigus & albedo & nigredo.Quod quidẽ igitur & hæ qualitates ſunt manifeſtũ eſt. quæcũq; enim has ſuſceperint,ipſa qualia dicuntur ſecũdum ipſas:vt mel quoniã dulcedinem ſuſcepit,dicitur dulce:& corpus album,quoniã albedinem ſuſcepit:ſimiliter & in cæteris. Paßibiles vero qualitates dicuntur, non quod ea quæ illas ſuſceperint qualitates,aliquid patiantur (neq; enim mel quoniã aliquid paſſum ſit dicitur dulce: neq; aliquid aliud huiuſmodi) ſimiliter autem his & calor & frigus paßibiles qualitates dicũtur:nõ quod ea quæ illas ſuſcipiunt aliquid paſſa ſint. ſed quoniã ſecũdum ſenſus vnaquæq; dictarũ qualitatum*

paſsionis effectiua eſt,paſsibiles qualitates dicuntur.dulcedo enim paſsionem quãdam ſecũdum guſtũ efficit: & calor ſecũdum tactum: ſimiliter autem & aliæ. A *Albedo autẽ & nigredo & cæteri colores non eodem modo ijs quæ dicta ſunt paſsibiles qualitates dicũtur: ſed eo quòd ipſæ ab aliqua paſsione innaſcantur.quoniã enim fiunt propter aliquam paſsionem multæ colorũ mutationes manifeſtum eſt. erubeſcens enim aliquis,rubens factus eſt:& timens pallidus & vnũquodq; talium.quare etiã ſi quis natura aliquid talium accidentiũ perturbationũ ve paſſus eſt,ſimilem colorẽ veriſimile eſt eum habere.Quæ enim affectio nunc in eo quod verecũdetur circa corpus facta eſt,etiã ſecũdum naturalem cõſtitutionẽ eadem fieri poteſt affectio,vt & naturalis color ſimilis ſit.Quæcũq; igitur taliũ accidentium ab aliquibus paſsionibus difficile mobilibus & permanẽtibus principiũ ſumpſerunt,paſsibiles qualitates dicuntur. ſiue enim ſecundũ naturalẽ cõſtitutionem pallor fit aut nigredo,qualitates dicuntur (quales enim ſecũdum eas dicimur) ſiue propter ægritudinẽ longã,vel propter æſtũm eidem cõtigit nigredo vel pallor,& non facile prætereunt,vel etiã per vitam permanent,paſsibiles qualitates & ipſæ dicuntur. ſimiliter enim quales ſecũdum eas dicimur.Quęcũq; vero ex ijs quę facile ſoluũtur & cito tranſeunt fiunt,paſsiones dicuntur: qualitates vero minime.nõ enim aliqui ſecũdum ipſas dicuntur quales.neq; enim qui propter verecũdiam rubens factus eſt,rubens dicitur.neq; cui pallor propter timorem venit,pallidus eſt: ſed magis eo quod aliquid paſſus eſt.quare paſsiones quidẽ huiuſmodi dicũtur: qualitates vero minime.* B *Similiter autẽ his & ſecũdum animã paſsibiles qualitates & paſsiones dicuntur.quæcũq; enim mox inaſcendo ab aliquibus paſſionibus difficulter mobilibus fiunt,qualitates dicuntur & ipſæ: vt amentia,mentis alienatio,& ira,& alia huiuſmodi.quales enim ſecundum eas dicuntur,ideſt iracundi,atq; amentes. ſimiliter autem & quæcũq; alienationes non naturales,ſed quæ ab aliquibus alijs accidentibus factæ ſunt difficile prætereuntes,& omnino imobiles,qualitates ſunt etiam huiuſmodi.quales enim & ſecũdum eas dicuntur.Quęcũq; vero ab ijs quæ facile & cito prætereunt fiunt,paſsiones dicuntur: vt ſi quis contriſtatus,iracundior fiat.non enim dicitur iracundus qui huiuſmodi paſsione iracundior eſt: ſed magis quia aliquid paſſus.quare paſsiones quidem huiuſmodi dicuntur, qualitates vero minime.*

{ Genus uero tertium qualitatis paſſiuæ qualitates ac paſſiones dicuntur, ſunt autẽ huiuſmodi, ut dulcedo,amaritudo,acerbitas, ſimiliaque his omnia. }

Genus rurſus pro ſpecie dixit. Quomodo autẽ genera ea nuncupauit,ſi ſpecies hæ ſunt qualitatis? Quoniã habent & ipſa ſubiectas ſibi ſpecies alias,quarũ ſunt genera.Hoc autem quatuor modis cõſideratur genus.adeſt enim aut omni ſpeciei paſſiua qualitas,ut album,omni niui.aut non omni, naturaliter tamẽ atq; ab ortu,ut nigrum Aethiopibus. atque ſi omni,aut cõpletiua ſubiecti eſt, aut minime.cõpletiua eſt,ut niuis albedo ac frigiditas.& ignis caliditas ſiccitasq;. Nõ cõpletiua uero,ut nigricia coruorũ,atque olorum candor.non enim cõplet coruũ nigricia, ut proditum ſæpe eſt: propterea quoniã deplumatus,niger quidẽ nõ eſt præterea,coruus tamẽ eſt nihilominus.Et aliter. quoniam finiendis iis,nec eiuſmodi uſurpamus qualitatũ differẽtias,niſi ſæpenumero ſubſtãtialium differentiarum egeſtate coacti.nihil enim mirũ eſt,cum ſimus homines,nõ in omnibus ſubſtantiales à nobis differentias inueniri: eaque de cauſa rerũ ex talibus obſignandarũ neceſſitate urgeri. Si igitur ſpeciei omni cõpetat, cõpletiuaque ſit, paſſiua qualitas nominatur ut ſenſui noſtro paſſionem ingerens.Sin in tota ſit ſpecie,quam tamen non compleat,paſſiua dicitur qualitas uelut à paſſione innaſcens,ut nigredo coruorum.At ſi ſpeciei non ineſt omni,aut diuturna eſt,aut breui finitur. ſi diuturna,rurſus paſſiua qualitas fertur quaſi à paſſione inuecta,ut dulcedo in iure,aut ab ortu pallor ac rubor. ſin ſpeciei non omni conueniat,breuiq; permaneat,nec facile emendetur abiiciaturq;,paſſio dicitur ad qualitatem relata,ut pallor ex morbo diuturno,aut ex multa hieme oborta frigiditas. ſin deponatur haud magno negocio,ac facile confeſtimq; emendetur,paſſio ad pati prædicamentum pertinens uocatur,ut ex intempeſtiuo metu pallor,aut rubor ex uerecundia: talia enim qualitates appellare operæpretium eſſe non putat Ariſtoteles: quoniam non ab iis denominatiue participes dicũtur.Deſcriptio autem rurſus diuiſionem faciet conſpicuam ac ſubiiciet oculis. C

D

Qualitas paſſiua ſpeciei adeſt.

Omni.

Non omni, naturaliter tamen, & ab ortu, ut album æthiopi.

Completiua ſubiecti, vt albedo & frigiditas niui, eſtq; ſenſui noſtro paſſionem ingerens qualitas.

Non completiua ſubiecti, vt nigrum coruo. & paſſiua eſt qualitas à paſſione innaſcens.

Diuturna, & eſt qualitas à paſſione innaſcens, vt dulcedo in iure.

Breui durans.

Non facile emendabilis. eſtq; paſſio ad qualitaté relata, vt pallor ex morbo diuturno.

Facile emendabilis. & paſſio eſt ad ipſum pati relata, vt rubor ex uerecundia.

E

Non ſolum autem quatuor hæ paſſiuarũ qualitatum ſpecies circa corpus, ſed animũ etiã ſpectantur. nam ſiquis optimo habitu ſic ac ſimpliciter ſcientiario in rationalẽ præditus cõtemplationẽ, tale dici poterit, nempe qualitas paſſiua ut noſtrũ circa ſenſum paſſionem inducens, nec quaſi à paſſione inoleſcens. quoniã animæ eſſentiæ cõpletiuus perfectiuusq́, eſt id genus habitus. Paſſionẽ uero circa ſenſum non uidelicet corporalem molitur, ſed eum qui diuinus & rationalis uocatur. Dicimur itaq; rationes iniuriasq; ſentire, nimirũ animo, & non corporeis ſenſionibus. Furioſos autem ex corporea quadã temperie, uel iracundos, uel huiuſmodi aliquos paſſibilẽ qualitatẽ habere quis dixerit tãquã ab affectu innaſcentem. qui ex morbo tales euaſerunt, paſſionem quæ ſub qualitatem recipitur, obtinere. qui ſunt ob caſum quempiã ira correpti, aut quidquã id genus perpeſſi, paſſionẽ eam quę ſub pati prædicamentũ confertur. Cæterum conſtat nos nominibus abutentes hæc dicere: quãdoquidẽ proprie hęc omnia ad habitum ac diſpoſitionẽ referuntur. Sunt uero duplici modo paſſiuę q̃litates deſumendæ. nam aut ab eo ꝙ affectum ſubiectũ ſit, ac paſſiua quædã ei qualitas ex affectu ingenita, qualitatem habere dicitur: aut ꝙ iis percipiendis qualitatibus noſter afficiatur ſenſus, ipſæ uero in iis quibus hærent nõ per affectum fiant, ſed naturaliter, uti in igne. non enim per affectũ eſt igni innata caliditas. nam ineſt ei ſubſtantialiter, eiusq; formatrix eſt. perinde quoq; res habet in mellis dulcedine, & niuis candore, ac ſimilibus. Alba tamẽ caro ab affectu habet albedinẽ. accidit nãq; ipſi albũ, neq; adeſt eidem ſubſtantialiter, nec formã indit. eodem modo & de nigro, & dulci iure, ac ſimilibus dicemus. Afficitur ergo & in his ſenſus: uerum quoniã magis propriũ eſt hæc ab affectu ingenito, quàm ab inferendo ſenſibus affectu nominemus, hoc ipſis ea de re primo loco cõpetit. ſecũdo uero & affectum ingerere. par ſiquidem eſt ab antiquiore cognomentũ paſſiuæ qualitatis fieri. Ergo & in melle, quoniã ei dulcedo non ab affectu prouenit (ipſum eni informat) iccirco ab affectu ſenſui inferẽdo paſſiua qualitas nũcupatur. { Paſſiuæ uero qualitates dicuntur. } Duplex eſt paſſiua qualitas: uel animo, uel corpori inſita. quæ animo inhęret, aut ſpeciei omni impertitur, ut animi ferocia leonibus: aut nõnullis. & uel ab affectu ex generatione aliquo, ut furor: aut ab accidẽte, ut aſtutia. Ac quę corpori inſidet, aut omni ſpeciei conuenit, ut albedo niui: aut q̃buſdam. & aut ab aliquo ex generatione affectu, ut æthiopibus nigredo: aut nõ à generatione eſt, ſed poſt ab affectu genita: idq; duplici uia. nam aut inuehit affectum, ut febris: aut ut pallor, non inuehit. { Albedo autẽ & nigricia coloreſque alii nõ eodẽ cum ſupradictis modo. } Non faciunt inquit à ſeipſis denominatiuũ affectum. nõ enim albeſcit qui albũ cõtuetur: uelut educat caleſcitque iis qui dulcedinẽ caloremq; percipit. Cæterũ ſi paſſiua qualitas albedo nigrorq; eſt, ex quali ꝓdiit affectu, & quem affectum ingenerat? Albedo ab affectu frigido eſt, nigror calido. affectus uero nõ circa habentẽ faciunt, ſed cernẽtis aſpectum. quippe illa uiſum diſpergit, hic congregat. { Complures igitur ob affectum mutationes colorũ fieri conſtat. } Cum colores paſſiuas eſſe q̃litates dixerit, ꝙ ipſę ex paſſione inaſcantur, id ita ſe habere probat oſtenditq́,. exterriti enim inquit palleſcunt, dilecto naturæ ſanguine ad cor ꝓprium fontem, ut ualidam arcem, fontem uitæ confugiẽte: eaq; de re poſtremum partium oĩum morte occũbens: nam ſi

F

uel

uel quibus uulneratũ cor eſt biduum ac triduũ uiuunt,id accidit arteriarũ beneficio quæ ab ipſo p/
tiont.Pallidum quoq; una & ad tẽpus & ab ortu facit temperatura:fit.n.ſanguinis defectione,quẽ/ A
admodum eiuſdem abũdantia rubicũdum & ab ortu & ad tempus reddit.nam cũ pudore afficiť na
tura,amabilem ſanguinem ſibiipſi ueluti uelamẽ obtendit,eorum ritu qui ne cernant indigna ma/
nus oculis admouere:quaſi dicere nobis det illud elogiũ.Te uero ipm maxime oium pudeat.{Quę
cũque igitur huiuſcemodi accidentia.} Colores accidentia eſſe dixit,ꝑpterea ꝙ aliis affectibus ſuper
ueniant:ut morbũ diuturnum comitatur pallor:eſt & quidá ſubſtantialis color,ut albũ ceruſſę uel
niui,& rubrũ ſanguini,& nigrum in Sepię humore:ſimilr enim quales inquit & ſm has dicimur.q̃
litas autem ea eſt ſm quam quales eſſe qdam dicũtur.ergo ſi quales ab iis nõ dicũtur affectibus qui
ſummoueri facile queunt,hi nec qualitates dubioprocul noiantur,{Simili his mõ & in animo paſ/
ſiuæ qualitates dicuntur atq; affectus.}Non modo enim circa corpus inquit paſſiuæ q̃litates & af/
fectus,ſed circa aium quoq; ſpectãtur.{Dicuntur qualitates & quæcũq; protinus in generatiõe à cõ
tumacibus quibuſdam affectibus genita ſunt.} Sicut.n.nigricies in æthiope ab ortu contracta paſſi
ua appellatur qualitas,ſic & mentis emotio ab ortu,uel ira,paſſiua qualitas uocatur.{Similr & quæ
cũq; emotiones aliæ non naturales,ſed ab accidentibus aliis qbuſdá genitæ ſunt,depulſu nõ faciles.}
Rurſus quẽadmodum paſſiua dicitur qualitas pallor ex longo morbo cõtractus,ſic & exorta ab ali
quo accidente exorbitatio mẽtis,uel aliud eius generis quidpiam,qualitas paſſiua noiať.{Quæ aũt
à facile diſſoluendis fiunt citoq; emendandis,affectus uocantur oia,paſſiões uero minime.} Quales
quidam igitur ſecundum has non dicuntur,hoc eſt,finitionem qualitatis non admittũt, nec quales B
ſecundum eas impertiti nominantur.Non enim erythrias uel ochrias.i.diu rubicundus pallidusúe
habetur is qui in ſolo uerecundiæ uel metus tempore ruber aut pallidus euaſit.non habentur aũt,
quoniam neq; expectat appellationem mutatio.ſed ũ ſub pati prædicamentum recipiũtur affectus:
erubuiſſe enim & expalluiſſe ſolum & aliquid perpeſſi dicuntur,quòd eſt pati.eadẽ uero & in ani/
ma dicit:non enim iracundus eatenus iratus eſt dũtaxat ut triſtetur.

Quartum vero genus qualitatis eſt figura,& circa vnũquodq; conſtans forma.amplius autem ad 52
*hęc rectitudo,& curuitas,& ſi quid aliud his ſimile eſt.ſecũdum enim vnũquodque eorum quale quid
dicitur.triangulum enim vel quadrangulum eſſe quale quid dicitur,& rectum aut curuum:& ſecun
dum etiam formam vnumquodque quale dicitur.*

{Quartum uero qualitatis genus,figura,& circa unumquodq; forma exiſtens.}
Quarta ſpecies eſt hæc qualitatis.Genus autem rurſum dicit pro ſpecie,quæ figura & forma ſeu
morphe eſt.Patet uero latius figura quàm morphe.nam morphe omnis & figurá & morphen ha/
bet:non habet autẽ & morphen quidquid eſt compos figuræ.hac.n.de cauſa figuram morphę ante
poſuit,quoniam potior uniuerſaliorq; eſt.Dicebamus & paulo antea ſpectari in inanimis aut imagi
nariis figurá:morphen in animatis uel naturalibus,ac ſi uel in inanimatis morphes aliquádo nomẽ
feramus,id per abuſum magis fieri,ꝙ ſit animatorũ ſimulacrũ:& uero hæc iure qualitates eẽ:quan
doquidem diſpoſita ſm hæc quodá pacto ſunt quæ iis participant,atq; ab ipſis noiantur.{Ad hæc C
item rectitudo & curuitas & ſiqd ſimile his eſt.} Denominatiue.n.à rectitudine recta linea dicitur:
curuitate autem curua:ſuntq; lineæ affectus rectitudo & curuitas.Eſt uero illud ſciẽdum,cum pũ/
ctum,linea,ſuperficies,corpus,quatuor hæc ſeſe deinceps cõſequantur,à puncto quidem,ut ꝙ ipers
eſt,neq; affectum,neq; figurá receptam:multo uero magis nec morphen.à linea uero, quæ ſpacium
unũ habet,affectum ſolum.nam aut curua eſt,aut recta,aut ſiqua alia dicitur,à ſuperficie,cum dua/
bus pateat dimenſionibus,lõgitudine inquam ac latitudine,& affectum admiſſum,& figuram.Affe
ctus itaq; ſunt ſuperficiei anguſtum & latum,figuræ,triangulus,uel quadrágulus,& quæ ſunt hu/
iuſmodi:ꝑpterea enim ꝙ ſuperficies omnis clauditur lineis:(ſunt.n.iquit Euclides ſuperficiei fines
lineæ)eapropter figuras quoq; iure accepit:cõſtant.n.ex lineis figuræ.at uero à corpore,ꝙ in ſpacia
tria porrectum eſt,lõgitudinem,profunditatẽ,latitudinẽ,& ſuſceptos affectus eſſe,& figuras,& mor/
phas:affectus qdem,craſſum & tenue,figuras,qm̃ aut cubica eſt,aut cylindrica,aut id genus aliq̃.ſed
ſuſcipit morphas quoq; animatum corpus.Quamobrem uero & uerba illa adiecit,& ſi quid ſilẽ his
eſt:ob innumera inter rectũ ac circũflexum cõphenſa,ꝙ magis minusq; altero participent,hoc eſt
conuoluta omnia:ſunt autem hæc qualitates,náq; impartita qualia quædam illarum cauſa dicunť.
Triangulus enim tum cõcretus tum abſtractus,& rectus,& curuus eſt,& retortus.

Rarũ vero & ſpiſſum,& aſperũ & leue putabuntur quidem quale quid ſignificare:ſed aliena 53
huiuſmodi putãtur eſſe à diuiſione quæ circa quale eſt.quandá enim poſitionem magis videntur paro

D *tium vtrumque monſtrare. ſpiſſum enim dicitur, eo quod partes ſibiipſis propinquę ſint. rarum vero,*
eo quod diſtent à ſeinuicem. & leue quidem, quod in rectitudinem aliquo modo partes iaceant. aſpe/
rum vero, quod hæc quidem ſuperet, illa vero ſit inferior.

{Rarum autem & denſum, & aſperum & lene, uideri quidem poſſunt quale quidquam indicare,
cæterum hæc à qualitatis diuiſione aliena eſſe uidentur. quippe ſitum quendam magis partium ſi/
gnificari iis ſingulis conſtat.}

Quoniam enim ſecundũ raritatem uel ſpiſſitudinem, & aſperitatem lenitatemq́; modo quodam
diſpoſita ſunt participantia, atq; ab iis nominantur, exiſtimationem quãdam inquit qualitatum ha/
bent. hoc autem uerum non eſt, ſed magis ad ſitus prædicamentum referentur. nam poſitum quẽ
dam ſignificant. Eſt enim denſum cuius prope inuicẽ ſunt partes poſitæ adeo, ut corpus admittere
diuerſi generis nequeant. Rarum quod diductas habet partes, ut recipere alterius generis corpus ua
leat. Rurſus lene id uocamus ꝙ ęquales inuicem habet partiũ eminentias extantesq́; pariter. Aſperũ
uero ꝙ inæquales inter ſe ꝓminentias habet partiũ. lene malũ eſt uerbi gratia, nam huius eſt ſuper/
ficies æquabilis. facies aſpera, quoniã ex inęqualibus ac minus planis cõſtat partibus, ore, naſo, oculis,
reliquisq́; ſitum partim propenſiorẽ, partim cauum habẽtibus. ergo ſitum quẽdam magis indicare
partes eorum uidentur: aſperumq́; & lene ad ſitus prædicamẽtum dictis de cauſis omniũ conſenſu
rediguntur. Rarum porrò ac denſum hoc loco id ſolum cepit ꝙ artis magiſterio tale redditum eſt.
E hoc autem eſt id ꝙ ad poſitus prędicamẽtum reducitur: ut ſiquis alutam extendẽs raram fecerit. nõ
enim rareſcit per totũ prorſus, ſed mutatur quarũdam ſitus eius partium, ꝙ à ſe mutuo magis diſce
dant. Rurſus ſi nucibus quis manum impleuerit, conſiſtens ex omnibus corpus, rarũ dicitur, ꝙ non
ſit unum. nam manon hoc eſt rarum, to mi hen on. ideſt quod unũ nõ eſt Græce appllaetur. Simili/
ter & denſum. nuces enim ſi minutatim contuſas animo cõtẽplabimur, promiſcuũ ex omnibus cor/
pus erit denſum. & rurſus ſi compreſſum quis globulũ lanæ ac denſatum concerpat, efficiet rarum.
Iureq́; hoc loco ad ſitus prædicamentũ artificialem hanc raritatem ac ſpiſſitudinem reuocat, uelut
ad introducendos ſermonem habens: quoniã hæc uel denſa uel rara pro ſitu partium dicũtur. Non
ſunt autem qualitates, neq; ſi naturalem raritudinẽ aut ſpiſſitudinem habeant: neq; ſi tota per totũ
aut denſa ſint aut rara. ſed ſolo partium poſitu cenſetur: non ipſis uero etiam partibus ſimilem to/
torum raritatem accipientibus. At in naturali auſcultatione qualitates eſſe uult naturalem raritatẽ
uel ſpiſſitudinẽ quæ circa unũ ſubiectum atq; idem uerſatur. Aqua uerbi gratia cũ naturalẽ habeat
denſitatem, totaq́, ſit per ſeipſam totã denſa, ſi depoſita hac denſitate irraruerit, fit aer. qm̃ aquæ ſex/
tarius decem ſorte ſextarios fecerit aeris: idq́, fit aqua nõ in minutas portiunculas diſſipata: uelut ſi
in aerem plena manu proiicias puluerẽ: plurimũq́, is occupet ſpatiũ, ꝙ partes ſint eius explicitæ, qñ/
quidem ſi id eſſet, nobis quoq; cõficere aerem diſperſa minutatim aqua perinde liceret. Cæterũ ſiqs
dixerit, at nobis negatũ eſt aquam tenuiter adeo diſpartiri. ꝙ ſi uel opere nequimus, utiq; ne ratiõe
id quidẽ ſuppoſuerimus: neq; fieri hoc ita poteſt: aquæ. n. partes, prorſus aquulę ſunt. nã partes ſunt
F toti ſubſtantia ſimiles, ac diſſoluitur quoq; in hæc ex quibus quodq; cõponitur. Aq̃ igitur ſi ex par
tibus quæ aq̃ ſunt ſimilibus cõſtat (nam toti ſunt ſimiles partes ut diximus) in has etiam omnino re
ſoluendas tribuitur, aer autẽ non foret cõtinuus, ſed inanibus mediis interciperetur capedinibus. nã
aut cõtinuas eſſe aquæ partes neceſſe eſt, aut diſiunctas. fieri nõ poteſt ut ſe tangãt mutuo: nã ſi tan
gant, cõtinuæ ꝓtinus ob humiditatem fiunt. ergo ſi diuiſæ ſunt, nõ erit aer cõtinuus: ꝙ falſum eſt,
ac præter euidẽtiam. ſin coniunctę, totum rurſus aqua erit, nec aer. Aerem igiť nõ facit aqua tenuiſ/
ſime diſcerpta: ſed cõuerſa prorſus atq; alterata. Porrò ꝙ qualitates hæ ſint, palã facit in phyſica Ari
ſtoteles, Quemadmodum. n. corpus inquit cũ capax qualitatum ſit, per ſeipm̃ totum ſm̃ eas muta/
tur, fitq́; nigrum ex albo, & album ex nigro, ſic quoniã qualitates ſunt raritas etiã & denſitas, corpus
quoq; iure ſm̃ eas mutatur: ac ſpiſſitudinem accipiẽs fit aqua: terra autẽ ſi magis itẽ denſetur. qđ ex
denſitate in raritudinem trãſeat, fit aer: magis uero adhuc rareſcens ignis euadit. Itaq; naturalis rari/
tudo uel denſitas quæ circa ſubiectũ unũ uerſatur qualitas eſt: quæ uero nõ circa unum, ſed plura
corpora habetur, uel ſi naturalis ſit, nõ qualitas, ſed poſitus noiatur, qualis dẽtium frequẽtia eſt aut
infrequentia. quãquã. n. eſt ex natura, tamẽ quoniã non circa unũ ſubiectũ ſed plura fit hoc eſt den/
tes, nõ qualitas diciť, ſed poſitus magis. hæc qdem hactenus. Verũ cum Ariſtoteles q̃litates eſſe recti
tudinem ac curuitatẽ dicat, aſperitatem autẽ lenitatemq́; nõ etiam qualitates, ſed ut ante ꝓdidimus
aſperum & lene ſitum eſſe partiũ dũtaxat: ſunt qui addubitent utrũ rectũ quoq; & curuum ſitũ ſo/
lum indicet partium, ſi recta quidem linea eſt ea quæ ſuiſipſius punctis æqualr ſita eſt, uel rurſus à
cuius mediis ꝑpediuntur extrema. cõſtat autem uel hic à tali partium lineæ poſitu fieri rectã, nempe

ut pars

ut pars eius nulla foras introúe uergat,ſed ab æqualitate obtẽdãtur extremis media. Et uero curuũ à rectitudine ſitu partiũ ſolo differt.quippe ſi inflectãtur eius partes,forasq; aliæ,q̃dam intro exorbitent,curuitatem fieri accidit.Ergo ſi & aſperũ & lene qualitas non ſunt,hæc autem ſitũ ſolum ſignificant partiũ,idem utiq; & rectũ curuumq; indicabit.huiuſmodi igit̃ eſt quęſtio:quã hunc in modũ ſoluemus.Non eſt idẽ rectam lineam fractamq; dicere:non.n.fracta rectæ ſpẽm qua recta eſt mutat, ſed ex una duæ fiunt,& faciunt angulũ,curua autem ſpẽm habet à recta diuerſam:nam curuũ circũuexum ſignificat.Porrò q̧ circũferentia ſpecie à recta euariet ex pluribus comperias argumẽtis. primum q̧ pars circũferentiæ omnis parti omni cohæret,quo pacto & rectæ rurſum lineæ partes inter ſe oẽs conueniunt.nulla autẽ pars rectæ,cuiquã parti circũferentiæ congruit.Secũdo, ſi conſiſtentes ex rectis figuræ à cõpoſitis ex circũferentia ſpecie diſtãt,ſpecie igitur & recta à circũferentia dirimit̃. Item recta linea neq; una,neq; duæ,ſed tres minimum figurã abſoluunt. Vnde rectilinearũ prima figurarum ac ſimpliciſſima Triãgulus eſt,qui tribus rectis cõphenditur:circũflexa autẽ una circuli figuram reddit:eſt enim circulus figura plana una linea contenta,etc.Itaq; ſi recta & ambiens diuerſam ſunt ſpẽm ſortitæ,non ſitu ſolo partium differũt:aſperum tñ & lene ſolo diſſident partium poſitu:quapropter nec circa hæc ſubiectũ ſpecie euariat,ſed ſpecie eadẽ manente ſuperficiei, eadem aſpera leniſq; fit. Exempli cauſa ſi ſit ager quadrãgularis,quem quis fodiendo partim excauet,partim cumulet,aſper fit manens q̃drangularis,ac ſi deraſis rurſum partibus eminentibus cauitates impleat, lene,quadranguli non demutata ſpecie,nec aliqua aſcita qualitate redditur,ſed dimoto dũtaxat partium poſitu.quamobrem probe Ariſtoteles rectitudinem curuitatemq;,ideſt circũferentiam qualitates dixit,aſperum autem & lene pro ſola partium poſitione differre. A B

Fortaſſe quidem igitur alius quiſpiam modus apparuerit qualitatis. ſed ferè qui maxime dicuntur hi ſunt. 54

{Alius quoq; uideri forſitan queat qualitatis modus,ſed qui dicantur maxime,tot ferè ſunt.}

Poſtquàm ſpecies quatuor nobis qualitatis tradidit, concluſionem quoq; infert, atq; hi ſunt inquit qualitatis modi. Cæterum cum non eius dictis acquieſcere nos uelit,nec deſidere ocioſos,atq; ab aliis mouendos, ſed interno aliquo & nos ipſos motu eſſe præditos, ac ſcrutari,fortaſſis & alium uideri poſſe dicit qualitatis modum. at re uera præter traditos alius non eſt,ut diuiſio monſtrauit, & antiquorum ac prudentium uirorum indagatio.

Qualitates itaq; ſunt q̃ dictæ ſunt. Qualia vero ſunt q̃ ſecundũ has denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his. In plurimis itaque & ferè in omnibus denominatiue dicuntur: vt à cãdore candidus, & à grãmatica grãmaticus, & à iuſtitia iuſtus, ſimiliter & in alijs. In aliquibus vero, eo quod non ſunt poſita qualitati nomina, non contingit ea quæ dicuntur, ab iis denominatue dici: vt curſor, aut pugillator, qui ſecundum naturalem dicitur potentiam, à nulla qualitate denominatiue dicitur. non enim poſita ſunt nomina potentijs ſecundum quas iſti quales dicuntur, ſicuti diſciplinis ſecundum quas pugiles vel palæſtrici ſecundum diſpoſitionem dicuntur. Pugillatoria enim & palæſtrica diſciplina dicitur: quales vero ab his denominatiue dicuntur, qui diſponuntur. Aliquando autem & poſito nomine non dicitur denominatiue quod ſecundum eam quale dicitur: vt à virtute ſtudioſus. eo enim quod virtutẽ habeat, ſtudioſus dicitur: ſed non denominatiue à virtute. non autem in pluribus hoc tale eſt. Qualia ergo dicuntur quæ denominatiue à dictis quailtatibus dicuntur. aut aliquo modo aliter ab eis. 55 C

{Sunt ergo q̃litates eæ quas recenſuimus:qualia uero quæ denominatiue ſm̃ eas dicũtur.}

Poſtquàm de qualitate diſſeruit,nunc de quali ſermonẽ inſtituit.fecit enim de utroq; inſcriptionem. Sunt ergo qualitates,ut albedo, nigredo,& ſimilia. quale autem, q̧ partem qualitatũ habet:ut album corpus,nigrum,dulce, amarum:uel modeſtus animus,uel iracundus : corporeaq; id genus animariaq;. Et inſumũtur quidem qualitates,qualia autem iis participant. Dicuntur uero à qualitatibus qualia,ut proditum ſæpe eſt.at nõ denominatiue ab ipſis dicũtur omnia:ſed nõnulla & æquiuoce:aut ne ab ipſis quidem prorſus nominãtur. nam & huiuſce rei gratia dixit,uel alio quouis ab ipſis modo. {In plurimis itaq;, fermeq; in omnibus denominatiue dicũtur.} Quoniam in ſermone de qualitate exordiẽdo illam eſſe qualitatem dixit à qua denominatiue uocãtur impertita,rudiusq; de ea nec ſubtiliter pronũciauit.(non enim hoc qualitatem omnẽ conſequitur) nunc ſermonẽ repe-

tit,atq; exactius decernit:uerumq; eſſe in plurimis inquit ſermonem,nempe à qualitate denomina/
D tiue impertita nuncupari.dicitur enim albus ab albedine:& à grāmatica grāmaticus. { At in qualita/
tibus nōnullis propterea quod non ſint poſita,qualitatibus nomina,non dicuntur ab ipſis denomi/
natiue impertita. } Hoc in ſpecie ſecunda qualitatis accidit,quæ in potētia atq; impotentia poſita eſt.
Nam neq; curſorii,neq; pugillici qui naturalem in his quādam obtinent aptitudinē, denominatiue
ab his dicūtur facultatibus.neq; enim poſita ſunt his facultatibus nomina, ꝓpterea quod abſolutis
rebus actuq; exiſtentibus nomina indere conſuetudo ſtuduerit.nam pugillicus aut curſorius à ſci/
entiis in actu pugillica nempe & curſoria nominātur. Ac quid inquā in poteſtatibus qbus non ſunt
indita nomina;quādo nec in quibuſdā qualitatibus nomina habentibus denominatiue ab ipſis par/
ticipantia dicūtur;quippe uirtutis particeps non uirtuoſus,ſed ſtudioſus uocatur. Quandoq; uero
& æquinoce appellantur à qualitatibus participātia,ut à grāmatica ſciētia grāmatica mulier:& mu/
ſica à muſica. Proinde exquiſitiorē nobis hoc loco uti diximus ſermonē exhibens q̄litatis,uerba illa
adiecit,uel quouis alio ab ipſis modo.addidit uero hęc ob inominabilia ac diuerſiuoca.

56 *Ineſt autem & contrarietas ſecūdum qualitatem:vt iuſtitiæ iniuſtitia cōtraria eſt:& albedo nigre
dini: & alia.Similiter autem & ea quæ ſecūdū eas qualia dicuntur:vt iniuſtum iuſto:et albū nigro.
Non in omnibus autē hoc accidit.rubro enim aut pallido aut huiuſmodi coloribus nihil eſt cōtrarium
qualibus exiſtentibus.Amplius.Si contrariorū alterum fuerit quale,& reliquū erit quale.hoc autē
E palàm eſt ex ſingulis proponenti alia prædicamenta:vt ſi eſt iuſtitia iniuſtitię cōtrarium.quale autē
eſt iuſtitia:quale igitur & iniuſtitia.nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniuſtitiæ,
neq; quātū,neque ad aliquid,neq; vbi, nec omnino aliquid huiuſmodi niſi quale. ſic autem & in alijs
quæ ſecundum quale ſunt contraria.*

{ Ineſt uero & contrarietas in qualit:ut iuſtitia iniuſtitię contrariū:& albedo nigriciei. }
Accedit ad propriū qualitatis, eadem quēadmodum in prædicamentis aliis præceptionis regula
utens.Proprium igitur qualitatis inquit eſt contrarietatē admittere.neq; iniuria. nam & in corpore
album nigro,& ī anima iuſtitia iniuſtitiæ,& in utroq; ſanitas morbo repugnat ſpectat enim in qua/
litate proprie contrarietas.Etenim uel in prædicamentis aliis contrarietas penes qualitatem conſide
rabatur.quippe & ſubſtātia huius nomine contrariorū eſt capax:& quæ contrarietatē admittunt re/
latiua ex qualitatis prædicamento deſumebantur.Proprie igitur ut modo dixi cōtrarietas circa qua
litatem,uiſitur. Cæterum non adeſt omni q̄litati contrarietas,nihil enim eſt contrariū qualitatibus
inter contrarias qualitates mediis:ut ruſo,uel luteo,uel ſimilibus. Sed ne figuris quidem eſt contra/
rium,triangulo inquā,& circulo,atq; id genus reliquis.Similiter ineſt contrarietas & qualibus.dicit
nāq; album nigro contrarium:& calidum frigido. { Item ſi contrariorum unum quale ſit,erit & al/
terum quale.id uero ꝑdicamenta alia proponēti conſtabit.ut ſi iuſtitia eſt iniuſtitię,contrariū.qualis
autem iuſtitia eſt,qualis igitur & iniuſtitia fuerit. } Patet enim ſub qd prædicamentum ɔtrariorum
F quodq; recipitur,alterum quoq; eodem iri relatum,ex eo ꝙ in aliud prędicamentum nobis coapta/
ri non poſſit.nam genus idem eſt contrariorum.

57 *Suſcipiunt autem qualia magis & minus.Album enim magis & minus album alterum altero dici
tur:& iuſtum alterū altero magis & minus. Sed & ipſa intenſionē ſuſcipiunt.cum candidū nāq; ſit,
contingit amplius candidū fieri.non tamē omnia ſed plurima.Iuſtitia nāq; ſi dicatur magis & minus
iuſtitia poteſt quilibet ambigere:ſimiliter autem & in alijs diſpoſitionibus.quidā enim dubitant de tali
bus.iuſtitiam nāq; iuſtitia non omnino aiunt magis & minus debere dici:nec ſanitatē ſanitate.minus
autem habere alterum altero ſanitatem aiunt:& iuſtitiā alterum minus altero habere dicitur. ſic au
tem & grāmaticam,& alias diſpoſitiones. ſed tamē ea quæ ſecūdum eas dicuntur,indubitanter reci/
piunt magis & minus.grāmaticior enim alter altero dicitur:& iuſtior:& ſanior: ſic autē & in alijs.
Triangulum vero & quadrangulum non videntur magis & minus ſuſcipere:neq; aliqua aliarum
figurarum.quæ enim diffinitionem triāguli recipiunt & circuli,omnia ſimiliter trianguli vel circuli
ſunt.eorum autē quæ non recipiunt rationē eandem:nihil magis alterum altero dicetur. nihil enim
quadratum magis quàm parte altera longius circulus eſt.neq; alterum enim recipit circuli rationem.
ſimpliciter autem ſi vtraq; non recipiunt propoſiti rationem, non dicetur alterum altero magis.non*

ergo

ergo omnia qualia recipiunt magis & minus. A

{ Suſcipit autem quale & magis & minus. album enim magis & minus aliud alio dicitur. & iuſtũ
aliud alio magis & minus. & uero ipſum ſibiipſi incrementum capit. }

Aliud conſequens ipſius qualis, nempe ſuſcipere magis & minus. album nanq; albo magis &
minus dicitur, & ipſum ſeipſo albius. hoc autem inquit non eſt omnibus conſequens, idq; me/
rito. ſiquidem dictum eſt, ubi contrarietas ac miſtio contrariorum uiſitatur, ibi magis quoque &
minus conſiderari. ubi nec contrarietas, nec contrariorum miſtio eſt, ibidem nec magis minuſque
ſpectari. { Iuſtitia uero an magis quã iuſtitia & minus dicatur ſanè quis dubitauerit. } Quod autem
non in omni qualitatis prædicamento ſuſcipi magis & minus dicere cõueniat, patet ex eo quod circa
hęc quidã addubitant, nolentes iuſtitiam magis & minus iuſtitia eſſe, & ſanitatem ſanitate, & ſimilia.
uerum de his Ariſtoteles nõ articulate nobis rationẽ explicat. nos uero hęc de iis in mediũ afferimus,
affirmamusq; admitti citra cõtrouerſiã à qualibus quem in modũ diximus magis & minus. à quali/
tate tamẽ quæ finibilis eſt ratione, magis minusq; non ſuſcipi: ut iuſtitia, ſanitate, ac ſimilibus. iuſtitia
enim ipſa per ſe non utique magis & minus quã iuſtitia fuerit. nam ſiquid iuſtitiæ finitionem non
capiat, ne omnino quidẽ iuſtitia eſt. Vt enim ſunt homines nihilominus ii quibus hominis finitio
congruit, in quibus autẽ pars uel minima finitionis non conuenit, uel rationale, ut brutis, uel ſcientię
capax aut mortale, ut angelis, nec omnino ſunt homines, ita niſi iuſtitiæ, uel ſanitatis, uel alicuius hu
iuſmodi finitionem adęq̃biliter accipiat, neq; tale erit iuſtitia, neq; ſanitas, neq; eius generis quidpiã. B
Recipiunt tamẽ hæc qualia magis minusq;, quoad ſibi ſiue plus ſiue minus unũquodq; qualitatis
uendicauerit. nam quod albedinis plus quã nigri indeptum eſt, magis album id dicimus plus nigre
dinis quam albedinis obtinente. ſimiliter eum quoque magis iuſtum appellamus qui cõmunicatio
nem erga iuſtũ uberiorem eſt amplexatus. & ſalubrem qui aliis magis ſanitate fruitur. perindeq; in
id genus omnibus. Quo enim pacto nõ æque ignis omnes qui circũſtant ſi forte accidat calorẽ per/
cipiunt, ſed magis ꝓpinquiores quo pyram etiam liberalius fouent, remotiores minus, tametſi ignis
unus idemq; ſit calor, ita uel in qualitatibus omnibus arbitrari conuenit, nec intendi nec remitti per
ſe eas poſſe. ꝗ ſi in ſubiectis fiant corporibus, in quibus miſceri quoq; natura ſunt aptę, cõtrariorum
plus minus admiſtione intenduutur aut remittuntur. { Triangulus autẽ quadrãgulusq; ipſum ma
gis & minus accipere non uidentur, neq; aliarum ulla figurarũ. nam quæ trianguli uel circuli ratio/
nem admittunt, omnes perinde trianguli ſunt aut circuli. } Per hæc etiam magis & minus nõ omni
ineſſe qualitati cõprobat. neque enim ulli competit figuræ. quippe triangulus nullus triangulo ma/
gis & minus triangulus dicitur. nãque horum uterque rationẽ ſimiliter capit triãguli. neq; circulus
circulo, quãquam decies millies fuerit maior. nam ſuſcipit & uterque horum ſimiliter circuli ratio/
nem. pariq; in cæteris modo, in quibus eadem inuariabiliter ratio cohæret. { Eorũ uero quæ non
admittunt, aliud nihilo magis quã aliud dicetur. nihilo enim quadrangulus magis quam parte alte
ra longius quadratũ circulus eſt. } Hoc eſt ꝗ ſibi uult per hęc uerba. In quibus inquit ipſum magis
minusq; conſideratur, eadem in iis finitio, non tamẽ ſimiliter prorſus, oportet cõueniat. nam ſi nulla
euariatione congruat, non accipiunt ipſum magis & minus. Salubre exempli cauſa eſt ꝗ ad ſanitatẽ C
ſe cõmode habet. competit exercitationi quoq; hęc ratio, & cibis, & urinis, aliisq; cõpluribus. Quãdo
quidem igitur finitionem eandẽ, non tamẽ indifferenter recipiunt omnia, ſed ut ſanitatis cuſtos, exer
citatio: cibus ut efficiens: lotia ut indicatiua: ipſum magis quoq; ac minus iure admittunt. dices enĩ
exercitationem cibo magis ſalubrẽ. nam præſentem illa ſanitatem tuetur: hic abſentẽ reuocat. magis
uero cibus quam lotia. tãtum quippe dũtaxat obtinent ſalubris lotia, quãtum diſpoſitionẽ ſalubrẽ
indicent. Quod ſi ſit in quibuſdam finitio eadem nullo diſcrimine, aut prorſus diuerſa, hæc ipſum
magis ac minus non ſuſcipiunt. nam prorſus quædã diuerſa, nõnulla prorſus eadem ſunt: ut homo
& equus. nemo quippe dixerit hominẽ equo magis hominẽ: nec equum cane magis equum: quoniã
diuerſa planè ſunt. ſed neq; hominem homine magis hominẽ eadem de cauſa affirmabit: neq; equũ
equo magis equum: quoniã inter ſe ſunt eadem penitus, finitionemq; eandẽ perinde accipiunt. Verũ
quoniã album in niue & ueſte eandẽ finitionem, ſed non citra differentiã admittunt, iure aliud ma/
gis quàm aliud dicitur. ſuſcipit enim diffinitionẽ utraq; non ſimiliter eãdem: ſed nix ut cognatum
habens album, propriæq; completiuũ ſubſtantiæ, nec admittens cõtrarii: ueſtis uero, arte comparatũ
ſi forte accidat, nec ſubſtantiæ cõpletiuum, nec contrarii minime capax. idem quoq; in nigro modus
eſt, atq; aliis. Polygonum igitur ſeu multangulus non magis triangulo circulus dicitur: quoniam
eorum neuter finitionem recipit circuli. neq; uero multangulus circulus aliis minus circulus perhi/
betur, eadem ruſus ratione.

58 D *Horum itaque quæ prædicta ſunt nihil eſt proprium qualitatis. Similia vero aut diſsimilia ſecundum ſolas dicuntur qualitates. Simile enim & diſsimile alterum alteri non eſt ſecundũ aliud, niſi ſecundum id quod quale eſt. Quare proprium eſt qualitatis ſecundũ eam ſimile vel diſsimile dici.*

{ Nullum itaq; ex iis quæ recenſuimus qualitatis proprium eſt. ſimilia uero & diſſimilia in ſolis qualitatibus dicuntur. }

Quemadmodũ in ſubſtãtia atq; aliis fecit, ac reprobatis prius iis quæ propria uidebantur, poſtea quæ propria re uera eſſent tradidit, ita uel hoc loco, reiectis duobus ipſius qualis cõſequentibus, nimirum ineſſe ipſi contrarietatẽ, & magis ac minus accipere, quaſi non omne comitentur quale, eligit ꝙ ſimile dicatur atq; diſſimile. nãq; in aliorum prædicamentorũ nullo id dicitur. Cæterum nõ ipſa qualitas, ſed quali ſimile ac diſſimile ſuſcipiunt. Nam qualitas quæuis una eademq; eſt, ſi ipſa per ſe nec in ſubiecto ſpectetur. quonã igitur pacto ſimilis ipſa uel diſſimilis ſibiipſi fuerit? ſubiecto tamẽ inſita ſimile ac diſſimile excipit uel proueniens ſyncera in iiſdem, uel contrarii ſimiliter admiſtionẽ recipiens, itaq; ſubiecta ipſi ſimilia ſecũdum eam inter ſe eo reddens uel diſſimilia, ꝙ nõ ſimiliter in cõcretum deducatur, ſed contrarii miſtione ipſum magis & minus in ſubiectis admittat. Itaq; ea de re quo omni prędicamento ꝓprium accõmodemus, uti fecimus in ſubſtantia, aſſignato eius ꝓprio non nihil addentes, dicentesq;, ſubſtantiæ eſſe prædicamenti propriũ, ut eius indiuidua unũ idemq; numero manentia cõtrariorũ ſint alternis capacia, atq; eo modo propriũ omnis ſubſtantię cõſequẽs E effecimus, ita uel hoc loco agemus, ac qualitatis propriũ eſſe dicemus prædicamenti, ut ei ſubiecta indiuidua ſimilia uel diſſimilia dicãt. ſic nãq; & omni prædicamẽto cõſequẽs & ſoli cõuenerit.

59 *At vero non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propoſitum facientes, multa eorum quæ ſunt ad aliquid cõnumeraſſe. habitus enim & diſpoſitiones eorũ quæ ad aliquid ſunt eſſe dicebamus. Penè enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorũ quæ ſunt ſingularia. nam cum diſciplina genus ſit, idipſum quod eſt alterius dicitur: alicuius enim diſciplina dicitur. eorum vero quæ ſingularia ſunt nihil ipſum quod eſt alterius dicitur. vt grãmatica non dicitur alicuius grãmatica: nec muſica alicuius alterius muſica. ſed forte ſecundũ genus & hæ ad aliquid dicũtur: vt grãmatica alicuius dicitur diſciplina, non alicuius grãmatica: & muſica alicuius diſciplina, non alicuius muſica. quapropter quæ ſingularia quidem ſunt, non ſunt ad aliquid. dicimur autem quales ſecundũ ſingula. hæc enim & habemus. ſcientes enim dicimur, eo quod habemus ſingularũ ſcientiarum aliquas. quare hę erunt etiã qualitates quæ ſingulares ſunt ſecũdum quas aliquãdo & quales dicimur: hæ autem non ſunt eorum quæ ſunt ad aliquid. Amplius. Si contingit idem ipſum & quale & ad aliquid eſſe, nihil eſt inconueniens in vtriſque hoc generibus enumerare.*

F {Minime uero turbari ↄuenit, nequis cum de q̃litate uerba facere inſtituerimus, cõplura q̃ ad aliquid ſunt cõnumerare nos putet. habitus .n. diſpõneſque ad aliquid eſſe dicebamus }

Quandoquidẽ ei de qualitate ſermo eſt, habitus uero ac diſpoſitiones ſub qualitatẽ redegit, quæ erant ad aliquid (nam ipſe quoq; ad aliquid prius ea retulit, & habitũ inquiens habilis rei habitum, & diſpoſitionẽ rei diſponẽdæ diſpoſitionẽ eſſe) iccirco difficultatẽ ſentiẽs duplici eam ratione ſoluit, ac primũ leuius quidẽ, dein ſubtilius. habetque ſolutio prima ad hunc modũ. { Fermè enim in eiuſmodi omnibus genera ad aliquid dicuntur, ſingulare autem nullũ. } Hæc ſolutio prima eſt difficultatis. talium enim inquit genera ad aliquid referuntur: ſpecies uero ad quale. ſcientia uerbi cauſa eſt ad aliquid. genus eſt enim ſcientia: & ſcibilis rei ſcientia dicitur. Geometria uero ad aliquid nõ eſt, cũ ſpecies ſit ſcientiæ: ſed ad quale reducitur. habet ſimiliter res ſeſe in habitu & diſpoſitione, eiuſq; notæ omnibus. habitus nãq; habilis habitus, & habile habitu habile. & diſpoſitio diſponẽdi diſpoſitio: & diſponendũ diſpoſitione diſponendũ. Sunt tamẽ qualitates ſanitas uel morbus: & grãmatica uel rhetorica: cum ſpecies habitus diſpoſitioniſue ſint. quales eñi ſecũdum eas ſumus: denominatiueq; ab ipſis grãmatici uel rhetorici uel ſalubres uel morboſi uel quouis modo appellamur. dicimur uero & ſcientes: non ꝙ ſimpliciter ſcientiæ ſimus, ſed particularis alicuius ſcientię participes, grãmaticę, uel muſicæ, uel alterius cuiuſq̃. Hæc igit̃ leuior eſt, ſolõ. porrò leuior eſt, qm̃ in p̃dicamẽtis oĩbus genera ad qđ ſpẽs quoq; prædicamentũ referuntur, ſeſe eodem recipiunt. Exactior autem ſic pote habet. { Item ſi idem forte ſit quale & ad aliquid, abſurdum nihil eſt in utroq; ipſum genere cenſeri. } Vt enim reducuntur ad ſubſtantiam pater & filius, reducuntur uero & ad relationem, alia tamen

atq; alia ratione, ita abſurdum nihil eſt habitus diſpoſitionesq; ut res ad qualitatem, ut reſpectum
quendam recipientia, ad ea quæ ſunt ad aliquid referri. A

DE FACIENDO ET PATIENDO.

Recipit autem agere & pati contrarietatẽ: & magis & minus. Calefacere enim ei quod 60
eſt frigefacere contrariũ eſt: & calefieri: ei quod eſt frigefieri: & delectari ei quod eſt
contriſtari. quare ſuſcipiunt cõtrarietatem: & magis & minus. eſt enim calefacere &
magis & minus: & calefieri magis & minus: & triſtari magis & minus. ſuſcipiunt igi-
tur magis & minus agere & pati. de his igitur tot dicuntur. Dictum eſt autem & de eo quod eſt ſitum
eſſe in iis quæ ſunt ad aliquid quod denominatiue à poſitionibus dicitur. De reliquis vero, ideſt quãdo,
& vbi, & habere. propterea quod manifeſta ſunt, nihil de ipſis aliud dicitur quàm quæ in principio di-
cta ſunt: quod habere quidẽ ſignificat calceatũ eſſe, armatũ eſſe: vbi vero, vt in Lyceo, in foro: & alia
quæcũq; de iis dicta ſunt. Igitur de omnibus generibus quæ propoſuimus ſufficiunt dicta.

{Facere autem & pati tum contrarietatem, tum magis & minus recipiunt.}

Simplicia quædam ſunt prædicamenta: quædam ipſum eſſe per ſimpliciũ cõbinationem comple-
xumq; obtinent. Simplicia ſunt quatuor expoſita, ſubſtantia, quãtum, quale, & ad aliquid relata: per
complexionem uero ad horum unum ſubſtantiæ uel ad ſeipſam, ſex fiunt reliqua: ut ex ſubſtãtia & B
quanto, ubi, & quando: ex ſubſtantia & quali, facere, & pati: ex ſubſtãtia & relatiuis, habere, & ſitum
eſſe. Cæterum ut id quoq; intelligamus, proprie inquam prędicamenta ſupradicta quatuor eſſe,
ſex uero reliqua ex mutuo horum complexu fieri: ea quæ diximus ex diuiſione ſumamus. Ex
iis quę ſunt ſubſiſtũt alia per ſe: quędã ipſum eẽ in aliis poſſidẽt. Subſiſtit per ſe ſubſtãtia. Quorum
eſſe in aliis eſt, ea partim in reſpectu conſiderãtur, ut relatiua: partim eodem carent. Quæ ſe ad aliud
non habent, alia ſecari in partes poſſunt, ut quãta. proprium enim id quãti eſſe dicebamus, nempe di-
uiduum in partes. alia diſtribui in eaſdem nequeunt, ut qualitates. Hæc ſunt quæ proprie ac primũ
prædicamenta appellãtur. Alia uero ſex fiunt cõplicata tribus reliquis ſubſtãtia, quanto inquã, rela-
tioni, & quali. Quãto enim iuncta ſubſtantia duo prædicamẽta efficit, quando, & ubi. nam tempori
ſociata prædicamentũ facit quãdo. ſignificat enim quãdo neq; ſubſtantiam dũtaxat, neq; tempus, ſed
ſubſtautiam quæ ſit in tempore. ſignificatiuũ autem eſt temporis quãdo, tribus ſui partibus, inſtãte,
præterito, conſequẽte. Sin uero cõnectatur loco ſubſtantia, ubi prædicamẽtum conficit. quippe ubi
neq; locum ſolũmodo indicat, (non eſt enim locus in loco) neq; ſubſtãtiam: ſed ſubſtantiã quæ ſit in
loco. ubi autem loci declaratio eſt. diuiditurq; ſurſum, deorſum, dextorſum, læuorſum, prorſum, re-
trorſum. Rurſus prædicamenta alia procreat duo ſubſtãtia ipſi quali addita, faciendi & patiẽdi: nam
facere & pati penes qualitatem fiunt, qui. n. facit in aliqd, is aut calefaciendo, aut refrigerãdo, aut alia
qualitate aliqua facit. Aliter quoq;. Facere eſt in aliqd agere: & aut in ſeipm̃ agere, ut per ſeſe labora-
re, cernere, ſermocinari: aut in aliud, ut uerberãs uapulãtem uerberat. Et uero patiens uel incaleſcen- C
do, uel nigreſcendo, aut alia qualitate aliq̃ patitur: pati. n. eſt ab aliquo alterari. Diuiditurq; ita, ut uel
in corruptionem à contrario ducatur: uel in perfectionem, ut uiſio à uiſibili. Iterũ ſi relatiuis adiicia-
tur ſubſtantia. ſitus p̃dicamentum facit: eſt. n. ſitum eſſe talis corporis poſitus, atq; in hæc diuiditur
quæ ſunt recubare, ſedere, ſtare. ſitũ autem, eſſe ad aliqd dicebamus. Ipſa uero ſibiipſi cõplicata in re
quapiam arte cõſtructa, p̃dicamentum habẽdi efficit: ſignificat. n. habere ſubſtãtiæ circa ſubſtantiam
obuolutionem. Hæc porrò arte comparata res aut tota eſt in tota ſubſtãtia, ut tunica in corpore: aut
tota in parte, ut annulus in digito, uel telum in manu. Dicitur nãq; tribus modis habere, i animo ut
habitus, in corpore ut cicatrix, circa corpus ut pallium, tunica, calceamentum, arma, Cæterum prodi-
tis quatuor p̃dicamentorũ rationibus finitionibusq; ac cõſequentibus, Ariſtoteles ſex reliquorũ ne-
que finitiones, neq; diuiſionem in ſpecies tradidit: perinde quaſi hæc nobis ex dictis incognoſcere li-
ceat. nos igitur cuiuſq; definitionẽ oportet ac diuiſionem in ſpecies edamus. Facere eſt in quidquam
agere: cuius ſpẽs duæ ſunt, nam faciens aut in ſeipm̃ facit, ut animus ſeipſum uiuificãs, cognoſcẽsq;,
aut in aliud, ut ignis in nos cũ calefimus, atq; ut ſenſus circa ſenſibile agens. Vel aliter quoq; duplex
eſt facere: per animi impetum, ut in cane latrante: per naturã, ut in ignis uſtione. Pati uero eſt altera-
ri ab aliquo. ſuntq;, ſpẽs eius duæ: nam aut perinde patitur ac quidquã quod in corruptionem aga-
tur, ut lignũ quod ab igne uritur: aut uelut in perfectionẽ ducitur, ut cum à uiſibili pati dicimus ui-
ſum: deducitur. n. uiſus in perfectionem à uiſibilibus: cum p̃prium actũ recipiat: patitur diſcipulus
quoq; à p̃ceptore: neq; corrumpitur ipſe, uerũ perficitur. Rurſus item duplex eſt pati: nã aut corru-

ptiuum eſt, ut ſecari, uri: aut perfectiuũ, ut diſcere, legere. Poſitum eſſe autẽ eſt ſitum quẽdam habe/
D re, huius ſunt ipecies tres, recumbere, ſedere, ſtare: aut enim ut ſæpe cõmemorauimus reclinatũ cor/
pus totum eſt, ac recũbere dicitur: aut partim reclinatũ eſt, partim rectũ, & ſedere nũcupatur: aut to/
tum eſt erectum, & ſtare appellatur. Quádo eſt ꝙ tempus declarat, uel ꝙ eſt in tẽpore, ſpẽs tres eius
ſunt, pͤſens, præteritum, & futurum. Vbi eſt qđ locũ ſignificat, uel eſt in loco. ſex ſunt huius ſpecies, ſu
pra, infra, dextrũ, ſiniſtrum, ante, & pone. Sex autem iure ſunt loci diſcrimina: eſt enim locus uti nos
prodidimus finis ambientis q̃tenus ambitum complectitur: ambitũ autem corpus eſt, ꝙ in tria pa/
reſcit ſpatia: quorũ ſecũdum rectam lineam quodq; definite, nec ſecũdum aliam quápiam ſpectatur.
Siquis enim dimenſionem in longitudinem, uerbi gratia noſſe quanta ſit parietis uelit, ad perpẽdi/
culum hanc metietur. eſt uero perpendiculum recta linea: eodem modo ſi ſpatium in latitudinem
uel profunditatem quãtũ ſit cognoſcere cuiquam libeat, id funiculo extento metietur, qui & ipſe re/
cta eſt linea. habet uero omnis recta duos fines. Ergo ſi tribus dimenſionibus conſtat omne corpus,
quęlibet autem per rectã lineam figuratur dimenſio, habetq; recta omnis linea duos fines, iure ſex fi
nibus corpus concluditur. Sex igitur ſi ſint corpori fines, locus quoq; ipſum ambiens totidẽ habeat
neceſſe eſt: quoniam locus ſecũdum dimenſionem omnem corpus amplectitur. ſuntque dimenſus
in longitudinem extrema, ut in animato dixerim, ſupra & iſra: in latitudinem, dextrum ac ſiniſtrũ:
in profundum, ante & retro. Habere autem eſt ſubſtantiæ circa ſubſtantiam amictus, hoc uero aut
circundatur ut totum, uelut tunica totum corpus ambit: aut totum parti inducitur, ut annulus di/
a gito. {Facere autem & pati contrarietatem recipiunt.} Quęrendum hoc loco quid ſit ꝙ ipſum fa/
E cere & pati Phs non ad ea q̃ ſunt ad aliqd redigat, ſed alterius eſſe ea dicat pͥdicamẽti: faciens. n. in pa
tiẽtem facit: & patiens à faciẽte aliquo patitur: quáobrem ſunt hæc quoq; ad aliqd. Itaq; ad hoc dici/
mus infinitiua uerba naturę actionũ uel paſſionũ ſignificatiua eſſe dũtaxat, nã aut actionẽ tantũ, aut
paſſionẽ declarant: alia autẽ uerba, uel participia, ſubſtãtiarum uel cũ actu/uel cum affectu coniũctio
nem indicant. Facere igiť & pati cũ infinitiua ſint uerba, factionis ipſius indicatiua paſſioniſue ſunt,
nec ex eorũ genere quæ ſunt ad aliqd: nemo enim ipſum facere in id quod pati eſt facere: uel ipm pa
ti ab eo ꝙ eſt facere pati dixerit: patiens tamẽ uel faciens ſub relatiua recipiuntur: nam faciens in pa/
tientem facit: & à faciẽte patiens afficitur. Quęrit autem merito in naturali auſcultatione Ariſtote/
les, ſi ex faciẽdo patiendoq; prodeat motus, utrum in faciente an patiente ſpectetur; affirmatq; in pa
tiente. eſt. n. motus à poteſtate in actũ uia. porrò actus, eſt habitus ipſa adiectio. mouenť ergo q̃ ſunt
indiga, atq; ab impfecto ad perfectum tranſmigrant. motibus igitur cientur pluribus quæ plura de
ſiderant: quæ paucis opus habẽt parcius mouẽtur. Deus ſanè Opt. Max. cum nihilo egeat, eſt ꝓrſus
ĩmobilis. Faciens itaq; ſi habitum in hoc ipſo ꝙ facit perfectum obtineat, non ſecũdum illud ꝙ facit
mouebitur. patiẽs uero perinde quaſi faciẽtis egeat, quo inſitam ei facultatẽ in actum producat, iure
ab eo quòd eſt poteſtatis ad ipſum actus eſſe moueri dicitur quod natura eſſe idoneus eſt cum pro/
uehitur. Quáobrem unus eſt motus qui in ſolo patiente conſideratur. duplicem tamẽ licet eſſe mo/
tus rationem. poteſt enim & in faciẽte, & in patiente ſpectari. nam cum à faciente aſpexerimus incho/
F antem motum in patiens deſinere, factionẽ eam uocamus. paſſionem uero, cum à patiente exordiri
eum, ac ceſſare in faciens uiderimus. ſimilis modus quoq; in doctrina diſciplinaq; eſt. Vnus eſt itaq;
ſubiecto motus, ratione differens. Quæ uero ad aliquid habentur, non ſolum ratione, ſed ſubiecto
quoq; diuerſa ſunt. quáobrem ad aliquid non erunt facere & pati: cum circa ſubiectum unum hoc
eſt motum diuerſentur: ſi ad aliquid pertinentia non relationẽ ſolum habere, ſed ſubiecta quoq; uo/
lunt diuerſa. Quid ergo ꝙ non de factione & paſſione titulum ĩdidit? quoniam duplex inquam eſt
factio. ſiquidem & uia ipſa factio diciť: ut ædificatoris actio, & finis ipſe actionis, uerbi gratia domus.
ne errorem igitur quẽpiam æquiuocatio pareret, eũq; de fine diſſerere arbitraremur, ob id ita inſcri
pſit. De faciendo & patiendo, ideſt de actione ipſa & uia. {Facere autem & pati tum contrarietatem
tum magis & minus recipiunt.} Neq; iniuria. nam contrarietas in qualitatibus dũtaxat cernitur. fa/
cere autem ac pati ex ſubſtãtię complexu ad qualitatẽ cõſiſtit. Et uero magis minusq; ab illis ſuſcipi
ſæpe prodidimus quæ & contrarietatem admittunt. Quádoquidem uero non omnis qualitas con/
trarietatem, neq; magis & minus recipit, cuiuſmodi ſunt figuræ, merito nec contrarietatem, nec ma/
gis ac minus ſuſcipere omni faciendi & patiendi prædicamento eſt conſequens. ſed ſi magis mi/
nusq; accipiat quòd eſt ex qualitate deſumptum, hoc ipſi ineſt. quòd ſi ex qualitate prodeat, quæ
contrarietatem non capiat, neq; erit quidquam ipſi contrarium. {Itaq; de propoſitis quidem generi
bus dicta ſufficiũt.} Ex pauculis hiſce uerbis de ſolis cõceptibus prædicamẽtorum intentionem eſſe
ſuſpicati ſunt quidam interpretes. Ariſtoteles enim aiunt genera ſola nouit poſterius genita, ac mẽte
concepta. Quippe uniuerſale inquit ipſe in cõmentatione de anima, uel nullum eſt, uel poſterius. q̃

uero

uero præ multis ſunt,ne omnino quidem uult eſſe,ſed ea nænias dicit & ſuperuacuas nugas. A

DE OPPOSITIS.

DE oppoſitis autem quot modis ſolent opponi dicendum eſt. dicitur enim alterū alteri op- 61
poni quadrupliciter:aut vt ad aliquid,aut vt cōtraria,aut vt priuatio & habitus,aut
vt affirmatio & negatio.Opponitur autē vnūquod iſtorū,vt ſit figuratim dicere. tan-
quam ad aliquid quidem, vt duplum dimidio,tanquā contraria autem, vt malum bo-
no. tanquam autem ſecundum priuationem & habitum, vt cæcitas & viſio. tanquam vero affirma-
tio & negatio; vt ſedet non ſedet.

{De oppoſitis uero quot modis opponi conſueuerint dicendum.}

Abſoluta eſt prædicamentorū diſputatio:ac poſt prędicamētorum ſectionem auſpicatur.nāq; di-
uiſum eſſe in tres partes librum inter initia diximus:nēpe in eam quę prędicamēta antecedit,& quæ
de ipſis agit prædicamētis,& quæ à prædicamentis conſequitur. De uocibus quoq; in antepræ dica-
mentis tractari quibus foret in prædicamentorū præceptione utēdum, nobisq; ignotæ ex uſu eſſent
cōmonuimus.in ſecundo autem ſegmēto de prædicamentis ipſis.in tertio hoc eſt propoſito,de uoci
bus quibuſdam in prædicamentorū pręceptionem aſſumptis,quarū notitiam quidem habemus nō
nullam,cæterum non articulare diſtinctam atq; explicitam.Quod uero hęc non ſeiuncta à prædica- B
mentorum ſcopo ſectio ſit,ut ſunt quidam arbitrati, tum ex iis quæ diximus liquet, tum ex ipſa lo-
cutionis ſerie innoteſcit.quippe coniūctioni quidem in ſectionis fine præcedētis poſitæ,in hac ipſam
uero coniunctionem intulit.nam cum in illa dixiſſet.Itaq; de propoſitis quidē generibus dicta ſuffi
ciant,nunc in huiuſce primordio inquit,De oppoſitis uero. itaq; uel ex hoc patet ſcopi continuitas.
Docet uero de oppoſitis primū.etenim mentionem horū fecit cum de quāto diſſereret,quando op-
poſitum eſſe magnū paruo non ut contrario,ſed ut ad aliquid affirmabat. docere igi? hoc loco uult
oppoſita quot modis dicantur.Obiacent ergo q̄tuor iquit modis oppoſita:uel ut ad aliqd,uelut cō
traria uel ut habitus & priuatio,uel ut affirmatio ac negatio.Cæterū q̄rēdū eſt cur ſpēs quatuor ſolę
oppoſitorum, nec plures nec pauciores habeātur.& quęnam ſit huiuſmodi ipſorum ordinis cauſa.
ut ergo cur quatuor ſpecies ſint condiſcamus,dicamus hoc pacto.Oppoſita uel ut orationes, uel ut
res mutuo ſibi aduerſantur.quæ ueluti res oppoſita ſunt,aut in reſpectu quodā ſpectantur,ut quę
ad aliquid ſunt.aut carent reſpectu. ſi nuſquā pertineant,aut in ſe mutantur inuicem,uelut contra-
ria,ut album & nigrum, aut non mutantur, quēadmodum priuatio & habitus,ut uiſus cæcitasq;.
obiacent,ergo ut orationes affirmatio & negatio, ut Socrates ambulat, Socrates non ambulat. ut res
autem reſpectum habentes oppoſita ſunt quæ ad aliquid referuntur.ut pater & filius:dextrum & ſi
niſtrum:ſcientia & ſcibile. ut res nullo reſpectu deuinctæ, atq; in ſe mutuo tranſeuntes opponūtur
contraria,ut nigrum & album:& calidum frigidumq;. ut res autem quę nec ullo reſpectu iunguntur,
nec in ſe uiciſſim mutantur,habitus & priuatio, ut uiſio & cæcitas.mutatur enim in priuationē ha- C
bitus,ut uiſus in cæcitatem:non tamē priuatio in habitum cōmeat.ut cæcitas in uiſum.Porrò priua
tionem hoc loco abſolutam formæ poteſtatisq; ipſius corruptionem capit.at in auſcultatione natu-
rali nō interitum abſolutā poteſtatis,priuationem uocat. (uult enim in libris illis priuationē quoq;
in habitum mutari,)ſed formæ ſolius abſentiam. Cuiuſnam igitur rei gratia ſpecies quatuor tantū
ſint oppoſitorum nobis aperuit diuiſio.Quāobrem uero oppoſitionem ſtatuerit relatiuorū primā;
ſecundam cōtrariorum,tertiam habitus ac priuationis, quartā affirmationis negationisq;,nūc expli-
cabimus.Dicimus itaq; ab iis quę molliorē oppoſitionem haberent, relatiuis inquā occœpiſſe.haud
enim hæc ſua oppoſitione non ſe mutuo ſolum corrūpunt,ſed ſimul etiā inuehunt.quippe uno po-
ſito,uerbi gratia patre,ſecum alterum quoq; infertur,ut filius.ſublatoq; uno ſimul aufertur & alte-
rum:cum alterum ipſum,eſſe alteri pręſtet.Locum ſcđm obtinet contrariorum oppoſitio,ut albi &
nigri.horum enim eſt oppoſitio quodam pacto ualentior: quoniā non ſe mutuo dūtaxat non infe-
runt,ſed etiam corrūpunt.alterum enim nō permanet uno præſente.quāquam hæc inuicem quoq;
in ſe tranſmutentur,ut calidum & frigidū:album & nigrum. Tertium obtinent ordinē quę per ha-
bitum ac priuationem repugnāt.eſt enim horum ualidior oppoſitio contrariorū oppoſitionē.nam
mutantur in ſe inuicem cōtraria,priuatio nūquam in habitum tranſit.nec enim ex cęco quis rurſus
uidebit,quod ad naturalem aut artificialem rationē attinet,niſi id diuina poteſtate acciderit.Poſtre-
mo loco ſita ſunt quæ per affirmationē negationemq; obnituntur.quippe horum oppoſitio ualen-
tior eſt,quoniam in omnibus quæ ſunt & non ſunt uerum falſumq; diuidit. diuidit enim Socrates

uel eſſe dexter,uel dexter non eſſe.ueraq; hæc ſanè diuiſio eſt.uel ſi ſonus ſit Socrates,uel cum plu-
D ribus,uel neq; omnino ſit.nam & ſolus ſi ſit,uera eſt diuiſio q̃ eum dicit dextrum nõ eſſe. ſiue cum
pluribus,ſimiliter.nã aut dexter eſt in pluribus,aut nõ eſt dexter.ſed uel medius,uel ſiniſter. utrũq;
autem non dextrum ſignificat.ſed ſi ne omnino,quidem etiam ſit,uerum eſt dicere dextrũ non eſſe.
quo modo enim,ſi ne omnino ſit quidem? Vox quoq; alba eſſe dicitur,uel non alba:& lapis aut ha-
bere uiſum,aut non habere. Et uero hanc in omnibus oppoſitionem ueram eſſe non in particulari-
bus ſolum oppoſitionibus,ſed in uniuerſalibus quoq; cõperies.nam quæ ſunt, aut dextra ſunt,aut
non dextra:uel alba ſunt,uel nõ alba:uel uiſum habent,uel non habent. non enim hæc oppoſitio in
corporibus dũtaxat, ſed in incorporeis quoq; obtinet locum. quippe nec illa dextrum habẽt ſitum:
quandoquidem nec corpora ſunt:neq; ſunt alba:neq; noſtro ſunt uiſu prędita. Quin & nõ ens neq;
dextrum eſt:neq; album:neq; uiſum obtinet.Ergo affirmatio & negatio uti prædiximus omnia en-
tia & non entia dirimũt.oppoſitiones aliæ minime. nam nec relatiuorum oppoſitio in omnibus di-
citur.ſiquis enim forte ſolus ſit,non eſſe dicitur dexter, aut ſiniſter. ſed neq; ullum ex ĩcorporeis,ut
anima,quippe neq; dextra eſt,neq; ſiniſtra. Verum nec contrariorum oppoſitio. eſſe enim uox alba
non dicitur aut nigra,cum q̃dam etiam mollis uocetur.neq; in coloribus hi ſunt albi, illi nigri,quã-
doquidem ſunt & medii,fuſcus,& pallidus,atq; cõſimiles.Sed neq; in priuatione & habitu.nõ enim
cæcus eſſe dicitᷣ lapis,uel ꝓditus uiſu.Merito igitᷣ primã dixit relatiuorũ,ſcđam contrariorũ,tertiam
quæ per priuationẽ & habitum,quartam quę per affirmationem negationemq́, obitur:orſus nimi-
E rum ab iis quæ oppoſitionem ſunt molliorẽ ſortita: ꝓgreſſusq́; ad ea quæ obiacent uehementius.
{ Oppoſita uero ſunt id genus ſingula,ut formula explicẽ,ceu relatiua quidẽ, q̃le duplũ dimidio. }
Notitiam per hæc nobis quandam eorum tradit, ſermonẽ in exemplis meditans: tum ita ſeperatim
unũquodq; diſcernit à reliquis: nequis eandem horum eſſe oppoſitionem putet. eandem nãq; eſſe
oppoſitionem cõtrariorum relatiuorumq́; ſunt quidã ſuſpicati. cõtrarium enim inquiunt cõtrario
contrariũ eſt. Ad hoc igitur res quæ cõtrarietatem admittunt qualitates eſſe dicimus, ut album &
nigrum:& calidũ & frigidum,nemo quippe dixerit album nigro eſſe album:neq; nigrũ albo nigrũ.
ipſa tamẽ ad aliquid ſe habentium eſt cõtrarietas.neq; abſurdum qdquam ſanè eſt contrarietatẽ quę
relatiuorũ ſit,aliis in rebus uiſitari.nãq; ad aliquid ſpectantia propria nõ frui ſubſiſtẽtia dicebamus,
ſed in aliis prædicamentis conſiſtere. { Vt autem cõtraria, uelut malũ bono. } Bonum hoc loco non
ſuperſubſtantiale dicit:quãdoquidem huic nõ eſt opopſitũ malum.ſed ꝙ in generatione corruptio-
neq́; uerſatur:quod malum habet cõtrarium.Eſt enim duplex bonũ, alterum per ſe, Deo ſuppetens
ſubſtantialiter,quod cõtrarium obtinet nullum.nam nihil cõtrarium eſt ſubſtantiæ. alterũ per acci-
dens, ꝙ ad diſtinctionem cõtrarii dicitur, id inquã quod in nobis eſt. Quẽadmodum lucem quoq;
duplicẽ affirmauimus,tum ſolarem,cui tenebrę oppoſitę minime ſunt: quoniã ſolis ſubſtantiã com-
plet, ſubſtantialisq́; eius eſt.tum aeri infuſam,ei per accidens iunctã, cui ſunt tenebræ oppoſitæ,ni-
mirum & ipſæ aeri lucis receſſu ſuperuenientes. Eſt uero & cognitio duplex, ut Plato quoq; affir-
mat, altera intellectualis,quæ uerum duntaxat nouit, nec falſum habet oppoſitũ: altera ſunt cogita-
F tiuæ opiniones,quibus eſt oppoſitũ falſum.falſo nãq; cogitare opinariq́; eſt. falſo uero nõ eſt ĩtellige-
re,ſiquidẽ mens amẽs eſſet.aut enĩ inquit Ariſtoteles attigit mẽs ĩtelligibile, aut nõ attigit. quocirca
uacat errore.huic igitur apud nos bono,generabili inquã,malũ eſſe oppoſitum dicit.

62 *Quæcunq; igitur vt ad aliquid opponuntur,ea ipſa quæ ſunt oppoſitorum dicuntur,aut quomodo libet aliter ad ipſa:vt duplum dimidij,hoc ipſum quod eſt,alterius dicitur.alicuius enim duplũ dicitur. & ſcientia ſcibili,tãquam ea quæ ſunt ad aliquid opponitur.& dicitur ſcientia ipſum quod eſt ſcibilis: & ſcibile dicitur ipſum quod eſt ad oppoſitum ad ſcientiam.ſcibile enim aliquo dicitur ſcilicet ſcientia ſcibile. quæcunq; ergo oppoſita ſunt tanquam ad aliquid, ea ipſa quæ ſunt oppoſitorum, uel alio quolibet modo adinuicem dicuntur.*

{ Quæ ergo ut ad aliquid ſunt oppoſita, ea quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, aut ad ipſa quouis aliter modo. }

Relatiuorum oppoſitionem uult cum contrariorum oppoſitione non eandem eſſe demonſtrare: probatq́; id tali in ſecunda figura utens ſyllogiſmo. Quæ oppoſita ſunt ut ad aliquid, ea quæ ſunt, aliorum dicuntur, ut dextrum ſiniſtri dicitur dextrum. quæ uero ut contraria ſunt oppoſita, non ea quæ ſunt dicuntur aliorum. nam album nigri albũ non dicitur. oppoſita ergo ut ad aliquid ab oppoſitis ut contraria diuerſa ſunt.

Illa vero quæ opponuntur vt contraria, ea ipſa quidẽ quæ ſunt nullo modo ad ſe inuicem dicũtur: 63
contraria tamẽ ſibi inuicem dicuntur. neq; enim bonũ mali dicitur bonũ: ſed contrariũ. quare differũt A
ab inuicem hæ oppoſitiones. Quæcũq; vero contrariorũ talia ſunt, vt in quibus nata ſunt fieri, & de
quibus prædicantur, neceſſarium ſit alterum ipſorum ineſſe, horum nihil eſt medium. Quorum vero
non eſt neceſſarium alterum ineſſe, horum omnino eſt aliquid medium. vt ægritudo & ſanitas in cor-
pore animalis nata ſunt fieri: & neceſſariũ eſt alterũ ipſorũ ineſſe animalis corpori, vel ægritudinẽ,
vel ſanitatem. & par quidẽ & impar de numero prædicantur: & neceſſe eſt horũ alterum numero in
eſſe vel par vel impar: & non eſt horum aliquod mediũ, neq; ægritudinis & ſanitatis: neq; imparis
atq; paris. Quorum autem nõ eſt neceſſarium alterum ineſſe, eorum eſt aliquod mediũ: vt nigrum &
album in corpore animalis nata ſunt fieri: & non eſt neceſſarium alterũ eorum ineſſe corpori. nõ enĩ
omne corpus vel albũ vel nigrum eſt. ſed & prauum & ſtudioſum prædicantur quidẽ de homine, &
de alijs cõpluribus: non eſt autem neceſſarium alterum eorũ ineſſe iis de quibus prædicantur. nõ enim
omnia aut praua aut ſtudioſa ſunt: ſed eſt aliquid eorum mediũ: vt albi & nigri fuſcum & pallidum:
& qcũq; alii colores. praui vero & ſtudioſi quod neq; prauum neq; ſtudioſum eſt. In aliquibus igitur
medijs poſita ſunt nomina: vt albi & nigri fuſcum & pallidũ, & qcũq; alij huiuſmodi colores: in ali-
quibus vero non eſt nomine facile mediũ aſſignare: vtriuſq; vero extremorũ negatione medium defi- B
nitur: vt quod neq; bonum neq; malum eſt, neq; iuſtum neq; iniuſtum.

{Quæ autem ſunt eiuſmod cõtraria, ut in quibus fieri natura ſunt idonea, uel de quibus prędican
tur, ipſorum ineſſe alterum ſit neceſſe, eorum nihil eſt medium.}
Diſcreta relatiuorũ à contrariorũ oppoſitione, nunc ſeiungere eam à cæteris cogitat: priusq; ab
habitus & priuationis oppoſitione diſcriminat. Quoniã uero ad hoc ei diuerſarũ enumeratio cõfert
ſpecierum quæ per habitũ priuationemq; ſunt oppoſitæ, prius tradit nobis harum differentias. ſpe-
ciesq; ante hæc prodit diuerſas contrariorũ. nimirum enim has quoq; ab iis protinus diſcernit quæ
per habitum priuationemq; opponuntur. poſt uarias autem oppoſitorũ per habitũ priuationemq;
enumeratas ſpecies, eorũ quoq; exponit differentias quæ per affirmationẽ negationemq; obluctant.
poſtremo igitur hęc quoq; à cęteris diſcernit. nam ſi oppoſitionis cuiuſq; differentias cõſequentiaq;
nouerimus, oppoſitionum quoq; inter ſe diſcrimina facile intelligemus. Primũ igitur cõtrariorum
ut dictum eſt diuiſionẽ tradit. habet autem hunc in modũ poteſtate. Contrariorũ alia medio carent,
ut par & impar: alia mediũ obtinent, ut album & nigum. mediũ enim fuſcum eſt, & colores reliqui.
ac medio præditorũ quædam ſic habent ut abeſſe utraq; à ſubiecto ualeant. neq; enim corpus omne
album ſimul eſſe uel nigrum eſt neceſſe. nam eſſe & fuſcum poteſt. quædã ita, ut ex neceſſitate præ-
finite alterũ, nec quodlibet, adſit ſubiecto, ut caliditas ignis, nec unquã frigiditas. ſimiliter & in niue
frigiditas, caliditas nunquã: ꝙ horum ſic uterq; natura ſit cõparatus. atq; hæc quidẽ tum diuiſio, tũ C
ſubdiuiſio eſt. Cæterum ſuperdiuiduntur & hoc pacto contraria mediis prædita. Mediatorũ cõtra-
riorum quorundã media ſunt nominibus, quorundã orationibus, atq; extremorũ negatione expli-
cata. Nominibus uocata ſunt quæ albo nigroq; interiacent, ut fuſcũ, luteum, flauum, & ſimilia. quod
autem inter uitioſum ſtudioſumq; eſt mediũ, id non exprimitur nomine, ſed negatione extremorũ
indicatur, ꝙ neq; uitioſum neq; ſtudioſum eſt. { Quæ autẽ ſunt eiuſmodi cõtraria, ut in qbus fieri
natura ſunt idonea, uel de quibus prędicantur. } Cõtraria partim per accidens, partim per ſe ſunt in
ſubiecto. Declarauit igitur per hæc uerba, fieri natura ſunt idonea, quæ per accidens: per prædicari,
quę per ſe ſubiecto inſunt. Porrò ipſum per ſe duplex eſt, ut in demõſtratiua ipſe cõmentatione affir
mat, tum ꝙ pars definitionis ſubiectę rei ſit, ut animal, rationale. ſunt enim per ſe hęc in homine, atq;
in eius definitione aſſumuntur. tum id in cuius finitione ſubiectũ accipitur: ut par & impar: ſimitas
& deſimitas (adunci naſi affectum per deſimitatem intelligo) nãq; & par & ĩpar finientes ſubiecti me
minimus. numeri inquã. Par. n. dicimus numerum qui bipartito ac æque diuiditur, & impar nume
rum qui in partes æquales duas ſecari neqt. At numerũ finiẽtes non neceſſe eſt paris meminiſſe: eſt
enim multitudo collectusq; unitatum numerus: etſi numerus oĩs maxime aut par eſt aut impar: Si
mitatem quoq; ac deſimitatem finiẽtes, ſubiectum hoc eſt naſum neceſſario cõmemoramus, ſimita
tem dicentes cauitatem eẽ in naſo: deſimitatẽ gibbũ in naſo. { Ipſorum ineſſe alterũ ſit neceſſe, eorũ
nihil eſt medium. } Quod dicere uult his uerbis, huiuſmodi eſt. Quæcũq; ſunt id genus contraria,
ut ipſorum ineſſe alterũ, uel ut per ſeſe, uel ut per accidẽs ex neceſſitate oporteat, horum nihil inter-

nere nõ eſt priuatio & habitus. } Vult hiſce Phs non eſſe idem priuatũ eſſe cum priuatione, neq; ha-
bitum obtinere cũ habitu oſtendere:nam qualitates qdem ſunt habitus ipſe ac priuatio:qualia uero A
ea quæ habitum ac priuationem habent:denoiatiueq; ab ipſis dicũtur,ut albedo & album.eſt.n.q̃li-
tas illa:hoc quale,denominatiue ab ea deductum.Oſtédit hoc porrò Phs habitum inquá aliud eẽ &
habere habitum,nõ per genera,hoc eſt per habitũ & habitu præditũ,uel per priuationem & priua-
tione affectũ,ſed per ſpẽs,hoc eſt uiſum ac cæcitatem,& eũ qui uiſum cæcitatemq; obtinet:qppe no-
tiores ſunt ſpecies generibus.Proſpicuum nãq; in his eſt aliud cæcitatem,aliud habẽs cæcitatem eẽ:
& aliud uiſum,aliud qui uiſum habeat:ſunt.n.qualitates illa:hæc participes earũ ſubſtantiæ.itaq; ſi
diuerſa ſint hæc,erunt & horũ diuerſa genera.Vt enim uiſus cæcitasq; ad eum qui uiſu ac cæcitate
præditus eſt ſeſe habet,ſic habitus & priuatio ad eũ qui habitum & priuationem obtinet:quoniã ut
ad habitum quoq; ac priuationem ſeſe habẽt uiſus & cæcitas,ſic cui uiſus & cæcitas eſt,ad eum qui
habitum & priuationem habet confertur:cum eorum ſint ſpecies.Ergo ſi diuerſa ſunt hæc,uiſus in
quam & habens uiſum,& cæcitas ac cæcitatem habẽs,erunt & genera eorum diuerſa, habitus iquã
& qui habitum poſſidet:& priuatio ac priuationem obtinẽs.Cæcitas præterea ſi idem eſſet ac cæcũ
eſſe,p̃dicaretur de eodẽ utrũq;.Et aliter,ſi uiſus eſſet idem inq̃t & uiſum habẽs,ambo de ſubiecto eo
dem p̃dicarẽtur.Vt enim mortalis,& homo,meropsq;,cum idẽ ſint,de uno ſubiecto appellantur,ita
hæc quoq; ſi eſſent eadem,de uno ſubiecto eodemq; dicerent̃.nunc uero habere homo cæcitatẽ aut
uiſum fertur,cæcitas autẽ uel uiſus ſimpliciter eſſe nõ dicitur:quãobrem uel ex hoc cõſtat eſſe hæc
differẽtia.Verum tãetſi diuerſa hæc inquit ſunt,habent eũdem tamẽ oppoſitionis modum:nam ut B
cęcitati obiacet uiſus,ut priuatio habitui,ſic habere uiſum & cæcitatem,per habitum ſunt priuatio-
nẽq; oppoſita. { Neq; uero quod ſub affirmatiõe negationeq; comp̃henditur idem affirmationi eſt
& negationi. } Nec q̃ ſub affirmatione ac negatiõe otinetur id affirmatio eſt & negatio.Qđ aũt non
idẽ ſit affirmatio negatioq; illis q̃ ab iis ſignificant̃,probat ex eo q̃ orões ſint affirmatio ac negatio;
res uero,q̃ ab ipſis indicãtur.Nã ſedet Socrates,orõ eſt:res autẽ,ſedens ipſe Socrates:eſt.n.ſuba cum
actiõe quadã,cum eo inquã qđ ſedere eſt.Et uero eodẽ hæc oppoſitionis mõ ſibi mutuo refragant̃.
etenim quẽadmodum Socrates ſedet dicens oratio,Socrates nõ ſedet dicenti aduerſatur:ita & ſedẽs
Socrates nõ ſedenti repugnat:oppoſitio enim utraq; ut affirmatio negatioq; obnititur.

Quod autem priuatio & habitus nõ opponantur vt ad aliquid,manifeſtũ eſt.non enim dicitur id 65
ipſum quod eſt oppoſiti.viſus enim non eſt cæcitatis viſus:nec vllo alio modo ad ipſum dicitur. ſimi-
liter autem neq; cæcitas viſionis cæcitas dicatur.ſed priuatio quidẽ viſionis dicitur:cæcitas vero viſio
nis non dicitur:neq; viſus cæcitatis.Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur.quare ſi cæ-
citas eorum quæ ad aliquid ſunt eſſet,vtiq; & conuerteretur ad illud ad quod dicitur.ſed non cõuer-
titur.non enim dicitur viſus,cæcitatis viſus.

{ Quod autem non ut relatiua priuatio habitusq; opponatur,perſpectum eſt. } C
Cum nos de oppoſitione ſeorſum unaquaque docuerit,nunc diſcretionem earum facit: oppoſi-
taq; ut ad aliquid ab oppoſitis per habitum ac priuationem diſcriminat:iam enim ea à contrariis di
duxit.Sermonem autem in ſpeciebus rurſus utpote clarioribus exercet,uiſu inquã & cęcitate,ac pri
mum quidem ita probat,iterum ſyllogiſmo in ſecunda utens figurã.Relatiua,ea ipſa quæ ſunt, di-
cuntur oppoſiti:nam pater filii pater,& dextrum ſiniſtri dicitur dextrum:quæ autem per habitũ ac
priuationem obſtant,non ea ipſa quæ ſunt oppoſitorum perhibentur.uiſus quippe non cæcitatis
eſſe uiſus dicitur. ergo relatiue oppoſita ab iis quæ per habitum priuationemque obuertuntur
diuerſa ſunt.ita primũ quidem ab illuſtriore cõfeſſoq; demõſtrauit,ab eo inquã quod uiſus non cę
citatis uiſus dicatur.dein poſt quoq; & ab ambiguo,nẽpe q̃ nec cæcitas uiſus dicat̃ cæcitas.nam hoc
dici uidetur. { Nec aliter ullo ad ipſum modo uiſus dicitur. } Hoc eſt quæcũq; modo finxeris nomi
na,nullo pacto ad oppoſitum dicitur.Quod ergo dixit nec ullo modo.ſiue ad ablatiuũ, ſiue ad aliũ
caſum aſſignaueris indicat.neq; enim uiſus cæcitate eſt uiſus. eodem modo nec cæcitas uiſus dicit̃
cæcitas.quippe qui uiſus eſt,is non ſit cæcitas,tametſi cęcus ſit oculus.Non itaq; cæcitas uiſus cęcitas
dicitur,ſed uiſus priuatio cęcitas.nam nec tenebrę lucis dicuntur tenebræ,ſed lucis priuatio.quippe
nec lux ſit tenebræ,ſed tenebroſus aer, quãquàm per lucis obumbrationem. Sciendum porrò eſt
non uidẽdi actum ſolum,ſed ſubiectum quoq; hoc eſt oculum græcis uiſus nomine indicari.Cum
ergo in cõfeſſo ideſt uiſu non eum dici ad oppoſitum p̃bauerit,nunc in ambiguo demonſtrat.nam
cæcitas inquit priuatio quidem dicitur uiſus,cęcitas autem uiſus nequaquã.An uero potius cæcita-

tem non uiſus cęcitatem dici perperam ꝓnunciari arbitramur. Nam ſi priuationẽ ut ipſe quoq; in-
D quit uiſus dicimus,genus autem ſi de quoquã prædicetur,ſpeciẽ quoq; eius aliquã prorſus de quo-
quam prædicari eſt neceſſe.(non enim quidquã eſſe animal poteſt ꝙ omnino aut homo,aut equus,
aut aliorum quodpiam non ſit animaliũ.ſimiliter nec priuationem eſſe licet, niſi quidquã ſit omni-
no cuius eſſe priuatio dicatur,)prorſus ergo eſt neceſſe oppoſitam quoq; illi ſecũdum ſpeciem habi-
tudini priuationẽ illius eẽ perhiberi.qppe uiſus priuatio nõ ſimpliciter uniuerſaliterq́; omnino pri-
uatio eſt:ſed quædam uidelicet priuatio,ideſt cæcitas.Ergo ſi uiſus priuatio eſt quędã priuatio,ipſa
autem quędam priuatio nihil quàm cęcitas aliud eſt,cæcitas ergo eſt uiſus cæcitas. Qui enim fieri
poſſit quin cum dicatur alicuius eſſe genus,ſpecies quoq; alicuius eſſe affirmetur, ſiquidẽ ni ſpecies
aliqua ſit,genera exiſtere minime poſſunt?aut ergo nec genus,id eſt priuatio,uiſus eſſe priuatio di-
citur:aut ſi genus,omnino & ſpecies aliqua.Sed ad hoc dixerit quiſquã ſortaſſis, ſi ſcientię priuatio-
nem dicimus,ſpeciẽ priuationis huius aliquã(quod ad rationem hanc attinet,)eſſe oportere,quæ de
ſcientia prædicabitur,aut ad eam dicetur.nunc uero cum prędicetur de ſcientia genus, quãpiam de-
eadem prædicari ſpeciem non cõperimus.Dicere ergo ad id poſſumus,nec nominatã haberi oppo-
ſitam ſciẽtię priuationẽ quemadmodũ oppoſita uiſui priuatio cæcitas nũcupatur.quæ ſi eſſet,ad ſci-
entiam illa quoq; ut cęcitas uiſus cæcitas,diceretur.Vbi enim priuationes per habituũ priuationem
nominamus, ut inſcitiam,indocilitatem,indoctum,ac ſimilia,nõ talia item eẽ uidelicet oppoſiti,ſed
recipientis dicũtur. Non enim inſcitia ſcientiæ fertur inſcitia, ſed animi inſcitia:& indocilitas:& reli-
E qua.quippe in ſeipſis oppoſitum de quo priuationẽ prædicant habent. Verum priuatio etſi id ipm
qđ eſt ferẽ eſſe oppoſiti,nõ genus ipſum dũtaxat,ſed ſi ſpecies quoq; nomẽ adepta ſub hac quępiam
ſit,non pręterea tamen & habitus id ipſum quod eſt priuationis eſſe dicitur.at oppoſitorum utrũq;
relatiuorum id ipſum quod eſt oppoſiti eẽ perhibetur, ut Ariſtoteles deinceps affirmat.quãobrem
per habitum priuationemq́; oppoſita à relatiuis ſecerni hac ratione poſſunt. Quin & hoc affirmare
habeas,non quo modo ad aliquid ſpectãtia ea ipſa quæ ſunt eſſe aliorum dicuntur, ſic priuationem
quoq; eſſe habitus priuationem dici. Nãq; in relatiuis,ut quæ cauſæ ſibi mutuo ſunt, ſic eſſe utrũq;
oppoſitorum dicitur reliqui.habitudinis uero eſſe fertur priuatio,ceu quę illi non ut ſit,ſed contra,
ut non ſit cauſam præſtet.An uero eſt Ariſtotelis dicto opitulari, priuationem dici uiſus eſſe priua-
tionem aſſerenti,cęcitatem autem uiſus nõ item? Ecce itaq; lucis quoq; priuationem,tenebras autẽ
lucis non etiam dicimus.tametſi quid aliud ſunt tenebræ obſecro quã lucis priuatio,ut uiſus priua-
tio cæcitas?uelut alibi nobis pluribus oſtenſum eſt.Verum quo pacto crurum, uerbi gratia læſionẽ
uocamus,haud uero etiam ĩtegritatis, uel rectitudinis, uel quouis modo crurum ſitum naturalem
appellaueris,ſic tenebras quoq; uidelicet aeris,lucis autẽ tenebras non etiam nominamus, Ergo nec
uiſus cęcitatem:ſed ſiquidem loquẽdum ſit,oculorum cæcitatem,ut oculorũ quoq; læſionem nũcu-
pamus:ſignificat enim partem oculus uiſiõis participem:uiſio poteſtatem ipſam.Verũ quoniam ut
in qualitatibus aliis quoq; ſæpenumero qualitate affectum corpus æquiuoce cum qualitate nomi-
namus,albumq́; tum dealbatũ corpus,tum ipſam appellamus albedinẽ,& calidum frigidumq́; ſimi
F liter,& graue ac leue,& reliqua:ita uiſum quoq; nõ in poteſtate ſolũ,ſed in ipſis quoq; inſtrumentis
ferimus,oculoſq́; ipſos uiſum ſeu lumina uocamus:cæcitatem uero oculorũ eſſe proprie dicimus.
at oculi uti prodidimus uiſus proprie græcis uocãtur.itaq; ea de re cæcitatem quoq; uiſus dicimus,
non in facultate uiſus nomen,ſed in inſtrumentis nimirum ferẽtes.Ariſtoteles autem cæcitatem nõ
ad oppoſitam facultatem dici,id ꝙ uerum eſt,arbitratur.Reliquum eſt igitur illud ſoluamus,quo
modo cum genus cæcitatis,priuatio inquam,eſſe prodatur habitudinis,non ſpecies quæuis etiã pri
uationis,oppoſitæ cuiuſpiam eſſe habitudinis dicatur:ſi uerum quidem ſit in quibus dicit̃ genus,
omnino ſubiectam quoq; generi prædicari aliquam ſpeciem.Habitus igitur res quaſdam eẽ formã
adeptas ſubſiſtenteſq́; aio.proinde genus cum ſit habitudo,ſubiectas quoq; ipſi ſpecies iure exiſten-
tes ac forma quapiam naturali præditas obtinet ſingulas.At priuatio nihil aliud porrò eſt quàm ha
bitus abſentia.quãobrem nõ ens eſt ipſa ſua ipſius ratione.quonam igitur modo nõ entis ut exiſtẽ-
tis aliquas ſpecies q̃rimus?Quare tãetſi ſpecialior aliqua cuiquam habitui ſit priuatio oppoſita, nõ
ut ens aliquod tamẽ,ſed rurſum ut nõ ens per habitus negationem obſtat,ut docto indoctũ,& den
tes obtinenti edentulũ,ab è priuatiua particula,& dente.Itaq; & particulares hæ priuatiões quidem
ſimiliter generi per habitus negationem dicũtur.Quòd ſi priuationi cuiquã inditum nomẽ uſquã
fuerit inuẽtum,ut uiſus abſentia cæcitas nominatur,uel luminis abſentia tenebræ,nõ de habitus ab
ſentia,ſed de affectu penes ſubiectũ genito,aut aliqua re alia quę habitudinis abſentię ſupuenit eiuſ-
modi prædicatur nomẽ:ut tenebræ quod ſcotos Gręcis dicitur,à uerbo ſciazin quod eſt obumbra-
re.eſt autẽ umbra lucis impedimẽtum quod in aere,uel ſimpliciter in perlucido ↄtingit,uel,ut Ho-

rodianus auctor eſt,à uerbo ſchethin,ꝙ eſt detinere:detinet.n.quo minus intelligamus,aut aggreſ-
ſus actusq; complures remoratur.Et uero typhlotes forte ideſt cæcitas à typhin ideſt inurendo de- A
ducitur.& typhlos ideſt cæcus,quaſi typhos,hoc eſt inuſtos habens oculos nominatur. Oculi.n.in-
quit Poeta paulatim uruntur inanes.quemadmodum peros quoq; ideſt oblæſus à petho peſo ideſt
patior patiar,ut ab ocno ocneſo ocneros,hoc eſt à pigreſco pigreſcam piger factum eſt.Merito igitur
talia eſſe inſtrumentorum dicuntur,nec habituum:ipſorum nanq; ſunt habitibus ſubiectorum, nec
ipſorum habituum affectus. {Item relatiua omnia ad reciprocantia dicuntur.} Alio rurſus probat
ſyllogiſmo,diuerſa eſſe ut ad aliquid oppoſita ab iis quæ per priuationem habitumq; aduerſantur:
ſic enim poteſtate inquit.Quæ ſunt ad aliquid ad conuertentia dicuntur:nam ut pater filii pater,ſic
& filius patris filius dicitur,quæ uero per habitum priuationemq; obſiſtuntur,non dicuntur ad cõ-
uertentia:non enim uiſus eſſe dicitur cæcitatis uiſus.relatiua igitur ab iis quæ per habitum ac pri-
uationem opponuntur diuerſa ſunt.

Quod autem neq; vt cõtraria opponuntur quæ ſecũdum priuationem & habitum dicuntur,ex his 66
manifeſtum eſt.Cõtrariorum enim quorum nihil eſt mediũ,neceſſe eſt vel in quibus fieri nata ſunt,aut
de quibus prædicantur,alterũ ipſorum ineſſe ſemper.eorum enim nihil mediũ erat quorum alterum
ineſſe ſuſceptibili neceſſarium erat:vt in languore & ſanitate: & impari atq; pari.Quorum vero ali-
quid mediũ eſt,nũquam neceſſe eſt omni ineſſe alterum.neq; enim neceſſe eſt omne ſuſceptibile vel can- B
didum,vel nigrum eſſe:neq; frigidũ vel calidum.horum enim medium aliquid nihil eſſe prohibet.Inſu-
per autẽ & horum erat aliquid mediũ, quorum alterum ineſſe ſuſceptibili nõ neceſſariũ erat:præter
illa quibus vnũ ineſt naturaliter:vt igni calidũ eſſe:& niui candidũ.in his enim determinate neceſſari-
um alterum eſt ineſſe,& non vtrumuis cõtingit.non enim poßibile eſt ignẽ frigidum eſſe:neq; niuem
nigram.Quare omni quidẽ ſuſceptibili non neceſſarium eſt alterũ ipſorum ineſſe:ſed ſolis quibus na-
tura vnũ ineſt.& his determinate vnũ,non vtrumuis cõtingit.In priuatione autem & habitu neutrũ
eorum quæ dicta ſunt verum eſt.non enim ſemper alterũ eorum ineſſe ſuſceptibili neceſſariũ eſt.quod
enim nõdum natum eſt habere viſum,neq; cæcum,neq; viſum habens dicitur.Quare nõ erunt hæc vt
ea cõtraria quorũ nihil eſt medium. Sed neq; vt ea quorum aliquid eſt mediũ.neceſſariũ enim eſt ali-
quando omni ſuſceptibili alterũ eorum ineſſe.Quãdo enim iam ad habendũ viſionem natũ fuerit, tũc
aut cæcum,aut habens viſum dicetur.& eorum non determinate alterũ,ſed vtrumuis cõtingit.non
enim neceſſarium eſt vel cæcum vel viſum habens eſſe:ſed vtrumuis cõtingit.in cõtrariis autem quo-
rum medium eſt,nunquã neceſſarium erat omni ſuſceptibili alterum ineſſe,ſed quibuſdã,& his deter-
minate unũ,& non utrumuis cõtingit.Vnde palã eſt quod ſecundũ neutrũ modorum tãquam cõtraria
opponuntur ea quæ ſecundũ priuationem & habitũ opponuntur.Amplius.In cõtrariis quidem cum
ſit ſuſceptibile,adinuicẽ mutationem fieri poßibile eſt:niſi alicui unũ natura ineſt, ut igni calidũ.etenĩ C
ſanum poßibile eſt languere:& calidum nigrum fieri:& calidũ frigidum:& ex ſtudioſo prauũ,& ex
prauo ſtudioſum fieri poßibile eſt. prauus enim ad meliores exercitationes deductus & doctrinas,
etſi ad modicum aliquid proficiat ut melior ſit,ſi certe ſemel quãuis modicũ incrementũ ſumpſerit, pa-
lam eſt,quia aut perfecte mutabitur,aut ſatis multum incrementũ ſumet. ſemper enim bene mobilior
ad uirtutẽ ſit,etiã quodcunq; incrementũ ſumpſerit à principio.quare etiã ueriſimile eſt plenius eum
ſumere incrementũ.& hoc dum ſemper ſit,perfecte in contrariũ habitum reſtituetur:niſi forte tem-
pore prohibeatur.Verum in priuatione & habitu impoßibile eſt adinuicẽ mutationẽ fieri.ex habitu
enim in priuationem mutatio fit: à priuatione uero in habitum impoßibile eſt.neque.n.cæcus factus
aliquis, rurſus uidit: neque cum caluus fuerit, rurſus comatus factus eſt. neque cum fuerit edentu-
lus, dentes ei iterum orti ſunt.

{Quod uero neque ut contraria quæ per priuationem atque habitum dicuntur ſint oppoſita,ex
his diluceſcit.}

Oppoſitionem relatiuorũ à cõtrariorum & habitus priuationisq; oppoſitione diſcreuit. nunc de-
inde quæ per priuationem & habitũ ab iis quæ ut contraria ſunt oppoſita dirimat.ac relatiua quidẽ

ab affirmatiue negatiueq; oppoſitis diſcernere, q ad conſequentiā attinet, debebat, uerū quoniā futu
D rum eſt ut ratione quadā una quæ per affirmationē negationemq; oppoſita ſunt ſecernat à reliquis,
iccirco nunc relatiuorū ab affirmatione ac negatione diſcretionē differt, ne eadē dicere cogatur. Rur/
ſus autem ſpecierū cōtrariorū enumerationē repetit. uult enim contrariorū omniū oppoſita habitus
priuationisq; oppoſitioni conferre. { Nam cōtrariorum quibus nihil mediū interiacet, neceſſe eſt in
quo natura fieri. } Numerū enim aut parem eſſe aut imparem omnino, & animal aut male aut bene
ualere eſt neceſſe. quibus autē mediū quidquā intercedit, nūquā ineſſe omni alterū neceſſe eſt. neq;
enim corpus ex neceſſitate aut album aut nigrū eſt omne. nam fuſcum quoq; eſt. uel rurſus calidū
aut frigidum. eſt enim & tepidū. { Præterea eſt & horū medium aliquod quorum ineſſe receptiuo
alterum nō eſt neceſſe: niſi in quibus eſt unum natura. } Tertia fuit hæc ſpecies cōtrariorum, quæ
aliquod obtinet mediū. niſi adſit ex neceſſitate cōtrariorum alterum acceptiuo, quoniā ſit illi natura
inſitum, ut igni calidum, albū niui. Nunquā uero contrariorū utrūq; à ſuceptiuo poteſt abeſſe. quip
pe fieri nequit ut calidus nō ſit ignis: nix non frigida: terra non grauis: ignis non leuis. { At in priua
tione atq; habitu neutrum eſt ex iis que dicimus uerū. } Cum diuerſos nobis cōtrariorum oppoſi
tionis modos ad memoriā reuocauerit, nunc nullo ex dictis modo cōtrariorum oppoſitionē eſſe cū
priuationis habituſq; oppoſitione eādem poſſe oſtendit. priuſq; à contrariis eam medio carentibus
diſcernit. ita enim inquit. { Neq; enim ſuſceptiuo ineſſe eorū alterum perpetuo eſt neceſſe. } Nam in
contrariis quæ medio carent ineſt ex neceſſitate alterū ſubiecto. at in iis quę per habitū ſunt priuatio
E nemq; oppoſita, ſubiecto nō adeſt neceſſario alterū: ſed poteſt utrūq; abeſſe: quippe nec cæcus catu
lus eſt, nec uiſum obtinet. & editus recens in lucē puerulus neq; edentulus eſt, nec prēditus dētibus.
At uero numerus eſt aut par prorſus, aut impar. & animal ex neceſſitate uel aduerſa cōflictatur, uel
ſecunda fruitur ualetudine. aliter ergo quæ mediis uacant cōtraria, aliter priuatio habituſq; oppo/
nuntur. { Sed nec quibus eſt interſitū medium. ſuſceptiuo nāq; omni aliquādo ineſſe ipſorum ne/
ceſſe eſt alterum. } Nunc quæ per priuationē atq; habitū ſunt oppoſita à contrariis mediū obtinen/
tibus diſcernit. ac primū ſanè ab iis quæ utroq; cōtrario poſſunt à ſubiecto ſuapte natura abeſſe. Nā/
que in oppoſitis per habitū ac priuationē cum horum capax ſubiectū fuerit, adeſt ipſi ex neceſſitate
alterum. cum enim iam aptus natura eſt Socrates, dicetur neceſſitate aut cæcus, aut uiſu frui. nō ita
uero in cōtrariis. quippe nō eſt ex neceſſitate uel albus uel niger, ſiquidē ipſe neuter eſſe horū poteſt,
quāuis ex natura cōtrario utroq; recipiendo ſit habilis. { Nec definite horū alterum, ſed utrumuis
contingat. } His rurſus per priuationem habitumq; inter ſe aduerſa à mediatis contrariis diducit in
quibus alterū præfinitæ contrariorū ſuſceptiuo adeſſe eſt natura idoneū. Nam in priuatione & ha/
bitu non adeſt tunc inquit præfinite alterū ſubiecto cum ſuapte natura capax eſt, ſed utrumuis eue
niat. non eſt enim aut cæcus definite Socrates, aut uiſu præditus: ſed utrūq; acciderit. in mediatis
uero contrariis in quibus adeſt alterū per naturam ſubiecto, unū adeſſe certū neceſſe eſt, nec unquā
contrariū. adeſt enim igni calor diſtincte: albedo & frigiditas niui: cōtrarium nūquā. idq; ob ſubiecti
naturam. cum alioqui intercipiātur mediis per ſe caliditas ac frigiditas. Eadem itaq; cū neutro me/
F diatorum cōtrariorum modo priuationis habituſq; oppoſitio eſt. { Item in cōtrariis ſi exceptiuum
exiſtat, poteſt utriuſq; in alterum mutatio fieri. } Cum diuiſis contrariis, eādem nulli ipſorū ſpeciei
eſſe priuationis habituſq; oppoſitionē particulatim oſtenderit, hæc nunc à ſe mutuo uniuerſali ſer/
mone diſcriminat, ſic inquiens, Contraria in ſe inuicē cōmeant. nam calidū in frigidū, & frigidum in
calidum: & nigrū in album, & album in nigrū demutatur. quæ autē ſunt per priuationē habitumq;
oppoſita non in ſe mutuo tranſeunt. tametſi enim in cæcitatē uiſus degeneret, nō redit tamē & cæci/
tas ad uiſum. non ſunt eadem igitur cōtraria per priuationē habitumq; obiacentibus. Probe autē di
xit, ſi exceptiuū exiſtat. quippe ob id & cōtrariorū in ſe per uices mutatio fit. quādoquidē ipſæ per ſe
qualitates ſunt imutabiles: in ſubiecto uero cum ſunt, mutationē ſuſtinēt. probe etiā poteſt dixit. nō
enim mutuū ſemper in ſe faciunt tranſitum contraria. nam quæ definite cuiquā ſubiecto natura in/
ſunt, hæc nūquam in contraria mutantur. quippe nec ignis caliditas in frigiditatem, nec niuis frigidi
tas aut candor in calorem uel nigriciem cōmigrauerit. { Poteſt & uitioſum ex ſtudioſo, & ſtudio/
ſum ex uitioſo fieri. } Quod fieri quidē è ſtudoſo uitioſus poſſit, nō oſtendit: probat autē ex uitioſo
ſtudioſum reddi. Porrò ſtudioſum hic uocat, nō conſummatū, quiq; id quod eſt in ſcientia præci/
puum obtinet. nam is habitum poſſidet imutabilē: quippe qui uirtutem cur honeſta quoq; res ſit,
nedum honeſtam eſſe intelligat. Non hunc igitur inquit mutari, ſed rectæ opinionis hominē. is eni
labi in deterius poteſt falſis perſuaſus rationibus, aut ab hominibus malis deceptus, cum quamobrē
honeſtum uirtus ſit neſciat. { Idq; ſi aſſidue fiat, prorſus in contrariū habitum reſtituitur, niſi tem/
pus prohibeat. } Veriſimile eſt enim uel interrūpi morbo continuitatē; uel negotiorū curis; uel pra/

uiorum hominũ conſuetudine. Et uero aliter, ſiquis in poſtrema ſenectute philoſophari cœperit, deinde morte præuentus non in abſolutũ uirtutis habitũ traduci potuerit. {Neq; enim cæcus quis redditus uiſum recepit.} Medica certe ratione uidelicet ac naturali nemo unquam amiſſam oculorum aciem recuperauit: niſi quoquam modo diuinitus effulſerit. A

Quæcũq; vero tãquam affirmatio & negatio opponuntur, palã eſt quod nullo prædictorũ modo opponuntur. in ſolis enim his neceſſarium eſt ſemper hoc quidẽ eorum verum, illud autem falſum eſſe. neq; enim in contrarijs neceſſariũ eſt ſemper alterum verum eſſe, alterũ autem falſum: neq; in iis quæ ad aliquid ſunt: neq; in habitu & priuatione: vt ſanitas & languor cõtraria ſunt: & neutrũ horum neq; verum, neq; falſum eſt. ſimiliter autem & duplũ & dimidium tãquam ad aliquid oppoſita ſunt: & non eſt eorum neutrum neq; verũ neq; falſum. ſed neq; ea quæ ſecũdum priuationem & habitum dicuntur, ſicut viſio & cæcitas. Omnino autẽ eorum quæ ſecũdum nullã dicuntur cõplexionem nihil neq; verum neq; falſum eſt. omnia autem quæ dicta ſunt, ſine cõplexione dicuntur. Veruntamẽ maxime tale hoc contingere uidebitur in iis quæ ſecundũ cõplexionem contraria dicuntur. ſanum nãq; eſſe Socratem, ac languere Socratẽ contrarium eſt. Sed neq; in his neceſſariũ ſemper alterum verũ eſſe, & alterum falſum. cum enim Socrates ſit, aliud quidẽ uerum, aliud autẽ falſum erit: cum vero nõ ſit, ambo falſa ſunt. neq; enim languere, neq; ſanũ eſſe verũ eſt: cum ipſe non ſit omnino Socrates. In priuatione vero & habitu, cum non ſit omnino, neutrũ uerum eſt. cum autẽ ſit, non ſemper alterũ quidem verum erit, alterũ autem falſum. habere nãq; viſum Socratem ei quod eſt cæcum eſſe Socratem opponitur ſicut priuatio & habitus. & cum ſit, non neceſſarium eſt alterum uerum eſſe uel falſum. cum enim nõdum ſit natus habere, utraq; falſa ſunt. & cum non ſit omnino Socrates, ſimiliter quoq; falſa ſunt utraq; & uiſum eum habere, & cæcum eum eſſe. In affirmatione uero & negatione ſemper ſiue ſit, ſiue non ſit, hoc quidẽ falſum erit, illud autẽ uerum. Languere nãq; Socratem, & non languere Socratem, cum ipſe ſit, palàm eſt quòd alterum eorum uerum, alterum uero falſum eſt: & cum non ſit, ſimiliter. Languere etenim, cum non ſit, falſum eſt: non languere autem, uerum. Quare in his ſolis proprium erit ſemper alterum eorum uerum, alterum falſum eſſe, quæcunque tanquam affirmatio & negatio opponuntur. 67 B

{Quæ uero ut affirmatio negatioq; aduerſa ſunt, ea nullo oppoſitorũ mõ obſtare cõpertũ eſt.}

Quæ ad aliquid ſpectant ab oppoſitis per priuationem & habitum ac contrariis diſiungit. & hæc ab iis quæ per priuationẽ & habitum repugnant. Tres igitur fiunt coniugationes. ergo & tres aliæ reliquæ ſunt, ſecũdum eam methodum quàm in introductionẽ tradidimus. erat autem id genus methodus. Multiplicanda propoſita eſt multitudo ad minorem uno numerũ: dimidiumq; collecti numeri inſumendũ: ac tot coniugationes eſſe pronunciãdum eſt. Sunt res quatuor nobis uerbi gratia propoſitę. has uſq; ad unitate minorem, hoc eſt tria, pluries complicamus. fiũtq; quater tria duodecim. ſex horum dimidium. tot ergo ſunt coniugationes. Quapropter tribus nobis, ut dictum eſt traditis, tres reſtant reliquę: quas nunc cõmuni oratione docet. nam quæ per affirmationẽ negationẽq; opponũtur nunc cõmuni ſermone à cæteris tribus diſcernit. {Nam in ſolis his partem eorum alterã ueram eſſe, alteram falſam ppetuo eſt neceſſe.} Si enim dicam Socrates ſedet, Socrates nõ ſedet; horum alterum uerum eſt, alterum falſum. aliorum trium nec ueritatem nec falſitatem ullum ſignificat. nã ſi pſ: uel albũ, uel nigrum: uel uiſum, uel cęcitatẽ ſexcenties dixero, nullã nec ueritatẽ nec falſitatem indicant. quippe ſi ipſa per ſe ſine uerbis proferãtur nomina, nec ueritatem ullam nec falſitatẽ declarãt. ſin uerbis coniungãtur, tunc uel ueritatis ſignificatiua ſunt uel falſitatis. Quin & ipſa ſi per ſe dicantur uerba, nec ueritatem nec falſitatem indicãt. q; ſi applicentur pronominibus, ueritatẽ aut falſitatem oſtendũt, ut ego ambulo. Enimuero & ꝓnomen à uerbo ipſo ambulo poteſtate continetur. etenim perſonã declarat. Id comprobant ita eſſe infinitiua: quippe quæ non ueritatem declarent falſitatemúe, cum perſonas nõ indicent ut ambulare, uel currere. nudum enim ipſum eſt per ſe uerbũ: nec facultate pronomẽ complectitur: ut ambulo. Ergo ſi per affirmationẽ ac negationem dicta ueritatis ſunt uel falſitatis indicatiua, trium autem cæterorum ne unũ quidem ueritatem aut mendaciũ deſignat: eadem nulli horum oppoſitio per affirmationem negationemq; eſt. {Neq; enim ſemper in C

contrariis alterum uerum eſſe alterum falſum, neq; in relatiuis, neq; in habitu priuationeq; neceſſe
D eſt. } Aduerbium ſemper eapropter adiecit, quoniã hæc aliquando ſubiectis complexa, capacia ueri tatis aut falſitatis fiunt: ut bene ualet Socrates non bene ualet Socrates. { Deniq; eorum quę nullo in complexu dicuntur uerum neq; falſum eſt nullum. } Quæ per nullam dicuntur, complexio nem, eorum nullum aut uerum aut falſum indicat, nam relatiua, & contraria & per habitum priua tionemq; occurſantia abſq; ullo dicũtur complexu. nihl hęc igitur ueri aut falſi declarant. quare nec eadem ſunt per affirmationem atq; negationem dictis. { Veruenimuero id in illis euenire contrarius quæ per complexum dicũtur uideri poſſit maxime. } Quam quis obiicere ipſi difficultatẽ potuiſſet, hanc aſſumẽs ipſe proponit, ac ſoluit. Contraria enim inquit quæ cum ſubiecti dicuntur complexũ uerũ falſumq́, diuidũt. nã ſanus eſt Socrates uel ægrotat, partim uerũ, ptim falſum eſt. ſed & uiſum habere uel cæcum eſſe, uel patrem aut filium, hęc quoq; uerum aut falſum oſtendũt. Ad hoc igitur etſi hęc inquit uerum à falſo diuidere per complexũ uideantur, multo tamen uel hoc pacto ab affir matione ac negatione differunt. affirmatio enim ſemp & negatio in entibus omnibus & nõ entibus uerum falſumq; diuidũt. nam cæcum eſſe Socratem uel cęcum non eſſe, uel album eſſe uel non eſſe album, uel patrem eſſe uel patrem non eſſe, ſiue ſit ipſe, alterũ uerum ſemper ex neceſſitate eſt, alterũ falſum, ſiue non ſit, ſemper uerum eſt alterum. nam qui ne eſt quidem omnino, is neq; pater, neq; cę cus, neq; albus eſt. Et qui albam eſſe animã dicit aut albam non eſſe, & habere uiſum aut uiſum non habere & eſſe dextram aut dextram non eſſe, is parte altera uerus erit, altera mentiet. At non ſic ha bent cõtraria. Sed ſi quidem ſit Socrates, uerum eſſe alterum neceſſe eſt, alterũ falſum. nam aut ſru i illum ſanitate oportet, aut morbo torqueri. ſin non ſit, ambo ſunt falſa. nam qui prorſus nõ eſt, quo
E queat pacto aut ſanus agere, aut ægrotare? In priuatione autem & habitu, tum ſi ſit, non ſemper cõ trariorum uerum alterũ eſt, ſed ambo interim falſa: tum niſi ſit, falſum ſemper eſt utrũq;. ſiquidem edentulum eſſe Socratem, aut habere dẽtes, ſuperſtite eo, uerum nõ eſt perpetuo alterũ, ſed eſt cum falſa ſunt ambo: non exiſtente, ambo nũquam non falſa. nam qui ne eſt quidem omnino, quomodo aut eſſe edentulus poterit, aut dẽtatus? Perinde & in catulo utrũq; & habitus & priuatio, ſiue ſit ille ſiue nõ ſit, nempe & uiſum habere falſum eſt, & cęcum eſſe. Similis quoq; in relatiuis ratio eſt. nam & eſſe dextrum ſiniſtrumue, tum exiſtente, nõ ſemper uerum alterum eſt, ſed ambo falſa interim, ſi ſolus quiſpiam ſit: tum falſa ambo rurſus, non exiſtẽte. ſimiliter patrem quoq; aut filium eſſe, & niſi ſit, falſa ſunt ambo. & ſi ſit, ambo falſa quãdoq;. etenim ſi nec patrem quis nec filium habeat, cuius nã pater uocari aut filius poterit? niſi quis per memoriã: alioqui re uera dici poteſt nullius. Quãobrem oppoſita per negationem affirmationemq; ab aliis uel hoc pacto non parum differunt. Nam hæc ſi ſemper, tum in entibus, tũ in non entibus, uerũ falſumq; diuidunt, cętera uero in entibus non ſemp, in non entibus nũquam, non idem ergo cum cęteris affirmatio eſt ac negatio. Quin & aliter dixeris. nempe ꝙ ueritatem interdum uel falſitatem prorſus admittãt, non ipſis aliũde euenire quàm ex eo quòd in affirmationes euaſerint. quandoquidẽ ipſa per ſe harũ neutrius capacia ſunt. nam ualet So crates, aut cæcus eſt, aut pater, aut id genus quidquã, affirmatio eſt. Quare & ꝙ uerum aliquãdo uel falſum prorſus diuidant, id ſibi propter affirmationẽ uendicarunt. Cęterum ſciendum in his rurſus
F quæ per priuationem & habitum, quæq; relatiue opponuntur, medium inter contraria & affirma tionem negationemq́, locum obtinere. Nam cum uerum falſumq; affirmatio ac negatio in entibus omnibus ac non entibus perpetuo diuidant. *

* * *

68 *Contrarium autẽ bono quidẽ ex neceßitate malum eſt. hoc autem per ſingulorũ inductionẽ palã eſt: ut ſanitati lãguor: & iuſtitiæ iniuſtitia: & fortitudini timiditas. ſimiliter aũt & in alijs. Malo au tem aliquando quidẽ bonum eſt cõtrarium, aliquando malũ. defectui enim cum malum ſit, ſuperabun dantia contraria eſt, cum ſit etiã ipſa malũ. ſimiliter autẽ & mediocritas, cũ vtriq; cõtraria ſit, bonũ eſt. Sed in paucis quis tale hoc aſpiciet: in pluribus uero ſemper malo bonũ cõtrarium eſt.*

{ Contrarium autẽ bono ex neceſſitate eſt malum, id quod ex ſingulariũ inductione patet. }

Abſoluta oppoſitorum diſputatione, quędam nunc nobis præcepta contrariorũ tradit: quorum primum eſt, Bono quidem malum omnino eſſe oppoſitũ: malo autem bonũ non prorſus: ſed quã doq; & malum: ut iuſtitiæ, ꝙ eſt bonum, iniuſtitia, quod malum eſt, aduerſatur: & modeſtiæ petu lantia. pluris tamen uendicationi, ꝙ malum eſt, non iuſtitia undequaq;, ſed minoris quoq; uendica

cio obiicitur

tio obiicitur, ut exceſſui defectus. Quid ergo? iniuſta eſt adeo natura, ut uni duo ſtatuat pugnan-
tia? unũ enim ubiq; uni oppoſitũ cernimus: ut aquę ignem: graui leue: humidum ſicco. Malo igit A
bonum ut ĩmoderationi moderationem oppoſitum dicimus: malo autem malum non item ut im-
moderationem moderationi repugnare (ſiquidem ĩmoderationes ambo ſunt) ſed ut exceſſioni de-
fectum. Nam cum uirtus in moderatione cõſideretur, uitium utrinq; unũ, alterum per exceſſum, al
terum per defectum ſpectatur. Iuſtitiæ uerbi gratia, quã in moderatione contẽplamur, exceſſus eſt,
maioris uẽdicatio: defectus, minoris poſſeſſio: quarũ ĩmoderatio eſt utraq;: obſtãt.n. ut ĩmoderatiõi
moderatio. Rurſus modeſtiæ exceſſus ꝓcacitas: defectus ſtoliditas, fortitudis quoq; timiditas & au-
dacia: prudẽtię calliditas atq; amẽtia. Vtraq; igitur declinatio uirtuti ut bono malum, & immodera-
tio moderationi obiicitur. inter ſe uero non ita, ſed ut defectus exceſſui: quare non duo uni, ſed
unum uni oppoſitum eſt.

Amplius. Contrariorum non neceſſarium eſt ſi alterum ſit, & reliquum eſſe. Sanis nanque 69
omnibus, ſanitas quidem erit, languor vero non. ſimiliter autem albis omnibus, albedo quidem
erit, nigredo vero non.

{In contrariis item non neceſſe eſt, ſi ſit alterum, & reliquum eſſe.}
Secũdum eſt hoc cõtrariorum ꝓceptum. Vnũ.n. ſi ſit cõtrariorum inqt, non neceſſe eſt eſſe & alte-
rum: quippe ſi omnes hoĩes ſanos eſſe ſuppoſuerimus, erit ex neceſſitate ſanitas, morbus nõ erit. ſilis
rõ quoq; in morbo eſt, & albedine, & nigricia, & cæteris id genus. Porrò hęc Ariſto. ipſas per ſe res q̃ B
cõtrarietatem admittunt, nõ etiam ut cõtraria ſcrutando ꝓnũciat: albũ.n. ut res uel abſq; nigro eſſe
poteſt. ut uero huic cõtrarium, per ſe intelligi nõ etiam põt: quãdoquidem ſunt ad aliqd cõtraria, ip
ſumq; eſſe in alterius adnexu habent: cõtrarium nãq; contrario contrarium eſt.

Amplius. Si ei quod eſt Socratem ſanum eſſe, Socratem languere contrarium eſt, non cõtingit au 70
tem ſimul utraq; eidem ineſſe, non utiq; continget cum alterum contrariorũ ſit, & reliquum eſſe. cum
enim ſit Socratem ſanum eſſe, languere Socratem non erit.

{Item ſi ſanum Socratem eſſe & ægrotare Socratem ſunt ɔtraria, eidẽ uero ſimul ineſſe nequeunt
ambo, non utiq;, exiſtente contrariorum altero, eſſe & reliquum licet.}
Sciendum porrò dictum hoc uel ad ſuperioris fuiſſe approbationem, uel quoniã alia eſſe in con
trariis ſimplicia dicebamus, alia per ſubiectorum cõplexum intelligi. Cum itaq; per ſuperiora poſſe
contrariorum exiſtente uno alterum non eſſe in ſimplicibus cõmonſtrauerit, nunc in iis quoq; quæ
per cõplexum conſiderantur idem fieri poſſe oſtendit: nã ſi ægrotans Socrates ſano cõtrarius Socra
ti eſt, minime uero poſſunt in eodẽ eſſe contraria, contrariorũ uno exiſtente, non eſſe alterũ omnino
eſt neceſſe: quippe ſi ſanus ſit Socrates, ægrotare eodem tẽpore ipſe haudquaquã poteſt.

Palàm vero eſt quòd circa idem aut ſpecie, aut genere nata ſunt fieri contraria. Languor nan- 71
que & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri. albedo autẽ & nigredo, ſimpliciter in corpore. Iu C
ſtitia uero & iniuſtitia in anima hominis.

{Conſtat quoq; apta natura eſſe contraria ut circa idem uel ſpecie, uel genere fiant.}
Tertium hoc theorema de cõtrariis dicit, quod eſt uel circa unum atq; idem genus fieri, uel circa
unam eãdemq; ſpeciem nata eſſe cõtraria, ut albedo & nigricia: nam circa unum & idem genere uer
ſantur, in lapide inquã, & equo, & hoĩe, ac deniq; in animato corpore, atq; inanimi, q̃ ſunt eadẽ gene-
re: horum nãq; genus eſt corpus ſimplr. Sanitas uero & morbus circa unũ idẽq; ſpecie habẽt, ut in
homine, & equo, atq; aĩali abſolute omni, quæ ſpecie ſunt eadẽ: quippe aĩalis corpus ſpẽs eſt ſimplici
ter corporis. Iuſtitia ſimilr & iniuſtitia in hoĩs anima ꝓuenire natura ſolent, hæc uero ipſius ſimpli-
citer animæ ſiue incorporeæ ſpẽs eſt. Quãobrem uero cũ idem uel ſpecie, uel genere dixerit, nõ adie-
cit uel numero? nã idem, ut ſupra docuimus, uel genere, uel ſpecie, uel numero eſt idẽ, quomodo &
diuerſum: genere, ut homo & equus: ſpecie, ut Socrates & Plato: numero, ut enſis, gladius, mucro,
machæra, & ſimilia. Aut ergo ut confeſſum, id ſuperhabitum ab eo dicimus, perinde quaſi ſubau-
diri nobis poſſet: aut quoniam etſi circa idem numero diuerſentur contraria, non in parte eadẽ ta-
men: nam albus parte alia Socrates eſt, alia niger: ut capillo. calidus item alia, & alia frigidus, quippe
fieri nequit ut in eadem ſimul parte exiſtant contraria.

72 *Neceſſarium autem eſt omnia contraria uel in eodem genere eſſe, uel in contrariis generibus, uel*
D *ipſa genera eſſe. album enim & nigrũ in eodem genere ſunt. color enim eorum genus eſt. iuſtitia uero & iniuſtitia, in contrariis generibus. illius nanq; uirtus genus eſt: huius autem uitium. bonum uero & malum non in genere ſunt, ſed ipſa ſunt genera aliquorum exiſtentia.*

{Omnia uero contraria, aut in eodem ſint genere neceſſe eſt, aut in contrariis generibus, aut ipſa ſint genera.}

Quartum eſt hoc cõtrariorum Theorema, nempe aut ſub uno eodemq; genere eſſe cõtraria, ut albũ & nigrum: ſunt.n. ſub colore, aut ſub cõtrariis generibus, ut iuſtitia, & iniuſtitia: nã illa ſub uirtute, hæc ſub uitio reponitur: cõtraria autem uirtus eſt uitio, aut ipſa eſſe genera, ut bonũ ac malũ: hæc.n. ſub genere alio nõ continẽtur, ſed genera dũtaxat ſunt. Quid ergo? duo alia decem illis addẽda pdicamenta boni & mali, ut non decem amplius pdicamenta ſed duodecim numerẽtur? Hęc igitur uocata dicimus genera nõ eadem cum aliis pdicamentis ſignificatione, quod per ſe hæc inquam, quo pacto & pdicamenta, ſubſiſtant: ſed quẽadmodum & Plato quinque illa, genera entiũ dixit, ens inquã, idẽtitatem, diuerſitatem, motum, ac ſtatum, ppterea quod in iis quæ ſunt oĩbus uiſitentur, nõ autem quod hæc per ſeipſa ſubſiſtant. Sic ergo & bonũ malumq; eſſe genera dixit hoc loco Ariſtoteles, nõ quod ipſa per ſe, ſed quod in pdicamentis omnibus cõſpectentur: eſt.n. in ſubſtãtia bonũ quodpiam ac malũ: & in quanto: & in quali: pdicamentiſq; reliquis. Bonum nãq; in ſubſtantia, eſt eius perfectio, abſolutamq; habere numeris oĩbus naturæ rõnem, neq; in ratione redũdare, aut deficere, ĩ quanto, cõmoda cuiq; rei quãtitas, in quali color unicuiq; cõmodus, ſimilr & in aliis. At exactius rem æſtimãtibus ne contraria qdem bonũ & malum, ſed per priuationẽ habitumq; oppoſita uidebũtur. Contrariorum enĩ utrũq; forma pditum ſit oportet, ac finitam habeat naturã, ut album & nigrum, malum aũt certam quæ ſubſiſtat naturã non habet, ſiqdem ametria, hoc eſt (ut ſic dixerim) imenſitas qdam eſt, at imenſitas qũo formã obtinere pfinitam põt? Ea de re fit ut nec ſub definitionem cadat uitiũ. ſed quemadmodũ habitus abſentia uenit priuatio, naturam quãpiam ipſa certã nõ habens, ſic uitiũ quoq;, uel p exceſſum, uel p defectũupereſt, uirtutis abſentia, nã illa cũ in mediocritate ſpectet, declinatio à mediocri per exceſſum ual defectũ, uitiũ fecit. Neq; uero id nos pterear, contraria quãuis ſub contrariis generibus eſſe pdiderit, nõ de genere tamẽ eorũ generaliſſimo, ſed pximo dixiſſe & ſubalterno. nãq; agere ſub eodẽ genere contraria neceſſe eſt. Quãuis.n. ſub uitio ſit iniuſtitia, ſub uirtute iuſtitia habeatur, tamẽ ea quoq; ſub cõmuni quodã uno genere, habitu inquã ac diſpõne cõphenduntur, id autem ad qualitatem refertur, quæ genus eſt oĩum contrariorum generaliſſimum. Iureq; ſub uno
E genere degunt contraria. quippe mutuũ eorum bellũ intelligens natura, ſuperne illa atq; inferne cõnectenda curauit. ſuperne nimirum, cõmuni genere: inferne, ſubiecto cõmuni.

DE PRIORE.

F PRius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. *Primo quidẽ & maxime proprie*
73 *ſecũdum tempus, ſecũdum quod antiquius alterum altero, & vetuſtius dicitur. In eo enim quod tempus amplius eſt, & antiquius & vetuſtius dicitur. Secũdo autem quod non conuertitur ſecũdum ſubſiſtendi cõſequentiam: vt vnũ duobus prius eſt. duobus enim exiſtentibus, mox vnũ eſſe conſequens eſt. vno uero exiſtente, duo eſſe non neceſſariũ eſt. quare non conuertitur ab uno conſequentia, ut reliquũ ſit. prius autẽ illud eſſe videtur à quo nõ cõuertitur eius quod eſt eſſe cõſequentia. Tertio vero ſecũdum ordinem quendam prius dicitur: quẽadmodũ & in ſcientijs, & in orationibus. nam in demõſtratiuis ſcientijs eſt prius & poſterius ordine. elementa enim in geometria priora ſunt ordine ijs quæ deſcribũtur ſed & in grãmatica, elementa ſyllabis priora ſunt. & in orationibus ſimiliter prohemiũ narratione prius ordine eſt. Amplius præter ea quæ dicta ſunt, quod melius & honorabilius eſt, prius natura eſſe uidetur. conſueuerunt autẽ & multi honorabiliores & magis dilectos à ſe priores apud ſe dicere. Eſt quidẽ & pene alieniſſimus priorũ hic modus. Modi igitur qui dicti ſunt de priore, ferè tot ſunt. Videtur autem pręter eos qui dicti ſunt alter eſſe prioris modus. Eorum enim quæ cõuertuntur ſecũdũ eſſe cõſequentiam. quod alteri quomodolibet cauſa eſt, cõuenienter prius natura dici poſſit. quod uero quædã ſunt huiuſmodi, palã eſt. eẽ nãq;*

hominem

hominem, ſecundũ eſſe cõſequentiam ad uerãm de ſe conuertitur orationẽ. Nam ſi homo eſt, uera eſt oratio qua dicimus quod homo eſt: & conuertitur. Nam ſi uera eſt oratio qua dicimus quod homo eſt, eſt homo. Eſt autem uera oratio nequaquam cauſa ut ſit res. uerũtamen res quodammodo cauſa uidetur vt ſit vera oratio. eo enim quod res eſt aut non eſt, vera oratio aut falſa dicitur. quare ſecundum quinque modos prius alterum altero dici poteſt. A

{Prius aliud alio dicitur modis quatuor }

Prioris meminit in relatiuorum diſputatione, ubi ſcibile ſcientia, & ſenſibile ſenſu prius eſſe affirmabat. eam ob rem itaq; diuerſa hic eius ſignificata enumerat, & quatuor numero eſſe ait. Ac primũ quidem tempore prius, ſecũdum natura, tertium ordine, quartũ dignitate. {Nam primum quidem ac maxime proprie, tempore: quatenus antiquius aliud alio ac uetuſtius dicitur. quod enim plus intercesserit temporis, & antiquius & uetuſtius nominatur. } Primũ quidem ac maxime ꝓprie inquit prius dicitur quod tempore antiquius & uetuſtius eſt. tẽpore enim Socratem eſſe dicimus Ariſtotele priorem. Primum autẽ & maxime ꝓprie hoc prioris ſignificatũ dicit, quoniam quod antiquius eſt tempore, id conſuetudo quoq; prius maxime appellare ſolita eſt. Sciẽdum portò uetuſtius, id eſt to palæoteron, tum in animatis, tum in inanimis: antiquius autem ſeu magis, ut ita dixerim, ſenius hoc eſt to presbyteron, in ſolis animatis dici conſueuiſſe. { Secundũ eſt quod per exiſtendi conſequẽtiam non reciprocat: ut unum duobus prius. } Secũdum eſt hoc ſignificatum prioris, quod per exiſtendi conſequentiam non reciprocat, hoc eſt in quo exiſtẽdi non reflectitur cõſequentia: nempe ꝙ ſimul infertur quidem, ſed ſecum non infert: ut ſi ſint duo, erit ex neceſſitate unum. nam ſimul unũ infertur. at unum ſi ſit, non ex neceſſitate duo erunt. nõ enim ſimul cum uno inferunt. quare prius eſt unum duobus Rurſus exiſtente homine, erit animal neceſſario. nam ſimul animal cum homine infertur. at ſi ſit animal, non prorſus erit homo ſiquidẽ non ſimul homo cum illo infertur: cum animalia quæ homines non ſunt complura exiſtant. prius igitur quàm homo eſt animal natura, non tẽpore. { Tertio loco, ſecũdum ordinem quędam prius, quẽadmodum in ſcientiis atq; orationibus, dicitur. } Tertium hoc eſt ſignificatum prioris, nempe prius ordine, quẽadmodum habet ſe inquit res in ſcientiis. Nam præcedunt & in demõſtratiua ſcientia propoſitiones, concluſiones conſequũtur. & in Geometria priora ſunt inquit deſcriptionibus elementa. Vocant aũt Geometræ elemẽta, punctũ, lineam, ſuperficiem, & ſimilia, quæcũq; Theorematum demõſtrationem antecedere conſueuerunt. Deſcriptiones uero, quas diagrãmata gręci nominãt, ipſa theoremata. Et uero in literis priores ſunt ſyllabæ dictiõibus: elẽta ſyllabis. Idẽ & i orõnibus dicemus. nã ꝓcedũt exordia: ꝓcõſtitutio ſeqt̃: dein cõſtitutio: proxime ſunt his narrationes: mox certamina hęc autem ut priora ſint omnia ſolo obtinẽt ordine: neq; uero natura, neq; tempore. Poteſt nãq; & artis expers orator primum uti certaminibus: deinde exordiis: & tunc narratione. Et Geometra ſpeculamen prius exponere: de hinc elementa. q̃propter hęc ordine dũtaxat, prioris obtinent rõnem. De aliis igit̃ prius ordine ſolo fortaſſis dici conceſſerit: uerũ in literis non ordine etiam ſolo eſſe uident̃ ſyllabis elemẽta, uel nominibus, uel orationibus priora. Neq; enim licet ordine obuerſo primũ nomina diſcere, deinde ſyllabas, poſtremo elementa. ſiqdem nota reliqua eſſe non cognitis elemẽtis nullo modo poſſunt: pereuntq; ſimul reliqua ſublatis elemẽtis. at manere poſſunt elementa uel ſi reliqua illa tollantur. Quo fit ut ſint elemẽta iis priora quæ ex ipſis conſtãt elementis nõ ſolum ordine, ſed etiam natura non recte igit̃ in grãmatica ſolo ordine elemẽta prima eſſe dicit. niſi forte ad illud reſpexit, ꝙ & orationes nectere, & ꝓferre nomina, elẽtorum autem uim ignorare queant literarũ rudes. ſed quãquam uidelicet ex uſu loquãtur, ac ſignificata uocũ teneant, ipſam tamẽ quæ eſt in uoce uim neſciant orationis: cum ex quibus cõſtet nequaquã intelligãt. { Item pręter ea q̃ diximus, quod melius honorabiliusq; eſt id natura eſſe prius uidetur. } Quartus eſt hic prioris modus. honorabilius inquã: quod conſuetudo prius nominat. eſt autem hoc inter prioris ſignificata ꝓrſus alienum. quãobrem & id ipſe reprobat. quintũ autem quẽdam modũ huius loco deinceps affert, ut q̃tuor prioris ſignificata expleat. Iccirco cũ diuerſa quoq; ſimul aduerbii ſignificata enumerãdo unũ huius modũ prioris ſingulis opponat, huic ſoli, nullum obiecit, à prioris ipm ſignificatis prorſus exterminãs. { Videri autem quis poſſit præter enumeratos alius eſſe prioris modus. } Quintum hũc addit. nam q̃rtus ut diximus à prioris ſignificatis erat alienus: quoniam à noſtra electione, nõ à rerũ natura ꝓficiſcebatur. Quintum autẽ eſt ſecũdo cõtrarium nam cum illud ſm ipſius eſſe cõſequẽtiam nõ reciprocet, neq; ſit alterũ alteri cauſa, hoc & reflectitur, & alterum alteri cã eſt, ut pater & filius. quippe hæc inter ſe cõmeant in exiſtẽdi conſequẽtia. ſiquidẽ

B and C appear in the margin beside the passage above.

utrouis poſito,olno alterum ſequit:eſt tamé reliquo alterum cá,filio inquá pater. Ratio in re quoq;
D ſimilis eſt & uera de re ipſa orone:ná & horũ in exiſtendi conſequentia reciprocantium alterũ alteri
cauſa eſt:ut Phs eſt Socrates:& oratio de eo q̃dam eſt quæ ipſum eſſe Phm dicit. utrum ergo ex his
fuerit poſitum,alterum quoq; ex neceſſitate conſequitur. Si enim uera eſt oratio quæ Phm eſſe pro
nunciat,Socratem neceſſe eſt eſſe Phm,& ſi ſit Socrates Phs,uera ex neceſſitate oratio erit quę illum
eẽ Phm perhibet. Verum hæc tametſi mutuo conuertuntur,res tamẽ orationi quo uera ſit cauſam
præſtat:nam niſi res ſit,uera eſſe de re ipſa nõ poteſt oratio. Poteſt igitur modis quinque aliud alio
prius dici. Cæterum de eo quod prius eſt ſermone habito,non de poſteriore etiam meminit,ſiquidé
cum de priore ageretur,p̃ceptio quoq; poſterioris enituit:hæc enim ſimul habẽtur,ſuntq; ad aliqd,
proinde & uno cognito,alterũ quoq; eſt notum:ná prius poſteriore prius dicitur,& poſterius prio-
re poſterius. Quare quot modis uocatur prius,totidem & poſterius nuncupabitur. ſiquidem quo-
cũq; alterum modo ſeſe habeat relatiuorum,eodem habet & reliquum.

¶DE SIMVL ADVERBIO.

74 *SImul autẽ dicũtur ſimpliciter quidẽ & propriʃſime quorũ generatio in eodẽ eſt tempo
re. neutrũ enim eorũ neq; prius neq; poſterius eſt. ſimul autẽ ſecundũ tẽpus hæc dicun-
E tur. Natura vero ſimul ſunt quæcũq; conuertuntur quidẽ ſecũdum eius qđ eſt eſſe con
ſequentiã, ſed nequaquã alterum alteri cauſa eſt vt ſit, vt in duplo & dimidio. cõuertũ
tur etenim hæc. nã cum duplũ ſit, dimidiũ eſt: & cũ dimidium ſit, duplũ eſt: ſed neutrũ alteri cauſa
eſt vt ſit. Dicuntur autẽ ſimul natura & quæ ex eodẽ genere è diuerſo abinuicẽ diuiduntur. è diuer-
ſo autẽ diuidi abinuicẽ dicuntur quæ ſecundũ eandẽ ſunt diuiſionẽ: vt volatile greſſibili, & aquatili.
hæc enim abinuicẽ è diuerſo diuiduntur: cũ ſint ex eodẽ genere. Animal nãq; diuiditur in hæc, in uo-
latile, greſſibile, & aquatile & nihil horũ prius vel poſterius eſt, ſed ſimul hęc natura eſſe videntur.
Diuiditur autẽ & vnũquodq; horũ in ſpẽs rurſus: vt volatile, greſſibile, & aquatile. Erũt ergo &
illa ſimul natura quæcũq; ex eodẽ genere ſecũdum eandẽ ſunt diuiſionẽ. Genera uero ſpeciebus ſem
per priora ſunt. neq; enim cõuertuntur ſecũdum eius qđ eſt eſſe cõſequentiã: ut cũ quidẽ aquatile ſit,
animal eſt: cũ uero ſit animal, nõ neceſſe eſt ut aquatile ſit. Simul ergo natura dicuntur quęcũq; quidẽ
conuertuntur ſecũdum eius quod eſt eſſe cõſequentiam, ſed nequaquã alterũ alteri vt ſit cauſa eſt:
& ea quæ ex eodem genere è diuerſo diuidũtur abinuicem. Simpliciter autem ſimul ſunt, quorum
generatio in eodem eſt tempore.*

{ Simul ſimpliciter quidé & maxime proprie dicũtur ea quorũ generatio in eodé eſt tẽpore. }
Meminit & uerbi ſimul in relatiuorũ diſputatione, ubi dicebat, Videntur autẽ quæ ſunt ad aliqd
F ſimul eſſe natura. quapropter merito de eo nũc ſermoné inſtituit. Quoniá uero ſimul aduerbiũ eſt
priori oppoſitũ, triplicem eius aduerbii differentiá tradit. ac primum quidé modum primo prioris
modo opponit; ſecũdum ſcđo & quinto. tertiũ tertio: quarto aũt nullum aduerſum ſtatuit modũ.
etenim hũc eſſe ante iam diximus ex prioris ſignificatis alieniſſimũ. Primũ igitur ſimul aduerbii mo
dum, qué maxime quoq; ꝓprium dicit, eum eſſe ꝓnunciat qui ad tẽpus pertinet: uerbi cauſa ſi duo
quidam aut plures eodé in tempore generationé obtinerent. Hunc autẽ iure maxime ꝓprium affir
mat: ſiquidé fert etiá uerbum ſimul cõſuetudo in his maxime, nẽpe iis quæ eodem tẽpore exiſtunt.
Cæterũ primo prioris uti docuimus ſignificato eſt aduerſus hic modus: quod ipſum quoq; prius
eſſe maxime ac p̃cipue dicebatur, id inquá quod penes tempus intelligit: ut Socrates & Alcibiades.
eſt enim Socrates prior tẽpore. Ergo ſi quod tẽpore ipſo eſt, id prius dici magis ac potiſſimũ ualet,
obſtat autẽ uerbũ ſimul priori, poterit & quod ſimul eſt tẽpore peculiarius nũcupari. ſunt aũt ſimul
ea quæ neq; priora neq; poſteriora habentur. { Simul autẽ natura ſunt ea quę ſecundũ ipſius quidẽ
eſſe reciprocant cõſequentiam. } Secũdus eſt hic ſimul aduerbii modus, qui ſcđo & quinto prio-
ris ſignificato repugnat. ſecũdo quidem, quoniá prius id eſſe illic dicebamus q; in exiſtendi cõſequẽ-
tia nõ reflectitur, ut unũ & duo. neq; enim ut unũ duobus, ſic & duo uni ſunt cõſequentia. hic uero
ſimul id eſſe ꝓnunciat quod in ipſius eſſe cõuertitur ſequela, ut duplũ & dimidium. Vt enĩ duplo
exiſtente cõſequens eſt eſſe dimidiũ, ita ſi dimidiũ ſit, duplum eſſe ex neceſſitate cõſequitur. Quinto

autem eſt oppoſitũ, quoniã prius quidẽ illud eſſe ꝓdebatur quod in ipſius quidẽ eſſe obãbulabat
cõſequentia,cauſa tamẽ alteri ut eſſet reliquũ erat:uelut in patre ac filio dicebat̃.hæc enim q̃q̃ in exi-
ſtendi reciprocant̃ ſequela(nam utrouis poſito alterũ quoq; ſubſeqtur)cauſa tñ ut ſit eſt filio pater. A
iccirco & prior eſſe ferebatur.hic uero ſimul dicunt̃ quæ in exiſtẽdi cõmeant cõſequentia,nullo aũt
pacto alterũ alteri eſt cauſa,duplũ inquã ac dimidium. hæc enim tum reflectuntur. nãq; uno poſito
infertur & alterũ neceſſario.tum neutrũ ut ſit cauſa eſt alteri.Porrò uerbis illis,Nullo autẽ pacto al-
terum alteri eſt cauſa,aduerbiũ duntaxat addendũ. quoniã pater ac filius,& duplum ac dimidiũ dif-
ficultatem in re pariunt.eſt enim cauſa duplũ dimidio,q̃q̃ non ita ſolum. etenĩ cauſatum quoq; eſt,à
dimidio cauſam obtinens.ſimiliter filio quoq; cum cauſa ſit pater, cauſam obtinet filiũ.adiectũ itaq;
ſit aduerbium dũtaxat conuenit. quippe & cauſa ꝓprie eſt ea quæ cauſa eſt duntaxat, ſed non eius
quoq; cauſa tum cuius eſt cauſa.{ Et quæ ex eodem genere à ſe mutuo diſiuncta in aduerſum ſunt
ſimul dicuntur natura.} Hic tertius ſimul exiſtendi modus eſt, qui tertio ſignificato prioris repu-
gnat,ordine inquã priori.qualia ſunt in ſyllabis elementa,ſyllabæ in dictionibus, in orationibus ꝓœ-
mia.Hic uero ſimul ea ſunt q̃ eũdem ex priore ordinem poſſident, qualia genera ſunt ex diuiſione
eadem ſumpta:ut corpus & incorporeũ.diſtant enim æqualiter hæc & à ſubſtantia, & ſpeciebus ſpe-
cialiſſimis,homine inq̃ & equo,angelo & anima.Simul quoq; animatũ & inanime rõne eadem dicũ-
tur:ſiquidẽ hęc pari,tũ à corpore ſimplr̃ dicto,tum ab aĩali,interuallo recedũt.Terreſtre quoq; & uo-
lucre & aquatile atq; id genus oĩa ſimul dicunt̃.eorum enĩ nullum alterũ altero eſt prius. nã & à ſu-
premo genere parẽ diſtantiam eãdemq; obtinent.ſimiliter & à ſpecie ſpecialiſſima.Q̃d ſiquis forſitã B
uolucre in aues & locuſtas diuiſerit non etiã auis & uolucre ſimul dicunt̃ ſed prius uolucre,quoniã
ex aĩalis diuiſione acceptũ eſt:auis aũt ex uolucris ſectione ꝓdijt.Sunt uero priora ſemper ſpeciebus
genera:quoniã in nulla exiſtendi reciprocant cõſecutione.nã ſpecie poſita ſequitur genus neceſſario:
at poſitis generibus ſpecies non neceſſe eſt cõſequantur.

DE MOTV.

MOtus autem ſpecies ſunt ſex, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & ſecundum locum mutatio. 75

{Sex motus ſunt ſpecies: generatio, corruptio, auctio, decretio, alteratio,ac loci
mutatio.}

Non eſt ſub p̄dicamẽtis motus,q̃ in ipſis uiſitetur.in ſuba enim generatio corruptioq; ſpectatur.
ſed nec ſuba generatio & corruptio,neq; auctio & decretio q̃tũ,nec alteratio qualitas, nec localis mo-
tus ubi dicitur.ſed neq; ad aliqd:quoniã nec ipm̃ eſſe obtinet in eo motus q̃ ſeſe quodã pacto ad ali-
quid habeat.Nec uero illud nos p̄tereat,diſputationẽ de motu uiro eẽ naturæ rõnes perſcrutãti cõ-
ſentaneam.ſiqdem habent ipm̃ eſſe res naturę oẽs in motu.eſt enim & natura, ut finiuit ipſe,motus
principiũ & q̃etis.q̃propter & in naturali auſcultatione ſermonẽ de eo ꝓducit longius,atq; exactius
diſſerit.Cæterũ quærendũ eſt cuius rei gratia hoc loco motionis meminerit. Quidã ergo q̃ p̄dica-
menta facere & pati motiones eſſent, de q̃bus eſt nihil locutus, eapropter hic ab eo ſermonẽ de mo- C
tu inſtitutũ affirmarũt.quodã mõ enim motus inquit genus eſt.ſpẽs eius,tum alia plura,tum facere
& pati.ſic igitur de his nõnulli definiuere.Sed non admittẽda id genus rõ eſt.non.n.propoſitũ Pho
eſt plus quid de p̄dicamentis facere & pati q̃ à principio dixerit ꝓfari. Præterea, ut inter initia quoq;
dicebamus,mouere ad facere p̄dicamentũ refert̃:moueri ad pati.ipſe uero motus non itẽ,non eſt.n.
motus facere.Motus quoq; non p̄dicamenta,ſed uias in p̄dicamenta eẽ dicebamus.Quam ergo nos
ſñiam ferimus?nẽpe ut in p̄ſumptis uocibus p̄ceptionem fecit,qm̃ earum cum de p̄dicamentis p̄cipe-
ret meminiſſet, ita nobis ſanè & de motu dictũ iri.Habuit.n.in ſermone de ſuba mentionẽ de motu,
cum ꝓpriũ aſſignauiſſet ſubę,unũ idemq; numero capax uiciſſim cõtrariorũ eẽ.dubitationemq;, ad
hoc ꝓtuliſſet non eẽ hoc ꝓprium forſan ſubæ,quãdoq̃dem nõ ſoli ipſi,ſed orationi quoq; & opioni
competat.nam & hæc unũ idemq; numero manẽtia,cõtrariorũ ſunt alternis capacia,ueritatis inq̃ ac
falſitatis,dubitationẽ ſoluens intulit,nõ eodẽ hęc mõ capacia ɔtrariorũ cum ſuba eſſe.fit.n.capax cõ-
trariorum ſuba,motum patiẽs ipſa.illa uero,nõ ipſa motu agitatã,ſed aliis motũ ſuſtinẽtibus ueritã-
tem falſitatemq; accipiũt.Proinde igit̃ qm̃ meminit motionis,neceſſe de ea eẽ nos docere arbitratus
eſt.Decet itaq; phyſicũ uirũ,ut iam ante dixi ſermo de motu. quãobrem q̃tuor & ipſe poſteriores ex
octo phyſicę auſcultationis libris in diſputationẽ de motu ɔſumpſit.hic uero tm̃ de eo diſputat quã-
tum Logico uiro ſcrutari ɔuenit,in quot ſpẽs diuidatur motus:& q̃ ſint:& q̃ quas ɔſequitur,uel nõ

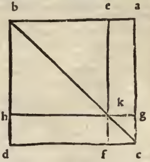
conſequātur. { Sex motus ſunt ſpēs:generatio,corruptio,auctio,decretio,alteratio, ac loci mutatio. }
D Cur in ſex partes motus diſcerpiť? qm̄ motus alienatio q̄dam ac demutatio eſt. Deturbať autē uel à
ſua ipſius qdquā ſubſtātia,& generationē ac corruptionē facit.uel ab iis q̄ i ipſa ſunt ſuba penes quā/
titatem,facitq; augmentū ac decremētum.uel penes q̄litatē,& fit alteratio.aut ab iis quæ circa ſeipm̄
ſunt,& mutatio loci ↄficitur.Quæri aūt hęc tria in diſputatione de motu ſciēdum eſt, quot ſpēs ſint
motionis,qbus mutuo diſcernanť,& ad hęc tertiū.quali ſpēi motus qualis ſit oppoſita. Quot igitur
ſpēs ſint motionis iam ipſe enumerauit,ſex eſſe ꝑnuncians.Verū quo nos ſcientiaria quoq; rōne in/
telligamus cur ſpēs motus ſex,nec plures ſint,nec pauciores,rōnem ī mediū ex diuiſione afferamus.
Tria igiť eē dicimus q̄ circa naturā nr̄am ſpectātur:ipſa ſuba:q̄ in ſuba hn̄tur,q̄ ſunt circa ſubam.Sūt
ergo in ipſa,ſi magnas partes diuidas, q̄tum & q̄le.magnas ꝓpterea diximus, qm̄ etſi p̄dicamēta alia
ſint in ſuba,habēt tamen ex his generationē ut ante ꝓdidimus:circa ſubſtātiā uero ſunt locus & tp̄s.
Hęc tria cum ſint,generatio & corruptio eſt ſubę motus:qualitatis alteratio:incrementū ac decremē
tum quātitatis:ubi uero p̄dicamēti,localis mutatio,q̄ latio noiatur. Porrò latio q̄dam recta appella/
tur,q̄ ſurſum uidelicet ac deorſum tēdit:nōnulla circularis,q̄ in orbē circūagitur: ut cæli latio,recta,
& in gyrū.Sex itaq; ſpēs hic tradit motiōis,lationē in rectā & circularē nequaq̄ diuidēs.At in natura
li auſcultatione,genus eē uult mutationē.eiusq; tres eſſe ſpēs,motum,generationē,corruptionē.mo/
tum nāq; à generatione & corruptione illa in aduerſum diſtinguit. Nō.n.uult illic generationē ali/
quorū manentiū mutationē eē formamq; obtinentium,uerū ſm̄ illorū aliquod q̄ circa eam accidūt.
E Iccirco q̄ mouenť,ea ſm̄ q̄tum,uel q̄le, uel locū inqt moueri, ſubſtātialē formā q̄ ab initio fuerat ſer/
uantia.in generatione uero ac corruptione uetus forma in eo quod mutať nō manet.qm̄ generatio
uia eſt à quoquo mō nō ente in ens quodā modo. hoc eſt ab eo qđ poteſtate eſt in ens actu.corru/
ptio ↄtra uia eſt ab ente in nō ens.Verum hic quoniā introductorius liber eſt, & logicus magis,non
phyſicus,exacta de his rōne non diſſerit:ſed generationē quoq; & corruptionem motiones eſſe pro/
nunciat.quādoquidem non ut phyſicus hoc loco, ſed ut logicus diſputat, quærens in his quæ qui/
bus ſint,uel non ſint conſequentia.

76 *Aliȷ itaq; motus palā eſt quod abinuicē diuerſi ſunt.nō enim eſt generatio corruptio:neq; augmē
tum diminutio,neq; ſecūdum locum mutatio; ſimiliter autē & aliȷ .In alteratione uero habet quādam
dubitationē,ne ſit forte neceſſariū id quod alteratur per aliquā reliquarū motionum alterari.hoc aūt
nō uerū eſt.nam ſecundū omnes penes paſſiones aut cōplures accidit nos alterari,nulla aliarū ↄōicāte
motionū.nam neq; augeri neceſſariū eſt qđ per paſſionē mouetur,neq; diminui.ſimiliter aūt & in aliȷs.
quare alia p̄ter alios motus erit alteratio.nā ſi eſſet eadē,oporteret id qđ alteratur,mox & augeri,
uel minui,uel quādam aliarū motionum ſequi:ſed nō neceſſe eſt.Similiter aūt & qđ augetur,aut alia
aliqua mutatione mouetur,alterari oporteret.ſed ſunt q̄dam quę augmētantur q̄ non alterātur:ut
F quadratū gnomone circūpoſito creuit qdem,alteratū uero nihil factū eſt.ſic & in aliis huiuſmodi.
quare alii motus ſunt abinuicē.Eſt aūt ſimpliciter motui qdem quies cōtrarium.ȷs uero q̄ per ſingula
ſunt & ſingula.gn̄ationi quidē corruptio cōtrariū:augmētationi uero diminutio: ſecūdum locū muta
tioni:vt ei quę inferius eſt,ea quę ſuperius eſt:& ei quæ ſuperius eſt,ea quæ īferius eſt.reliquo vero
aſsignatorū motuum nō facile eſt aſsignare quid forte eſt cōtrarium.uidetur aūt nihil eſſe ei cōtrariū.
niſi quis & in hoc ſecūdum qualitatē quietem opponat:aut in cōtrarium qualitatis mutationē.ſicut &
in mutatione ſecūdum locū,quietem ſecūdum locum:aut in cōtrarium locum mutationē.eſt enim & al
teratio mutatio ſecūdum qualitatē.quapropter opponitur motui ſecūdum qualitatē,quies ſecundū qua
litatem:aut in cōtrarium qualitatis mutatio:ut album fieri ad id quod nigrum eſt fieri.alteratur enim,
in contraria qualitatis mutatione facta.*

{ Motus itaq; alios inter ſe diuerſos eſſe conſtat. }
Poſtquam ſpecies enumerauit motus, hic eas deinceps à ſe mutuo diſtinguit, oſtenditq; quonā
pacto nō ſint eædem.neq; enim generatio inquit corruptio eſt. neq; augmentū diminutio. quo mō
enim qſiquidem ſunt & cōtraria? ſed nec auctio eſt generatio.ens enim augeť: non ens fit.nec decre
mentum corruptio. nam & in his eadē ratio cōgruit. ſignificat enī decretio remiſſionē entis ſecūdū

quãtitaté:corruptio abſolutá entis abolitioné. Neq; uero rurſus localis mutatio cuiq́ ſupradictorũ
ɔſentit.ná qđ à loco in locú demigrat,id neq; gignit,neq; corrũpit, neq; augeť, neq; minuiť.neq; eni A
ſi Athenis uerbi gŕa ꝓfiſciſcatur Corinthú Socrates, aliqđ ex dictis patieť unú: ſed idem manensꝑ
omnia,loco ſolo dimouetur. { Verú in alteratione dubitatio habetur nõnulla,ſit ne id quod alterať
neceſſe cuiuſquá reliquarum motionú modo alterari. } Quod aliæ quidé inquit motiones omnes
non eædé inter ſe ſint, nemini dubiú fuit.at in alteratione q̃rendú eſt, an qđ alteraſcit, id ſm gñatio-
nem,uel corruptioné,uel incremétú,uel decrementú,uel aliq̃ cęterarú alteretur. Sed nõ eſt uerú hoc
inquit.náq; in plurimis affectibus,calefactione inq̃, perfrictione ac ſimilibus, alteramur qdem prorſus,non tamé quemq̃ ex reliquis motú perferimus. neq; eni augeatur omnino qđ caleſcit aut refrige
ratur,uel decreſcat,uel fiat, uel corrũpatur, aut reliquorú quodpiá oportet ſuſtineat. quare ſeiuncta
ab aliis motibus eſt alteratio. { Eadem enim ſi eſſet, protinus quod alteratur uel augeri uel minui
oporteret. } Si idé uni eſſet inquit aliorú motuú alteratio,opus eſſet omnino qđ alteratur, reliquorum etiá motuú quépiá ſuſtineret.minime uero id núc accidit.ná corpora qdé in ſole uerſata caleſcédo nigreſcédoq; alteranť:non tñ huiuſce rei gratia augenť, minuunť ue, aut cæterorú aliquod perpetiuntur. eadé potes & de iis dicere q̃ à frigore, aut quouis aliter mõ alteranť. { Similiter & quod
augetur, aut aliis qbuſdam cietur motibus, alterari. } Sermoné uice inuerſa ꝓbat. non enim inquit
ſolum ſi idé aliis motibus eſſet alteratio,id ꝓtinus quod alterať unoquoq; aliorú motuú cieri oporteret,ſed cõtra etiá ſiquid ſm augmentú,uel decrementú,uel cæterorum aliqué motum efficet,id ſtatim quoq; alterari q̃q̃ maxime cæteris motibus alteratio prior exiſtat,ſiue ipſos cõſequatur.ná altera B
tius quoq; omnino fiat oportet qđ augetur.ſiquidé cibum alterari primú in ſanguiné opus eſt auge
ſcentibus:atq; illú in carnem:nec fieri aliter nõ pręcedente alteratione incrementú poſſet. Sed antece
dit quoq; alteratio q̃ generanť. nam ſemé alterari in ſanguiné põt: ſanguis in carné: ac quouis aliter
mõ leges poſtulét naturæ. Et uero in motibus aliis oíbus eſt alterationé uel ɔñté uel añcedété ɔté plari.Nam q̃ locali cienť motu,ꝑ́ſertim ſi plus ſint cõtentiusq́; agitata,alteratio ſequiť:nimirum iis quæ
mouentur cõcaleſcentibus.Tametſi ergo alios ut dixit motus ſequiť alteratio, nõ idem tamé ex hoc
aliis motibus alterationé eſſe affirmamus.Quádoquidé uel localis motus alios oés comitať.ná & qđ
gignitur,& ꝙ corrũpitur,locali quoq; agitatu prorſus moueť. ſimiliter augeſcés quoq; ac decreſcés.
nam ſingulis his localis motus neceſſe eſt antecedat.qui niſi ſit,aliorú quemq̃ fieri haudquaq̃ poteſt.
Nam ſiue in cõe rem æſtimes,appropinquáte ſole & recedente uniuerſalis generatio corruptioq́; cõ
ſiſtit.ſiue priuatim perpendas,ſemé uidelicet in terrá,uel etiá in uterú cadat oportet. aut mas quoq;
fœminá adeat.hoc auté localis eſt motus.& in corruptiõe uidelicet cõgreſſa eleméta à ſe inuicé opus
eſt diſcernanť. Porrò in augméto & decreméto proſpicua eſt loci mutatio. ſiquidé maioré ex minore locú obtineat oportet quod augetur:& mĩore ex maioré qđ deminuitur. Sed id etiá ꝙ alteraſcit:
tum ꝙ à profundo ad ſuperficié.qualitas,ut in erubeſcentibus,uel palleſcentibus permeet: tum ꝙ alterans appropinquare alteraſcenti ſit neceſſe. Verú etſi motú oém localis cõſequitur motus, ꝙ tamé
ſit ab iis alius,plane dilucet.quádoquidé & ſi luci expoſitú corpus omnino comitať umbra, nõ ob id
tamé & umbra iam corpori in luce poſito eſt idé. ſic ergo & in alteratione, q̃uis motus hæc alios oés
ſequatur,nõ ea tamé de re idé quoq; eſt illis: quádo ne motiõis quidé omnis comes eſt alteratio.Ná C
quę ꝑ additioné augentur, creſcũt quidé (euadũt enim ex minoribus maiora) ut ſi aq̃ ciſternæ adiatur.ſed nõ fiunt alteratiora.qppe aq̃ in ea cõtenta,affuſa alia creuit nõ alterata. Et q̃ extrahiť recta
linea,nõ alteraſcens augeť. Verú nec quidqd alteratur augeſcit:ſi qui iraſciť, q metuit, nõ augeſcédo
alteratur.id quod uel ipſe declarás ſubiungit,atq; inquit. { Quadrágulus circumpoſito ipſi gnomo
ne augeſcit quidé,at nõ alteratius euadit. } Ná & auctus, manet etiá q̃drangulus. q̃re ne decremétú
quidé eſt alteratio.ſiquidé detracto à q̃drato gnomone,q̃dratum quod reliquú eſt máſit. Verú quoniam alterationis à cæteris motibus diuerſitatem oſtédere uolens Ariſtoteles quadranguli gnomoniſq́; commeminit,age uerba illa exponamus.Gnomonem igitur Geometræ unum quempiam ex
ambientibus diametrum quadrangulis nominant,ubi cum duobus ſimul compleméetis fuerit,quo
autem plana ea quæ dicimus fiant,ſermonem in hoc ipſo deſcripto meditemur. Spatium eé dicitur
quadrágulus quod ab lateribus quatuor inuicem ęq̃libus,& rectis angulis cõtinetur. Sit ergo quadrangulum ſpacium.a b c d. quod ęquales quatuor angulos,& æqualia totidem habeat latera. ducaturq́; per ipſum diameret.b c.in latere autem.a b. ſumatur punctum.e. uerbi cauſa. atq; ab ipſo.e.
puncto, ab utrauis a c.b d.coſtarum æque diſtans ducatur linea; ſitq́; hæc e f.ab.a c.uero latere abſtrahatur. a g. linea æqualis lineæ. e b.perducaturq́; a.g.puncto linea quæ ab utrolibet a b.c d.laterum pariter diſtet,ſitq́; hæc.g h:quę.e f.lineá in.k.púcto interſecet.fiunt quatuor itaq; intra a b.c d.

D quadrágulũ ſpatia.quorum duo diametrum ambientia, nempe & e b.h k.& k g.c f.ſunt quadran/ guli reliqua duo,complementa nuncupantur.Vnum ergo utrũuis quadrangulorum.g c.f k. uerbi gratia cum ambobus complementis, quę ſunt.a e. k g.& k. h.d f gnomon uocatur. Quo autem modo ſimilis e b k h. quadrágulus a b c d quadrágulo ſit,haud obſcura eſt pro/ batio. Gnomonem igitur contemplare. nam e b h k.qua/ drangulus per. a b c d.quadrangulum auctior euaſit,alte/ ratusq; minime eſt. ſiquidem patuus auctus quadrangu/ lus,ſimiliter exiſtens quadrágulus manſit. At uero tametſi à toto quadrangulo,qui eſt.a b c d.gnomonem.a e g h c d. detraxeris, quadrangulus tamen.e b k h. relinquitur.atq; id totum quidem quod ab initio fuerat decreuit ac minus euaſit.nequaquã uero eſt alteratum ſed ſpecies ipſa manſit quadranguli.Quòd ſi neq; decretio, neq; augmẽtum, qui motus eſt in quantitate, ſpeciei quadranguli proprietatem dimouit,patet motum alium ſecundum qualitatem, aliud augmentum decrementumq; eſſe.at ſi ſint hæ mutationes diuerſæ,multo magis quæ per generatio nem atq; intertium fiunt.{ Eſt porrò ſimpliciter motui quies cõtrarium.} Nunc tertium deinceps horum quę diximus quęrit in diſputatione de motu,quali nam motus inquàm ſpeciei qualis repu/ gnet.atq; omni quidem inquit comuniter motui oppoſita eſt quies. Nam ſi motus tranſgreſſio quę

E dam ac uia eſt uel ex entibus in non eſſe, uel contra ex poteſtate in actum, uel à loco in locum, uel à minore in maius, & econtrario, uel ab eſſe tali in tale eſſe, ut ab albo in nigrum, quies autem ſtatus eſt quidam,iure omni motui contrarium eſt quies.Specialius uero motus obiacent inquit ex oppo ſito inter ſeſe diſtincti: generationi quidem corruptio: diminutioni augmentum.locali uero motui obſtat quies præcipue. neq; iniuria: quandoquidem notior aliis eſt potiſſimum hic motus: atq; in hoc maxime motus nomen fert multitudo. Cæterum ſpecialius quoq; ipſe ſibiipſi poteſt hic motus opponi ſecundum diuerſas loci dimenſiones partitur:ut latio aſcẽdens ſit deſcendenti oppoſita:pro cedens recedenti: dextrorſum tendens in læuam deflectenti. { Reliquo autem proditorum motuũ non facile eſt quodnam ſit ɔtrarium aſſignare.} In motuum quoq; diſcretione is fuit rurſus de quo quærebamus,alteratio inquam.Et huic igitur inquit opponenda eſt qualitatis quies,perinde ac loca li,& mutatio qualium in contrarium,ut albedine in nigritiem.

DE VERBO HABERE.

77 *HAbere ſecũdum plures modos dicitur.Aut enim vt habitũ & diſpoſitioẽ,aut aliam ali quam quãtitatẽ.dicimur enim diſciplinã aliquam atq; virtutẽ habere.Aut vt quãtum, vt quã contingit aliquis habens magnitudinẽ.dicitur enim tricubitã habere magnitudi/*

F *nem,vel quadricubitã.Aut vt ea quæ circa corpus ſunt,vt veſtimentũ vel tunicã. Aut vt in parte,vt in manu annulũ. Aut vt partẽ,vt manũ vel pedẽ.Aut vt in vaſe,vt modius grana tri/ tici, aut amphora vinũ.vinum enim habere amphora dicitur,& modius grana tritici.hæc enim omnia habere dicuntur,vt in vaſe.Aut vt poſſeſſionẽ.habere enim domũ & agrũ dicimur.Dicitur autẽ & vir vxorẽ habere:& vxor virũ.Sed qui nunc dictus eſt modus,alieniſſimus eſt eius quod eſt habere: nihil enim aliud vxorẽ habere ſignificamus,q̃ quod cohabitãt. Forte tamẽ & alij quidã eius quod eſt habere apparebunt modi:ſed qui dici conſueuerunt,penè omnes enumerati ſunt.*

{ Habere autem pluribus dicitur modis.nam aut perinde atq; habitum & diſpoſitionem,uel qua litatem quamlibet aliam. }

Aequiuoca uox eſt habere.non enim decem prædicamentorũ unũ tantũ ſignificat ſed alia quoq; complura.nam & habere ſcientiã dicimur, & uirtutẽ, ac quotquot enumerantur alia. Proprie uero habendi prædicamentũ ſubſtantiæ circa ſubſtantiã amictum declarat: ut cum circũpoſitum palliũ, uel annulum, uel calceos dicimus.habere autẽ uxorẽ,uel agrum,uel id genus aliquid,aliud qddam eſt.Ergo ne ex ęquiuocatione fallamur, diſtincte nobis hoc loco quot nam modis habere dicatur,ex poſuit. An uero quoniã de ſubſtantia,& quãto,& quali,& relatione,& faciẽdo, & patiendo ſuperius